

M. M. ROSENTHAL

**MARKSİST
DİYALEKTİK
YÖNTEM**

**Gospolitizdat
1952**

**Bu E-kitap bir KSG — KSP — DD(KP) yayımıdır.
Mayıs 2026**

Kaynak:

МАРКСИСТСКИЙ ДИАЛЕКТИЧЕСКИЙ МЕТОД, М. М. РОЗЕНТАЛЬ, ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ, 1952.

MARKSİST DİYALEKTİK YÖNTEM, M. M. ROSENTHAL, DEVLET SİYASİ EDEBİYAT YAYINEVİ, 1952.

Dil: Rusça

Metin dökümü, elle düzenlemesi yapılarak e-kitap olarak üretilmiştir.

Google Translate ve Yandex Translate kullanılarak Rusçadan Türkçeye çevrilmiştir.

Bu E-kitap bir KSG — KSP — DD(KP) yayımıdır.

Mayıs 2026.

Direct Democracy (Communist Party)
Doğrudan Demokrasi (Komünist Parti)
Άμεση Δημοκρατία (Κομμουνιστικό Κόμμα)
Прямая демократия (Коммунистическая партия)
www.directdemocracy-fu.uk

Kıbrıs'ta Sosyalist Gerçek
Σοσιαλιστική Πραγματικότητα στην Κύπρο
The Socialist Truth in Cyprus
Социалистическая правда на Кипре
<http://www.st-cyprus.co.uk>

Kıbrıs Sosyalist Partisi
The Socialist Party of Cyprus
Το Σοσιαλιστικό Κόμμα Κύπρου
Социалистическая партия Кипра
<https://st-cyprus.co.uk/kibris-sosyalist-partisi/>

М. М. РОЗЕНТАЛЬ

МАРКСИСТСКИЙ
ДИАЛЕКТИЧЕСКИЙ
МЕТОД

ГОСПОЛИТИЗДАТ

1 9 5 2

M. M. ROSENTHAL

**MARKSİST
DİYALEKTİK
YÖNTEM**

**DEVLET SİYASİ EDEBİYAT YAYINEVİ
1952**

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I. TEK BİLİMSEL BİLGİ YÖNTEMİ OLARAK MARKSİST DİYALEKTİK . 8

1. DİYALEKTİK VE TARİHSEL MATERYALİZM, KOMÜNİST PARTİNİN DÜNYA GÖRÜŞÜDÜR. DİYALEKTİK YÖNTEM, MARKSİST FELSEFENİN EN ÖNEMLİ BİLEŞENİDİR. 8
2. MARX, ENGELS, LENİN VE STALİN'İN DİYALEKTİK ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ 13
3. MARKSİST DİYALEKTİĞİN TARİHSEL HAZIRLIĞI 18
4. MARKSİST DİYALEKTİK YÖNTEM İLE HEGEL'İN İDEALİST DİYALEKTİĞİ ARASINDAKİ KARŞITLIK 36
5. MARKSİST DİYALEKTİK—DOĞANIN, İNSAN TOPLUMUNUN VE DÜŞÜNCENİN EN GENEL GELİŞİM YASALARI ÜZERİNE KURULU BİR YAKLAŞIM. 45
6. YARATICI BİR ŞEKİLDE GELİŞEN BİR YÖNTEM OLARAK MARKSİST DİYALEKTİK. LENİN VE STALİN TARAFINDAN DİYALEKTİK YÖNTEMİN GELİŞTİRİLMESİ. 48

BÖLÜM II. DOĞADA VE TOPLUMDA OLAYLARIN EVRENSEL BAĞLANTISI VE KARŞILIKLI BAĞIMLILIĞI 56

1. DİYALEKTİK VE METAFİZİĞİN OLGULARIN BAĞLANTISI KONUSUNDAKİ KARŞITLIĞI . 58
2. NEDENSELLİK, OLAYLARIN NEDENSEL KOŞULLANMASI. OLAYLARIN ETKİLEŞİMİ VE EVRENSEL BAĞLANTISI. DOĞANIN TUTARLI, BİRLEŞİK BİR BÜTÜN OLARAK ELE ALINMASI. 61
3. DOĞADA VE TOPLUMDA DÜZENLİLİK VE ZORUNLULUK. ZORUNLULUK VE TESADÜF. ZORUNLULUK VE ÖZGÜRLÜK. 72
4. SOVYET SOSYALİST TOPLUMUNDAKİ BAĞLANTILARIN VE ÖRÜNTÜLERİN KAPİTALİST TOPLUMA KIYASLA YENİ DOĞASI 88
5. OLAYLARIN KAPSAMLI ANALİZİ. DİYALEKTİK VE SOFİZM..... 93
6. DİYALEKTİK VE EKLEKTİZM. LENİN VE STALİN'İN TEMEL VE BELİRLEYİCİ BAĞLANTI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ..... 98
7. OLAYLARA TARİHSEL YAKLAŞIM. GERÇEĞİN SOMUTLUĞU 104

BÖLÜM III. DOĞADA VE TOPLUMDA HAREKET VE GELİŞİM 116

1. HAREKETİN METAFİZİK VE DİYALEKTİK ANLAYIŞI ARASINDAKİ KARŞITLIK 117
2. HAREKET VE GELİŞMENİN DİYALEKTİĞİ. ESKİNİN YOK OLMASI VE YENİNİN BÜYÜMESİ, GELİŞMENİN KANUNUDUR. 126
3. HAREKET VE DİNLENME 141
4. ORTAYA ÇIKAN VE GELİŞEN ŞEYLERİN KARŞI KONULAMAZLIĞI 149
5. MARKSİST DİYALEKTİK VE YENİLİĞİN ANLAMI. 159

6. OLASILIK VE GERÇEKLIK. YENİ OLANIN GELİŞTİRİLMESİNDE PRATİK FAALİYETİN ROLÜ.....	163
7. SOVYET SOSYALİST TOPLUM KOŞULLARINDA GELİŞMENİN YENİ ÖZELLİKLERİ	169
BÖLÜM IV. NİCEL DEĞİŞİMLERİN TEMEL NİTEL DEĞİŞİMLERE GEÇİŞİ OLARAK KALKINMA.	177
1. SORUNUN TARİHÇESİ	177
2. İKİLİ HAREKET BİÇİMİ. NİCELİKSEL DEĞİŞİMLERİN NİTELİKSEL DEĞİŞİMLERE DÖNÜŞÜMÜ.	185
3. NİCELİKSEL DEĞİŞİMLERDEN NİTELİKSEL DEĞİŞİMLERE GEÇİŞ, DOĞADA SIÇRAMALAR	194
4. NİCELİKSEL DEĞİŞİMLERDEN NİTELİKSEL DEĞİŞİMLERE GEÇİŞ, TOPLUMSAL GELİŞMEDE SIÇRAMALAR. ESKİ NİTELİKLERDEN YENİ NİTELİKLERE GEÇİŞ YASASININ PROLETARYA PARTİSİNİN PRATİK FAALİYETLERİ AÇISINDAN ÖNEMİ.	202
5. AŞAMALI GELİŞİM. BASITTEN KARMAŞIĞA, AŞAĞIDAN YUKARIYA DOĞRU GELİŞİM	216
6. SOVYET SOSYALİST TOPLUM KOŞULLARINDA ESKİ NİTELİKTEN YENİ NİTELİĞE GEÇİŞ YASASI.	226
BÖLÜM V. ZITLIKLARIN MÜCADELESİ OLARAK KALKINMA	237
1. MARKSİST DİYALEKTİĞİN “ÖZÜ”	237
2. NESNELER VE OLGULARDAKİ İÇSEL ÇELİŞKİLER. ZITLIKLARIN MÜCADELESİ, GELİŞMENİN KAYNAĞI VE İTİCİ GÜCÜDÜR.	241
3. İÇSEL VE DIŞSAL KARŞITLIKLAR. DİYALEKTİK VE “DENGİ” TEORİSİ.	263
4. ANTAGONİSTİK ÇELİŞKİLER VE BUNLARIN ÜSTESİNDEN GELME YOLLARI. ANTAGONİSTİK ÇELİŞKİLERİ ÇÖZME ARACI OLARAK UZLAŞMAZ PROLETARYA SINIF POLİTİKASI.	268
5. ANTAGONİSTİK OLMAYAN ÇELİŞKİLER VE BUNLARIN SOSYAL DOĞASI. SOSYALİZMDE ÇELİŞKİLERİN DOĞASI VE SOSYALİZMDEN KOMÜNİZME GEÇİŞ.	282
6. GELİŞMENİN YENİ BİR İTİCİ GÜCÜ OLARAK, YENİ İLE ESKİ ARASINDAKİ BİR MÜCADELE BİÇİMİ OLARAK ELEŞTİRİ VE ÖZ- ELEŞTİRİ	302
7. ÇELİŞKİLER DOKTRİNİ VE BİLİŞSEL SÜREÇLERDE “NESNELCİLİK” VE TARAFGİRLİK SORUNU. LENİN VE STALİN’İN KAVRAMLARIN DİYALEKTİK ESNEKLİĞİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ.	310
8. İÇERİK VE BİÇİM. OLAYLARIN İÇERİĞİNİ VE BİÇİMİNİ DEĞİŞTİRMENİN DİYALEKTİK SÜRECİ.....	318
SONUÇ	328

MARKSİST DİYALEKTİK YÖNTEMİN PROLETARYA PARTİSİNİN PRATİK FAALİYETLERİ
İÇİN ÖNEMİ. 328

BÖLÜM I. TEK BİLİMSEL BİLGİ YÖNTEMİ OLARAK MARKSİST DİYALEKTİK

1. Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm, Komünist Partinin Dünya Görüşüdür. Diyalektik Yöntem, Marksist Felsefenin En Önemli Bileşenidir.

Marx ve Engels, bilimsel bir dünya görüşü –diyalektik ve tarihsel materyalizm– geliştirerek büyük bir başarıya imza attılar. Bu dünya görüşü, doğru olduğu için her şeye kadirdir. İnsan düşüncesi tarihinde ilk kez, Marksist felsefe, insan zihnini meşgul eden ancak Marksizmden önce çözülemeyen sorulara cevaplar sağladı.

Yüzlerce ve binlerce yıldır felsefe, dünya görüşünün temel soruları üzerinde şiddetli bir mücadelenin sahnesi olmuştur. Dünya maddi midir yoksa ideal midir? Birincil ve ikincil olan nedir – madde mi yoksa yaratılış mı? Doğa durağan mıdır yoksa yasası ebedi ve sürekli gelişim ve değişim midir? Doğanın nesnel yasaları var mıdır yoksa insan aklı dünyayı “düzenlemek” için kendi yasalarını mı oluşturur? İnsan zihni nesnel gerçekliği anlayabilir mi yoksa onunla doğa arasında aşılmaz bir duvar mı vardır? Sosyal yaşamın yasaları nelerdir? Bu ve daha birçok soru, çeşitli felsefe ekolleri ve okulları arasındaki en şiddetli mücadelelerin merkezinde yer almıştır.

Bu mücadelede, ilerici bilimin başarılarından yararlanan, felsefede ilerici bir materyalist çizgi şekillendi ve gelişti. Zaten antik felsefede, materyalizm ve idealizm, felsefenin iki uzlaşmaz kampı, iki felsefi parti olarak karşı karşıya gelmişti. Her geçen yüzyılda, materyalizm ve idealizm, bilim ve din arasındaki mücadele giderek daha da şiddetlendi ve Marx ve Engels dönemine gelindiğinde doruk noktasına ulaşmıştı.

Felsefi partiler arasındaki mücadelenin şiddetli doğası tesadüf değildir. Çeşitli felsefi çizgilerin arkasında farklı toplumsal güçler, farklı sınıflar ve siyasi partiler bulunmaktadır. Felsefe, burjuva ideologlarının tasvir etmeye

çalıştığı gibi, insanların yaşamlarının maddi koşullarına kök salmış, çekişen toplumsal sınıfların üzerinde duran manevi bir güç değildir. Üst yapının bir unsuru olan felsefi görüşler, yalnızca çeşitli sınıfların toplumsal varoluşunu, çıkarlarını ve bilinçlerini yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal gelişmenin seyrini de aktif olarak etkiler. Felsefe, sınıflar ve siyasi partiler arasındaki mücadelede bir silahtır. Burjuva ideologlarının felsefenin “partizan olmayan” veya “partizan üstü” doğası hakkındaki tezi, burjuva demokrasininin “sınıf üstü” doğası hakkındaki tez kadar yanlıştır.

Düşünce tarihi boyunca, felsefi idealizm, ağırlıklı olarak gerici sınıfların manevi bayrağı olmuştur. Bilimin çözülmemiş sorunlarından ve insan bilgisinin eksikliğinden faydalanan idealist felsefi sistemlerden, bu sınıflar, çalışan kitleleri karanlıkta tutmalarına, sömürücülerin gücünün ilahi kökenini “kanıtlamalarına” ve sınıfsal, ulusal baskıyı haklı çıkarmalarına olanak tanıyan fikirler ve teoriler edinmişlerdir.

Öte yandan, felsefi materyalizm, esas olarak toplumu ileriye taşımakla ilgilenen ve çağ dışı gerici düzenlere karşı savaştan sınıfların ideologları tarafından geliştirilmiştir.

V. I. Lenin bu gerçeği “Marksizmin Üç Kaynağı ve Üç Bileşeni” adlı makalesinde belirtmiştir.

Lenin şöyle belirtiyor: “Avrupa’nın modern tarihi boyunca, özellikle de 18. yüzyılın sonlarında, her türlü ortaçağ saçmalığına, kurumlardaki ve fikirlerdeki köleliğe karşı kararlı bir mücadele verilen Fransa’da, materyalizm, doğa bilimlerinin tüm öğretilerine sadık, batıl inançlara, ikiyüzlülüğe vb. düşman tek tutarlı felsefe olduğunu kanıtladı. Bu nedenle demokrasininin düşmanları, materyalizmi “çürütmek”, baltalamak, karalamak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar ve her zaman bir şekilde dinin savunulmasına veya desteklenmesine dayanan çeşitli felsefi idealizm biçimlerini savundular.”¹

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 19, baskı 4, s. 4.

Bugün, ölmekte olan kapitalizmin tüm ideologları ve filozofları —burjuvazinin açık sözlü savunucularından sağcı sosyalistlerin kampından reformcu hizmetkarlarına kadar — Marksist materyalizme, sosyalizme karşı öfkeli bir kampanyada birleşerek, eski idealizmden bin kat daha bayağı bir felsefi idealizmi savunuyorlar.

Sosyalizmin en ateşli düşmanları aynı zamanda bilimin ve felsefi materyalizmin de en ateşli düşmanlarıdır. Bu nedenle, günümüzün emperyalist Amerikasının yalnızca siyasi gericiliğin değil, aynı zamanda felsefi gericiliğin de dünya merkezi olması tesadüf değildir.

Ancak, eski, Marksizm öncesi materyalizm, tüm ilericiliğine rağmen, son derece sınırlıydı. Doğada ve toplumda gelişmeyi ve değişimi tanımayan metafizik bir materyalizmdi. Dahası, Marx öncesi materyalistler, toplum tarihine ilişkin tamamen idealist görüşlere sahiptiler.

Yeni ve tek bilimsel felsefenin kurucuları Marx ve Engels, eski felsefenin ilerici, materyalist çizgisini sadece devam ettirip geliştirmekle kalmadılar, aynı zamanda felsefede gerçek bir devrim gerçekleştirerek diyalektik ve tarihsel materyalizmi yarattılar; bu felsefi doktrin, insan bilgisinin kazanımlarının sağlam temellerine dayanmakta ve dünya sosyal gelişiminin tüm deneyimini bilimsel olarak genelleştirmektedir.

Marksist felsefi materyalizm, diyalektik materyalizmdir; yani, gerçekliğe diyalektik bir yaklaşıma, Marksizmin kurucuları tarafından geliştirilen ve Lenin ile Stalin tarafından yeni koşullar altında zenginleştirilen bilimsel gelişim teorisine dayanan materyalizmin en yüksek biçimidir. Marx ve Engels'ten önce, gelişim fikri bilimsel temellendirmesini almamıştı. Hegel'in idealist diyalektiği bilimsel bir gelişim teorisi değildi. Marx ve Engels, eski materyalizmi yeniden işlemek ve yeni bir materyalist teori inşa etmek için bir araç haline gelen bir yöntem yarattılar. Marksist felsefede materyalizm ve diyalektik yöntem ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır ve tutarlı ve kesinlikle uyumlu bir dünya görüşü sistemi oluşturur.

Marx ve Engels, diyalektik materyalizmi toplumsal olguların açıklanmasına uygulayarak tarihsel materyalizmi yarattılar. İnsan düşüncesi tarihinde ilk kez, doğa bilimcilerinin doğayı açıkladığı aynı hassasiyetle toplumsal ilişkilerin karmaşık dünyasını incelemeyi ve açıklamayı mümkün kılan bir teori ortaya çıktı. Tarihsel materyalizm, felsefe biliminin en büyük başarısıdır. Bu başarı, yalnızca proletaryanın ideologları tarafından, yani çıkarları insan bilgisine sınır koymayan, aksine onu sonsuz derecede genişleten sınıf tarafından elde edilmiştir.

Diyalektik ve tarihsel materyalizm, Komünist Parti'nin dünya görüşüdür. Gerçekliğe yaklaşımında tutarlı bilimsel nesnellik ve ölçülülüğü devrimci tutku ve komünist parti ruhuyla birleştirir. Şu anda bilimin gelişmesi ve devrimci ve dönüştürücü faaliyetler için tek felsefi temeli oluşturmaktadır. Yoldaş Stalin'in de belirttiği gibi, diyalektik ve tarihsel materyalizmden proletarya sosyalizmi doğal olarak doğar.

“...Yoldaş Stalin'in belirttiği gibi, diyalektik ve tarihsel materyalizm, komünizmin teorik temelini, Marksist bir partinin teorik temellerini oluşturur...”¹

Marksist diyalektiğin, materyalist teorinin ve tarihsel materyalizmin her ilkesi, toplumsal gelişmenin yasalarını ve devrimci dönüşümünün yollarını anlamamızı öğretir. Marksist partinin her pratik adımı, diyalektik materyalizmin dünya görüşüyle aydınlatılır ve bu, yenilmezliğinin temel nedenlerinden biridir. Lenin, “Marx, proletaryanın taktiklerinin temel görevini, materyalist-diyalektik dünya görüşünün tüm öncüllerine tam olarak uygun olarak tanımladı” diye yazmıştır.¹

Diyalektik materyalizm, proletarya partisinin görevlerini belirlemesini, belirli tarihsel koşulların kapsamlı ve ölçülü bir değerlendirmesine dayanarak sınıf mücadelesinin strateji ve

¹ “Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi. Kısa Özet”, s. 99.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 21, baskı 4, s. 58.

taktiklerini belirlemesini, tarihsel durum değiştikçe m¼cadele biçimlerini değiştirmesini, barışçıl, “evrimsel” gelişme dönemlerinde sabırla güç biriktirmesini ve işçi sınıfını örgütlemesini ve evrim aşaması devrim aşamasına dönüştüğünde proletarya ordusunu cesurca savaşa götürmesini sağlar. Diyalektik materyalizm, partiye, karşıt toplumsal güçlerin uzlaşmasının, sınıf çelişkilerinin keskinliğini hafifletmeye yönelik reformist bir politikanın değil, tutarlı ve açık bir sınıf mücadelesinin, ilerlemenin güçlü kaynağı olduğunu, tarihsel ilerleme yolundan eskimiş ve gerici her şeyi süpüren bir güç olduğunu öğretir. Diyalektik ve tarihsel materyalizm, Marksist partinin toplumsal olayların en derin kaynağını soyut akılda, “adalet”in “ebedi” fikirlerinde değil, insanların yaşamlarının maddi koşullarında, üretim biçiminin gelişmesinde ve değişiminde bulmasını sağlar. Tarihsel materyalizm, partiyi kapitalist baskı sistemini yıkma ve kom¼nist bir toplum yaratma mücadelesinde silahlandırır. Marksist felsefenin ortaya çıkışından bu yana geçen yüz yılı aşkın süre, fikirlerinin zafer yüzyılı olmuştur. Marksist doktrinin en büyük zaferi, Ekim Sosyalist Devrimi ve SSCB’de sosyalizmin zaferi olmuştur. Yüz milyonlarca insan şimdi Marksizm-Leninizmin büyük bayrağı altında mücadele etmektedir.

Bu, Marksizm-Leninizm felsefesinin sadece birçok felsefi teoriden biri, birçok felsefi okuldan biri olmadığı anlamına gelir. Marksizm-Leninizm felsefesi, karanlığa ve gericiliğe, eski, modası geçmiş kapitalist sisteme karşı yeni, mutlu bir yaşam için mücadele eden en geniş halk kitlelerini birleştiren bir öğretidir. Yeni bir çağın felsefesidir; kom¼nizm mücadelesinin çağı, kom¼nizmin çağıdır.

2. Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in Diyalektik Üzerine Görüşleri

İşçi sınıfının önderleri Marx, Engels, Lenin ve Stalin, eserlerinde diyalektik yöntemin diyalektik ve tarihsel materyalizmin en önemli bileşeni olduğunu defalarca vurgulamışlardır.

Engels, 1886'da "Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu" adlı eserinde, yeni bir dünya mücadelesinde Marksist diyalektiğin önemini vurgulayarak, materyalist diyalektiğin "en iyi aracımız ve en keskin silahımız" olduğunu yazmıştır.¹

Engels başka bir yerde, Marx'ın siyasi iktisat alanında gerçekleştirdiği tüm devrimin temelini, geliştirdiği diyalektik yöntemde yattığını belirtir: "Marx'ın siyasi iktisat eleştirisinin temelinde yatan yöntemin gelişimini, önemi bakımından temel materyalist görüşten neredeyse aşağı kalmayan bir sonuç olarak görüyoruz".²

Neo-Kantçı Lange, diyalektiğe olan küçümsemesini dile getirirken aynı zamanda Marx'ın ampirik materyali bu kadar kolaylıkla incelemesine şaşırıldığını ifade ettiğinde, Marx ironik bir şekilde şu yorumu yaptı: "Lange, ampirik materyalde 'olağanüstü bir özgürlükle hareket ettiğimi' safça söylüyor. Bu 'materyaldeki özgür hareketin', materyali incelemenin iyi bilinen bir yönteminin, yani diyalektik yöntemin bir yeniden ifadesinden başka bir şey olmadığını hiç düşünmüyor..."¹

Lenin, "Marx ile Engels'in Yazışmaları" adlı makalesinde, Marksist diyalektiğin bilimsel komünizm teorisinin oluşturulması, işçi sınıfı partisinin liderliği, proletarya

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, cilt II, 1943, s. 367.

² K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, Cilt I, 1948, s. 332.

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Mektuplar, 1947, s. 239.

taktiklerinin geliştirilmesi ve bilimin gelişmesi için önemini ortaya koymuştur.

Lenin şöyle yazmıştı: “Eğer tüm yazışmaların odak noktasını, yani ifade edilen ve tartışılan tüm fikirler ağının birleştiği merkezi noktayı tek bir kelimeyle tanımlamaya çalışırsak, bu kelime *diyalektik olacaktır*. Materyalist diyalektiğin, siyasi ekonominin temellerinden, tarihine, doğa bilimlerine, felsefesine, işçi sınıfının siyasetine ve taktiklerine kadar tüm yapısının yeniden işlenmesine uygulanması — Marx ve Engels’i en çok ilgilendiren şey budur, en temel ve en yeni katkıyı burada yaparlar, devrimci düşünce tarihinde atıkları parlak adım burada yatmaktadır.”²

Marksist diyalektiğin Marx ve Engels’in tüm faaliyetleri için ne anlama geldiğini daha güçlü bir şekilde ifade etmek zor olurdu.

Lenin, diyalektiği Marksizmin ruhu olarak nitelendirdi. Menşevikleri eleştirirken şunları söyledi: “Hepsi kendilerine Marksist diyorlar, ancak Marksizm anlayışları inanılmaz derecede ukala. Marksizmin belirleyici unsurunu, yani devrimci diyalektiğini anlamakta tamamen başarısız oldular.”³

Lenin, eserlerinde diyalektik konularına önemli bir yer ayırmıştır. “Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlarla Nasıl Mücadele Ederler?”, “Ne Yapılmalı?”, “Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği”, “Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm” ve diğerleri gibi eserleri, diyalektik yöntemin geniş bir yelpazedeki teorik ve pratik konulara uygulanmasının ve daha da geliştirilmesinin çarpıcı örnekleridir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Lenin, özellikle diyalektikle ilgilenmeye başladı. Antik Yunan felsefesini ve Hegel’in Mantık Bilimi’ni dikkatlice inceledi, çeşitli felsefi eserlerden çok sayıda alıntı yaptı, idealist diyalektiği materyalist bir bakış açısıyla

² V. I. Lenin, Eserler, cilt 19, baskı 4, s. 503.

³ V. I. Lenin, Eserler, cilt 33, 4. baskı, s. 436.

yeniden ele aldı ve Marksist materyalist diyalektiği geliştirdi. Bu dönemdeki felsefi çalışmalarının sonuçlarını derleyen Felsefe Defterleri, diyalektikteki birçok önemli konuyu anlamak için muazzam bir teorik öneme sahiptir.

Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde Lenin'in neden özellikle diyalektik çalışmasına ve geliştirilmesine yöneldiğini nasıl açıklayabiliriz? Çünkü Lenin her adımını, her düşüncesini devrimci pratiğe, yaşamın devrimci yeniden inşası görevine adadı. Lenin'in tüm teorik çalışmaları her zaman işçi kitlelerinin mücadelesinin temel ve güncel ihtiyaçlarıyla bağlantılıydı. Lenin kendini tamamen bu mücadeleye adadı.

Bu durum Birinci Dünya Savaşı sırasında da böyleydi.

Yeni tarihsel koşullar, işçi sınıfının ve partisinin taktiklerinde bir değişikliği ve burjuvaziye karşı yeni proletarya mücadele biçimlerini gerektiriyordu. Lenin, bu dönemde ortaya atılan tüm sorunları, materyalist diyalektiğin ustaca uygulanmasıyla çözdü.

Lenin'in Felsefe Defterleri'nde formüle ettiği genel felsefi önermeleri, emperyalizmin özünü, Birinci Dünya Savaşı'nın doğasını, işçi sınıfının taktiklerini ve benzerlerini analiz etmeye adanmış çalışmalarıyla karşılaştırsak, aralarındaki en yakın bağlantıyı görürüz: Lenin'in diyalektiği ile Bolşevik Partisi'nin politikaları ve taktikleri, İkinci Enternasyonal'in Batı Avrupa oportünistlerinin ve Rus Menşeviklerinin öznelciliğine, sofistliğine ve eklektizmine karşı mücadele arasında binlerce canlı bağ vardır. Lenin'in Marx'ın Engels ile yazışmalarına ilişkin değerlendirmesi, bu dönemdeki kendi çalışmalarına da haklı olarak uygulanabilir. Bu çalışmalarda, "ifade edilen ve tartışılan tüm fikirler ağının" birleştiği merkezi nokta, diyalektiktir; Lenin'in devrimci diyalektiği yeni çağın — emperyalizm ve proletarya devrimleri çağının — kapsamlı bir analizine uygulamasıdır.

Marksist diyalektik, yoldaş Stalin'in eserlerinde de aynı derecede önemli bir yer tutmaktadır.

1906-1907 yıllarında Yoldaş Stalin, "Anarşizm mi, Sosyalizm mi?" adlı eserinde Marksist felsefe ile Marx'ın proletarya sosyalizmi arasındaki organik bağlantıyı canlı bir şekilde ortaya koymuş, Marksist diyalektik yöntemin özünü

derinlemesine açıklamış ve bunun bilim ve proletarya partisinin devrimci faaliyeti için önemini göstermiştir.

Yoldaş Stalin bu eserinde şöyle yazmıştı: “Bilim tarihi, diyalektik yöntemin gerçekten bilimsel bir yöntem olduğunu göstermektedir: astronomiden sosyolojiye kadar, dünyada hiçbir şeyin ebedi olmadığı, her şeyin değiştiği, her şeyin geliştiği fikri her yerde doğrulanmaktadır. Dolayısıyla, doğadaki her şey hareket ve gelişim açısından ele alınmalıdır. Bu da diyalektik ruhunun modern bilimin tamamına nüfuz ettiği anlamına gelir.”¹

Lenin gibi, Yoldaş Stalin de devrimci diyalektiğin en üst düzey ustasıdır. İşçi hareketindeki oportünistleri ve Marksizmin diğer düşmanlarını kınayarak, oportünizmlerinin teorik temelini diyalektik ve dogmatizmaya ihanet olduğunu göstermiştir.

Stalin, 16. Parti Kongresi’nde şöyle demişti: “Bizim sapkınlarımızın sorunu, Marx’ın diyalektiğini anlamamaları ve anlamak istememeleridir.”²

Diyalektikten bahsetmişken, Yoldaş Stalin, diyalektik yöntemin ilkelerini toplumsal yaşamın incelenmesine genişletmenin, bunları toplum tarihine ve proletarya partisinin pratik faaliyetlerine uygulamanın son derece önemli olduğunu göstermektedir. Yaşamın sürekli ilerlediğini ve beraberinde yeni veriler ve yeni deneyimler getirdiğini belirten Yoldaş Stalin, bu yeni deneyimi genelleştirmek ve Marksizm’i bir bilim olarak geliştirmek için Marksist yöntemin önemini şu şekilde tanımlar:

“Marksizm nedir? Marksizm bir bilimdir. Eğer Marksizm, proletaryanın sınıf mücadelesinin yeni deneyimiyle zenginleşmezse, bu deneyimi *Marksist bakış açısından, Marksist yöntem perspektifinden özümsemezse, bir bilim*

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 1, s. 301.

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 370.

*olarak varlığını sürdürebilir ve gelişebilir mi? Açıkça görülüyor ki, sürdüremez.*¹

Yoldaş Stalin, “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserinde, diyalektik yöntemin temel özelliklerinin klasik bir formülasyonunu kesin ve net bir şekilde ortaya koymuş, bu yöntemin doğa ve toplum incelemesi ve sosyalizm mücadelesi için önemini göstermiştir.

Rus ve uluslararası proletaryanın büyük liderleri Lenin ve Stalin, Marx ve Engels tarafından geliştirilen diyalektiğe yalnızca büyük değer vermekle kalmadılar; aynı zamanda Marksist diyalektiği yaratıcı bir şekilde geliştirerek onu yeni ve daha yüksek bir seviyeye taşıdılar.

Lenin ve Stalin, Marksist teorinin en büyük düşmanının dogmatizm, Talmudizm ve Marksizmin ve felsefesinin gelişen bir doktrin olduğunu anlamamaktan ibaret olduğunu öğretirler. Yoldaş Stalin, “Marksizm ve Dilbilim Sorunları” adlı eserinde bu konuya tekrar tekrar dönerek, Marksizm ve dogmatizm arasında aşılmaz bir uçurum olduğunu göstermiştir. Emperyalizm ve proletarya devrimleri çağının yeni koşulları altında işçi partilerinin mücadele deneyimini ve ülkemizde sosyalizmi inşa etme deneyimini yaratıcı bir şekilde genelleştirerek, Lenin ve Stalin diyalektik silahını daha da keskinleştirmiş, somutlaştırmış ve zenginleştirmiştir.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 9, s. 99.

3. Marksist Diyalektiğin Tarihsel Hazırlığı

Marksist diyalektik, parlak bir zekanın tesadüfi keşfi değildir. Marksist diyalektik, bilimsel düşüncenin, felsefenin ve doğa bilimlerinin tüm tarihsel gelişimi olmadan imkansızdır. Doğa ve sosyal bilimlerin başarılarının teorik bir genellemesi, insan toplumunun tarihsel deneyiminin bir özeti ve genellemesidir. Yoldaş Stalin, “Marksizm ve Dilbilim Sorunları” adlı eserinde, Marx ve Engels’in “diyalektik materyalizmlerinin, felsefe de dahil olmak üzere bilimlerin önceki dönemdeki gelişiminin bir ürünü olduğuna inandıklarını belirtir.¹

Dolayısıyla, Marksist diyalektiğin özünü ve önemini daha derinlemesine anlamak için, ona tarihsel bir bakış açısıyla yaklaşmak gerekir; bilimlerin gelişmesinin, toplumsal yaşamın gelişmesinin, belirli bir aşamada Marksist diyalektiğin ortaya çıkmasına nasıl yol açtığını görmek gerekir.

Diyalektik yöntem de dahil olmak üzere her yöntem, belirli bir bilgi düzeyiyle ve belirli toplumsal ilişkilerle yakından bağlantılıdır.

Yöntem nedir? Yöntem, olaylara yaklaşma biçimi, gerçekliği inceleme ve anlama biçimidir. Olaylara yaklaşma ve onları anlama biçimimizin doğrudan bilgi düzeyimize bağlı olduğunu anlamak kolaydır.

Örneğin, 17. ve 18. yüzyıllarda, doğaya dair baskın anlayış, değişmeyen, gelişmemiş ve sonsuza dek verilmiş bir varlık olduğu yönündeydi. Bu anlayış, o dönemde gerçekliğe yönelik kendine özgü bir yaklaşımın, yani metafizik yöntemin temelini oluşturdu. Bu yöntem, doğal olayları hareketlerinden, gelişimlerinden ve değişimlerinden bağımsız olarak görmeyi öğretti ve insanlığın doğa hakkındaki tarihsel olarak sınırlı bilgisinin bir genellemesiydi. Sonuç olarak, bu yöntemi insanlığın dünya hakkındaki bilgi düzeyinden bağımsız olarak

¹ J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, Gospolitizdat, 1951, s. 34.

ele almak, onu doğduğu topraktan yapay olarak ayırmak anlamına gelir.

Dahası, bu yöntemin sosyal ve sınıf toplumunda da sınıf kökenleri vardır. Sosyal sınıflar arasındaki mücadele, gerçekliğe yönelik çeşitli yöntem ve yaklaşımlarda canlı bir şekilde ifadesini bulur.

Dolayısıyla, gerçekliği anlama yöntemi ile tarihsel olarak belirlenmiş bilimsel gelişme düzeyi ve toplumsal ilişkilerin doğası arasında bir bağlantı ve bağımlılık vardır. Ancak bilim, bir bütün olarak toplum gibi evrim geçirir ve değişime uğrar. Sonuç olarak, anlama yöntemi de değişir.

Marksist diyalektik yöntemin ortaya çıkmasını mümkün kılan koşulların ancak 19. yüzyılda oluşması oldukça doğaldır.

Engels şöyle yazmıştı: “Her dönemin ve dolayısıyla kendi dönemimizin kuramsal düşüncesi, farklı zamanlarda çok farklı biçimler alan ve aynı zamanda çok farklı içerikler taşıyan tarihsel bir üründür. Dolayısıyla, düşünce bilimi, diğer bilimler gibi, tarihsel bir bilimdir; insan düşüncesinin tarihsel gelişiminin bilimidir.”¹

Doğal ve sosyal olayları anlama yönteminin tarihsel gelişimini kısaca ele alalım. Bu gelişimin ana aşamaları Engels tarafından özetlenmiştir. Bu aşamaların her biri, doğa hakkındaki insan bilgisinin ve onu inceleme araçlarının gelişimi için çok önemliydi.

Doğaya diyalektik bir bakış açısının başlangıçları, antik Doğu felsefesinde (Mısır, Çin ve diğer yerlerde) zaten bulunabilir. Ancak bu görüş özellikle antik Yunan felsefesinde yaygınlaştı.

Antik Yunan felsefesi, eski köleci demokrasi, tüccar sermayesinin büyümesi, yeni toprakların kolonizasyonu ve diğer halklarla ilişkilerin gelişmesi temelinde şekillenmiştir. Atina ve diğer antik Yunan devletlerindeki gelişmiş sosyo-politik yaşam, köleci demokrasiler ile aristokrasi arasındaki mücadele ve kamusal meclislerde siyasi konuların tartışılması,

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 311.

diyalektiği tartışmada gerçeği aramanın ayrı bir sanatı olarak temellendirme ve geliştirme ihtiyacını doğurmuştur.

J. V. Stalin şöyle der: “Eski zamanlarda diyalektik, karşıt görüşün yargısındaki çelişkileri ortaya çıkarmak ve bu çelişkilerin üstesinden gelmek yoluyla hakikate ulaşma sanatını ifade ediyordu. Eski zamanlarda bazı filozoflar, düşüncedeki çelişkileri ve karşıt görüşlerin çatışmasını ortaya çıkarmanın, hakikati keşfetmenin en iyi yolu olduğuna inanıyorlardı.”¹

Örneğin, Platon şöyle demiştir: “Diyalektikçi, nasıl soru sorulacağını ve nasıl cevap verileceğini bilen kişidir”; diyalektikçi, bir şeyin veya olgunun tanımını vererek, “sanki bir savaştaymış gibi”, tüm itirazların üstesinden gelip gerçeğe ulaşan kişidir.

Ancak Platon’un diyalektiği idealist bir diyalektikti. Doğayı incelemeyi kasıtlı olarak göz ardı etti ve onu fikirlerden daha aşağıda gördü. Platon’un doğaya dair görüşleri mistik saçmalıklarla doluydu.

Doğayı gelişen bir süreç olarak gören diyalektik görüş, öncelikle antik Yunan materyalistlerinin özelliğiydi. Onlara göre dünya, zaman içinde var olmuş, ilkel maddesel kaostan doğmuş ve sürekli bir hareket halinde olan bir şeydir.

Herakleitos’un doğaya dair diyalektik görüşleri özellikle dikkat çekicidir. “Her şey akar, her şey değişir, tıpkı bir nehir gibi” şeklindeki ünlü sözün yazarıdır. Herakleitos, ateşin doğanın temel ilkesi olduğuna inanıyordu. Herakleitos, “Dünya, her şey olan, hiçbir tanrı veya insan tarafından yaratılmamıştır, aksine düzenli bir şekilde tutuşan ve düzenli bir şekilde sönen, sonsuza dek yaşayan bir ateştir, öyledir ve öyle olacaktır demiştir.”²

Antik kaynaklar Herakleitos’un görüşleri hakkında şunları aktarmaktadır:

¹ J. V. Stalin, Leninizmin Soruları, 11. baskı, s. 536.

² Bkz. aynı eser, s. 542.

“Herakleitos evrenden durağanlığı ve hareketsizliği ortadan kaldırdı. Çünkü bu ölümlerin bir özelliğidir. O, her şeye hareket atfetti: ebediyete ebediyi, fani olana faniyi.”³ Herakleitos’a göre aynı nehre iki kez girmek imkansızdır ve (genel olarak) aynı özelliklere sahip bir ölümlü maddeye iki kez dokunmak da imkansızdır.⁴

Büyük antik Yunan atomcu düşünürü Demokritos ve materyalist takipçileri Epikuros ve Lucretius Carus da dünyayı kökeni ve sürekli hareketi içinde ele almışlardır.

Engels’in diyalektik ve metafizik arasında tereddüt etmesine rağmen diyalektiğin ilk araştırmacısı olarak kabul ettiği Aristoteles, doğayı hareket ve gelişimiyle ele almış ve hareketin bilinmemesinin mutlaka doğanın bilinmemesini gerektirdiğini söylemiştir.

Dolayısıyla, eski Yunan felsefesinin karakteristik bir özelliği, “her şey akar, her şey değişir” bilincinde olmasıydı.

Ancak, antik Yunanistan’da doğaya dair metafizik bir görüş zaten ortaya çıkmaya başlamıştı. Aristoteles’in “hareketsizciler” ve “doğa karşıtı” olarak adlandırdığı Eleatik düşünürlerle (Parmenides, Zeno ve diğerleri) işaret etmek yeterlidir. Eleatik düşünürler, Herakleitos’un diyalektiğine bilinçli olarak karşı çıktılar ve her şeyin oluşumu ve değişimi fikrine, dünyanın değişmezliği ve hareketsizliği fikriyle karşılık verdiler. Parmenides, varlığın “kendi içinde eksiksiz, homojen, hareketsiz” olduğunu öğretti. Zeno¹, harekete karşı bir dizi argüman ileri sürdü. Ancak Zeno’nun bu argümanları, antik felsefede diyalektik ruhunun ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir; çünkü bunlar —olumsuz bir biçimde de olsa — birçok önemli diyalektik soruyu (hareketin, uzayın ve

³ “Antik Felsefe”, Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Merkez Komitesi Yüksek Parti Okulu tarafından yayınlandı, 1940, s. 24.

⁴ Aynı eser, s. 34.

¹ "Sokrat Öncesi Felsefeciler", Bölüm I, 1915, s. 41.

zamanın, çokluğun ve birliğin çelişkili doğası vb. hakkında) ortaya koymaktadır.

Antik Yunan filozoflarının diyalektik anlayışını kabul etmekle birlikte, diyalektiklerinin yalnızca ilkel, çok kusurlu bir biliş yöntemi olduğunu da belirtmek gerekir. Bu, titiz bir bilimsel analizin değil, doğanın doğrudan, canlı bir şekilde gözlemlenmesinin sonucuydu. Antik Yunan diyalektiği, dünyaya şiirsel bir bakış açısıyla yoğrulmuştu ve tarihsel koşullar nedeniyle sağlam bir bilimsel temele sahip değildi. Yunanlıların madde ve doğanın özü hakkındaki kavramları hala naif ve fantastikti. Evrenin, dünyanın, canlı varlıkların ve benzerlerinin yapısı hakkındaki teorileri de aynı derecede fantastikti. Dahası, antik felsefenin bazı temsilcilerinin gelişmeyi tamamen niceliksel bir süreç olarak, ebedi ve değişmez madde parçacıklarının ve elementlerinin birleşmesi ve ayrılması (Empedokles, Anaxagoras), atomların mekanik birleşmesi ve parçalanması vb. olarak anladıklarını da akılda tutmak gerekir.

Engels, eski Yunanlıların diyalektiğini, hâlâ naif bir “ilkel sadelik” içinde varlığını sürdüren bir olgu olarak değerlendirirken son derece haklıydı; bu diyalektiğin özü, dünyanın genel resmini, genel hareketini, olayların etkileşimini kavramaktan ibaretti, ancak henüz bu resmin ayrıntılarını, doğa yasalarını bilmiyorlardı. Sularını sonsuza dek yenileyen bir nehir imgesi, hem şeylerin derin diyalektik özünün parlak öngörüsünü hem de eski Yunan diyalektiğinin doğrudan, naif karakterini aynı anda ifade ediyordu.

Ancak insan bilgisi, doğanın somut bir incelemesine dayanmayan, eski Yunanlıların yarattığı dünya görüşüyle sınırlı kalamazdı. Engels şöyle yazmıştı: “İşte bu, Yunan felsefesinin eksikliğidir ve bu yüzden daha sonra diğer görüşlere yerini bırakmak zorunda kalmıştır.”¹

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 314.

İnsanların maddi yaşamlarının ihtiyaçları ve gereksinimleri, doğal nesnelere ve olayların hassas, deneysel temelli araştırma ve inceleme görevini giderek daha fazla ön plana çıkarmıştır.

Bilginin gelişme tarihinin ilk aşaması, doğal olarak ikinci aşama ile yer değiştirmiştir.

İnsanlar, doğa hakkında özel bilgiler biriktirmek ve onun bireysel parçalarını ve unsurlarını anlamak için uzun zaman dilimleri boyunca çalışmadıkça, doğa ve yasaları hakkında bir bütün olarak sağlam temellere dayalı bir görüşe sahip olamazlardı. Bireysel bilimler de aynı şekilde gelişti. Örneğin, Rus bilim insanı Mendeleev, ünlü periyodik tablosundaki elementler arasındaki iç bağlantıları ve aralarındaki ilişkilerin ve etkileşimlerin yasasını keşfetmeden önce, bilim bireysel kimyasal elementleri keşfetti, bunları bağımsız olarak inceledi, özelliklerini anladı ve belirli bir aşamada Mendeleev'in büyük keşfini yapmasını sağlayan maddeyi üretti.

Antik tarih döneminin sonunda başlayan ve özellikle 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir şekilde gelişen doğa bilimlerinin gelişimindeki yeni bir aşama, doğanın bireysel olayları ve yönleri hakkında olumlu bilginin birikimiyle karakterize edilir.

Feodalizm döneminde teoloji ve dini skolastisizmin egemenliği altında doğanın bilimsel incelenmesi bastırılmış olsa da, bu dönemde bile bilim bazı ilerlemeler kaydetmiştir.

Kapitalizmin gelişimi bilimsel bilgiye muazzam bir ivme kazandırdı. 15. yüzyıl, yeni ekonomik ve sosyal ilişkilerin ortaya çıkışına ve kapitalist üretim biçiminin doğuşuna zemin hazırladı. Sosyal üretimin ihtiyaçları, teknolojik gelişmeler, denizcilik ve kentleşme, doğa bilimlerinin ilerlemesi için elverişli koşullar yarattı.

Endüstriyel ihtiyaçlarla bağlantılı ve hassas araştırma ve deney yöntemlerine dayanan doğa bilimleri, bu dönemde olgusal bilgi biriktirmiş, belirli alanları ve doğal olayları karakterize eden materyaller toplamış ve eski Yunanlıların başaramayacağı analitik çalışmalar yürütmüştür. 17. ve 18.

yüzyıllarda çok çeşitli alanlarda yapılan sayısız bilimsel keşiften sadece birkaçını örnek vermek bile, bu dönemde kaydedilen ilerlemelerin bilimin daha da gelişmesi için önemini anlamak için yeterlidir.

Galileo, teleskop kullanarak Jüpiter'in dört uydusunu keşfetti ve böylece Kopernik'in güneş sisteminin yapısı hakkındaki teorisini doğruladı. Newton, katı mekaniği yasalarını ve mekanik hareket yasalarını araştırdı. Işığın doğası üzerine araştırmalar geniş çapta geliştirildi (Newton, Huygens). Robert Hooke bitki hücrelerini keşfetti. Leeuwenhoek, yalnızca mikroskopla görülebilen çok sayıda tek hücreli ve çok hücreli organizmayı gözlemledi ve tanımladı. Harvey, kan dolaşımını keşfetti ve vücudun işleyişi için önemini gösterdi. Linnaeus, bitki ve hayvan dünyasının ilk sınıflandırmasını yaparak onları çeşitli sınıflara ve türlere ayırdı. Cıvalı termometre ve su barometresi icat edildi. Elektrik ve termal olaylar incelendi ve çeşitli maddelerin erime, kaynama ve buharlaşma sıcaklıkları belirlendi. Gazlar üzerine çalışmalar yapıldı ve gaz hacmi ile basınç arasındaki ilişki yasası oluşturuldu. Yanma süreci incelendi; oksijen keşfedildi. 18. yüzyılın sonunda, sıvı cisimlerin mekaniği (hidrostatik) geliştirildi. Çeşitli kimyasal elementler keşfedildi. Canlı varlıkların iç yapısının anatomik incelenmesi devam eder, vesaire, vesaire.

Bu dönemde bilimin gelişiminde Rus bilim insanlarının da onurlu bir yeri vardır. Eserleri ve araştırmaları o dönemin insan bilgisini bir yüzyıl veya daha fazla aşan parlak Lomonosov'u anmak yeterlidir. Son zamanlarda ortaya çıktığı üzere, F. Engels Lomonosov'un çalışmalarından haberdardı.¹

Fizik, kimya, astronomi, optik, jeoloji veya meteoroloji gibi doğa bilimlerinin hiçbir alanına Lomonosov değerli bir katkıda bulunmamıştır. Lavoisier'den çok önce maddenin korunumu yasasını keşfederek bilimsel kimyanın gerçek kurucusu olmuştur.

¹ Bkz. "Felsefe Problemleri" No. 3, 1950, s. 117-123.

Lomonosov bu yasayı harekete de genişleterek, enerjinin korunumu yasasını temel özellikleriyle formüle etti.

Lomonosov şöyle yazmıştı: "...Doğada meydana gelen tüm değişiklikler, bir cisimden ne kadar alınır, diğerine o kadar eklenmesiyle gerçekleşir; yani, bir yerde bir miktar madde kaybolursa, başka bir yerde artar; bir kişi ne kadar saat uyanık kalırsa, o kadar saat de uykuda kaybolur. Bu evrensel doğal yasa, hareketin kurallarına kadar uzanır; çünkü kendi kuvvetiyle başka bir cisim hareket ettiren bir cisim, kendisinden aldığı kadar maddeyi de diğerine aktarır.¹

Lomonosov'un bu önermesi, madde ve hareketin birliği ilkesini açıkça ifade etmektedir. Bu ilke, ancak günümüzde doğa bilimleri tarafından deneysel olarak kanıtlanmıştır.

Molekül ve atom kavramları ancak 1860'ta kesin olarak formüle edildi; bu arada, yüz yıldan fazla bir süre önce Lomonosov, maddenin atomik-moleküler yapısı teorisini geliştiriyordu. Büyük Rus bilim insanı, fantastik bir kalori maddesi fikrini reddederek ısının bilimsel teorisini oluşturdu, elektriğin doğasını araştırdı, gazların kinetik teorisini geliştirdi, fiziksel kimyanın temellerini attı ve daha nice çalışmalar yaptı. Rusya'daki ilk kimya laboratuvarını kurdu.

Lomonosov'un fizikçilerin, özellikle de kimyacıların, parçacıkların içsel, duyarsız yapısından (yani maddenin en küçük parçacıklarının yapısından) habersiz, karanlıkta yol almaları gerektiği yönündeki sözleri ne kadar da kehanet niteliğinde ve günümüz için geçerli. Bu yapı ancak günümüzde araştırılıyor ve bununla birlikte doğayı anlama konusunda gerçek bir devrim yaşanıyor.

Lomonosov, birçok alanda (örneğin jeolojide) evrimsel fikirler geliştirmiş ve bu konuda da metafizik çağının ilerisinde yer almıştır.

İncelenen dönemde bilimin gelişimi, doğanın anlaşılmasında önemli ilerlemeler sağlamıştır. Bununla birlikte, elde edilen bilgi düzeyi henüz olgular arasındaki içsel

¹ M. V. Lomonosov, Seçilmiş Felsefe Eserleri, 1950, s. 341.

bağlantıları, dünyanın birliğini veya doğadaki genel gelişim ve değişim yasalarını ayırt etmemize olanak tanımamıştır. Bu nedenle, bilgide metafizik yöntemin egemenliği söz konusudur. Engels'e göre bu yöntem, kendi zamanında tarihsel bir gerekçeye sahipti ve tarihsel zorunluluktan kaynaklanan bilimdeki gerçekliğe yaklaşımın felsefi ifadesiydi.

Engels şöyle diyor: "Süreçleri incelemeye başlamadan önce şeyleri incelemek gerekiyordu. Bir şeyin ne olduğunu önce bilmek gerekir ki, içinde meydana gelen değişiklikleri inceleyebilelim."¹

Metafizik yöntem, son derece sınırlı ve kusurlu bir biliş yöntemi idi. Engels, bu "çalışma yönteminin, doğadaki şeyleri ve süreçleri, büyük ortak bağlantılarının dışında, izole bir şekilde, dolayısıyla hareket halinde değil hareketsiz, özünde değişen değil sonsuza dek değişmeyen, canlı değil ölü olarak ele alma alışkanlığını bize bıraktığını" yazmıştır. Bacon ve Locke tarafından doğa bilimlerinden felsefeye taşınan bu anlama yöntemi, son yüzyılların özel sınırlamalarını — metafizik düşünme biçimini— yaratmıştır.²

Metafizik yöntem, her açıdan diyalektik yöntemin tam tersidir.

Metafizik, doğa ve sosyal yaşamdaki olguları ebediyen verilmiş ve değişmez varlıklar olarak görür. Olguları birbirleriyle bağlantılı, birbirlerinden gelişen varlıklar olarak değil, birbirlerinin yanında var olan varlıklar olarak algılar. Hareketi kabul ediyorsa, bunu önceden var olan cisimlerin, yüce bir yaratıcı eylem veya başka bir şekilde yaratılmış mekanik hareketi olarak anlar ve doğanın hareketinde kendini ebediyen tekrarladığını ve içinde niteliksel bir değişiklik olmadığını iddia eder. Olguların gelişiminin kaynağı olan içsel çelişkilerini görmekte başarısız olur.

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, cilt II, 1948, s. 368.

² F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 21.

Kısacası, eğer diyalektik bir gelişim teorisi ise, o zaman metafizik onun zıt kutbu, doğanın değişmezliğine dair bir teori, gelişimi reddeden bir teoridir.

Ancak, bilimsel gelişmenin metafiziksel döneminde bilginin artması, doğayı incelemenin bu yönteminin reddedilmesinin yolunu açtı. Bu dönemde elde edilen doğa bilimlerindeki ilerlemeler, 19. yüzyılda bilimsel bilginin muazzam ilerlemesi için bir sıçrama tahtası görevi gördü. Bilimde gerçek bir devrim 18. yüzyılın sonlarında başladı.

Bu devrimin sosyo-ekonomik temeli, yeni bir kapitalist üretim biçiminin ortaya çıkması ve gelişmesiydi. Kapitalizmin gelişmesinin, bir süreliğine, muazzam teknolojik ilerlemelerle bağlantılı olduğu iyi bilinmektedir. Kapitalizm, en son teknolojiye dayalı son derece gelişmiş bir endüstri yaratır. Feodal dönem ilkel teknolojiyle karakterize edilirken, kapitalizm yeni, makine tabanlı teknolojiyi hayata geçirerek üretim araçlarında önemli ölçüde devrim yaratır. Bununla birlikte, üretken güçlerin gelişmesi, bilim ve doğa bilimlerinin ilerlemesi olmadan imkansızdır.

Bilimin daha da ilerlemesi, önceki dönemde kurulan metafiziksel dünya görüşüyle çatışmaya girer. Bu dönemde yapılan tüm büyük keşifler, metafiziğe doğrudan karşıt olan farklı ilkeleri doğrular. Bilim, dünyanın tüm tezahürlerinde birliğini ortaya koyan, güneş sisteminin, Dünya'nın, yaşamın ve organik dünyanın tarihsel kökenlerini gösteren teoriler üretir.

Aşağıdaki gerçekler, bilimsel gelişmenin aldığı yönü göstermektedir. Kant ve Laplace, güneş sisteminin değişmezliği ve sonsuzluğu hakkındaki metafiziksel görüşe güçlü bir darbe indiren yeni bir gök teorisi öne sürdüler. Bu teoriye göre, Dünya ve tüm güneş sistemi, maddenin hareketinin bir sonucu olarak evrim yoluyla ortaya çıkmıştır. Güneşin ve etrafında dönen gezegenlerin oluşumu, uzun bir tarihsel gelişim sürecinin sonucu olarak görülmeye başlandı.

Enerji dönüşümü yasasının keşfi, maddenin her tür ve biçimdeki hareketinin birliğini, birbirine dönüşüp başkalaştığını ortaya koydu. "Geometrinin Kopernik'i" olarak bilinen büyük Rus bilim insanı N. I. Lobachevsky, uzay, zaman

ve hareket hakkındaki metafiziksel görüşleri çürüten parlak fikirler ortaya attı. Bu fikirler, birçok yönden 20. yüzyıl fiziğinin keşiflerini önceden haber veriyordu.

Jeolojinin bağımsız bir bilim dalı olarak ortaya çıkışı son derece önemliydi. Sanayiye geliştirmek, maden ve kömür çıkarmak ihtiyacı, insanlığı yerin derinliklerine inmeye zorladı. Bu durum, dünyanın tarihinin gizemini çözdü. Gözlemler, çeşitli hayvan ve bitki kalıntılarının dünyanın çeşitli katmanlarında bulunduğunu ortaya koydu. Bu gerçek, dünyanın çeşitli katmanlarının eşit olmayan yaşlarına, dünyanın tarihsel gelişimine ve milyonlarca yıl boyunca meydana gelen yeryüzündeki muazzam değişikliklere dair tartışılmaz bir kanıt haline geldi. Charles Lyell, dünyanın uzun vadeli gelişimini tartışılmaz bir şekilde gösteren evrim teorisini ortaya attı.

Ancak Lyell'den çok önce Lomonosov, dünyanın evrimsel gelişimi hakkında en derin ilkeleri formüle etmişti: "...M. V. Lomonosov şöyle yazmıştı: 'Dünyadaki ve tüm dünyadaki görünen cismani şeylerin, yaratılışın başlangıcından itibaren şu anki halleriyle aynı durumda olmadığını, aksine tarih ve eski coğrafyanın günümüzle birleşmesiyle ve yüzyıllarımızda meydana gelen yeryüzündeki değişikliklerle gösterildiği gibi, büyük değişikliklerin gerçekleştiğini kesinlikle hatırlamalıyız... Bu nedenle, birçok kişi her şeyin, gördüğümüz gibi, önce Yaratıcı tarafından yaratıldığını; sanki sadece dağlar, vadiler ve sular değil, çeşitli mineral türleri de tüm dünyayla birlikte ortaya çıkmış gibi düşünüyor; ve bu nedenle iç özelliklerinde ve yerlerin konumunda neden farklılık gösterdiklerini araştırmaya gerek yokmuş gibi davranıyorlar. Bu tür bir akıl yürütme, tüm bilimlerin ve dolayısıyla dünyanın doğal bilgisine ve özellikle madencilik sanatına çok zararlıdır, ancak bu zeki insanların üç kelimeyi ezberlemiş olmaları kolaydır: Tanrı bunu böyle yarattı ve bu da buna karşılık olarak şunu verir.' tüm nedenlerden dolayı"¹.

¹ M. V. Lomonosov, Seçilmiş Felsefe Eserleri, 1950, s. 396–397.

Dünya yüzeyinin kökeni ve yapısına dair metafiziksel teorileri çürütmede ve gelişim ve değişim ilkelerine dayalı teoriler oluşturmada Rus biliminin oynadığı kilit rolü belirtmekte fayda var. 19. yüzyılın ikinci yarısında, Rus bilim insanı V. V. Dokuchaev, toprağı tarihsel oluşumu, gelişimi ve değişimi sürecinde inceleyen toprak bilimi disiplini kurmuştur.

Jeoloji ile birlikte yeni bir bilim dalı ortaya çıktı: paleontoloji. Dünya katmanlarının çeşitli yerlerinde bulunan hayvan kalıntılarını kullanarak, en basit organizmalardan en karmaşık olanlara kadar hayvan krallığının gelişiminin genel tarihini yeniden yapılandırdı. Karşılaştırmalı anatomi ve embriyoloji ile birlikte paleontoloji, organik dünyanın değişmezliğı yanılması sonsuza dek yıktı. 19. yüzyıl Rus bilim insanları A. O. ve V. O. Kovalevskii, paleontoloji ve embriyolojinin gelişiminde önemli bir yere sahipti.

Darwin'in organik türlerin kökeni ve gelişimi teorisi, yeni dünya görüşünün gelişiminde özellikle önemli bir rol oynamıştır. Darwin'den önce bile, bazı bilim insanları (Lamarck ve diğerleri) evrimsel fikirler ortaya atmışlardı. Ancak Darwin, belirli metafiziksel sınırlamalardan arınmış olmasa da, türlerin kökeni ve gelişimi hakkında kapsamlı bir teori sunan ilk kişi olmuştur. Darwin'in teorisi, organik dünyanın değişmezliğı ve sabitliğı hakkındaki yaygın görüşleri alt üst etmiş ve zengin bir olgusal materyal kullanarak, modern hayvan ve bitki dünyasının, birbirini takip eden ve basit ve alt formlardan daha karmaşık ve üst formlara doğru gelişen türlerin uzun bir evriminin sonucu olduğunu göstermiştir.

Organik varlıkların hücresel yapısının keşfi, bu önemli alanda da metafiziğe büyük bir darbe vurdu. Ancak, hücrelerin hücre öncesi hallerden gelişmesini reddeden Virchow'un metafizik teorisi daha sonra bu alana nüfuz etti ve güçlü bir yer edindi. Sovyet bilim insanı O. B. Lepeshinskaya'nın bu teoriyi çürütmesi ve diyalektik materyalizme dayalı bir kavram geliştirmesi ancak yakın zamanda gerçekleşti.

19. yüzyıl, kimyada gelişme yüzyılıydı ve bu yüzyılın temel prensipleri, gelişim fikrinin zaferine de zemin hazırladı. Rus bilim insanları Mendeleev, Butlerov ve diğerlerinin araştırmaları, kimyanın gelişiminde son derece önemliydi. Mendeleev'in periyodik yasayı keşfi, kimyaya sağlam bir teorik temel sağladı, kimyasal elementler arasındaki içsel ilişkiyi ortaya koydu ve inorganik doğanın da gelişim yasasına uyduğunu gösterdi. Engels, Mendeleev'in keşfini, doğanın diyalektik doğasını ortaya koyan bilimsel bir başarı olarak nitelendirdi.

Metafizik dünya görüşü, bilimin gelişmesiyle kaçınılmaz bir şekilde yerini başka görüşlere bıraktı. Durağanlık ve hareketsizlik ilkelerinin yerini gelişim ve değişim ilkeleri aldı.

Engels, doğa bilimlerindeki devrimin sonuçlarını değerlendirirken şöyle yazdı: "...donmuş olan her şey akışkan hale geldi, hareketsiz olan her şey hareketli oldu, ebedi olduğu düşünülen her özel şeyin geçici olduğu ortaya çıktı, doğanın tümünün ebedi bir akış ve döngü içinde hareket ettiği kanıtlandı"¹.

Bu bağlamda, 19. yüzyıl biliminde doğa hakkındaki fikirlerde meydana gelen muazzam değişimi canlı bir şekilde anlatan Mendeleev gibi seçkin bir doğa bilimcinin sözlerini aktarmak ilginç olacaktır.

Mendeleev'e göre, ölü doğa, çağdaşlarının gözleri önünde birdenbire canlandı. "Evrensel hareketin yaygınlığına dair inanç, görünür gökyüzüyle başladı ve görünmez parçacıklar dünyasıyla sona erdi. Dünya temellerinden kayarak uzayda yuvarlandığında, güneşi ve yıldızları sabitlemeye çalıştılar. Ancak astronomi, güneşin yıldız bölgelerinde saniyede yaklaşık 50 metre hızla sürekli hareket ettiğini gösterdi. Sabit olarak adlandırılan yıldızların kendilerinde ise her türlü değişim ve çeşitli hareket türleri gözlemlendi. Işık, ısı, elektrik —ses gibi — hareket türleri olduğu ortaya çıktı ve bunların analizi modern bilimin gücünü oluşturdu... Araştırmacıların gözleri

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 11.

önünde... Dante'nin önündeki İlahi Komedyâ'da olduğu gibi, görünmez gaz kütlelerinde gaz parçacıklarının hızlı hareketleri, çarpışmaları ve etkileri o kadar belirgin hale geldi ki, bu etkileri saymak ve çarpışmaların birçok özelliğini yakalamak neredeyse mümkün oldu... Sıvılar ve katılar içinde ise, en azından sınırlı ama sürekli parçacık hareketlerini tanımak gerekiyordu... Evrensel hareketin bu görünürdeki kaosunda — yıldızlardan atomlara kadar — yine de uyumlu bir düzen hüküm sürüyor...”²

Dolayısıyla, metafizik yöntem, bilginin yeni doğasıyla ve bilimin yeni yönüyle derin bir çatışma içinde buldu kendini. 19. yüzyılın ortalarına kadar elde edilen bilimsel gelişmenin büyük kazanımlarıyla tutarlı olan tek yöntem olan bilimsel diyalektik yöntemin ortaya çıkışı tarihsel olarak olgunlaşmıştı.

Aynı zamanda, bu dönemde ulusların sosyal yaşamında muazzam değişiklikler meydana gelmişti. Zafer kazanan kapitalizm, toplum tarihinde eşi benzeri görülmemiş yeni çelişkiler getirmişti. Hem köleci hem de feodal toplumlar, sınıflar arasındaki çelişkiler ve mücadeleler üzerine kurulmuştu. Ancak Marx ve Engels'in Komünist Manifesto'da belirttiği gibi, burjuva dönemi, sınıf çelişkilerini basitleştirmesiyle öne çıkıyordu: “...dini ve siyasi yanılsamalarla örtülü sömürü, açık, utanmaz, doğrudan ve acımasız bir sömürüyle yer değiştirdi”.¹

Lenin bu konuyu “Karl Marx” adlı makalesinde ele almıştır:

“Ve en son dönem, burjuvazinin tam zaferi, temsili kurumlar, geniş (evrensel olmasa da) oy hakkı, ucuz, kitlelere ulaşan günlük basın vb., güçlü ve sürekli genişleyen işçi sendikaları ve girişimci sendikaları vb. dönemi, sınıf

² D. I. Mendeleev, Seçilmiş Eserler, 1934, Cilt II, s. 379, 380.

¹ K. Marx ve F. Engels, Komünist Parti Manifestosu, Gospolitizdat, 1951, s. 35.

mücadelesinin olayların itici gücü olduğunu daha da açık bir şekilde göstermiştir.”²

1830’lu ve 1840’lı yıllarda, kapitalist üretim biçimi birçok Avrupa ülkesinde zaten yerleşmişken, çalkantılı devrimci olaylar yaşandı. Proletarya bir toplumsal hareket olarak ortaya çıktı. 1831’de, Fransa’da Lyon işçilerinin “Çalışarak yaşa, ya da savaşarak öl!” sloganıyla bir isyanı patlak verdi. Yenilgiye uğradıktan sonra, Lyon işçileri 1834’te tekrar isyan etti, ancak bu kez de ayaklanma bastırıldı. İlk başarısızlıklara rağmen, Fransız proletaryası kararlılıkla devrimci mücadele yoluna girdi ve bu da 1848 Haziran Ayaklanması’na yol açtı. Marx ve Engels’in yazdığı gibi, Haziran Ayaklanması’nda proletarya ilk kez burjuva düzenine meydan okudu. 1930’larda, İngiltere’de güçlü bir Çartist hareketi gelişti. Proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi, kapitalist toplumun bu ana sınıflarının maddi çıkarlarındaki en derin çelişkileri ortaya çıkardı.

Kapitalist toplumun hareket ve gelişiminin kaynağı olarak sınıf mücadelesinin incelenmesi, toplumsal sürecin diyalektiğini anlamının anahtarını sağlamıştır.

Toplumun gelişimindeki sınıf mücadelesi, Fransa’da monarşinin yeniden kurulması döneminin tarihçileri — Thierry, Guizot, Mignet ve diğerleri — tarafından zaten görülmüştü; onlar “sınıf mücadelesini Fransız tarihinin tamamını anlamının anahtarı olarak görmekten kaçınamadılar”.¹ Ütopik sosyalistler Owen, Saint-Simon, Fourier ve diğerleri, öğretilerinde kapitalist toplumun gelişimindeki bazı çelişkileri kusurlu ve fantastik bir şekilde yansıtmış olsalar da, genel olarak toplum hakkındaki görüşleri metafizik kalmıştır.

Rus devrimci demokratları—Belinsky, Herzen, Dobrolyubov ve özellikle Çernişevski—toplumun sınıfsal yapısını ve sınıf mücadelesinin gelişimindeki rolünü anlama

² V. I. Lenin, Eserler, cilt 21, baskı 4, s. 42.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 21, baskı 4, s. 42.

konusunda Batı Avrupa tarihçilerinden ve ütöpik sosyalistlerden önemli ölçüde üstünlük sağladılar. Lenin, Çerņişevski'nin yazılarında sınıf mücadelesinin ruhunun hissedildiğini söyledi. Belinsky, Çerņişevski ve diğer önde gelen Rus devrimci demokratları, toplumsal yaşamın çeşitli özel sorunlarına diyalektik bir yaklaşımın birçok çarpıcı örneğini sunmaktadır. Ancak onlar bile toplumsal gelişmenin gerçek nedenlerini ve yasalarını kavrayamadılar.

Dolayısıyla, hem doğa bilimlerinde hem de sosyal bilimlerde, eskimiş metafizik yöntemin yerine yeni, gerçekten bilimsel, diyalektik bir yöntemin getirilmesi için tüm nesnel ön koşullar mevcuttu. Ancak bu değişim, tamamen yeni, bilimsel bir dünya görüşünün geliştirilmesi gibi, bir felsefe okulunun diğeriyle, bir felsefe akımının diğeriyle değiştirilmesiyle sınırlı kalamazdı. Felsefe düşüncesi tarihinde gerçek bir devrimci altüst oluş, felsefenin eski niteliksel durumundan yeni bir duruma doğru devasa bir sıçrama olmalıydı.

Felsefede diyalektik görüşlerin gelişimi, bir dizi düşünürde ifadesini bulmuştur. Spinoza ve Diderot'da diyalektik unsurlar mevcuttu, ancak bunlar daha ileriye taşınmadı.

19. yüzyılın başlarında Hegel, diyalektik düşünme yöntemi doktrinini ortaya koydu. Şüphesiz ki bu doktrin, metafizik dünya görüşüne karşı mücadelede önemli bir rol oynadı. Ancak Hegel'in diyalektik yöntemi ortaya çıkarmadaki rolü ne kadar önemli olsa da, görüşleri bilimsel bir gelişim teorisi sağlayamadı ve sağlamadı; metafizik düşünme biçimine kesin bir yenilgi getiremedi ve getirmede.

Hegel'in diyalektiği, mistik ve skolastik bir biçimde ifade edilen ve fethedilmemiş metafizik ilkelerle birleştirilmiş, sınırlı ve kısmi bir gelişim teorisiydi. Alman filozoflarının görüşleri, Almanya'nın özel sosyal koşullarından, ekonomik ve siyasi geri kalmışlığından ve Prusyacılığın gerici ruhundan büyük ölçüde etkilenmiştir.

Hegel ve diğer Alman filozoflarının bilimsel bir gelişim teorisi oluşturmamaları, yalnızca o dönemde Almanya'daki toplumsal ilişkilerin olgunlaşmamışlığından kaynaklanmıyordu. Bu durum aynı zamanda Hegel'in sınıf konumu ve felsefesinin sınıfsal doğasıyla da açıklanabilir.

Hegel'in gerici sosyo-politik görüşleri, diyalektik yöntemin tüm sonuçlarını geliştirme korkusu ve isteksizliği, öğretilerine ağır bir yük getirmiş ve kaçınılmaz olarak diyalektik ve metafiziğin uzlaştırılmasına yol açmıştır.

19. yüzyıl ortalarındaki Rusya'nın ilerici sosyal düşüncesi, Belinsky, Herzen, Çernişevski ve Dobrolyubov gibi düşünürler ve devrimciler tarafından temsil ediliyordu ve artık Hegel'in diyalektiğiyle yetinmiyordu. Hegel'in diyalektiğinin olumlu yönlerinden yararlanan Belinsky, Herzen, Çernişevski ve Dobrolyubov, onun idealist doğasını eleştirerek, Hegel'in diyalektik ilkeleri ile gerici metafizik sonuçları arasındaki çelişkiye ve diyalektik ilkelerinin yetersizliğine ve darlığına dikkat çektiler.

Rus ileri felsefesinde Hegel'in diyalektiğine karşı bu tutumun nedeni, temsilcilerinin yalnızca bilimin kazanımlarını materyalist bir şekilde genelleştirme yetenekleri değil, aynı zamanda devrimci demokrasileri, otokrasiye ve serfliğe karşı cesur ve kararlı mücadeleleriydi.

19. yüzyılda Rusya'daki ekonomik geri kalmışlık ve sosyal ilişkilerin olgunlaşmamışlığı, bu düşünürlerin bilimde metafiziği tamamen aşamamalarını ve diyalektik materyalizme ulaşamamalarını açıklamaktadır.

Sadece proletaryanın ideologları gerçek anlamda bilimsel bir diyalektik yöntem yaratabilmiş ve yaratmıştır. Sadece belirli toplumsal gelişme koşulları altında, modern toplumun en devrimci sınıfı olan proletarya tarihsel mücadele alanına çıktığında, kapitalizmin içinde kaynayan toplumsal çelişkiler burjuvazi ve proletarya arasındaki şiddetli sınıf mücadelelerinde kendini gösterdiğinde, ancak o zaman Marksist felsefenin bir bütün olarak ve Marksist diyalektik yöntemin onun ayrılmaz bir parçası olarak ortaya çıkması mümkün olmuştur.

Proletarya, sınıfsal konumu gereği, toplumun sürekli gelişimine, bilim ve kültürün ilerlemesine ve kitlelerin karanlığını ve cehaletini besleyen tüm kaynakların yok edilmesine derinden ilgi duyar. Doğanın gizemlerinin bilimsel olarak keşfedilmesine hiçbir sınır koymaz ve insanlığın geleceğine perde çekmez; tarihsel misyonu komünizmi inşa

etmektedir. Bu nedenle proletarya geriye değil, ileriye bakar. Açıkça, yalnızca bu sınıfın temsilcileri, felsefede gerçek bir devrimci dönüşümü ifade eden tek bilimsel dünya görüşünü yaratabilirdi.

Proletaryanın büyük ideologları Marx ve Engels bu övgüyü hak ediyorlar.

Sadece Marx ve Engels, metafiziğe kesin darbeler indirebildiler, teorik temellerini tamamen yıktılar ve yeni, gerçekten bilimsel bir diyalektik yöntem yarattılar. Sadece Marx ve Engels, doğa biliminin gelişiminden çıkarılan tüm sonuçları genelleştirebildiler ve bu gelişmenin sonuçlarını materyalist diyalektiğin kesinlikle bilimsel ilkelerine dönüştürebildiler. Sadece proletaryanın ideologları olan Marx ve Engels, toplumsal gelişme deneyiminden ve özellikle insanlık tarihinde yeni bir sayfa açan proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadele deneyiminden çıkarılan tüm sonuçları genelleştirebildiler.

Dolayısıyla, Marksist diyalektik, bir bütün olarak Marksist felsefe, yüzyıllar süren bilim gelişiminin doğal bir sonucu olarak, bu gelişmenin sonuçlarının teorik bir genellemesi olarak, insan toplumunun gelişiminin bir sonucu olarak ve toplum tarihindeki en ilerici ve devrimci sınıfın — proletaryanın — dünya görüşü olarak ortaya çıkmıştır.

Ancak, geçmişin kazanımlarından doğan Marksist diyalektik, bazen yanlış bir şekilde tasvir edildiği gibi, eski teorilerin ve öğretilerin basit bir sentezi değildir. Temelde Marx ve Engels'in öncüllerinin idealist diyalektiğine karşıt olan materyalist bir diyalektiktir ve gelişmenin tek bilimsel teorisini sunan bir diyalektiktir.

4. Marksist Diyalektik Yöntem ile Hegel'in İdealist Diyalektiği Arasındaki Karşıtlık

Marksist felsefenin düşmanları, Marx ve Engels'in diyalektik yöntemlerini Hegel'in felsefesinden ödünç aldıkları, Marx ve Engels'in yönteminin Hegelci diyalektiğin basit veya hafifçe düzeltilmiş bir kopyası olduğu şeklinde bir iddiada bulunmaya defalarca çalıştılar.

Bu açıklama gerçekte hiçbir ilgisi olmayan, Marksist diyalektiği itibarsızlaştırma ve proletarya ile burjuva dünya görüşleri arasındaki farkı bulanıklaştırma arzusundan kaynaklanan bir söylemdir.

Marx ve Engels'in Hegel'in diyalektiğine karşı gerçek tutumu, yoldaş Stalin tarafından "Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine" adlı eserinde tam olarak tanımlanmıştır.

Yoldaş Stalin şöyle yazıyor: "Marx ve Engels, diyalektik yöntemlerini tanımlarken genellikle Hegel'i diyalektiğin temel özelliklerini formüle eden filozof olarak gösterirler. Ancak bu, Marx ve Engels'in diyalektiğinin Hegel'ininkiyle aynı olduğu anlamına gelmez. Aslında Marx ve Engels, Hegel'in diyalektiğinden yalnızca 'akılcı özünü' almış, Hegel'in idealist unsurlarını bir kenara bırakmış ve diyalektiği daha da geliştirerek ona modern, bilimsel bir biçim kazandırmışlardır."¹

Marx ve Engels'in diyalektiği ile Hegel'in diyalektiği arasındaki tam zıtlığı görmeden, Marksist diyalektik yönteminin özünü ve ayırt edici özelliklerini anlamak imkansızdır. Marx ve Engels'in diyalektiği, yalnızca metafiziğe karşı değil, aynı zamanda Hegel'in idealist felsefesine, Hegelci diyalektiğin "gizemli tarafına" (Marx) karşı mücadelede ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Yeni, Marksist dünya görüşünün gelişmesi ve temellendirilmesinde bütün bir tarihsel dönem, Alman felsefesinin kapsamlı bir eleştirisine, Hegelciliğin tüm çeşitlerinin eleştirisine ayrılmıştır. Daha sonra Marx ve Engels

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 535.

bu duruma defalarca işaret etmişlerdir. Engels, 1859'da yazdığı "Karl Marx: Siyasi Ekonomi Eleştirisine Bir Katkı" makalesinde, Marx'ın yeni bir diyalektik yöntem yaratmasının, Hegelci diyalektiğin derin bir eleştirisinin sonucu olduğunu belirtir. Engels, "Hegelci yöntemin mevcut haliyle tamamen uygunsuz", "tamamen yakışıksız" olduğunu belirttiikten sonra şöyle yazdı: "Yine de, mevcut tüm mantıksal materyaller arasında, en azından kullanılabilir tek materyal buydu. Bu yöntem eleştiriye tabi tutulmadı; kimse onu aşamadı; büyük diyalektikçinin rakiplerinden hiçbiri bu yöntemin gururlu yapısında bir gedik açamadı; Hegelci okul onunla ne yapacağını bilmediği için unutuldu. Bu nedenle, her şeyden önce, Hegelci yöntemi kapsamlı bir eleştiriye tabi tutmak gerekiyordu." ² "Fakat bu yöntemin eleştirisi," diye devam ediyor Engels, "kolay bir iş değildi; resmi felsefenin tamamı bunu üstlenmekten korktu ve hâlâ da korkuyor. Marx, Hegel'in bu alandaki gerçek keşiflerini içeren özü Hegelci mantıktan kurtarma ve diyalektik yöntemi, idealist kabuklarından arındırılmış olarak, düşüncelerin gelişmesinin tek doğru biçimi haline geldiği o basit biçimde yeniden tesis etme görevini üstlenebilecek tek kişiydi ve hâlâ da öyledir." ¹

Marx, Kapital'in I. Cildinin ikinci baskısının son sözünde şöyle yazmıştır: "Hegel'in diyalektiğinin gizemli yönünü neredeyse 30 yıl önce, hâlâ moda olduğu bir dönemde eleştirmiştim... Hegel'de diyalektik baş aşağı duruyor. Gizemli kabuğun altındaki rasyonel özü ortaya çıkarmak için ayakları üzerine oturtulmalıdır." ²

Dolayısıyla, Hegel'in diyalektiği ile Marx'ın diyalektiği arasındaki temel karşıtlık sorunu, bilimsel diyalektiğin kökenini ve özünü açıklığa kavuşturmak için son derece önemlidir; bu diyalektik, Marx ve Engels tarafından felsefe tarihinde ilk kez "modern bir bilimsel biçim" (Stalin) kazandırılmıştır.

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, Cilt I, 1948, s. 331–332.

² K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, Cilt I, 1948, s. 330, 331.

² K. Marx, Kapital, cilt I, 1949, s. 19.

Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Merkez Komitesi, Felsefe Tarihi'nin III. Cildinde bu iki yöntem arasındaki temel farkın bulanıklaştırılmasını şiddetle kınadı. Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Merkez Komitesi, Hegelci ve Marksist diyalektiğin bu şekilde özdeşleştirilmesinin burjuva ve proletarya dünya görüşleri arasındaki ayrımı bulanıklaştırdığına dikkat çekti.

Hegel'in diyalektiği ile Marx'ın diyalektiği arasındaki fark tam olarak nedir?

Marx, Kapital'in I. Cildinin ikinci Almanca baskısının son sözünde bu soruyu yanıtlamıştır. Marx şöyle yazmıştır: "Diyalektik yöntemim, Hegel'inkinden yalnızca temelde farklı olmakla kalmaz, aynı zamanda onun tam tersini temsil eder. Hegel için, fikir adı altında bile bağımsız bir özneye dönüştürdüğü düşünme süreci, yalnızca dışsal tezahürü olan gerçeğin yaratıcısı (demiurg)dır. Benim için ise, tam tersine, ideal, insan kafasına nakledilmiş ve orada dönüştürülmüş maddeden başka bir şey değildir."³

Dolayısıyla, aradaki fark, Hegel'in diyalektiğinin idealist bir diyalektik, Marx'ın diyalektiğinin ise materyalist bir diyalektik olmasından kaynaklanmaktadır.

Hegel'in diyalektik yöntemin gelişimine katkısı yadsınamaz. Hegel, idealist bir biçimde diyalektik hareketin biçimlerini tasvir ederek, zıtlıkların mücadelesi yoluyla gelişme ilkesini, niceliğin niteliğe dönüşümünü ve benzerlerini ortaya koymuştur. Marx'a göre, Hegel'in diyalektiğinin idealizmin etkisiyle maruz kaldığı gizemleştirme, Hegel'in diyalektik hareket biçimlerinin ilk geniş kapsamlı resmini sunmasını engellememiştir.

Ancak Hegel'in diyalektiği tersine dönmüştü. Hegel'in diyalektiği, nesnel gerçekliğin gelişiminin diyalektiği değil, kavramların kendi kendini geliştirmesinin diyalektiğidir. Hegel bir idealistti ve bir idealist olarak, fikrin, kavramın dünyaya hükmettiğine, tüm olguları, tüm biçim zenginliğini ürettiğine

³Aynı kaynak.

inanıyordu. Bizi çevreleyen her şeyin, ruhun, mutlak fikrin çeşitli tezahürleri olduğu varsayılıyordu. Dahası, Hegel'e göre, mutlak fikir öznel bir insan fikri değil, insan bilincinden bağımsız olarak var olan mistik bir "nesnel" fikirdir. İnsan bilincinin kendisi, mutlak fikrin gelişiminde yalnızca bir aşama ve biçimdir.

Hegel'in Mutlak Fikri, doğadan ve insanın kendisinden kopmuş, tanrılaştırılmış, mutlak bir şeye dönüştürülmüş, dünyaya hükmeden ve içinde olup biten her şeyde kendini gösteren insan bilincinden başka bir şey değildir. Hegel'in Mutlak Fikri, kaba değil, incelikli, örtülü bir biçimde gizlice sokulmuş Tanrı ile eş anlamlıdır. Hegel dünyayı bu fantastik fikir aracılığıyla görür; bu fikir dünyayı çarpıtır ve gerçeklik ile bilim arasında aşılmaz bir engel oluşturur. Ve eğer Hegel yine de diyalektiğin bir dizi önemli ilkesini ortaya koyabilirdiye, bu sadece diyalektiğinin, fantastik olmasına rağmen, yine de gerçekliğin bir yansıması olmasından kaynaklanmıştır. Lenin'in sözleriyle, Hegel, kavramların diyalektiğinde şeylerin diyalektiğini zekice keşfetmiştir. Ancak Lenin'in vurguladığı gibi, sadece keşfetmiştir, daha fazlasını değil.

Dolayısıyla, Hegelci diyalektik tamamen yanlış, bilim karşıtı bir temele dayanmaktadır. Buna karşılık, Marksist materyalist diyalektik doğru materyalist öncüllerden hareket eder.

Marx ve Engels'in diyalektiğinin başlangıç noktası, Hegel'deki gibi kendi kendine gelişen bir fikir değil, nesnel gerçeklik, madde, doğa, toplumun gerçek yaşamıdır. "Kusurlu" maddeyle çelişkisiyle ıstırap çeken ve bir ayakkabıyı diğerinin ardından aşındırarak nihayetinde Alman-Prusya anayasal monarşisinin prangalarını sonsuza dek takacak fantastik bir fikrin gelişmesi yerine, Marx ve Engels gerçekliğin kendisinin, doğanın, toplumun ve düşüncenin gelişimini koyarlar.

Marx ve Engels, diyalektiği Hegel'in bağladığı idealist prangalardan kurtardılar. Felsefi idealizme öyle bir darbe vurdular ki, bir daha toparlanamadı. Diyalektiğe, felsefenin temel sorusuna —düşüncenin varlıkla ilişkisine— tek bilimsel çözümü uyguladılar: düşünce, bilinç, fikir değil, varlık, madde, doğa birincildir; bilincin kendisi, son derece organize olmuş

maddenin ürünüdür. Bu nedenle, diyalektiğin tüm yasaları, doğanın kendisinin yasalarıdır. Nesnel gerçeklikten çıkarılırlar, onun yansımasıdır ve ancak bu şekilde bilimsel olarak anlaşılabilir ve bilgi ve eylem için bir rehber görevi görebilirler. Buna dayanarak, Marx ve Engels nesnel diyalektik ile öznel diyalektik arasında ayırım yaptılar. Engels şöyle yazdı: “Sözde nesnel diyalektik, doğanın tamamında hüküm sürer, ancak sözde öznel diyalektik, diyalektik düşünce, doğanın yaşamını sürekli mücadeleleri ve birbirlerine veya daha yüksek biçimlere nihai geçişleriyle belirleyen zıtlıklar aracılığıyla doğanın tamamına hükmeden hareketin yalnızca bir yansımasıdır.”¹

Hegel’in diyalektiğinde, idealist doğası, dünyanın gerçek gelişim tablosunun kasıtlı olarak çarpıtılmasına yol açmıştır. Hegel, doğanın diyalektik gelişimini reddetmiş ve diyalektik yasalara göre gelişmenin yalnızca ruha, fikre özgü olduğunu ileri sürmüştür. Doğanın kendisi gelişemez, iyileşemez veya bir alt formdan bir üst forma geçemez.

Hegel, doğayı bir ceset olduğu fikrinden uzaklaşarak anlatır. Doğa maddeseldir ve madde, ona göre, ağırlıkla, kendini geliştirememeye, özünü özgürce ifade edememeye karakterize edilir. Doğanın kendisi parçalıdır ve bir bütün oluşturmaz. Parçaları yasal bir şekilde birbirine bağlı değildir ve çok biçimli formları zaman içinde birbirlerinden gelişmez, aksine birbirlerinin yanında var olur ve mekânda çeşitlenir.

Hegel, bitki ve hayvan dünyasının gelişmesi fikrine kesinlikle karşı çıktı.

Marksist diyalektik, doğanın gelişimine tamamen farklı bir bakış açısı sunar. Materyalist bir diyalektik olduğu için, nesnel gerçeklikteki gelişmeye dair hiçbir sınırlama içermez. Marksist bakış açısından, gelişmenin diyalektik yasaları, doğanın yanı sıra gerçekliğin tüm alanlarına da uzanır.

Doğaya uygulanan materyalist diyalektik, doğa biliminin ardı ardına başarılar elde etmesini sağlar: “Engels’in yazdığı

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 166.

gibi, ‘modern doğa bilimi için en önemli düşünme biçimi tam olarak diyalektiktir, çünkü yalnızca o doğada meydana gelen gelişim süreçleri, doğanın genel bağlantıları ve bir araştırma alanından diğerine geçişler için bir analogi ve dolayısıyla bir açıklama yöntemi sunar’.¹

Hegel, doğa biliminde diyalektik gelişim teorisine kapıyı kapatırken, materyalist diyalektiğin kurucuları Marx ve Engels, doğa bilimlerini tek bilimsel yöntemle donattılar ve doğa bilimlerine bir dizi paha biçilmez kılavuz sağladılar.

Engels, özellikle doğanın diyalektiği üzerine çalıştı. “Doğanın Diyalektiği” adlı kitabında toplanan notları ve tamamlanmamış çalışmalarından alıntılar, doğa biliminin hem genel hem de özel sorularına yaklaşımında sergilediği parlak kavrayışıyla dikkat çekiyor. Engels, doğa biliminin sorunlarına diyalektik-materyalist yaklaşımı sayesinde, madde ve hareket doktrini, organik yaşam teorisi, evrenin evrimi gibi alanlardaki araştırmaların yönünü uzun yıllar boyunca öngörebildi.

Materyalist diyalektiğin doğa bilimleri üzerindeki muazzam etkisine dair çarpıcı bir örnek, Lenin’in “Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm” adlı kitabı ve J. V. Stalin’in “Anarşizm mi, Sosyalizm mi?” ve “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserleridir; bu eserler doğa bilimcilerine doğayı incelemenin tek doğru bilimsel yaklaşımını göstermektedir.

Hegel’in idealist diyalektiğinin kusurları, toplum tarihine uygulandığında da aynı derecede belirgindir. Hegel’in diyalektiğinin topluma uygulanmasındaki temel özelliği, yalnızca geçmişe odaklanması, bugüne ve geleceğe odaklanmamasıdır. Hegel, toplumun gelişimini yalnızca belirli, sınırlı zaman dilimleri içinde kabul eder. Diyalektik gelişim teorisini gerici siyasi görüşlerine tabi kılan Hegel, onu tarihsel gelişimin idealist bir şemasını oluşturmak için bir araç olarak kullanır. Bu şemanın özü, daha düşük bir aşamadan daha yüksek bir aşamaya doğru gelişen ve ilerleyen mutlak fikrin,

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 311–312.

tarihsel olaylarda, devletlerin tarihinde somutlaşması gerektiğidir. Aynı zamanda Hegel, mutlak fikrin doğasıyla tutarsız oldukları gerekçesiyle bir dizi halkı (örneğin Afrikalıları) tarihten dışlar. Bu şemaya göre Çin, Hindistan ve İran, mutlak fikrin gelişiminin daha düşük, kusurlu aşamalarını temsil eder. Hegel'e göre, rollerini yerine getirdikten sonra bu devletler durgunlaşır ve daha fazla gelişme yeteneğine sahip olmazlar. Daha üst bir düzeyde, mutlak fikrin gelişimi tamamen tamamlanır. Fikrin gelişiminin sonu, toplumun gerçek gelişimindeki bir sona karşılık gelmelidir. Hegel, 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında Almanya'da var olan gerici Prusya-Junker devletini, tüm tarihsel süreci tamamlayan bu son olarak değerlendirmiştir. Bunu toplumsal gelişmenin "tacı", mutlak fikrin somutlaşmış hali olarak görmüştür.

Engels, "İşte bu yüzden," diye yazmıştı, "Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin sonunda, mutlak fikrin, Friedrich Wilhelm III'ün tebaasına ısrarla ve başarısızlıkla vaat ettiği sınıf monarşisinde, yani o dönemdeki Almanya'nın küçük burjuva ilişkilerine uyarlanmış, mülk sahibi sınıfların sınırlı ve ılımlı dolaylı yönetiminde gerçekleştirilmesi gerektiğini öğreniyoruz."¹

Hegel, Mutlak İdealarn bizzat Prusya devletinde cisimleştiği fikrini dayatarak, Prusya devletine tam anlamıyla boyun eğmekte ve onun "ebedi krallığını" felsefi olarak meşrulaştırmaktadır. Bu gerçek, Hegel'in diyalektiğinin sınıfsal doğasını açıkça göstermektedir.

Hegel, zıtlıkların mücadelesi, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüştürülmesi gibi kendi diyalektik ilkelerine ihanet ederek, her şekilde moderniteyi çelişkilerinden arındırmaya ve uzlaştırmaya çalışır. Engels'in "her şeyin çürümüş, sallantıda, çökmeye hazır" olduğu, çürüyen ve bozulan bir kütle olarak nitelendirdiği o zamanki Alman gerçekliğini, ulaşılmış bir ideal olarak sunmak istedi.

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, cilt II, 1948, s. 345.

Bu şekilde, Hegel'in diyalektiği bir gelişme teorisinden kendi zıttına, bir durgunluk ve hareketsizlik metafizik teorisine dönüştü.

Engels, "Bu, devrimci tarafı orantısız derecede büyümüş muhafazakâr tarafın ağırlığı altında boğmak anlamına geliyordu..." dedi.²

Marksist diyalektik, toplumsal gelişmenin bu anlayışına kesin olarak son verdi. Materyalist diyalektik, toplumsal gelişmeye ilişkin temelden farklı görüşüyle Hegel'inkinden ayrılır. Hegel, idealist bir bakış açısıyla, toplumsal gelişmenin yanlış bir resmini sunmuştur. Marx ve Engels, materyalist diyalektiği ve felsefi materyalizmi toplumsal hayata uygulayarak bu alanı devrimleştirdiler ve gerçek bir toplum bilimi olan tarihsel materyalizmi yarattılar. Materyalist diyalektik, toplumun gelişimine hiçbir sınır koymaz. Toplumun sürekli gelişimi ve değişimiyle ilgili materyalist diyalektik doktrini, gerçekliğin nesnel özelliklerini, toplumsal yaşamın nesnel yasalarını yansıtır. Gerçeklik tükenmezdir ve insanlar yeryüzünde var olduğu sürece, toplumsal yaşamın gelişimi asla duramaz.

Bu, Marksist diyalektik ile Hegel'in idealist diyalektiği arasında çok önemli bir ayrımı ortaya koymaktadır: idealist diyalektik yalnızca geçmişe odaklanırken, Marksist diyalektik sadece geçmişe değil, aynı zamanda bugüne ve geleceğe de odaklanır. Marksist diyalektik yöntem, insanlığın geçmişini, bugünü gelişiminin doruk noktası olarak haklı çıkarmak için değil, bugünü sadece geçmişle açıklamak için değil, bugünü geleceğe götüren bir adım, yeni bir gelişmenin ön koşulu olarak görmek için açıklamayı öğretir. Yoldaş Stalin'in dediği gibi, diyalektik bize geriye değil, ileriye bakmayı öğretir.

Marx'ın Kapital'i, kapitalist toplumu bugünü ve geleceği açısından diyalektik bir analizle ele alan parlak bir örnektir.

Marx, araştırmalarında diyalektik gelişim teorisine sıkı sıkıya bağlı kaldı. Kapitalist üretim biçimini kendi başına

² Aynı yerde.

inceledi, içsel çelişkilerini ortaya çıkardı ve bu çelişkilerin kapitalizmin her yeni adımıyla nasıl derinleşip yoğunlaştığını, nihayetinde kapitalist sistemin eskimesine ve kaçınılmaz olarak daha üstün bir sistem olan sosyalizmle değiştirilmesine yol açtığını gösterdi.

Marx'ın kapitalizmin çelişkilerine dair analizi, toplumsal gelişmenin ana çizgisini o kadar doğru bir şekilde tahmin etmesini sağladı ki, her yeni on yıl Marksizmin en büyük zaferini getirmiş ve getirmeye devam etmektedir. Geleceği öngörebilme yeteneği sadece Marx'ın dehasının bir sonucu değil, her şeyden önce Marksist teorinin bir özelliğidir; bu teori gelecek yüzyıllara nüfuz edebilmekte ve bugünü inceleyerek geleceğin canlı bir görüntüsünü tasavvur edebilmektedir.

Marksist diyalektiğin yeni doğası, felsefi bilimin bir bileşeni olarak diyalektiğin konusunu temelden değiştirmiştir. Hegelci felsefede diyalektik, dünyayı mutlak bir fikirden inşa etme yöntemi olarak hizmet ederken, Marksist diyalektik yöntem, bilinçten bağımsız olarak var olan bir dünyayı anlama aracı, bu dünyanın devrimci dönüşümü için teorik bir araç olarak hizmet etmektedir.

Hegel'inki gibi materyalist diyalektik, yasalarını dış dünyaya dayatmaz. Amacı, nesnel dünyanın kendisinde var olan yasaları ortaya çıkarmak ve böylece gerçekliğe doğru yaklaşımı temellendirmektir. Hegel, tüm özel bilgi alanlarını altüst eden ve "bilimlerin bilimi" olduğunu iddia eden kapsamlı bir felsefi sistem yaratmak için idealist diyalektiği kullandı. Marksist felsefe, bilimin gelişimini engelleyen bu tür iddialara sonsuza dek son vermiştir. Diyalektik ve tarihsel materyalizm, "bilimsel araştırmanın bir aracı, doğa ve toplum bilimlerinin tümüne nüfuz eden ve gelişimleri sırasında bu bilimlerin verileriyle zenginleşen bir yöntem olarak işlev görür."¹

¹ A. A. Zhdanov, G. F. Alexandrov'un "Batı Avrupa Felsefesi Tarihi" adlı kitabı üzerine yapılan tartışmada 24 Haziran 1947'de yaptığı konuşma, Gospolitizdat, 1951, s. 13.

Özetle, bu, Marksist diyalektik ile Hegelci diyalektik arasındaki temel karşıtlıktır. Gördüğümüz gibi, Marksist diyalektik yöntem, hem içeriği hem de sınıf kökenleri bakımından idealist diyalektikten temelde farklı, yeni ve gerçekten bilimsel bir yöntemdir.

5. Marksist Diyalektik—Doğanın, İnsan Toplumunun ve Düşüncenin En Genel Gelişim Yasaları Üzerine Kurulu Bir Yaklaşım.

Engels, diyalektiği doğanın, insan toplumunun ve düşüncenin en genel gelişim yasalarının bilimi olarak tanımlamıştır. Anti-Dühring'e yazdığı notlardan birinde Engels şöyle yazmıştır: “Yukarıdaki eserde diyalektik, tüm hareketlerin en genel yasalarının bilimi olarak ele alınmaktadır.”¹

“gelişimin en eksiksiz, derin ve tek taraflı biçimi, insan bilgisinin göreliliğinin doktrini olup, bize ebediyen gelişen maddenin bir yansımasını verdiğini” yazmıştır.²

Marksizm-Leninizmin klasik eserleri, tüm tanımlarında diyalektiğin konusunun genel gelişim ve hareket yasaları olduğunu vurgular.

Ancak şu soru sorulabilir: Herhangi bir bilim dalı nesnel dünyanın gelişimini ele alıp, doğa ve toplumun belirli olaylarının gelişim yasalarını incelemeyebilir mi?

Şüphesiz ki, fizik, kimya, biyoloji, sosyal bilimler gibi somut bilimlerin tümü, doğanın ve toplumun gelişim yasalarını inceler. Diyalektik, gelişim bilimidir. Ancak diğer bilimlerden önemli bir farkı vardır. Bu fark, Engels'in de belirttiği gibi, diyalektiğin doğanın ve toplumun en genel

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 350.

² V. I. Lenin, Eserler, cilt 19, baskı 4, s. 4.

gelişim yasalarının, tüm hareketlerin yasalarının bilimi olmasında yatmaktadır. Diyalektik tarafından keşfedilen ve formüle edilen yasaların bu genel niteliği, materyalist diyalektiğin hem bilimsel bilgi hem de pratik devrimci faaliyet için önemini açıklamaktadır.

Bilimler arasındaki ayırım, her bilimin belirli hareket biçimlerini incelemesi ve yalnızca belirli olaylara özgü hareket yasalarını ortaya koyması gerçeğine dayanmaktadır.

Mekanik, mekanik hareketin yasalarını inceler; fizik, ışık, ısı, elektrik, manyetizma gibi hareket biçimlerinin yasalarını inceler; kimya, atomların birleşme ve ayrılma yasalarını inceler; biyoloji, organik yaşamın yasalarını inceler, vb. Sosyal bilimler için de aynı durum geçerlidir: siyasi ekonomi, üretim biçimlerinin gelişiminin yasalarını konu edinir; estetik, resim, edebiyat ve tiyatronun gelişiminin yasalarını inceler; tarih, toplumun belirli bir dönemindeki olayların gelişimini açıklar, vb.

Ne fizik, ne kimya, ne biyoloji, ne de başka herhangi bir bilim dalı, tüm hareketlerin yasalarını veya genel olarak hareket yasalarını incelemeyebilir. Dahası, herhangi bir hareket biçiminin yasalarını tüm doğal ve sosyal olaylara genişletmeye çalışmak ciddi hatalarla doludur.

Bu tür girişimler bilimde defalarca yapılmış ve burjuva gericileri tarafından felsefede hâlâ yapılmaktadır. Ancak bir alanda geçerli olan yasalar başka bir alana uygulanamaz. Eylemsizlik yasası gibi mekanik bir yasa, bir dizi doğal olayı oldukça doğru bir şekilde açıklasa da, ne organik yaşam ne de insan toplumu hakkında hiçbir şey açıklayamaz. Aynı durum diğer özel bilimler tarafından oluşturulan yasalar için de geçerlidir.

Diğer bilimlerden farklı olarak, Marksist diyalektik belirli bir hareket biçimine veya belirli bir olgu grubuna odaklanmaz. Konusu genel olarak harekettir; hem doğanın hem de insan toplumunun ve düşüncesinin gelişiminin en genel yasalarıdır. Engels şöyle yazmıştır: “Bu, yasalarının düşüncesinin

hareketinin yanı sıra doğadaki ve insanlık tarihindeki hareket için de geçerli olması gerektiği anlamına gelir.¹

Diyalektik tarafından ortaya konan gelişim yasaları, alanları ne olursa olsun, tüm olgulara neden uygulanır? Çünkü bu yasalar, her olguya, her somut hareket biçimine en temel olanın genelleştirilmiş halidir. Bunlar, doğanın ve toplumsal yaşamın kendisinde var olan, diyalektik tarafından teorik olarak genelleştirilmiş yasalardır. Engels şöyle yazmıştır: “...doğa ve insan toplumunun tarihi, diyalektik yasalarının soyutlandığı yerdir. Aslında bunlar, tarihsel gelişimin bu iki aşamasının yanı sıra düşüncenin de en genel yasalarından başka bir şey değildir.”¹

Diyalektik konusunun yalnızca doğanın ve toplumun gelişiminin nesnel yasaları değil, aynı zamanda bunların bilişsel yasaları, gerçekliğin insan bilincinde yansımalarının yasaları olduğu özellikle vurgulanmalıdır. Lenin bu konunun bu yönünü derinlemesine incelemiştir.

Bilgi kuramını (yani bilgi teorisini) varlık biliminden, nesnel dünyadan ayrı bir bilim haline getirmeye çalışan idealistlere karşı çıkan Lenin, Marksist felsefede diyalektiğin bilgi teorisi olduğunu göstermiştir. Bu Leninist önermenin derin anlamı, Marksist felsefe için nesnel dünyanın en genel yasalarının (örneğin, zıtların birliği ve mücadelesi yasaları, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi vb.) aynı zamanda bilgi yasaları olmasında yatmaktadır. Dünyayı bilmek, onu doğru bir şekilde yansıtmak demektir. Ancak dünyadaki her şey gelişme, değişim, zıtların mücadelesi vb. yasalarına tabidir. Sonuç olarak, bilgi bu gelişme ve değişimin sadık bir kopyası olmalı, bu yasalara dayanmalı, doğal olaylara birbirine bağlı, değişen ve çelişkili olarak yaklaşmalıdır. Mantıksal kavramlarımız ve kategorilerimiz, yanı sıra bilginin

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 350.

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 38.

tamamı, yansıttıkları doğanın kendisi kadar diyalektik olmalıdır.

Bu nedenle diyalektik bir bilgi teorisidir.

Marksist diyalektik, doğa, insan toplumu ve düşüncedeki en genel gelişim yasalarının bilimi olarak, bilimsel araştırmanın vazgeçilmez bir aracı ve eyleme yönelik bir kılavuzdur. Doğa ve toplum bilimlerinin tümünün sağladığı verilerden ve tarihsel gelişimin deneyim ve pratiğinden yararlanan Marksist diyalektik, evrensel gelişim yasalarını ve hareketin temel ilkelerini ortaya koyar. Hayatın nesnel diyalektiğinin sadık bir yansımasıdır ve bu nedenle gerçekliğe dair tek doğru bakış açısını, ona doğru yaklaşımı sağlar.

Ancak bu, Marksist diyalektiğin, incelenen konu hakkında derin bir bilgiye dayanmadan herhangi bir sorunun çözülebileceği bir tür sihirli anahtar olduğu anlamına gelmez. Diyalektiğin böyle bir anlayışı Marksizme aykırıdır. Diyalektik, ancak gerçekliğin derinlemesine incelenmesiyle birleştiğinde, gelişen bilim ve pratiğe bağlandığında bilimsel bir yöntem olarak rolünü yerine getirebilir. Diyalektik kavramlar ve kategoriler, somut içerikle doldurulmadıkları, araştırma araçları yerine kanıt araçları olarak kullanıldıkları takdirde boş formlar haline gelirler. Ne Marx ve Engels, ne de Lenin ve Stalin, diyalektiği doğa ve toplum olgularına dayatılan hazır bir şablon olarak görmemiştir. Onların eserlerinde diyalektik, gerçekliğin canlı olgularını anlamak için bir araç, karmaşık konularda bir yönlendirme aracı olarak işlev görür. Ve tam da bu nedenle, bu bilgi aracı, Marksizm-Leninizmin klasiklerinin eserlerinde sürekli olarak geliştirilmekte ve mükemmelleştirilmektedir.

6. Yaratıcı Bir Şekilde Gelişen Bir Yöntem Olarak Marksist Diyalektik. Lenin ve Stalin Tarafından Diyalektik Yöntemin Geliştirilmesi.

Marksist diyalektik, sabit, katı, değişmez bir doktrin değildir. Bilimdeki yeni keşifler ve insan toplumunun tarihsel

gelişiminin yeni koşulları, diyalektik yöntem üzerinde iz bırakmadan geçemez. Materyalist diyalektiğin genel ilkeleri, şüphesiz her tarihsel dönem için önem taşır. Ancak bu genel ilkeler, farklı tarihsel koşullar altında özel biçimler kazanır. Bu nedenle, düşman sınıfların antagonizmine dayanan eski sosyo-ekonomik oluşumlarda karşıtların birliği ve mücadelesi yasanın tezahür biçimleri, sınıf antagonizmasının olmadığı ve tüm halkın ahlaki ve siyasi birliğinin hakim olduğu Sovyet sosyalist toplumumuzda bu yasanın tezahür biçimlerinden tamamen farklıdır. Diyalektiğin tüm kategorileri ve kavramları için de aynı şey söylenebilir.

Dolayısıyla, diyalektik yöntem, yeni koşullarla bağlantılı olarak, yeni sonuçlar ve hükümlerle zenginleşmekten başka bir şey yapamaz.

Marksizmin gelişim tarihi, materyalist diyalektiğin yaratıcı doğasını mükemmel bir şekilde doğrulamaktadır. Marx ve Engels tarafından yaratılan diyalektik yöntem, Lenin ve Stalin'in eserlerinde daha da derinleştirilmiş ve geliştirilmiştir.

Yoldaş Stalin, "Leninizmin Temelleri Üzerine" adlı eserinde şöyle der:

"Lenin'in yönteminde verilen şey, özünde zaten Marx'ın öğretisinde mevcuttu; bu öğreti, Marx'ın kendi sözleriyle, 'özünde eleştirel ve devrimcidir'. Lenin'in yöntemine baştan sona nüfuz eden de tam olarak bu eleştirel ve devrimci ruhtur. Ancak Lenin'in yönteminin Marx'ın verdiği şeyin basit bir restorasyonu olduğunu düşünmek yanlış olur. Aslında Lenin'in yöntemi sadece bir restorasyon değil, aynı zamanda Marx'ın eleştirel ve devrimci yönteminin, materyalist diyalektiğinin somutlaştırılması ve daha da geliştirilmesidir.

Lenin ve Stalin, Marksizmin sayısız düşmanına, İkinci Enternasyonal'in oportünist liderlerine, Menşeviklere, anarşistlere, popülistlere, hukukçu Marksistlere, Troçkistlere, Buharin yanlılarına vb. karşı mücadelede yalnızca Marksist diyalektik yöntemi savunmakla kalmadılar, emperyalizm ve proletarya devrimleri çağı, yani SSCB'de sosyalizmin inşası

çağı gibi yeni koşulların derinlemesine analizi temelinde diyalektik yöntemi kapsamlı bir şekilde geliştirdiler.¹

Lenin'in yalnızca diyalektik üzerine uzmanlaşmış eserleri değil, aynı zamanda Marx ve Engels'in ölümünden sonra ortaya çıkan yeni tarihsel koşulların somut analizine diyalektiği yerleştirdiği ekonomik, tarihsel ve diğer yazıları da Marksist felsefenin gelişiminde bütün bir dönemi oluşturmaktadır. Lenin'in ilk kez işaret ettiği gibi, kapitalizmin emperyalist aşaması, burjuva toplumunun tüm çelişkilerinin eşi benzeri görülmemiş bir şekilde yoğunlaşmasıyla karakterize edilir. Lenin, bu çelişkilerin incelenmesinde diyalektik yöntemi uygulayarak, Marksist diyalektiğin temel ilkesini—çelişkiler doktrininin—geliştirdi. Lenin, bu doktrinin “diyalektiğin özü” olduğunu gösterdi. Karşıtların birliği ve mücadelesinin diyalektik yasasının tüm zenginliğini derinlemesine ortaya koydu ve eserlerinde, Komünist Partinin strateji ve taktiklerine somut uygulamasının şaşırtıcı örneklerini sundu.

Lenin, işçi hareketi içindeki reformculuğa karşı mücadelesinde, gelişim sürecindeki devrimci sıçramalar sorusunu derinlemesine inceledi. Lenin, Marx ve Engels'in evrim ve devrim arasındaki ilişkiye dair görüşlerini daha da geliştirdi ve devrimci dönemlerin toplum tarihindeki muazzam önemini gösterdi. Lenin'in eserleri, kademeli ve ani gelişim arasındaki ilişkiyi doğru anlamak için vazgeçilmez bir rehber niteliğindedir. Bize nesnel gelişimdeki sıçramaların çeşitliliğini tanımayı ve evrimsel gelişimin bir aşamasının tükendiği ve kesin eyleme geçmenin gerekli olduğu anı doğru bir şekilde belirlemeyi öğretir.

Lenin, diyalektik yöntemin en önemli konularından birini, yani toplumsal olguların analizinin somutluğunu ve gerçekliğe tarihsel yaklaşımı kapsamlı bir şekilde geliştirdi. Oportünistlerin safsatalarını ve eklektikçiliğini, İkinci Enternasyonal'in “teorisyenlerinin” düşüncesinin katılığı ve dogmatizmini ortaya koyan Lenin, proletarya partisinin strateji ve taktikleri üzerine yaptığı çalışmalarında, tarihsel

¹ J. V. Stalin, Eserler, Cilt 6, s. 87–88.

durumun tüm özgünlüğünü dikkate alan diyalektik, somut analizin sayısız mükemmel örneğini sundu.

Lenin'in diyalektik sorusuna bilgi teorisi olarak yaklaşımı, Marksist yöntemin gelişimi için son derece önemliydi. Bu soru, geçen yüzyılın sonunda ortaya çıkan fizik kriziyle bağlantılı olarak özellikle önem kazandı. Lenin, bu krizin nedenlerinden birinin doğa bilimcilerinin diyalektik bilgisizliği ve diyalektiği bilişsel sürece uygulayamamaları olduğunu gösterdi. Ölümsüz eseri "Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm"deki fikirleriyle Lenin, bilimsel doğa bilimini gelecek on yıllar için donattı. Bilişsel sürecin çelişkili doğası, gerçeği anlamanın diyalektik yolu, mutlak ve göreceli gerçek, kavramların esnekliği ve rölativizm ile agnostisizme yönelik eleştirisi, bugün Marksist bilgi teorisinin temel taşlarını oluşturmaktadır.

Diyalektiğin hangi tarafını tutarsak tutalım, her yerde Lenin'in düşüncesinin, Lenin'in fikirlerinin devrimci Marksist yöntemin daha da gelişmesi üzerindeki güçlü etkisini bulacağız.

Yoldaş Stalin, Lenin ile birlikte Marksist teori ve yöntemi geliştirdi. Marksist-Leninist felsefenin gelişimindeki en yüksek aşamayı temsil eden "Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine" adlı eserinde, Marx, Engels ve Lenin'in diyalektik hakkındaki görüşlerini, doğa bilimlerinin son başarılarını ve proletaryanın sosyalizm mücadelesinin tüm deneyimini, özellikle de Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) deneyimini özetleyerek Marksist diyalektik yöntemine derinlemesine bir yorum getirdi.

Bu olağanüstü eserde, Yoldaş Stalin, Marksist diyalektiğe çağdaş bilgi düzeyine ve mevcut toplumsal gelişme aşamasına karşılık gelen bir biçim kazandırdı. Diyalektik yöntemin temel özelliklerinin titizlikle düşünülmüş, bilimsel olarak temellendirilmiş bir sınıflandırmasını sunarak, Marksist-Leninist diyalektiğin en önemli ve temel unsurlarını tanımlar. Bu özelliklerin her biri, Marksist felsefenin en karmaşık sorularını milyonlarca komünizm savaşçısı için erişilebilir kılan, son derece basit ve açık bir formülasyonla ele alınmıştır. Bugün felsefe bilimi artık dar bir birey çevresinin tekelinde değildir. Ülkemizde, halk demokrasilerinde ve başka yerlerde

milyonlarca insan Marksist felsefe okuyor. Bu, çalışan kitlelerin kölelikten ve baskıdan kurtulmuş yeni bir yaşam hayalini gerçekleştirmelerine yardımcı olan gerçek bir güçtür.

Yoldaş Stalin, Marksist diyalektiğin temel ilkelerinin her birine önemli yenilikler getirdi. Lenin'in gerçekliğe somut bir tarihsel yaklaşımın önemi hakkındaki fikirlerini geliştirerek, J. V. Stalin yaratıcı Marksizm'i dogmatik Marksizm'le karşılaştırdı, dogmatizmin ve Talmudculuğun zararlarını ortaya koydu ve Marksizmin, genelleştirici yeni tarihsel deneyim temelinde gelişen bir bilim olarak görülmesini talep etti.

Yoldaş Stalin tarafından geliştirilen Marksist diyalektik yöntemin, ortaya çıkan ve gelişen her şeyin yenilmezliği konusundaki görüşü, demokrasi ve sosyalizm güçlerinin zafer dolu hareketinin bir ifadesidir.

Evrim ve devrim, bunların etkileşimi ve toplumsal gelişmedeki devrimci sıçramaların önemi, Stalin'in eserlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Yoldaş Stalin, evrimsel ve devrimci gelişim biçimlerine diyalektik ilkelerin uygulanmasının, proletarya partisinin strateji ve taktiklerine nasıl yansdığına dair klasik örnekler sunmuştur.

Lenin'in çelişkiler hakkındaki ilkelerini "diyalektiğin özü" olarak geliştiren Yoldaş Stalin, çelişkilerin doğasını, zıtlıkların mücadelesinin özünü, eski ile yeni, ölen ile doğan, yok olan ile ortaya çıkan arasındaki mücadele olarak derinlemesine ortaya koymuştur.

Yoldaş Stalin'in eserleri, devrimci diyalektik ile proletarya partisinin pratik faaliyetleri arasındaki organik bağlantıyı kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

J. V. Stalin'in kuramsal çalışmalarının Marksist diyalektiğin daha da gelişmesi için taşıdığı muazzam değer, bu çalışmaların, sosyalist sistemin zaferi için verilen mücadele koşullarında, sosyalizmden komünizme geçiş koşullarında, genel diyalektik gelişim yasalarının kazandığı yeni özellikleri ve karakteristikleri her yönüyle ortaya koymasında yatmaktadır.

Yoldaş Stalin, bu yeni tarihsel koşulların analizine Marksist yöntemi uygulayarak, diyalektik hazinesine zengin bir yeni malzeme kazandırdı.

Stalin'in SSCB'deki geçiş döneminin çelişkilerine ve bunların üstesinden gelme yollarına dair analizi, zıtlıkların birliği ve mücadelesinin diyalektik yasasının sosyalist inşa çağında nasıl tezahür ettiğini anlamak için büyük önem taşımaktadır. Marksizm tarihinde ilk kez, çeşitli çelişki türleri (antagonistik ve antagonistik olmayan) sorunu, pratik deneyimin genelleştirilmesinden yararlanılarak bu kadar kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde geliştirilmiştir. Bu çelişkilerin üstesinden gelmenin çeşitli yolları ve iç ve dış çelişkiler arasındaki ilişkiler gösterilmiştir. "Denge" ve kapitalizmin sosyalizme barışçıl entegrasyonuna dair gerici metafizik teoriler nihayet parçalanmış ve gömülmüştür.

Yoldaş Stalin, sömürücü sınıfların tasfiyesi ve SSCB'de sosyalizmin zaferiyle bağlantılı değişen koşullar nedeniyle, Sovyet toplumunda eski ile yeni arasındaki mücadelenin nasıl farklı ilerlediğini ve bu mücadelenin eski burjuva toplumuna kıyasla hangi yeni biçimleri aldığını göstermiştir. Eserleri, Sovyet toplumunun gelişiminin arkasındaki itici güç olarak eleştiri ve öz eleştirinin derinlemesine bir incelemesini sunmuştur. Sovyet sosyalist toplumunda eskiden yeniye geçiş yasasının yeni tezahür biçimleri, sosyalizm altında sıçramaların doğası, kitlelerin bilinçli olarak farkına vardığı ve bu nedenle hareketin tesadüfe bağlı olmadığı Sovyet toplumunda tarihsel zorunluluğun tezahürünün yeni doğası, proletarya devriminden sonra reforma yönelik yeni bir tutum ve daha birçok önemli soruyu aydınlatmıştır.

Yoldaş Stalin'in felsefi eserleri, Sovyet biliminin gelişiminde son derece önemli bir rol oynamıştır. Lenin'in "Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm"i gibi, bilim insanlarına biyoloji, fizyoloji, fizik ve diğer bilimlerdeki gerici idealist ve metafizik teorilerle mücadele etmelerine ve bilimsel doğa bilimlerini yaratıcı bir şekilde geliştirmelerine yardımcı olan yol gösterici fikirler sağlamıştır. Stalin'in "Marksizm ve Dilbilim Sorunları" adlı eseri, Sovyet dilbilimcilerinin Marr'ın bayağılaştırıcı "doktrininin" çıkmazından kurtulmalarına ve

dilbilimin gelişiminde yeni bir döneme girmelerine yardımcı olmakla kalmamış, aynı zamanda diyalektik ve tarihsel materyalizmdeki bir dizi önemli konunun anlaşılmasını da yeni bir seviyeye taşımıştır.

Lenin ve Stalin'in Marksist diyalektik yönteminin gelişimine yaptıkları katkı o kadar büyüktür ki, Lenin ve Stalin'in bu yöntemin gelişimi için yaptıkları her şeyi incelemeden ve araştırmadan Marksist diyalektiği kavramak imkansızdır.

Lenin ve Stalin tarafından geliştirilen Marksist diyalektik, Bolşeviklere komünizm mücadelesinin teori ve pratiği alanındaki en aşılmaz kaleleri ele geçirme yeteneği veren güçtür.

* * *

Söylenenlerden çıkarılabilecek kısa sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Marksist diyalektik yöntem, bilimsel komünizmin kurucuları Marx ve Engels tarafından yaratılan ve onların büyük öğrencileri ve takipçileri Lenin ve Stalin tarafından geliştirilen komünist partinin dünya görüşü olan diyalektik ve tarihsel materyalizmin ayrılmaz bir parçasıdır.

Marksist diyalektik yöntem, genel olarak diyalektik ve tarihsel materyalizm gibi, yüzyıllarca süren bilim ve felsefe gelişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Doğa hakkındaki bilimsel bilginin büyük başarıları ve toplumsal gelişmenin tarihsel deneyimi, belirli bir aşamada 16.-18. yüzyıllarda egemen olan metafizik dünya görüşüyle çatışmaya girmiştir. Marksist felsefe ve onun ayrılmaz bir parçası olan Marksist diyalektik, bilimin bu büyük başarılarının ve tarihin deneyiminin bir genellemesidir. Doğanın ve toplumun değişmezliğine dair metafizik doktrinin aksine, Marksist diyalektik yöntem, bir gelişim teorisidir; nesnel gerçekliğin kendisiyle uyumlu olarak, dünyanın hareket, değişim ve ebedi yenilenme ilkelerini savunan bir teoridir.

2. Marksist diyalektik, Hegel'in idealist diyalektiğinde yer alan tüm rasyonelliği kullandı ve bu rasyonelliği materyalist

bir temelde yeniden işledi. Ancak Marksist diyalektik, eski felsefi öğretilerin basit bir devamı değildir. Marx ve Engels, Hegel'in idealist diyalektiğine temelden karşıt, niteliksel olarak yeni bir materyalist diyalektik yarattılar. Materyalist diyalektiğin gelişimi, Marksist felsefenin bütünü gibi, insan düşünce tarihinde devrim niteliğinde bir altüst oluşu temsil ediyordu.

3. Marksist diyalektik, doğanın, insan toplumunun ve düşüncenin en genel gelişim yasalarının bilimidir. Dolayısıyla, gerçekliğe bir bakış açısı, doğal olaylara ve sosyal hayata yaklaşma biçimi tanımlayan bir yöntemdir. Bilimsel sorunlara yaratıcı çözümler getirmeyi ve bilışı tarihsel olarak gelişen pratikle ilişkilendirmeyi sağlayan bir bilimsel bilış aracıdır.

4. Marx ve Engels tarafından geliştirilen diyalektik yöntem, bilimsel sosyalizm teorisinin gelişiminde büyük rol oynamıştır. Modern toplumun en devrimci sınıfı olan proletaryanın dünya görüşünün ayrılmaz bir parçası olarak ortaya çıkan diyalektik, toplumsal gelişmenin tüm tarihini yalnızca geçmiş perspektifinden değil, aynı zamanda bugünün ve geleceğin perspektifinden de inceleyerek, gerçek anlamda bilimsel bir sosyoloji yaratmayı mümkün kılmıştır.

5. Marksist diyalektik, yaratıcı bir şekilde gelişen bir bilimdir. Yeni bilimsel başarılarla ve toplumsal gelişmenin yeni tarihsel koşullarına yanıt olarak zenginleşir ve somutlaşır. Marx ve Engels'in ölümünden sonra, Rus ve uluslararası proletaryanın büyük liderleri Lenin ve Stalin, Marksist felsefeyi ve yöntemini yeni, daha yüksek bir seviyeye taşıyarak, diyalektiğe çağdaş insan bilgisi düzeyi ve işçi sınıfının komünizm mücadelesi deneyimiyle tutarlı yeni bir biçim kazandırdılar.

J. V. Stalin, Marksizmin devrimci yöntemini SSCB'de sosyalizmin inşası koşullarına uyguladı ve bu inşa deneyimine dayanarak, işçi sınıfı, köylülük ve aydınların ahlaki ve siyasi birliğine dayalı, karşıt sınıflardan arınmış bir toplumda işleyen yeni diyalektik yasaların biçimlerini ortaya koydu.

BÖLÜM II. DOĞADA VE TOPLUMDA OLAYLARIN EVRENSEL BAĞLANTISI VE KARŞILIKLI BAĞIMLILIĞI

Yoldaş Stalin, “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserinde, Marksist diyalektik yöntemi açıklarken, bu yöntemin dört temel özelliğinden bahseder: 1) olguların evrensel bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı, 2) hareket ve değişim, 3) niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşümü ve 4) zıtlıkların mücadelesi olarak gelişim. Yoldaş Stalin’in diyalektiğin temel özelliklerine ilişkin bu tanımı, Marksist diyalektiği, tüm temel yönlerini kapsayan ve aralarındaki bağlantıları izleyen, tutarlı ve bütünsel bir gelişim teorisi olarak anlamayı mümkün kılar. Yoldaş Stalin’in Marksist diyalektiğin temel özelliklerine ilişkin sınıflandırması, materyalist diyalektiğin gelişimi ve somutlaştırılmasında ileriye doğru atılmış bir adımı temsil eder.

Bilindiği üzere Engels, “Anti-Dühring” adlı eserinde diyalektiği üç temel yasa ile tanımlamıştır: 1) niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüştürülmesi, 2) zıtlıkların birliği ve mücadelesi ve 3) “olumsuzlamanın olumsuzlanması”. Marksist diyalektiği geliştiren Yoldaş Stalin, olguların evrensel bağlantısını diyalektik yöntemin temel özelliklerinden biri olarak tanımlamıştır. Bu evrensel olgu bağlantısı, doğanın ve toplumsal yaşamın en önemli ve temel yönlerinden biridir. Dünyanın olguların bir kaosu olmadığı, tesadüfle değil, katı bir yasayla yönetildiği gerçeğinin altında yatan da tam olarak bu bağlantıdır. Bu nedenle, bilimsel bilginin birincil görevi, doğa ve toplum olgularının bağlantısını, etkileşimini ve karşılıklı bağımlılığını ortaya çıkarmak ve keşfetmektir.

Evrensel bağlantının diyalektiğin temel özelliklerinden biri olarak tanımlanması, gerçekliğin bu temel yönünü daha derinlemesine anlamayı mümkün kılar.

Yoldaş Stalin, “olumsuzlamanın olumsuzlanması”nı belirli bir yasa olarak öne sürmedi ve nicel değişimlerden nitel değişimlere geçiş yasasını tanımlarken, eski Hegelci kavramı, gelişmenin ilerleyici doğasına dair net ve kesin bir anlayışla değiştirdi: aşağıdan yukarıya, basitten karmaşığa doğru gelişme. “Olumsuzlamanın olumsuzlanması” kategorisi, Hegelci felsefede dünyanın idealist inşası için bir araç olarak hizmet etti. Hegel, tüm gelişmeyi yapay olarak bu kategoriye, yani “üçlü”ye (tez, antitez, sentez) uyardı ve “olumsuzlamanın olumsuzlanması” sıklıkla eski ile yeniye uzlaştırmanın, zıtlıkları nötrleştirmenin bir aracı olarak kullandı.

Marx ve Engels bu kavrama farklı bir karakter kazandırarak, onu materyalist bir ruhla yeniden işlediler. Onların eserlerinde “olumsuzlamanın olumsuzlanması” terimi, Hegel’in ifade biçiminin bir kalıntısından başka bir şey değildi. Yoldaş Stalin, bu kavramda yer alan rasyonel özü –yani gelişmenin ilerleyici doğası, aşağıdan yukarıya, basitten karmaşığa doğru yükselen hareket hakkındaki önermeyi– kullanarak, diyalektiğin bu yönünün basit ve anlaşılır bir açıklamasını sağladı. Niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere geçiş yasasının, gelişmenin ilerleyici doğasını ima ettiğini gösterdi.

Eski Hegelci kavramın yerini açık ve kesin bir materyalist kavramın alması, Marksist diyalektik yöntemin gelişmesi ve somutlaşmasında bir sonraki adımı ifade etmektedir.

Stalin’in eserinde ortaya koyduğu diyalektiğin temel özelliklerinin mantıksal yapısı, bunların bağlantısı ve bir özellikten diğerine geçiş de büyük önem taşımaktadır.

J. V. Stalin, doğanın tek ve tutarlı bir bütün olduğunu ve bu nedenle nesnelerin kaotik bir birikimi olarak ele alınamayacağını gösteren özellik olarak, olguların evrensel bağlantısıyla başlar. Gerçekliğin yasal doğası kavramı, bilimsel bilginin imkansız olduğu temel kavramdır.

Yoldaş Stalin daha sonra, doğanın tek ve tutarlı bir bütün olarak, ebedi ve durmaksızın gelişen ve değişen bir halde olduğunu ve bu nedenle bir kere verilmiş ve değişmez bir şey olarak ele alınamayacağını gösterir. Nesnel dünyanın bu

yasası, Marksist diyalektik yöntemin ikinci özelliğiyle ortaya çıkar.

Doğanın ve toplumun kanununun gelişim olduğunu belirledikten sonra, J. V. Stalin, eskiden yeniye gelişimin nasıl gerçekleştiğini ve altta yatan mekanizmayı daha ayrıntılı olarak göstermektedir. Niceliksel değişimlerin temel niteliksel değişimlere dönüşmesi kanunu bu mekanizmayı açıklamaktadır.

Son olarak, diyalektiğin dördüncü özelliği, niceliksel değişimlerden niteliksel değişimlere geçişin içsel, temel içeriğini, tüm gelişmenin kaynağını ve itici gücünü ortaya koymaktadır. Bu hareket kaynağı, tüm gelişmenin itici gücü, zıtlıkların mücadelesidir.

Dolayısıyla, Marksist diyalektik yöntem, yalnızca temel özelliklerinin ve yönlerinin çeşitliliğiyle değil, aynı zamanda birbirini tamamlayan, bir bütünün parçaları gibi hareket eden bu özelliklerin ve yönlerin organik bir birliği olarak da karşımıza çıkmaktadır.

1. Diyalektik ve Metafiziğin Olguların Bağlantısı Konusundaki Karşıtlığı

Yoldaş Stalin, Marksist diyalektik yöntemin tüm özelliklerini metafizik yöntemin karşıtı olarak görüyordu. Engels, doğal olayların bağlantısını ve etkileşimini reddeden metafiziği, bağlantı çalışması olarak diyalektikle karşılaştırmıştı. Engels, “Doğanın Diyalektiği” taslağında şöyle yazmıştı: “Evrensel bağlantı bilimi olarak diyalektik.”¹

Lenin, diyalektik üzerine yaptığı açıklamalarda, doğa ve toplum arasındaki bağlantılar sorusunu diyalektik teorisinin en önemli parçası olarak defalarca dile getirmiştir.

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 1.

Yoldaş Stalin, “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserinde diyalektiğin bu özelliğini klasik bir şekilde açık ve derinlemesine tanımlamıştır.

Yoldaş Stalin şöyle yazıyor: “Metafiziğin aksine, diyalektik doğayı birbirinden ayrı, izole edilmiş ve bağımsız nesnelere ve olayların rastgele bir birikimi olarak değil, nesnelere ve olayların organik olarak birbirine bağlı olduğu, birbirine bağlı olduğu ve birbirini belirlediği tutarlı, birleşik bir bütün olarak görür.”

Dolayısıyla, diyalektik yöntem, doğadaki hiçbir olgunun, çevresindeki olgularla bağlantısı olmadan, tek başına ele alındığında anlaşılamayacağına inanır; zira doğanın herhangi bir alanındaki herhangi bir olgu, çevresindeki koşullarla bağlantısı olmadan, onlardan izole bir şekilde ele alındığında anlamsız hale gelebilir ve bunun tersine, herhangi bir olgu, çevresindeki olgularla ayrılmaz bir bağlantı içinde, onu çevreleyen olgulardan belirlenmişliği içinde ele alındığında anlaşılabilir ve doğrulanabilir.”¹

Bir zamanlar, olayların birbirleriyle bağlantılı olduğunun metafiziksel olarak reddedilmesi, bilimsel bilginin sınırlılıklarıyla açıklanıyor ve tarihsel bir gerekçeye sahipti.

16. ve 18. yüzyıllar arasında doğa bilimleri, doğanın tüm çeşitliliği içindeki birliğini henüz kavrayamamıştı. Olaylar, birbirlerinden bağımsız ve birbirlerini karşılıklı olarak belirlemeyen, yan yana var olan şeyler olarak görülüyordu.

18. yüzyılda bilim, doğayı ve maddeyi, birbirinden bağımsız ve ilişkisiz olduğu varsayılan birçok maddeye ayırdı. Isı üreten özel bir madde (kalorik), soğuk üreten bir madde (soğutucu) ve yanmaya neden olan bir madde (flogiston) olduğu kabul edildi. Elektrik olaylarının özel bir elektrik sıvısına dayandığına inanılıyordu ve benzeri. Benzer şekilde, uzay ve zaman, madde ve hareket, inorganik ve organik dünyalar ve benzeri kavramlar metafiziksel olarak birbirinden ayrıldı.

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 536.

Engels'e göre 18. yüzyılda doğa bilimi öncelikle *bir toplama* bilimi, "bitmiş şeylerin bilimi" idi ve ancak 19. yüzyılda "esas olarak *bir düzenleme* bilimi, süreçlerin, bu şeylerin kökeni ve gelişiminin ve doğanın bu süreçlerini büyük bir bütün halinde birleştiren bağlantının bilimi haline geldi."¹

Ve yeni bir bilim aşamasının, yeni bir tarihsel deneyimin felsefi bir yansıması ve genellemesi olarak, materyalist diyalektik tarafından geliştirilen olguların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı ilkesi ortaya çıktı.

Lenin, Felsefe Defterleri'nde, insanlığın tarihsel olarak ilerleyen bilgisinin izlediği yolu birkaç kelimeyle gösterir: "birlikte varoluştan nedenselliğe (yani sebep ve sonuç — M.R.) ve bir tür bağlantı ve karşılıklı bağımlılıktan daha derin, daha genel bir türe".²

Gerçekten de, bilimin gelişimindeki metafizik dönem öncelikle olguların bir arada var olması ve aralarındaki en basit nedensel ilişkiler kavramlarıyla şekillenirken, 19. yüzyılda tüm doğal güçlerin birliği, kapsamlı bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı fikri yaygınlaştı. O zamandan beri, insan düşüncesi, olgular arasındaki giderek daha karmaşık ve derin bağlantı ve etkileşim biçimlerini anlama yolunda zorlu ama başarılı bir şekilde ilerlemeye devam etti.

Daha önce birbirinden kopuk ve bağımsız görünen her şeyin, ancak belirli ilişkiler içinde var oldukları ölçüde var olan, birleşik bir yapıda olduğu ortaya çıktı. Karşılıklı bağımlılık, etkileşim, karşılıklı bağımlılık, olguların birbirine dönüşmesi—bunlar, karşı konulamaz, temel bir güçle bilimsel araştırmaların ön saflarına yerleşti. Dünyanın birliği ilkesi, insan bilgisinde güçlü bir ilerlemenin kaynağı oldu.

20. yüzyılda doğa bilimlerinin gelişmesi, fizikteki devrim, bağlantılar hakkındaki fikirleri derinleştirip geliştirdi ve Lenin'in bahsettiği "bir bağlantı ve karşılıklı bağımlılık

¹ F. Engels, *Doğanın Diyalektiği*, 1950, s. 1.

¹ K. Marx ve F. Engels, *Seçilmiş Eserler*, cilt II, 1948, s. 369.

² V. I. Lenin, *Felsefe Defterleri*, 1947, s. 193.

biçiminden daha derin, daha genel bir biçime” doğru bilginin ilerlemesi sürecini gerçekleştirdi.

Ancak metafiziğin yenilgisi, ortadan kaybolması anlamına gelmedi. Özellikle emperyalizm çağında burjuva felsefesi, apaçık gerçeklere rağmen ve bilime aykırı olarak, olaylar arasındaki bağlantının metafiziksel olarak reddedilmesini savunarak, nedensellik ve yasa ilkeleriyle şiddetle mücadele etti. Bu nedenle, olaylar arasındaki bağlantı, nedensellik ve yasallık sorunu akademik bir sorun değildir: Felsefedeki çeşitli düşman taraflar, çeşitli çözümlerinin arkasında durmaktadır ve modern bilim, gerici belirsizlikçiliğe, yani olayların bağlantısını ve yasallığını reddeden idealist ve metafiziksel görüşe karşı uzlaşmaz bir mücadele içinde gelişmektedir.

2. Nedensellik, Olayların Nedensel Koşullanması. Olayların Etkileşimi ve Evrensel Bağlantısı. Doğanın Tutarlı, Birleşik Bir Bütün Olarak Ele Alınması.

İlişkinin en basit biçimi, bireysel olayların nedensel bağımlılığıdır.

Engels, Doğanın Diyalektiği adlı eserinde şöyle yazmıştır:

“*Nedensellik*. Hareket eden maddeyi düşündüğümüzde ilk dikkatimizi çeken şey, bireysel cisimlerin bireysel hareketlerinin birbirleriyle olan karşılıklı bağlantısı, birbirlerinin *belirleyiciliğidir*.”¹

Nitekim, olayların zaman içindeki sıralanışına dair basit bir gözlem bile, bir olayın sebep, diğerinin ise sonuç olarak işlev gördüğü farklı olgular arasında bir bağlantı olduğunu düşündürür.

İlkel insan bile çevresindeki olaylar arasındaki nedensel bağlantıya dair belirli bir anlayış geliştirir, ancak bu anlayış büyük ölçüde hayal ürünüdür. Örneğin, yıldırımın bir insanı öldürdüğünü görür, ancak “bunun nedenlerini bilmediği için,

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 182.

doğal olaylara manevi güç atfeder ve onların eylemlerini kendi eylemleriyle ilişkilendirir. Aynı zamanda, varoluşun ihtiyaçları onu gerçek nedensel bağlantılar kurmaya iter ve pratik faaliyet, en azından günlük yaşam deneyiminin sınırları içinde, belirli nesnelere arasındaki gerçek nedensel ilişkileri ona gösterir.

Bu nedenle, ilkel düşüncede olgular arasındaki nedensel bağlantı kavramını reddeden burjuva teorileri yanlıştır. İkel toplum üzerine çalışan burjuva araştırmacılardan biri olan Lévy-Bruhl, ilkel halkların düşüncesinin modern düşünceden temelde farklı olduğuna dair bütün bir anlayış geliştirmiştir. Bu anlayışa göre, “uygar” düşüncenin mantıksal yapısının aksine, bu düşünce mantık öncesidir, yani olgular arasındaki doğal nedensel bağlantıyı yansıtmaz. Lévy-Bruhl, ilkel düşüncenin doğal nedenlere tamamen kayıtsız olduğuna inanmaktadır.

Bu, gerçeği çarpıtan, “uygar” insanı ilkel halklardan temel bir sınırla ayırmaya çalışan ve geri kalmış halkların emperyalist yarıcılar tarafından köleleştirilmesini haklı çıkarmayı amaçlayan yanlış bir teoridir.

Elbette, ilkel insan, şeylerin nedensel ilişkilerini bilimsel olarak anlamaktan çok uzaktır. Ancak nedenselliği görmezden gelmiş ve en azından ilkel bir biçimde anlamamış olsaydı, var olamazdı veya geçimini sağlayamazdı.

Sorun, ilkel insanın özel, “mantık öncesi” bir düşünme biçimi değil, yaşamının pratik temelini darlığı ve yetersizliğidir; bu temel, nedensellik hakkında derin bir bilgi kaynağı olarak hizmet edemez.

Olayların ve nesnelere gerçek nedenleri hakkında doğru bir fikir edinmek için yalnızca gözlem yeterli değildir.

Doğal olayları birbirine bağlayan nedenselliği ancak pratik faaliyet ve uygulama ile deneye dayalı bilimsel bilgi sağlayabilir. Bir kişinin pratik, özellikle de üretken, endüstriyel faaliyeti ne kadar kapsamlı olursa, olayların nedenlerini o kadar derinlemesine anlar ve bilimsel bilgi o kadar hızlı ilerler.

Nedensellik nedir?

Nedensellik, iki olgu arasındaki ilişkidir; bu ilişkide bir olgu diğerkinin ortaya çıkışının temelini oluşturur. Dolayısıyla bir şeyin nedeni, onun diğer şeylerle olan bağlantısının

biçimlerinden biridir. İki olgu veya iki şey, birbirleriyle neden-sonuç ilişkisi içinde hareket eder. Örneğin, güneş bir taşı ısıtır. Taşın neden ısındığını anlamak, ancak nedeni anlamakla, yani taşı ve güneşin yaydığı ısıyı doğal ve nesnel ilişkilerine yerleştirmekle mümkündür. Olguların nedensel bağlantısını ve nedenselliğini anlamamak, bilgiyi değersizleştirir ve belirli bir olgunun nereden geldiğini, neden var olduğunu vb. belirsiz hale getirir.

Olayların nedensel bağlantısını göz ardı etmek, doğada ve toplumda her şeyin daha yüksek bir amaca tabi olduğu gibi absürt bir dini düşünceye yol açar. İdealist felsefe, bu absürt düşünceyi teleoloji adı verilen bütün bir doktrine dönüştürür. Bu “öğreti”ye göre, her olay belirli nesnel nedenlerden dolayı, diğer olaylarla bağlantılar ve etkileşimler yoluyla değil, tüm gelişmeyi önceden belirlenmiş bir hedefe yönlendiren gizemli ve mistik bir gücün sonucu olarak var olur. Dolayısıyla, bu “öğreti”ye göre, dünya insanın üzerinde yaşayabilmesi için yaratılmıştır, güneş insana sıcaklık getirmek için doğmuştur ve benzeri. Teleolojizm, dünyanın Tanrı tarafından yaratılmasına dair dini fikrin ifadesi ve gerekçelendirilmesidir.

Bilim, her ilerlemeyle birlikte bu din adamıvari “öğreti”yi çürüttü ve çeşitli olayların gerçek nedenlerini ortaya çıkardı. Darwinizm, bitkilerin ve hayvanların çevrelerine uyumunun “yüce bir yaratıcının” amaçlı faaliyetinin ürünü olduğunu savunan teleolojik kavramlara ölümcül bir darbe indirdi. Darwin, bu amaçlı uyumun aslında organik dünyanın uzun vadeli gelişiminin sonucu olduğunu gösterdi. Michurin’in biyolojisi ve I. P. Pavlov’un yüksek sinir aktivitesi teorisi, Darwin’in teorisini daha yüksek bir seviyeye taşıdı ve doğadaki bu göreceli amaçlılığın nedenlerini ve organik formlar ile çevrelerindeki dış koşullar arasındaki çarpıcı uyumu tam olarak ortaya koydu.

Nedensellik doktrini ve teleolojizm uzlaşmaz düşmanlardır.

Mucizelere, batıl inançlara, önyargılara ve dine olan inanç, nesnel arasındaki nedensel bağlantıların ve ilişkilerin inkarı veya gizlenmesi, yani teleolojizm üzerine kuruludur. Örneğin Marx, “günlük hayatın kapitalist dini”nden bahseder.

Sermayeyi “belirsiz bir şey ve bir gizem” olarak nitelendiren Marx, kapitalist üretim biçimi altında, gerçek toplumsal ilişkilerin ve bunların nedensel belirleyiciliğinin o kadar belirsizleştiğini, gerçek dünyanın “büyülü, çarpıtılmış ve altüst olmuş bir dünya” gibi görüldüğünü ima eder. Bu nedenle, bir rantiyenin sermayesinden elde ettiği faiz, paranın mucizevi bir şekilde yoktan zenginlik yaratma yeteneğinin sonucu gibi görünür. Gerçekte, faiz, işçilerin sömürülmesiyle yaratılan artı değer bir parçasıdır. Faizin gerçek nedeninin bilinmemesi, onu irrasyonel, doğaüstü bir olguya dönüştürür.

Bu, felsefe ve bilimdeki burjuva gericilerinin determinizm ilkesine, nedensellik ilkesine neden saldırdıklarını açıklıyor. Amaçları, dünyanın bilimsel olarak bilinmesini imkansız hale getirmektir. Olaylar arasındaki gerçek bağlantıları her türlü yolla gizlemeye çalışırlar ve bunu başarmanın nesnel nedenselliği, determinizmi reddetmekten daha “iyi” bir yolu yoktur.

Doğanın ancak nedensel açıklaması bilimsel bir açıklamadır. Büyük Rus fizyolog I. P. Pavlov şöyle yazmıştır:

“Nesnel açıklamamız gerçekten bilimseldir, yani her zaman nedene atıfta bulunur, her zaman nedeni arar”¹.

Dünyanın tek gerçek bilimsel açıklaması olarak öne sürülen bu görüşe karşılık, İngiliz idealist fizikçi E. Schrödinger şöyle yazıyor:

“Hume’un da belirttiği gibi, sebep-sonuç ilişkisi doğada bulduğumuz bir şey değil, daha ziyade doğa hakkındaki düşünme biçimimizle ilgilidir. Bu biçimi korumakta veya değiştirmekte tamamen özgürüz; bu, bizim için ne kadar uygunsuzsa, yani doğanın tanımının ne kadar basitleştigiğine bağlıdır.”

Bu idealist ve metafiziksel bakış açısı, yurtdışındaki modern doğa bilimlerinde yaygındır. Bunu “haklı çıkarmak” için, maddenin en küçük parçacıkları dünyasına yönelik yeni

¹ I. P. Pavlov, Tam Eserleri, Cilt III, Kitap 1, 1951, s. 171.

araştırma alanıyla ilgili zorluklar yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Mikrokozmosda parçacıkların (elektronlar, protonlar vb.) hareketinin, makrokozmosun, yani büyük cisimler dünyasının yasalarından farklı yasalara göre gerçekleştiği gerçeğinden yola çıkan modern bilim idealistleri, nedenselliğin olmadığını, elektronların hareketinin belirsiz olduğunu sonucuna varırlar.

Örneğin, İngiliz astronom Jeans, hareketinin herhangi bir nedensellik tarafından belirlenmediği varsayılan elektronun “özgür iradesinden” bahseder. Böylece, burjuva filozoflar ve fizikçiler, nedenselliğe saldırmak ve bilim ile dini uzlaştırmak için atomik olayların benzersizliğinden yararlanırlar.

Toplumsal konularda nedenselliğin reddedilmesi, özellikle emperyalist ideologlar tarafından istismar edilir. Eğer olaylar belirsiz ise, kapitalist ülkelerdeki kitlelerin sefaleti, krizler, savaşlar ve benzeri olguları, gerçek nedenlerinden —kapitalist sistemden — değil, neden-sonuç arasındaki gerçek bağlantıyı gizleyen ve böylece kitleleri kör eden herhangi bir şeyden çıkarmak kolaydır.

Sağcı sosyalistler itaatkâr bir şekilde burjuva filozoflarını takip ederler. Burjuvazinin sadık hizmetkarları olarak, komünizmle mücadele etmek için ihtiyaç duydukları her şeyi burjuva felsefesinin çürümüş kaynağından alırlar. Özellikle, mikrokozmostaki nedenselliğin idealist reddini, siyasette de nedensel bir belirleme olmadığını kanıtlamanın bir aracı olarak kullanırlar.

Alman sağcı sosyalist ve Schumacher yanlılarının bir dergisinde, Gustav Pietsch adlı bir kişi, siyasetin “nedensellik yasalarına göre kesin olarak belirlenemeyen” birçok bilinmeyen niclikle ilgilendiğini kanıtlamak amacıyla kuantum mekaniğine özel bir sapmada bulundu. Bu nedenle, siyasetin olaylar arasındaki nesnel nedensel ilişkilerin bilgisine değil, ahlaka dayanması gerektiğini, “özgür ruhun bir ifadesi” olması gerektiğini ve benzeri argümanlar öne sürdü.

Dolayısıyla, nedenselliğin reddi, emperyalizmin açık sözlü ideologlarından reformist kamptaki burjuvazinin sadık hizmetkarlarına kadar tüm modern gericileri bir araya getiriyor.

Ancak burjuva filozoflar olaylar arasındaki nedensel bağlantıyı ne kadar kınarlarsa kınasınlar, bu bağlantı ortadan kalkmayacaktır. Bu bağlantı bize bilim tarafından gösterilir, bu bağlantı bize pratik tarafından verilir; pratik, herhangi bir görüşün doğruluğunu veya yanlışlığını belirlemede en güvenilir ölçüttür.

Engels, Doğanın Diyalektiği adlı eserinde şöyle yazmıştır: “Fakat belirli bir hareketin başka bir hareket tarafından takip edildiğini değil, aynı zamanda doğada meydana geldiği koşulları yaratarak belirli bir hareketi ortaya çıkarabildiğimizi de görüyoruz; hatta doğada hiç bulunmayan hareketleri (endüstri) — en azından bu biçimde bulunmayanları — ortaya çıkarabildiğimizi ve bu hareketlere önceden belirlenmiş bir yön ve boyut verebildiğimizi görüyoruz . *Bu sayede , insan faaliyeti sayesinde, nedensellik fikri, yani bir hareketin diğerinin nedeni olduğu fikri kanıtlanıyor.*”¹

Dolayısıyla , nesnel dünyada, olaylar arasındaki nedensel bağlantı geçerlidir ve bu bağlantının ortaya çıkarılması bilimin doğrudan görevidir.

Ancak, belirli bir olayın yalnızca neden veya yalnızca sonuç olabileceğini, belirli bir durumda neden olarak hareket eden şeyin başka bir olayın sonucu olamayacağını ve şimdi sonuç olarak hareket eden şeyin de diğer olayların nedeni olamayacağını düşünmek bir hata olurdu. Böyle bir görüş metafizik olurdu. Bir metafizikçi için, belirli bir olay ya neden ya da sonuç olabilir. Metafizikçi, aralarındaki geçişi, yani yer değiştirmelerini, nedenin sonuç, sonucun da neden haline gelmesini göremez. Metafizikçi, olaylar arasındaki bağlantının gerçek resmini basitleştirir ve olaylar arasındaki daha karmaşık bağlantı ve etkileşim biçimini göremez.

Aslında, herhangi bir olguyu anlamak için, ona yol açan nedeni belirleriz. Örneğin, belirli bir ekonomik temelin, belirli bir sosyal üst yapının ortaya çıkmasının ve varlığının nedeni olduğunu tespit ederiz. Temel nedendir, üst yapı ise sonuçtur.

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 182.

Eğer bu neden ve sonuç kavramlarına katı ve esnek olmayan, birinden diğerine geçiş yapamayan kavramlar olarak yaklaşırsak, temel ve üst yapı arasındaki diyalektik bağlantıların tüm karmaşıklığını ve akışkanlığını göremeyiz. Temel, belirli bir üst yapıya yol açar. Peki üst yapı temele karşı kayıtsız mıdır? Sırasıyla, temeli etkileyerek güçlenmesine yardımcı olmaz mı? Elbette, bu etkileşimde belirleyici güç temeldir, ancak üst yapı da son derece aktif bir rol oynar.

Yoldaş Stalin şöyle belirtiyor: “Üst yapı, temelden doğar, ancak bu, sadece temeli yansıttığı, pasif, tarafsız, temelinin kaderine, sınıfların kaderine, sistemin niteliğine kayıtsız olduğu anlamına gelmez. Aksine, ortaya çıktıktan sonra son derece aktif bir güç haline gelir, temelinin şekillenmesine ve güçlenmesine aktif olarak yardımcı olur, yeni sistemin eski temeli ve eski sınıfları ortadan kaldırmasına ve tasfiye etmesine yardımcı olmak için her türlü önlemi alır.”¹

Marksizmin düşmanları, Marksistleri genellikle ekonomik ilişkilerin gelişimini toplumsal ilerlemenin temel nedeni olarak görmekle, ideolojik ilişkileri ise yalnızca bir sonuç olarak görüp toplum tarihinde hiçbir rol oynamadığını iddia etmekle suçlamışlardır. Tıpkı neden-sonuç ilişkisini Çin Seddi ile ayıran tipik metafizikçiler gibi, diyalektik etkileşim kavramını kavrayamamışlardır.

Marksizmin karşıtlarına yanıt olarak Engels şunları yazdı: “Bu beylerin hepsinden yoksun olan şey diyalektiktir. Sürekli burada bir sebep, orada bir sonuç görüyorlar. Bunun boş bir soyutlama olduğunu görmüyorlar... tüm büyük sürecin etkileşim şeklinde gerçekleştiğini (etkileşen güçler çok eşitsiz olsa da: aralarındaki ekonomik hareket çok daha güçlü, başlangıçtaki, belirleyici), burada hiçbir şeyin mutlak olmadığını, her şeyin göreceli olduğunu görmüyorlar.”¹

¹ J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1950, s. 7.

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Mektuplar, 1947, s. 431.

Bir bağlamda sebep olan şey, başka bir bağlamda sonuçtur ve bunun tersi de geçerlidir. Örneğin, kolektif çiftliklerimizde teknolojinin gelişmesi, kolektif çiftliklerin birleştirilmesi ve küçük kolektif çiftliklerin daha büyük olanlarla bütünleştirilmesi ihtiyacının ardındaki nedenlerden biridir: büyük ölçekli sosyalist teknolojinin küçük kolektif çiftliklerde yayılma alanı yoktur.

Ancak bunun karşılığında, kolektif çiftliklerin birleşmesi, sosyalist tarım teknolojisinin daha da hızlı gelişmesine ve nitelikli kolektif çiftlik personelinin daha da artmasına yol açacaktır; çünkü büyük ölçekli kamu çiftliklerinin yapısı bunun için bolca fırsat yaratmakta ve daha yüksek bir teknolojik ve kültürel gelişme düzeyi gerektirmektedir. Başka bir deyişle, bir zamanlar sonuç olan şey, diyalektik olarak nedene dönüşür ve bunun tersi de geçerlidir. Sebep ve sonuç yer değiştirir, birbirine dönüşür.

Dolayısıyla, her olgu, etkileşimin varlığı sayesinde bazen sebep, bazen de sonuç olarak işlev görür. Ancak bu, nesnel dünyadaki bağlantıların tüm karmaşıklığını henüz tam olarak ortaya koymaz. Doğada ve toplumda etkileşim, iki olgunun etkileşiminden çok daha geniş, derin ve evrenselidir .

Nesnel gerçeklikte, neden ve sonuçların etkileşimi ve karşılıklı ilişkisi nedeniyle, *olaylar arasında evrensel bir bağlantı ve karşılıklı bağımlılık mevcuttur*. Her olay, diğer olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılıdır. Herhangi bir olayın doğrudan nedenini belirleyerek, söz konusu olayı diğer olaylarla olan evrensel bağlantısından ayırdığımız için, gerçek bağlantıyı bir nebze basitleştirmiş oluruz.

Sebep ve sonuç kavramları, olaylar arasındaki bağlantıların tam kapsamını ve evrenselliğini yansıtmaz. Lenin, “Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm” adlı eserinde şöyle yazmıştır: “İnsanların sebep ve sonuç kavramı, doğal olaylar arasındaki nesnel bağlantıları her zaman bir miktar basitleştirir, onları yalnızca yaklaşık olarak yansıtır ve tek,

birleşik bir dünya sürecinin belirli yönlerini yapay olarak izole eder.”¹

Nedensellik, etkileşim ve olguların evrensel bağlantısı hakkında söylenen her şey, bilim ve insan pratiği için büyük önem taşıyan bir sonuca götürür ki, şimdi bunu inceleyeceğiz: olguların düzenliliği, gerçekliğin yasa ile yönetilen doğası hakkındaki sonuç. Marksist diyalektik ilke olan olguların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı, doğada ve toplumda belirli yasaların geçerli olduğu ve tüm süreçlerin bunlara tabi olduğu ilkesidir.²

Engels de Anti-Dühring adlı eserinde aynı görüşü vurgulamıştır:

“Ayrıca, sebep ve sonucun, ancak belirli bir bireysel duruma uygulanmaları halinde anlam ifade eden fikirler olduğunu görüyoruz; fakat bu bireysel durumu evrenin tamamıyla olan genel bağlantısı içinde ele aldığımız anda, bu fikirler birleşir ve sebeplerin ve sonuçların sürekli yer değiştirdiği evrensel bir etkileşim fikrinde iç içe geçer; burada veya şimdi sebep olan şey, orada veya o zaman sonuç olur ve bunun tersi de geçerlidir.”³

Dolayısıyla doğada ve toplumda, insan bilgisinin yanlış ve eksik bir şekilde yansıttığı, en karmaşık, evrensel biçimlerinin bilgisine ve doğa yasalarının keşfine ancak yavaş yavaş yaklaştığı olgular, nesnelere ve süreçler arasında çok yakın ve ayrılmaz bir bağlantı vardır.

tek ve tutarlı bir bütün olduğu son derece önemli sonucuna götürür . Doğayı tek bir bütün olarak anlamak, diyalektik ve metafizik arasındaki temel farktır.

Metafizikçi için doğa, tıpkı toplum gibi, birleşik bir bütün değil, ayrı ayrı var olan olguların mekanik bir toplamıdır.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 14, baskı 4, s. 143.

² V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 136, 134.

³ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 22.

Metafizikçinin, örneğin, organik ve inorganik doğayı ayıran aşılmaz uçuruma gelmemesi şaşırtıcı değildir. Doğanın tüm parçalarında bir olduğunu, tutarlı, birleşik bir bütün olduğunu anlamadan, olguları birbirleriyle bağlantısız olarak ele alan metafizikçi bu “uçurumu” geçemez.

Olayları bağlantıları ve belirlenmişlikleri içinde ele alan diyalektikçi için doğa, her şeyin birbirleriyle çok yönlü bir ilişki içinde ve etkileşim sürecinde var olduğu tek bir bütün olarak görünür. Her şey birbirine bağlı olduğundan, her olay, her süreç, bütünün yalnızca bir parçasıdır. Ve ancak bu bütünün bakış açısından bireyi, tekili anlayabiliriz. Bireysel olayları diğer olaylarla, bütünlü olan bağlantılarından koparmak, bir bitkiyi tohumdan yetiştirmeye çalışırken, onu ışık, hava, su ve büyüme sürecinin temelini oluşturan diğer doğal koşullardan izole etmekle aynı şeydir.

Bu nedenle Yoldaş Stalin, diyalektiği tanımlarken, doğayı “tutarlı, birleşik bir bütün” olarak ele aldığını yazmıştır.

Doğadaki bağlantılar ve etkileşimler bir bütün olarak son derece karmaşık, çeşitli ve kapsamlıdır:

Birbirlerinden hayal edilemeyecek mesafelerde bulunan yıldız sistemlerinin bağlantısı ve etkileşimi; bireysel sistemler içindeki cisimlerin bağlantısı ve etkileşimi (örneğin, güneş sistemimizde); bu sistemlerin bağlantılarından birindeki farklı cisimlerin bağlantısı ve etkileşimi (örneğin, gezegenimizde); bir cisimdeki moleküllerin bağlantısı ve etkileşimi; bir moleküldeki atomların bağlantısı ve etkileşimi; bir atomdaki çekirdek ve elektronların bağlantısı ve etkileşimi; bir atomun çekirdeğindeki parçacıkların bağlantısı ve etkileşimi;

Maddenin çeşitli hareket biçimlerinin bağlantısı ve etkileşimi: cisimlerin mekanik hareketi, radyasyon enerjisi, ısı, elektrik, kimyasal elementlerin birleşmesi ve ayrışması, bu biçimlerin birbirine olan karşılıklı bağımlılığı, birbirine dönüşmesi;

İnorganik ve organik doğa arasındaki, bitkiler ve hayvanlar arasındaki ve varoluşlarının dış koşulları arasındaki bağlantı ve etkileşim; organik dünyanın kendi içindeki bağlantı ve etkileşim, tür içi ve türler arası bağlantılar ve ilişkiler, vb.

Toplumsal yaşamdaki evrensel bağlantılar ve aracılıkların daha da karmaşık bir tablosunu buluyoruz. Marksist toplumsal gelişme teorisinin en büyük erdemi, toplumu ve toplumsal yaşamın çeşitli yönlerini, birbiriyle ilişkisiz olguların mekanik bir toplamı olarak gören daha önceki baskın anlayışlara sonsuza dek son vermiş olmasıdır.

Toplum, doğa gibi, tüm tezahürleriyle tutarlı, birleşik bir bütündür. Tüm yönleri, içinde meydana gelen tüm süreçler birbirine bağlıdır ve birbirini besler. İnsanlar tesadüfen değil, ancak toplum içinde bir araya geldiklerinde yaşayabildikleri ve varoluş araçlarını üretebildikleri için toplum içinde örgütlenirler. İnsanlar arasında varoluş araçlarını üretme sürecinde gelişen ilişkiler, diğer sosyal ilişkileriyle (siyasi, hukuki, ideolojik) en yakından bağlantılıdır.

Marx ve Engels, insanların yaşamlarındaki ekonomik koşullar ve bilinç biçimleri gibi toplumsal yaşamın en çeşitli yönlerinin birbirine bağımlılığını ve etkileşimini ortaya koymuşlardır.

Toplumun herhangi bir yönünün neden değiştiğini, o yönü bütünüle olan bağlantısından bağımsız olarak, yani bütünün bir parçası olarak değil de, ayrı ayrı ele aldığımızda anlamak zor ve imkansızdır. Ancak, birey bütünüle olan doğal ve yasal bağlantısına yerleştirildiğinde, kendi rasyonel açıklamasını bulabilir.

Nedensellik, etkileşim ve olayların evrensel bağlantısı hakkında söylenen her şey, bilim ve insanların pratik faaliyetleri için çok önemli bir sonuca götürüyor ki, şimdi bunu ele alacağız: *olayların düzenliliği, yasal doğası hakkındaki sonuca. Gerçeklik.* Marksist diyalektik yaklaşımın olguların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığına ilişkin görüşü, doğada ve toplumda belirli yasaların geçerli olduğu ve tüm süreçlerin bu yasalara tabi olduğu görüşüdür.

3. Doğada ve Toplumda Düzenlilik ve Zorunluluk. Zorunluluk ve Tesadüf. Zorunluluk ve Özgürlük.

Diyalektik, doğanın ve toplumun gelişiminin yasal doğasına ilişkin anlayışında, I. V. Stalin'in sözleriyle gerçekliğin nesnelere kaotik, rastgele bir birikimi olduğu eski ve yeni burjuva metafiziğinden temelden farklıdır. Olayların nedensel bağlantısının reddedilmesinin kaçınılmaz mantıksal sonucu, yasallığın reddedilmesidir.

Doğa ve toplum, nesnel bir zorunluluk veya düzenliliğin olmadığı, düzensiz, kaotik bir süreç ve olaylar yığını mıdır; yoksa doğa ve toplumda doğal bir zorunlulukla gerçekleşen belirli düzenlilikler mi mevcuttur? Herhangi bir felsefenin bu temel sorusunun çözümü, nedensellik, nesnelere bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı sorusunun bir veya başka bir çözümüne doğrudan bağlıdır.

Burjuva filozoflarının determinizm ilkesine, yani evrensel bağlantıya duydukları nefretin kökeninde bu yatmaktadır; bilimsel determinizm pozisyonunda olmak, doğada ve toplumda insan bilincinden bağımsız nesnel yasaların ve düzenliliklerin varlığını kabul etmek anlamına gelir.

Peki, yasa nedir, bir düzenlilik nedir? Yasa, olguların içsel, esaslı bağlantısının bir ifadesidir. Karl Marx'ın yazdığı gibi, yasa iki olgu arasında içsel ve zorunlu bir bağlantıdır.¹

V. I. Lenin de aynı şeyi söylüyor: "...hukuk kavramı, dünyanın işleyişinin birliğini, bağlantısını, karşılıklı bağımlılığını ve bütünlüğünü kavramanın insan bilişinin aşamalarından **biridir**."²

Olayların bağlantısını ve birliğini, onlarda içkin olan temel, ortak özellikleri kurarak ancak onların yasasını, düzenliliğini belirleyebiliriz. Olayları, koşulların bütününden zorunlu ve doğal olarak kaynaklanıyorsa düzenli kabul ederiz. Örneğin,

¹ Bkz. K. Marx, Kapital, cilt III, 1950, s. 233.

² V. I. Lenin, Felsefe Defterleri. 1947, s. 126.

kapitalizm altında ekonomik krizler düzenlidir, kapitalist üretimin anarşisi ve burjuva toplumunun tüm ekonomik yapısı tarafından nedensel olarak belirlenir. Örneğin, gece ve gündüzün değişimi doğası gereği düzenlidir, çünkü dünyanın kendi eksenini etrafındaki dönüşüyle belirlenir. Sonuç olarak, düzenlilik, olayların determinizminin, bağlantılarının ve etkileşimlerinin bir ifadesidir. Kapitalist üretim biçiminin çelişkisi gibi bir neden olmasaydı, krizler olmazdı. Dünyanın dönüşü gibi bir neden olmasaydı, gece ve gündüzün düzenli değişimi olmazdı. Ancak bir veya başka bir neden varsa, sonuçları kaçınılmaz olarak, yani düzenli bir şekilde ortaya çıkar.

Dolayısıyla, doğada ve toplumda düzenlilik, neden-sonuç ilişkisinden, doğal zorunlulukla meydana gelen belirli bir olaylar zincirini belirleyen olgular arasındaki bağlantıdan başka bir şey değildir.

Sadece nesnel yasaların anlaşılması bilimi yaratır. Marksizmden önce toplum biliminin olmaması tesadüf değildir. Marksizm öncesi felsefe, toplumsal gelişmenin yasalarını ortaya çıkaramamıştır. Marksizm, toplumsal gelişmenin temelini üretim biçimindeki değişikliklerde yattığını ilk gösteren akımdır. Üretim biçimindeki değişikliklerle birlikte, toplumsal yaşamın tüm yönleri doğal olarak değişir. Sosyo-ekonomik oluşumların değişimi, ilkel komünal sistemden köleliğe, kölelikten feodal sisteme, feodal sistemden kapitalizme geçiş ve nihayetinde, çağımızda gerçekleşen kapitalizmin ortadan kaldırılması ve komünist bir toplumun kurulması süreci; tüm bunlar, üretim biçimindeki değişikliklerin toplumsal sistemde de değişikliğe yol açması gerektiği yasasına bağlıdır.

Burjuva filozoflar, tarihin nesnel yasalarının bilgisine ateşten korkar gibi yaklaşırlar ve bu korkuları tamamen anlaşılabilir bir nedenden kaynaklanır: tarihin doğal akışı, kapitalist üretim biçimini modası geçmiş ve insan toplumunun daha fazla ilerlemesini engelleyen bir unsur olarak kaçınılmaz bir şekilde reddeder.

Marx şöyle yazmıştı: “Nesneler arasındaki bağlantı anlaşıldığında, mevcut düzenlerin sürekli gerekliliğine dair

tüm teorik inanç çöker, hatta pratikte dağılmadan önce bile çöker. Sonuç olarak, burada egemen sınıfların mutlak çıkarı, anlamsız bir karmaşanın devamını gerektirir.”¹

V. I. Lenin, Struve'nin hukuk fikrini itibarsızlaştırma girişimine yanıt olarak yazdığı “Sosyalizmin Bir Başka Yıkımı” adlı makalesinde, bu olguyu tüm modern burjuva felsefesinin karakteristik bir özelliği olarak genelleştirmiştir.

Lenin, “Bilimden yasaların çıkarılması, aslında din yasalarının gizlice sokulmasından başka bir şey değildir” diye yazmıştı.”² Bugünü bilimsel olarak analiz etme olasılığına duyulan umutsuzluk, bilimin reddi, tüm genellemelere tükürme arzusu, tarihsel gelişmenin tüm ‘yasalarından’ saklanma, ormanı ağaçlarla çevirme isteği—işte bu, Bay Struve’de gördüğümüz o moda burjuva şüpheciliğinin, o ölü ve utanç verici skolastisizmin sınıfsal anlamıdır.”³

Lenin’in bu sözleri, tüm yolların komünizme çıktığı, toplumsal gelişmenin nesnel yasalarının ve nesnel tarihsel zorunluluğun bizi eski, modası geçmiş kapitalist sistemin çöküşüyle yüz yüze getirdiği günümüzde özellikle güçlü bir yankı buluyor. Yüz milyonlarca insan şimdi komünizm bayrağı altında mücadele ediyor. SSCB’nin ardından halk demokrasileri sosyalizmi inşa etme yoluna girdi. Çin’de Büyük Kurtuluş Devrimi gerçekleşti.

Tarihsel gelişmenin kaçınılmaz yasalarından saklanmaya çalışan modern burjuva felsefesi, onları “yok” ilan eder. “Kişiselcilik,” “neorealizm,” “pragmatizm,” “mantıksal ampirizm” ve benzeri renkli ve gösterişli etiketler altında sayısız felsefi akım ve alt akım, tek bir amacı güder: dünyanın kendisinin herhangi bir yasallıktan yoksun olduğunu, yalnızca insanın “deneyimi” aracılığıyla ona düzen getirdiğini

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Mektuplar, 1947, s. 209.

² V. I. Lenin, Eserler, cilt 20, baskı 4, s. 182.

³ Aynı eser, s. 179.

kanıtlamak. Her biri çürük mallarını “vahiy” olarak öven bu burjuva felsefe okulları pazarının tamamı, kapitalizmin çökmekte olan yapısını ayakta tutmaya ve çöküş saatini geciktirmeye çalışmakla tükenmiştir.

Burjuva filozofları, Marksist zorunluluk ve yasallık tezine karşı en güçlü argüman olarak sundukları favori bir motifi yoğun bir şekilde kullanırlar. Bu motif şöyledir: Eğer doğal ve sosyal olaylar neden-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlıysa, o zaman açıkça dünyadaki her şey mutlak bir zorunlulukla gerçekleşir ve her olay, her olgu önceden belirlenmiştir. Determinizm ve yasallık açısından bakıldığında, tüm dünya, belirli çarkların ve kaldıraçların diğerlerini harekete geçirdiği, bunların da sırayla diğerlerini harekete geçirdiği ve böylece devam eden, bilinçli tarihsel yaratıcılığa yer olmayan bir mekanizma gibidir.

Ancak burjuva felsefesinin Marksizme karşı bu argümanı, diğerleri gibi, amacından sapıyor. Bu argümanın amacı, idealist “özgür iradeyi” dayatmak için zorunluluk fikrini itibarsızlaştırmaktır.

İngiliz gökbilimci ve idealist Jeans şunları belirtti:

“Sebepler ve sonuçları birbirine bağlayan zincirin ölümcül umutsuzluğu ortadan kalkmış gibi görünüyor ve şimdiye kadar hiç bilmediğimiz bir özgürlük olasılığıyla karşı karşıyayız.”

Hukuk ve zorunluluğun “neden ve sonucu birbirine bağlayan zincirin ölümcül umutsuzluğu” ile özdeşleştirilmesi, modern burjuva düşüncesinin tipik bir özelliğidir. Tarihsel nedenleri sonuçlarıyla birbirine bağlayan zincir, yalnızca işlevini yitirmiş ve toplumun ilerleyici gelişimini engelleyen sınıflar ve toplumsal biçimler için “ölümcül”dür.

Marksizm öncesi felsefede, Fransız materyalistler zorunluluğun metafiziksel görüşünü en canlı şekilde ifade etmişlerdir. Her olayın nedensel olarak belirlendiğini ve bu nedenle önemsiz nedenlerin olmadığını savunmuşlardır. Olaylar birbirine bağlı olduğundan, en önemsiz neden bile, neden ve sonuçların etkileşimi yoluyla, insanlığın ve dünyanın kaderi için muazzam sonuçlar doğurabilir.

Holbach şöyle yazmıştı: “Eğer nedenleri sonuçlarına göre değerlendirirsek, evrende önemsiz neden yoktur. Her şeyin

birbirine bağı olduğu, her şeyin etkileşim halinde olduğu doğada... önemli ve gerekli bir rol oynamayan tek bir atom bile yoktur...”¹.

Holbach da tarihsel olaylara bu bakış açısıyla yaklaştı.

“Bir fanatiğin öfkesindeki aşırı yıkıcılık,” diye yazdı, “bir fatihın kalbindeki kanın ateşliliği, bir hükümdarın kötü sindirimi, bir kadının kaprisi—bunlar savaş çıkarmak, milyonlarca insanı katliama göndermek, kaleleri yıkmak, şehirleri yerle bir etmek, halkları yoksulluğa ve yasa boğmak, kıtlığa ve bulaşıcı hastalıklara neden olmak ve uzun yüzyıllar boyunca umutsuzluk ve sefaleti yaymak için yeterli sebeplerdir.”²

Dolayısıyla, bu bakış açısından bakıldığında, meydana gelen her şey gereklidir ve tarihsel olaylar arasındaki her türlü ilişki ve bağlantı eşit derecede önemli ve elzemdir. Doğada veya tarihte tesadüf yoktur.

Bu bakış açısı, doğanın ve toplumun yasallığını reddeder. Çünkü eğer her atom “önemli ve gerekli bir rol” oynuyorsa, o zaman en rastgele, hatta anlamsız olaylar ve olgular, gerçekten gerekli koşullar ve süreçlerle özdeşleştirilir. Engels, bu gereklilik anlayışını “soyut gereklilik” olarak adlandırdı ve bu tür bir gerekliliğin şansla kesin bir şekilde örtüştüğünü gösterdi.

“Bu görüşe göre,” diye yazdı, “doğada yalnızca basit, acil zorunluluk hüküm sürer. Bu bezelye kabuğunda dört veya altı değil beş bezelye olması, bu köpeğin kuyruğunun bir çizgi daha uzun veya daha kısa değil beş inç uzunluğunda olması, bu yonca çiçeğinin bu yıl bir arı tarafından döllenmesi ve diğerinin döllenmemesi, ve bu belirli arı tarafından ve bu belirli zamanda döllenmesi, rüzgarla taşınan bu belirli karahindiba tohumunun filizlenmesi ve diğerinin filizlenmemesi, dün gece sabah 4’te değil 3’te veya 5’te değil bir

¹ Paul Holbach, Doğanın Sistemi, 1940, s. 147.

² Aynı kaynak.

pire tarafından ısırılmam ve sol bacağımda değil sağ omzumda ısırılmam — tüm bunlar, geri döndürülemez bir neden-sonuç zinciri, değişmez bir zorunluluk tarafından ve güneş sisteminin ortaya çıktığı gaz küresinin zaten bu olayların tam olarak bu şekilde ve başka türlü değil gerçekleşmesi için inşa edilmiş olmasıyla ortaya çıkan gerçeklerdir.¹

Açıkçası, böyle bir zorunluluk anlayışı mistik bir çağrışım taşır ve Engels, bu tür bir zorunlulukla bile hâlâ dini bir dünya görüşünün sınırları içinde kaldığımızı söylemekte tamamen haklıydı. Dolayısıyla, mekanik determinizm kaçınılmaz olarak kaderciliğe yol açar.

Bazı modern burjuva gericileri, savaşların her zaman var olduğunu ve var olmaya devam edeceğini, sebep ve sonuçların değişmez etkileşiminin barış dönemleriyle savaş dönemlerinin ebedi tekrarına ve değişimine yol açtığını vb. kanıtlamak için bu “zorunluluk” anlayışını kullanmaktan çekinmezler.

Mekanik determinizm teorisiyle birlikte, mutlak şans görüşü de burjuva felsefesinde yaygındır. Her şey rastgeledir, her şey rastgele —şanslı veya şanssız — koşulların bir araya gelmesine bağlıdır. Tarihin bu şekilde gelişmiş olması, başka türlü olmaması, belirli bir çağda bu düzenin değil de başka bir düzenin hakim olması —tüm bunlar tamamen şansın ürünüdür.

Burjuva felsefesi, soyut mekanik zorunluluk ve yine soyut tesadüfün bu kısır döngüsü içinde döner.

Marksist diyalektik, doğa ve toplum yasalarının doğru ve bilimsel bir şekilde anlaşılması için büyük önem taşıyan bu soruyu nasıl çözüyor?

Öncelikle, Marksist diyalektik, nesnel tesadüfün varlığının yanı sıra gerekliliğinin de kabulünden hareket eder. Mekanik deterministler, tesadüfü tamamen yanlış bir şekilde öznel alana indirger ve onu belirli bir olguya yol açan nedenlerin bilinmemesiyle ilişkilendirir.

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 173.

Gerçekte, şans nesnel olarak mevcuttur ve bir olayın nedenlerini bilip bilmememize bağlı değildir. Olaylar arasında istikrarlı, yasal bir bağlantıyı temsil eden zorunluluğun aksine, şans, belirli bir süreçten yasal olarak, içsel bir kaçınılmazlıkla kaynaklanmayan ve şu veya bu şekilde gelişebilen şey olarak tanımlarız. Örneğin, kapitalist bir piyasada bir malın fiyatı, yasal ve zorunlu olarak değeriyle, yani üretiminde harcanan toplumsal olarak gerekli emek miktarıyla belirlenir. Ancak şu veya bu tarihte bir malın piyasaya girmesi ve alıcılardan daha fazla benzer malın bulunması ve bu nedenle değerinin biraz altında satılması tamamen şans eseridir. Bugün piyasada neden daha fazla veya daha az mal olduğunu biliyor olabiliriz, ancak bu, fiyat dalgalanmalarının rastgele doğasını ortadan kaldırmaz.

Ancak mallar değerinin altında satılırsa, üretimleri duracak, piyasadaki arzları azalacak ve sonuç olarak fiyatlar yükselecektir. Dolayısıyla, zorunluluk galip gelecektir.

Tarihsel olaylarda da tesadüf ile zorunluluk arasında ayırım yapmalıyız.

Örneğin, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin doğrudan tetikleyicisinin Avusturya Arşidükü'ne ateş edilen bir kurşun olduğu bilinmektedir. Ancak bu gerçeğe dayanarak savaşın bu kurşun yüzünden çıktığına inanan herkes, tamamen rastgele, önemsiz olayları belirleyici, esaslı ve gerekli olaylarla karıştırmış olur. Kurşun ateşlenmemiş de olabilirdi ve kapitalizm altında savaş, kapitalist sistemin tüm çelişkilerinden kaynaklanan doğal bir olgudur.

Herhangi bir tarihi olayın gerekliliği, toplumsal gelişmenin temel nedenleri tarafından belirlenir. J. V. Stalin'in dediği gibi, tarih "özel bir gereklilik olmadan önemli hiçbir şey yapmaz."¹ Bu nedenle, ancak bu temel nedenler dikkate alınarak tarihin seyri bilimsel olarak açıklanabilir.

Tesadüfün alanı dışsal bağlantılar, en çeşitli süreçlerin ve olayların çarpıştığı ve kesiştiği yüzey iken, zorunluluğun alanı

¹ J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 10.

içsel, belirleyici, temel bağlantılar ve ilişkilerdir; bunlar olayların ve süreçlerin yasal, doğal olarak gerekli seyrini belirler.

Dolayısıyla, kendini yalnızca şans alanıyla sınırlayan bir bilimin bilim olarak adlandırılmaya hakkı olmadığı kolayca anlaşılabilir.

Sonuç olarak: doğayı bilimsel olarak anlamak, onu *zorunluluğu içinde*, yasal gelişiminde anlamak demektir. Bu nedenle bilim, *şansın düşmanıdır*. Bilgi şansa dayalı olamaz. Bu, esas olanı, zorunlu olanı ve yasal olanı, esas olmayana, dışsal olana indirgemek anlamına gelir. Tesadüfi olan öngörülemez çünkü bir sürecin belirli seyrinden mutlaka kaynaklanmaz ve bugün var olan ve yarın kaybolan geçici, istikrarsız bir olgular bağlantısını temsil eder. Süreçlerin ana seyri öngörülemediği yerde bilim yoktur, bilimsel bilgi yoktur ve bilinçli eylem olamaz. Tüm bilimsel bilgi, tam olarak, olguların yasalarını açıklayarak, belirli bir sürecin seyrini öngörmemize ve onu etkilememize olanak sağlamasıyla karakterize edilir.

Bilimsel bilgi ve bilimsel araştırma, zorunluluk ve tesadüf arasında kesin bir ayırım yapılmasını ve olayların görünürdeki kaosunda zorunluluk ve düzenliliğin keşfedilmesini gerektirir. Lenin bunu basit bir örnekle gösterir: “İvan bir insandır, Zhuchka bir köpektir...” ve benzeri. Lenin, “ *Zaten burada* ,” der, “elementler, temeller, *zorunluluk kavramları* , doğanın nesnel bağlantıları vb. mevcuttur . Tesadüfi ve zorunlu olan, olgu ve öz zaten mevcuttur, çünkü ‘İvan bir insandır, Zhuchka bir köpektir, bu bir ağaç yaprağıdır’ vb. derken, bir dizi niteliği tesadüfi olarak bir kenara bırakırız; özü yalnızca görünenden ayırır ve birini diğeriyle karşılaştırırız.¹

Esas olanla esas olmayan, zorunlu olanla tesadüfi olan arasında böyle bir karşıtlık olmadan, gelişmede kalıplar bulmak imkansızdır, yani bilim imkansızdır.

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 329.

Michurinist biyoloji, kalıpların ve gerekliliğinin anlaşılmasına dayanan, doğaya bilimsel bir yaklaşımın çarpıcı bir örneğini sunar. Buna karşılık, Mendelci-Morganist sözde bilim, tamamen şansa dayalı, bilim dışı bir yaklaşımın örneğini sunar.

Morgancı-Weismanncı kavram, organik doğanın gelişiminin yasal niteliğini tamamen reddetmeye dayanır ve doğayı bir şans karmaşası olarak sunar.

Weismanncılık, gözlerini kırpıştırarak, organizmayı doğal olmayan ve gayri meşru bir şekilde iki varlığa ayırır: sıradan beden ve gizemli bir kalıtsal madde. Weismanncılar, bu kalıtsal maddenin ölümsüz ve değişmez olduğunu ve bu nedenle canlı bedendeki değişikliklerin onu etkilemediğini iddia ederler. Weismanncılığa göre, organizmanın varoluşunun dış koşulları bedeni etkilerken, kalıtımı etkilemez. Buradan, organizmaların gelişiminde bir kalıp olmadığı sonucuna varılır, çünkü kalıtsal maddenin nedeni yoktur, nedensel olarak belirlenmemiştir ve ölümsüzdür.

Peki, organizmalardaki değişimleri, tür çeşitliliğini ve benzerlerini nasıl açıklayabiliriz? Morgancı-Weismanncı sözde bilim, değişmez kalıtsal parçacıklar olan genlerin rastgele bir araya gelerek çeşitli kombinasyonlar oluşturduğunu ve bunun da canlı doğadaki çeşitliliği belirlediğini iddia ederek bu soruyu yanıtlıyor. Mendelciler hatta organizmalardaki değişimi zar veya iskambil oyununa benzetiyorlar.

Morgancı Möller şöyle yazıyor: “Mendelciliğe göre hayat bir iskambil oyununa benzer; her birimiz elimizde gen adı verilen, yarım deste kart içeren kartlar tutarız: iki as, iki iki, iki üç, vb. Bir as, bir iki, bir üçü annemizden, birini de babamızdan miras aldık, vb.”

Dolayısıyla, Weismannizm-Morganizmacılık, organizmaların gelişiminin, bir türün diğerine dönüşmesinin düzenliliğini reddeder, organizmaların değişkenliğinin kaynağının tamamen rastgele bir gen kombinasyonu olduğunu ilan eder ve bu süreci kontrol etmenin temelde imkansız olduğunu ileri sürer.

Weismanncı-Morganist biyoloji, siyasi olarak gericedir. Kalıtımın değişmezliği ve kalıtsal maddenin çevreden

bağımsızlığı hakkındaki önermeleri, sosyoloji ve siyasetteki ırkçı ilkeleri ve “tam” ve “aşağı” ırklar hakkındaki her türlü teoriyi besler. Siyasetteki burjuva gericiler, bu sözde biyolojiyi, bazı ulusların ve sınıfların diğerleri tarafından ezilmesinin gerekliliğini “kanıtlamak” ve emperyalist soygun için “bilimsel” bir temel sağlamak için kullanırlar.

Michurin’in biyolojisi tamamen farklı temellere dayanmaktadır.

Michurin’in biyolojisi, bedeni ve sözde “ölümsüz” kalıtım maddesini birbirinden ayırmaz; hiçbir ölümsüz kalıtım maddesini tanımaz ve beden her hücresinin kalıtım özelliğine sahip olduğuna inanır.

Weismannizm’in aksine, Michurinist biyoloji, organizmayı varoluşunun dış koşullarıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olarak görür ve kalıtımın, organizmanın önceki nesiller boyunca özümsediği dış koşulların bir yoğunlaşmasından başka bir şey olmadığını öğretir. Kalıtım varoluşun dış koşullarının bir türevi olarak gören Michurinist biyoloji, bir organizmanın varoluşunun dış koşullarındaki değişikliklerin, metabolik kalıplardaki değişiklikler de dahil olmak üzere, organizmanın kendisinde değişikliklere neden olarak kalıtımını değiştirdiği sonucuna varır. Bu, insanların organizmaların varoluş koşullarını değiştirerek, kalıtımlarını kasıtlı olarak etkileyebilecekleri ve belirli, istenen sonuçlara ulaşabilecekleri anlamına gelir.

Sonuç olarak, insan doğanın kendisine sağlayacağı fırsatı beklemeden eski biçimlerden yeni biçimler yaratabilir.

Bu nedenle Michurin, Mendelcileri acımasızca sözde bilimciler olarak damgaladı. Onları “acımasız damızlık — hazine avcıları” ve çalışmalarını “aptalca hazine avcılığı” olarak adlandırdı.

Ona göre doğa, binlerce yıl boyunca rastgele değişiklikler üretir. İnsan bu tesadüfleri bekleyemez. Doğayı kendi ihtiyaçlarına uyarlamak için aktif olarak müdahale eder.

Michurin şöyle yazmıştı: “Tüm eserlerimde yalnızca bu amacı güderim ve istisnai durumlarda, sadece geçici olarak, çok nadiren tesadüfler aramaya kendimi bırakırım.”¹

Michurinist biyoloji, çalışan insanlığın çıkarları doğrultusunda doğayı aktif olarak değiştirmeyi ve dönüştürmeyi amaçlayan, gerçekliğe devrimci ve pratik bir yaklaşımın ifadesidir. Weismanncı-Morganist “biyolojinin” ırkçı ilkelerini reddeder ve ifşa eder. Michurinist biyoloji, tüm öğretisi boyunca, insanın kölece bağımlılıktan, doğanın rastgeleliğinden ve kaprislerinden kurtulmasını, doğanın gerçek bir efendisi olmasına yardımcı olmayı teşvik eder. Bu nedenle, Michurinist biyolojinin, Komünist Parti önderliğinde halkın doğayı devrimci bir şekilde dönüştürdüğü sosyalist bir ülkede gelişmesi tesadüf değildir.

Marksist diyalektik, gerçek bilimsel bilginin nesnelere zorunlulukları içindeki bilgisi olduğunu ortaya koyarken, zorunluluk ve tesadüf arasında bir engel kurmaz; aksine, bunların birbirleriyle bağlantısını, karşılıklı etkileşimini, diyalektik birliğini gösterir. Tesadüf her zaman bir şekilde zorunlulukla bağlantılıdır, onun tezahür biçimidir ve zorunluluk da tesadüfü tamamlayıcısı olarak görür, tüm tesadüfler arasında kendine bir yol açar.

Lenin, bir yasanın, olgular bütününde özün yansıması olduğunu, “harekette özün” yansıması olduğunu belirtmiştir.¹

Hukukta, gerçekliğin çeşitli olguları yalnızca özsel yönlerinden ele alınır ve bu nedenle hukukta olgular, her birinde var olan her türlü tesadüfi ve gereksiz unsurdan “arındırılır”. Ancak hukuk, zorunluluk (ki özünde aynı şeydir), gerçekliğin olgularının dışında var olan, bireysel olgulardan bağımsız olarak var olan bir şey değildir. Zorunluluk, hareket yasaları, her zaman bir olgular yığını içinde, bir olgular yığını aracılığıyla kendini gerçekleştirir; bunların her birinin kendine

¹ I. V. Michurin, Altmış yıllık çalışmanın sonuçları, Selhozgiz, 1950, s. 79.

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 127.

özgü özellikleri vardır, çeşitli tesadüfi etkilere ve genelden sapmalara tabidir. Bu, aynı basit örnekte görülebilir: “İvan bir insandır.”

İnsan ırkının ortak biyolojik özellikleri ve karakteristikleri, her varlıkta kendini gösteren o “zorunluluk”, o yasadır. Ancak “insanlık” bir yasa, bir zorunluluk olarak, bireysel varlıklarda —İvan’da, Petrus’ta, Stepan’da ve benzerlerinde — farklı şekillerde kendini gösterir. Her bireyin genele göre kendine özgü, önemsiz, tesadüfi bir niteliği vardır. Ancak bu tesadüfi nitelik zorunlulukla bağlantılıdır ve zorunluluğun bir tezahür biçimidir.

Bu nedenle, bu zıtlıkları ayıran hiçbir uçurum yoktur ve olamaz. Tesadüf, gerekli ve yasal süreçler çerçevesinde işler ve kendini gösterir. Bu süreçler de, tezahür ettikçe, Engels’in sözleriyle, her türlü tesadüfi olayla “örtülür” ve tesadüf onların “tamamlayıcısı”dır. Bir bağlamda tesadüf olan şey (örneğin, büyüyen bir bitkiyle ilgili dolu yağışı), başka bir bağlamda gereklidir (aynı dolu yağışı atmosferik olaylarla ilgili olarak). Başlangıçta tesadüf olan şey gerekli hale gelebilir ve bunun tersi de geçerlidir. Örneğin, Marx, Kapital’de, meta değişiminin büyümesiyle birlikte değer tekil veya tesadüfi biçiminin evrensel, gerekli bir biçim haline geldiğini, ilkel toplumsal sistemde bir zorunluluk olan değişimin yokluğunun ise meta üretimi koşullarında tesadüfi bir olgu, bir kalıntı haline geldiğini göstermektedir.

Tarihsel olaylar alanına genel bir bakış attığımızda (kapitalist toplumdan bahsediyoruz; sosyalist toplumda, daha sonra göreceğimiz gibi, durum farklıdır), şansın en büyük etken olduğu görülüyor. Bazı insanlar belirli hedefleri, diğerleri başka hedefleri takip eder; tüm bu farklı özlemler keşişir ve etkileşime girer, “ve farklı yönlerde hareket eden bu çok sayıda özlemin ve bunların dış dünyaya olan çeşitli etkilerinin genel sonucu tam olarak tarihtir.”¹ Ve gerçekten de, tarihin yüzeyinin altında rastgele olan çok şey vardır.

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, Cilt II, 1948, s. 371–372.

İnsanların kendilerinin tarihi yaratması gerçeği, bu alanda şansa kapı açar.

Marx, eğer tarihte tesadüfün hiçbir rolü olmasaydı, tarihin mistik görüneceğine işaret etmiştir. Örneğin, bir hareketin başındaki kişilerin karakteri gibi tesadüfün önemine dikkat çekmiştir. Bu tür tesadüfün tarihin gidişatını etkilediği şüphesizdir, ancak bu etki sınırlıdır: yalnızca olayların gelişiminin “hızlanmasını veya yavaşlamasını” belirler.

Bu tür kazaların tamamı, ancak temel zorunlu süreçlerle bağlantılı olarak, zorunluluğun bir tezahürü, ona bir “ekleme” olarak anlaşılabilir.

Engels şöyle der: “Böylece, genel olarak, tarihsel olaylar alanında da şansın eşit derecede etkili olduğu ortaya çıkar. Ancak şansın yüzeyde rol oynadığı yerlerde, şansın kendisi her zaman içsel, gizli yasalara tabidir. Buradaki asıl mesele, bu yasaları keşfetmektir.”¹

Söylenenlerin hepsinden de anlaşıldığı üzere, Marksist zorunluluk anlayışı, hem kaderciliğe yol açan mekanik determinizmin metafizik öğretilerine hem de idealist şans teorilerine temelden karşıdır.

Toplum tarihine uygulanması bağlamında zorunluluk ve düzenlilik sorunu, aynı zamanda zorunluluk ve özgürlük, nesnel tarihsel düzenlilik ve insanların bilinçli faaliyetleri arasındaki ilişkiye dair bir soru şeklinde de ortaya çıkar.

Toplumun gelişiminde, insan bilincinden bağımsız olarak, tarihsel zorunluluğun varlığı, Marksizmin karşıtlarının göstermeye çalıştığı gibi, insanların rolünün sifıra indirgenmesi veya eylem özgürlüğünün reddedilmesi anlamına gelmez. İnsanlar toplum içinde hareket eder ve toplumun yaşamı, “dişlilerin birbirine geçmesi”nin tüm hareketleri önceden belirlediği bir mekanizma gibi değildir. Bununla birlikte, insan faaliyeti idealist “özgür irade” tarafından değil, zorunluluğa dayalı genel tarihsel yasalar tarafından belirlenir.

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, cilt II, 1948, s. 371.

Zorunluluk, (kelimenin bilimsel anlamıyla) özgür insan faaliyetini sınırlamakla kalmaz, aynı zamanda bilinçli eylem özgürlüğünün mümkün olduğu tek nesnel temeldir.

“Özgür irade”yi savunan idealist teorinin gerçek anlamı, modern gerici burjuva felsefe okulları tarafından açıkça gösterilmektedir. “Varoluşçuluk” gibi karmaşık bir isimle anılan bu okullardan biri şöyle der: “Determinizm yoktur. İnsan özgürdür.” Bu okulun lideri, kötü şöhretli Sartre, özel bir makalesinde insan eylemlerinin hiçbir şey tarafından belirlenmediğini, gerçeğin insan eylemlerinden oluştuğunu savunur. Eğer insanlar faşizm altında yaşamaya karar verirse, faşizm gerçektir. (Ancak, “felsefesinin” gerici çıplaklığını gizlemek için, ikiyüzlü bir şekilde, eğer insanlar farklı bir sistem altında yaşamayı seçerlerse, o farklı sistemin “gerçek” olacağını ekler.) Dolayısıyla, idealist “özgür irade”nin modern versiyonu, faşist özgürlüğün vaazıdır.

Gerçek anlamda özgür insan faaliyeti, doğanın ve toplumun nesnel yasalarına dair bilgiye dayanan, tarihsel zorunluluğu ifade eden ve gerçekleştiren faaliyettir.

Marksist diyalektik, özgürlük ve zorunluluğu organik bağlantıları ve etkileşimleri içinde inceler. İnsanlar tarihsel zorunluluğu ne kadar derinden ve tam olarak anlarsa, faaliyetlerini gelişmenin nesnel yasalarına dair bilgiye o kadar çok dayandırırılar, eylemleri o kadar özgür ve bilinçli olur. Tersine, bu anlamda eylemleri ne kadar özgür ve bilinçli olursa, nesnel tarihsel zorunluluk o kadar çabuk gerçekleşir, tarihin akışı o kadar hızlanır.

Dolayısıyla, gerçekliğin yasal doğası teorisiyle Marksizm, insanların, sınıfların, grupların ve bireylerin rolünü azaltmak bir yana, felsefe tarihinde ilk kez bu rolü eşi benzeri görülmemiş bir seviyeye yükseltmiştir.

Lenin, “Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Descartes’a Nasıl Karşı Koyarlar?” adlı eserinde şöyle yazmıştır: “Determinizm fikri, insan eylemlerinin gerekliliğini ortaya koyarken ve özgür iradenin saçma masalını reddederken, insanın zihnini, vicdanını veya eylemlerinin değerlendirmesini hiçbir şekilde yok etmez. Tam tersine, her şeyi özgür iradeye yüklemek yerine, ancak deterministik bir bakış açısıyla kesin

ve doğru bir değerlendirme mümkündür. Aynı şekilde, tarihsel zorunluluk fikri de bireyin tarihteki rolünü hiçbir şekilde baltalamaz: tarih, şüphesiz ki aktör olan bireylerin eylemlerinden oluşur. Bireyin sosyal faaliyetini değerlendirirken ortaya çıkan gerçek soru şudur: Bu faaliyetin başarılı olması hangi koşullar altında garanti edilir? Bu faaliyetin, karşıt eylemler denizinde boğulan yalnız bir eylem olarak kalmayacağına garanti nedir?”¹

Bu soruların cevabı oldukça açık: Birey, tarihsel zorunluluklara uygun hareket ettiğinde başarıya ulaşır; bunun tersine, “özgür irade masalına” dayandığında ise faaliyeti “karşıt eylemler denizinde boğulan yalnız bir eylem” olarak kalır.

Gerçek büyük insanlar, tarihsel zorunluluklara rağmen değil, onlara uygun hareket edenlerdir (proletaryanın önderleri de böyledir) ve bu tür insanlar bir toplumsal harekete önderlik ettiğinde, tarihin akışı hızlanır.

Lenin, “Boykota Karşı” adlı makalesinde, Marksizm ile her türlü sözde sosyalist teori arasındaki temel farkın, kitlelerin bilinçli devrimci faaliyetinin muazzam rolünün kabul edilmesinde yattığını göstermektedir.

Lenin şöyle yazmıştı: “Marksizm, nesnel durumun ve evrimin nesnel seyrinin analizinde tam bir bilimsel ciddiyet ile devrimci enerjinin, devrimci yaratıcılığın, kitlelerin devrimci girişiminin —ve elbette bireylerin, grupların, örgütlerin ve partilerin — öneminin en kesin şekilde tanınmasının olağanüstü birleşiminde diğer tüm sosyalist teorilerden farklıdır.”²

Marksist öğretinin bu aynı yönü J. V. Stalin tarafından da vurgulanmış ve geliştirilmiştir.

Marksizmin insan özlemlerini ve iradesini bir “yanılsama” olarak gördüğünü iddia eden anarşistleri ifşa eden I. V. Stalin

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 1, 4. baskı, s. 142.

² V. I. Lenin, Eserler, Cilt 13, 4. baskı, s. 21-22.

şöyle yazdı: “...Size Marx ve Engels’e göre “insan özlemleri ve iradesinin hiçbir önemi yok” diyen kimdi?.. Öyleyse Marx, “özlemlere ve iradeye” önem vermiyorsa, neden proletaryanın “iradesini ve özlemlerini” sosyalist ruhla geliştirmeye çalıştı, neden aralarında propaganda yaptı?.. Doğru, Marx’a göre insanların “iradesi ve özlemleri” içeriğini ekonomik durumdan alır, ancak bu, onların ekonomik ilişkilerin gelişiminde hiçbir etkilerinin olmadığı anlamına mı gelir?”¹

Dolayısıyla, Marksizm-Leninizm, toplumsal gelişmenin öznel yönünün muazzam rolünü kabul eder. Eğer insanlar, sınıflar ve partiler, nesnel olarak gerekli ve yasal süreçleri doğru bir şekilde yansıtır ve bunların gerçekleşmesini kolaylaştırırsa, tarihsel gelişmenin nesnel süreçleri hızlanır. İnsanlığın ilerici gelişiminin hızlanmasına katkıda bulunan faaliyetlere büyük bir örnek, Ekim Sosyalist Devrimi’nin organizatörleri ve SSCB’de sosyalizmin zaferi olan Lenin-Stalin partisinin çalışmalarıdır.

İnsanlar, sınıflar ve partiler tarihsel zorunluluğa aykırı hareket ettiğinde, toplumsal gelişmenin nesnel süreçleri yavaşlar. Ancak tarihsel zorunluluk, tarihin ilerleyici seyrini engellemeye çalışan gerici sınıfların ve partilerin eylemlerinden daha güçlüdür. Er ya da geç, bu sınıfları ve partileri devirir ve bir kenara atar.

Çağımızda, komünizm, komünist bir yaşam biçimi için mücadele, tarihsel bir zorunluluktur. Ve bu büyük mücadeleye enerjilerini adayan sınıflar ve partiler, bu insanlar, faaliyetlerinde gerçekten özgürdüler.

¹ J. V. Stalin , Eserleri , Cilt 1, s . 328 .

4. Sovyet Sosyalist Toplumundaki Bağlantıların ve Örüntülerin Kapitalist Topluma Kıyasla Yeni Doğası

Doğada ve toplumda olgular, zorunluluk ve düzenlilik, zorunluluk ve rastlantı arasındaki bağlantılara ilişkin Marksist diyalektiğin genel ilkelerini özetledik. Bununla birlikte, farklı tarihsel koşullar altında, olguların bağlantılarının ve düzenliliklerinin farklı niteliklere sahip olduğunu ve farklı şekillerde kendini gösterdiğini belirtmek gerekir. Yoldaş Stalin bize bu veya şu genel ilkelere dogmatik bir şekilde yaklaşmamayı, bunun yerine belirli tarihsel koşullar altında aldıkları somut tarihsel biçimi ortaya çıkarmayı öğretiyor.

Bu durum, özellikle SSCB’de sosyalizmin zaferini simgeleyen, toplumun gelişiminde küresel tarihsel bir dönüm noktası ışığında son derece önemlidir. Bu yeni koşullar altında, diyalektik gelişmenin tüm nesnel yasaları yeni bir şekilde kendini gösterir ve görev, bu yasaların kapitalizme kıyasla yeni etki biçimlerini anlamaktır.

Marx, Kapital’de kapitalist üretim sürecinin çeşitli yönleri arasındaki içsel bağlantıları ortaya koyarak, bu bağlantının sürekli bir bozulma yoluyla kurulduğunu, insanların kontrolü dışında kör bir güç gibi kendiliğinden dayatıldığını belirtir. İnsanlar üretim ve tüketim arasında, üretimin çeşitli dalları arasında bilinçli olarak bir bağlantı kurmazlar; bu bağlantı ancak bir dizi kendiliğinden eylemin iç içe geçmesiyle ortaya çıkar.

Marx şöyle yazıyor: “...kapitalist üretimde, bireysel üretim dallarının orantılılığı, orantısızlıktan sürekli bir süreç olarak ortaya çıkar; çünkü burada üretimin bir bütün olarak karşılıklı bağlantısı, üretimde yer alan kişilere kör bir yasa olarak dayatılır ve kolektif zihinleri tarafından kavranan ve dolayısıyla ona tabi olan bir yasa olarak değil, üretim sürecini ortak kontrollerine tabi kılan bir yasa olarak dayatılır.”¹

¹ K. Marx, Kapital, cilt III, 1950, s. 267.

Kapitalist üretim biçiminin yasalarının doğası, bu karşılıklı bağlantıların doğasından kaynaklanır. Marx ve Engels bunlara *körü körüne işleyen* yasalar derler. Tarihsel zorunluluk, plansız, anarşik bir toplumda kör bir güç olarak işler ve insanların iradesini boyunduruk altına alır:

“...üretim aktörlerine karşılıklı ilişkiler, onları yöneten ve onlarla ilişkilerinde kör bir zorunluluk olarak kendini gösteren, aşılmaz, kendiliğinden ortaya çıkan doğa yasaları gibi görünür.”²

Örneğin, değer yasası, bazen değer üzerine çıkan, bazen de altına düşen, kendiliğinden oluşan ve dalgalanan bir fiyat kitlesinin sonucu olarak kendini gösterir. Ortalama kar oranı yasası gibi kapitalizmin diğer yasaları da aynı şekilde işler. Bu yasalar, bir dizi tesadüfün içinden geçerek kendini gösterir. Bir malın fiyatı veya belirli bir kapitalistin karı gibi her bir olgu görünüşte tamamen rastgeledir. Sadece olguların kitlesinin incelenmesi, bu tesadüfi olayların ardında gizlenen zorunluluğu ortaya çıkarır. Marx'ın dediği gibi, “bu tesadüfi olayların içinden geçerek onları düzenleyen içsel yasa, ancak büyük kitleler halinde kavrandıklarında görünür hale gelir.”¹

Dolayısıyla, kapitalist üretim biçimi altında, şans hem üretim ve dolaşımın gelişmesinde hem de insanların yaşamlarında önemli bir rol oynar. Burada zorunluluk, bir eğilim olarak, bir dizi olayın ortalaması olarak, şans biçiminde kendini gösterir. “Akılcı ve doğal olarak zorunlu olan, ancak körü körüne hareket eden bir ortalama olarak kendini gösterir.”²

Üretim ve tüketim arasındaki ilişkinin bozulması, üretim dallarının gelişimindeki orantısızlıklar, insanların bilinçli

² Aynı eser, s. 844.

¹ K. Marx, Kapital, cilt III, 1950, s. 841.

² K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Mektuplar, 1947, s. 209.

iradesiyle değil, kendiliğinden, yıkıcı ekonomik krizler şeklinde düzeltilir; bu krizler, bağlantıların bozulmasının ve bunların şiddetli bir şekilde yeniden kurulmasının kendiliğinden mekanizmasının sonucudur.

Kapitalizmin yıkılması ve sosyalizmin zaferiyle tamamen farklı bir bağlantı, düzenlilik ve zorunluluk türü kurulmuştur. Sovyet sosyalist ekonomisi, üretimde anarşiye yer olmayan planlı bir ekonomidir; üretim araçlarının kamu mülkiyetine dayalı bir ekonomidir. Sovyet sosyalist toplumunda, üretimin ve sosyal yaşamın tüm yönlerinin birbirine bağlılığı artık kör bir yasa olarak dışarıdan dayatılan, insan kontrolünün ötesindeki kendiliğinden güçlerin sonucu olan bir durum değildir.

Sosyalist ekonominin tüm yönlerinin ve bileşenlerinin bağlantısı ve orantılılığı, yani bütünlüğü bir sonuç değil, bir başlangıç noktasıdır. Sovyet devleti, ekonomik gelişmeyi bilinçli olarak düzenler, tüm hareketini yönlendirir, toplumsal emeği ve kaynakları bütünüün çıkarları doğrultusunda dağıtır.

Yoldaş Stalin, kapitalist üretim biçiminin tedavi edilemez hastalıklarını gösterirken, Sovyet sisteminin avantajlarından da bahsediyor:

“Bizim sistemimiz bu rahatsızlıklardan muzdarip değil çünkü iktidar bizim elimizde, işçi sınıfının elinde; çünkü planlı bir ekonomi yürütüyoruz, kaynakları sistematik olarak biriktiriyoruz ve bunları ulusal ekonominin dallarına doğru bir şekilde dağıtıyoruz. Kapitalizmin tedavi edilemez hastalıklarından kurtulmuş durumdayız. İşte bu bizim farkımız, kapitalizme karşı belirleyici avantajımız.”¹

Sonuç olarak, Sovyet sosyalist toplumunda nesnel yasalar kör güçler olma özelliğini yitirmiştir. Artık bir dizi tesadüfi olayın sonucu olarak ortaya çıkmazlar ve tarihsel zorunluluk da bu tesadüfi olayların içinden zorla geçmek zorunda kalmaz. Bireylerin, devletin ve Komünist Partinin bilinçli eylemleriyle tezahür eder ve gerçekleşirler. Sosyal gelişmenin yasaları

¹ J. V. Stalin. Eserleri, cilt 13, s. 33.

hakkındaki bilgiyle donanmış ve sosyalist sosyal sistemin avantajlarına dayanan Komünist Parti, ekonomik kalkınma için uzun vadeli planlar çizer ve bunları uygulamak için kitleleri seferber eder. Burjuva toplumunda, insanların özlemleri genellikle elde ettikleri sonuçlardan farklıdır. Sovyet toplumunda ise insanların özlemleri, eylemlerinin sonuçlarıyla örtüşür. Halkın, devletin ve Partinin tüm özlemleri ve düşünceleri, çağımızın tarihsel zorunluluğunun —komünist bir toplumun inşasının — mümkün olan en hızlı şekilde gerçekleştirilmesine yöneliktir.

Burjuva toplumunda, çeşitli kapitalistler ve kapitalist birlikler arasındaki kar arayışı ve rekabet, üretimi toplumsallaştırma veya yoğunlaştırma amacını hiçbir şekilde gütmaz. Ancak, temel güçlerin etkileşimi tam olarak bu “beklenmedik” sonuca yol açar. Kapitalist üretim ilişkileri ile üretici güçlerin yeni doğası arasında derin bir çelişki ortaya çıkar; bu çelişki sosyalist devrimle çözülür.

Sovyet toplumunda, parti ve devlet bilinçli olarak sanayi ve tarımın gelişimini, bol miktarda ürün elde etmek ve ekonomik kalkınma temelinde sosyalizmden komünizme kademeli bir geçiş gerçekleştirmek amacıyla yönlendirir.

Yasaların yeni doğası ve tarihsel zorunluluğun bilinçli bir şekilde kavranması sayesinde, Sovyet toplumunda tesadüfün rolü en aza indirgenmiştir. Bu anlaşılabilir bir durumdur. Tesadüf, unsurların ve anarşinin hüküm sürdüğü yerlerde geniş bir etki alanı bulur. Unsurların artık önemli bir rol oynamadığı yerlerde ise tesadüfün de faaliyet alanı azalır.

En yüksek toplumsal düzen olarak komünizm, ne toplumun örgütlenmesinde ne de toplumun doğayla ilişkisinde tesadüfe dayandırılmaz. Parti ve hükümet tarafından kabul edilen ve şu anda başarıyla uygulanan, doğanın devrimci dönüşümü için on beş yıllık plan ve Volga, Ukrayna, Don ve Türkmenistan’da büyük hidroelektrik santralleri ve kanalların inşası, sosyalist tarımı insan emeğini mahveden tesadüflerden korumayı ve doğayı insanlığa boyun eğdirmeyi amaçlamaktadır. Michurin’in ünlü sözü gerçekleşiyor: “Doğadan lütuf bekleyemeyiz; onu ondan almak bizim görevimizdir.”

Kapitalizm altında yasaların doğası, insanları kontrol edemeyen ve onlara hükmeden kör bir güç gibi davranarak, bilinçli insan faaliyetinin rolünü arka plana iter. Buna karşılık, Sovyet sosyalist toplumunda bilinçli insan faaliyetinin rolü ön plana çıkar ve sosyal yaşamın tüm yönlerinin başarılı gelişimi buna bağlıdır. İnsanların sosyalist bilinci ne kadar yüksekse, tarihsel zorunluluk o kadar çabuk gerçekleşir.

“Üretim planımızın gerçeği,” diyor J. V. Stalin, “yeni bir hayat yaratan milyonlarca işçidir. Programımızın gerçeği yaşayan insanlardır, siz ve beniz, çalışma irademiz, yeni bir şekilde çalışmaya hazır oluşumuz, planı gerçekleştirme kararlılığımızdır.”¹

Sovyet toplumunda tarihsel zorunluluk, topluma zorla dayatılmaz. Tanınmış ve bilinçli olarak gerçekleştirilmiş olan bu zorunluluk, parti, devlet ve halkın özgür faaliyetlerinde kendini gösterir. Sovyet toplumu, Engels’in bahsettiği zorunluluk alanından özgürlük alanına sıçramayı gerçekleştirmiştir. Bu sıçrama, nesnel zorunluluğun ortadan kalkması anlamına gelmez, aksine ekonominin planlı örgütlenmesi ve doğanın sistematik dönüşümü sayesinde mümkün kılınan bilinçli ve özgür bir gerçekleşmesi anlamına gelir.

Fakat tarihsel zorunluluğun özgür ve bilinçli bir şekilde kavranması, toplumun öznel güçlerinin ve liderliğin rolünü yüz kat artırır. Sovyet toplumunda Komünist Parti, tüm ekonomik, siyasi ve kültürel gelişmeyi yönlendiren böyle bir kılavuz güçtür. Halkın acil tarihsel ihtiyaçlarını işaret eder, bunların gerçekleştirilmesi için somut yollar çizer ve onları acil sorunları çözmek için harekete geçirir ve ilham verir. Ve Parti, Marksist-Leninist teori bayrağı altında mücadele ettiği için liderlik rolünü başarıyla yerine getirebilir.

J. V. Stalin, “Marksist-Leninist teorinin gücü, partiye içinde bulunduğu duruma göre yön bulma, çevredeki olayların

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 13, s. 80.

içsel bağlantısını anlama, olayların gidişatını öngörme ve olayların yalnızca şu anda nasıl ve nerede geliştiğini değil, aynı zamanda gelecekte nasıl ve nerede gelişmesi gerektiğini de anlama fırsatı vermesinde yatmaktadır” diyor.²

5. Olayların Kapsamlı Analizi. Diyalektik ve Sofizm

Marksist diyalektiğin nedensellik ve olayların evrensel bağlantısı, düzenlilik ve zorunluluk hakkındaki hükümlerinden hem bilimsel bilgi hem de proletarya partisinin pratik faaliyetleri için çok önemli sonuçlar çıkarılabilir.

Bu sonuçlardan biri, olguların kapsamlı bir analizinin gerekliliğidir. Eğer tüm olgular birbirine bağlı ve etkileşim halindeyse, her olgu ve doğa bir bütün olarak çeşitli yön ve niteliklerin birliği ise, o zaman gerçekliğe ancak olguların kapsamlı bir analizine dayalı bir yaklaşımın gerçek anlamda bilimsel bir yaklaşım olarak adlandırılabilceği açıktır. Başka herhangi bir yaklaşım, bir olgunun önemli bir yönünü, özelliğini veya niteliğini göz ardı eden bir yaklaşım, gerçeği metafiziksel olarak çarpıtır. Bu nedenle, doğanın tutarlı , birleşik bir bütün olarak diyalektik doktrininden kaynaklanan bilgi için en önemli sonuç, kapsamlı bir analiz gerekliliği ve olgulara tek taraflı, tek yönlü bir yaklaşımın kabul edilemezliğidir.

Araştırmanın kapsamlılığı, diyalektiğin en önemli ilkesidir. Lenin, bu diyalektik ilkenin kesin ve derin bir formülasyonunu sunar. Şöyle yazar: “Bir olgunun, gerçekliğin ve bunların (karşılıklı) **ilişkilerinin** tüm yönlerinin bütünü.” “Hakikat işte bundan ibarettir”.¹

² “Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi. Kısa Bir Özet”, s. 339.

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 169.

Gerçeğin, gerçekliğin tüm yönlerinin ve bunların bağlantılarının ve etkileşimlerinin bütünsel olarak incelenmesinin sonucu olarak ortaya çıkması—bu Leninist görüş, son derece doğru ve Marksist diyalektik yöntemin en temel gereksinimlerinden birini doğru bir şekilde aktarıyor.

Lenin başka bir yerde aynı düşünceyi şu şekilde ifade eder:

“Bir konuyu gerçekten bilmek için, onun tüm yönlerini, tüm bağlantılarını ve ‘aracılıklarını’ kavramak ve incelemek gerekir. Bunu asla tamamen başaramayacağız, ancak kapsamlılık talebi bizi hatalardan ve duyarsızlıktan koruyacaktır.”¹

Lenin’in eserlerinde, sosyo-politik sorulara metafiziksel olarak tek taraflı yaklaşıma yönelik keskin eleştiriler buluyoruz. Lenin, diyalektik ile sofistlik arasındaki tüm farkı ortaya koyar; ikincisinin özünü, diğer şeylerin yanı sıra, tek bir olguya veya bir olgunun tek bir yönüne tek taraflı vurgu yapmasında görür. Sofistlik (Yunanca icat, kurnazlık anlamına gelen kelimedenden), Lenin’in sözleriyle, “meselenin özünü kaçamaklarla dolaşmak” demektir. Sofistler, meselenin özünü gizleyerek, sorunun ikincil yönlerini ön plana çıkararak meselenin özünü dolanmayı başarırlar. Örneğin Lenin, Kautsky’nin emperyalizmi yalnızca kapitalizmin özel bir politikası olarak gören reformist anlayışını ortaya koyar. Kautsky’nin bakış açısından emperyalizm, kaçınılmaz olmayan ve eleştiri, istek veya farklı bir politikayla değiştirilmesi talebiyle ortadan kaldırılabilecek bir politikadır. Kautsky, kasıtlı ve sofistike bir şekilde, modern kapitalizmin bir yönünü—emperyalist politikayı—ayrıca ele aldı ve bunun “bütünle”, yani bu politikanın ekonomik temelleriyle, kapitalizmin son aşamasının tekelci karakteriyle olan bağlantısını göz ardı etti. Kautsky, emperyalist politikayı modern kapitalizmin temellerini etkilemeden “ortadan

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 32, baskı 4, s. 72.

kaldırmanın” mümkün olduğunu kanıtlamak için buna ihtiyaç duyuyordu.

Bütünün içinden tek tek unsurları ve gerçekleri ustaca koparma, Marksizmin her türlü düşmanının en sevdiği tekniklerden biridir.

“ Sosyal olgular alanında , tek tek olguları yakalamaktan , örneklerle oynamaktan daha yaygın veya daha savunulamaz bir yöntem yoktur. Genel olarak örnek seçmek kolaydır, ancak aynı zamanda anlamsızdır veya tamamen olumsuzdur, çünkü her şey bireysel vakaların tarihsel olarak somut koşullarına bağlıdır. Olgular, bir *bütün olarak, bağlantıları* içinde ele alındığında , yalnızca ‘inatçı’ değil, aynı zamanda kesinlikle kanıtlanabilir niteliktedir. Olgular, bütünün dışında, bağlantının dışında, parçalı ve keyfi olarak ele alındığında, yalnızca oyuncaklar veya daha da kötüsü bir şeydir. ¹

ele alınan konuya ilişkin *tüm olayları istisnasız bir şekilde bütünüyle* ele almak gerekir ; aksi takdirde, olayların keyfi olarak seçildiği, tarihsel olayların bir bütün olarak nesnel bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı yerine, belki de kirli bir eylemi haklı çıkarmak için ‘öznel’ bir kurgunun sunulduğu şüphesi kaçınılmaz olarak ortaya çıkar ve bu tamamen meşru bir şüphedir. Bu, görüldüğünden daha sık olur.” diye vurgulamıştır. ²

Yoldaş Stalin’in eserlerinde, oportünizmin gerçekliği sofistike ve tek taraflı yaklaşımına dair canlı ve derin bir eleştiri buluyoruz. Metafizik ve sofizmi, olguları analiz etmenin diyalektik yöntemiyle karşılaştıran Yoldaş Stalin, sorun çözmeye yönelik kapsamlı bir yaklaşımın klasik örneklerini sunmaktadır.

Örneğin, Stalin’in sağcı oportünistlerin NEP anlayışına yönelik eleştirisini hatırlayalım. Yoldaş Stalin, Nisan 1929’da yaptığı “Tüm Birlik Komünist Partisi’nde (Bolşevikler) Sağ

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 23, 4. baskı, s. 266.

² Aynı eser, s. 266–267.

Sapma Üzerine” konuşmasında, sağcı oportünistlerin NEP’in “iki yönlülüğünü” kasten göz ardı ettiklerini açıklamıştı. “1921’de NEP’i uygulamaya koyduğumuzda, mızrağını Savaş Komünizmi’ne, özel ticaretin *her türlü özgürlüğünü dışlayan bir rejime ve düzene karşı yöneltmiştik. NEP’in belirli bir özel ticaret özgürlüğünü* temsil ettiğine inanıyorduk ve inanmaya devam ediyoruz.” Bu, NEP’in bir yönüdür.

Ancak NEP’in başka bir yönü daha var . “Gerçek şu ki, NEP kesinlikle özel ticaretin tamamen serbest bırakılması veya piyasada fiyatların serbestçe belirlenmesi anlamına gelmiyor. NEP, *devletin piyasadaki düzenleyici rolünü güvence altına alırken , belirli sınırlar ve çerçeveler içinde özel ticaretin serbest bırakılması* anlamına gelir. İşte bu, NEP’in ikinci yönüdür. Dahası, NEP’in bu yönü bizim için ilk yönünden daha önemlidir.”¹

Sağcı oportünistler, NEP’in yalnızca ilk yönünü kurnazca benimseyip ikinci yönünü görmezden geldiler. Yeni ekonomi politikasının bu tek taraflı anlayışının pratik sonuçları açıktır. Eğer NEP sadece serbest ticaret ise, kapitalist unsurun serbest bırakılması ve tam özgürlüğe kavuşturulması gerekir. Bu, kapitalizmi yeniden kurma politikasıydı.

Yoldaş Stalin, gerçeği bir olgunun tüm yönlerinin ve bunların bağlantılarının ve karşılıklı ilişkilerinin bütünü olarak diyalektik bir anlayışla ele alarak, sağın politikalarını ve bunların metafiziksel teorik temellerini ifşa etti. NEP’i tutarlı, birleşik bir bütün olarak ele aldı ve bir olgunun bir parçasını, bir yönünü bütüne dönüştürmenin zararlarını gösterdi.

Yoldaş Stalin’in savaşın gidişatını ve sonucunu belirleyen faktörler sorusuna yaklaşımı da bu açıdan son derece canlı ve yol göstericidir.

Her savaş, özellikle de modern savaş, karmaşık ve çok yönlü bir olgudur. Savaş, birbirine yakından bağlı ve karşılıklı olarak birbirini etkileyen bir dizi koşul ve yönün bütünüdür. Bir savaş, seyrini, gelişimini ve geleceğini doğru bir şekilde

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 43.

analiz etmek, savaşın temel yönlerinden hiçbirini göz ardı etmeden, savaşı bir bütün olarak görmek anlamına gelir. Yoldaş Stalin'in "Sovyetler Birliği'nin Büyük Vatanseverlik Savaşı Üzerine" adlı eseri, bu tür diyalektik ve kapsamlı bir analize örnek teşkil eder.

Savaşın ilk gününden itibaren Yoldaş Stalin, zaferin bizim olacağını kesin ve kendinden emin bir şekilde ilan etti. Bu güven neye dayanıyordu? Savaşta zaferin bağlı olduğu belirleyici faktörlerin kapsamlı bir değerlendirmesine ve Sovyet devletinin bu belirleyici faktörlerde Nazi Almanyası'na karşı tam bir üstünlük sağlama yeteneğine. Yoldaş Stalin bu faktörlere savaşın sabit faktörleri adını verdi. Bunlar arasında arka cephenin gücü, ordunun morali, tümenlerin sayısı ve kalitesi, ordunun silahlanması ve komuta kadrosunun organizasyon becerileri yer alıyordu. Bu faktörlerin her biri, tartışmasız bir şekilde savaşın gidişatını ve sonucunu belirliyordu, ancak tek başına, izole bir şekilde değil, diğer faktörlerle etkileşim halinde. Bir ordunun birinci sınıf silahları olabilir, ancak komuta kadrosu modern askeri sanatın gerektirdiği şekilde savaşın yürütülmesini organize edemiyorsa, silah gibi bir faktör değersizleşir. Bir ordunun morali yüksek olabilir, ancak kötü silahlanmışsa, modern bir savaşta zafer elde etmesi zor olacaktır.

Sonuç olarak, bir savaşın gidişatını oluşturan tüm unsurları hesaba katmadan, savaşı tutarlı ve bütünsel bir şekilde ele almadan, savaşın geleceğini doğru bir şekilde öngöremez, güçleri doğru bir şekilde organize edemez ve devleti ve orduyu doğru bir şekilde yönetemeyiz.

Buna uygun olarak, Yoldaş Stalin, halk ve ordu, cephe ve arka cephe için savaş programı haline gelen görevleri belirledi. "Ve bu programın uygulanması, devletimize, Sovyet Ordumuza parlak bir zafer getirdi."

Verilen örneklerden, Marksist diyalektik yöntemin, olayları bağlantıları ve etkileşimleri içinde ele alma, gerçekliğe tek ve tutarlı bir bütün olarak yaklaşma gerekliliğini yerine getirmenin pratik önemini görebiliriz.

6. Diyalektik ve Eklektizm. Lenin ve Stalin'in Temel ve Belirleyici Bağlantı Üzerine Görüşleri

Lenin'in de belirttiği gibi, her şey diğer şeylerle çeşitli ilişkiler içinde var olur. Ancak bu ilişkilerin hepsinin aynı önemi yoktur: bazı ilişkiler esastır, bazıları daha az esastır ve bazıları tamamen alakasızdır. Olaylar arasındaki bağlantıların zorunlu veya tesadüfi olabileceğine zaten işaret ettik. Zorunlu ve tesadüfi bağlantılar, esas ve önemsiz ilişkiler arasında kesin bir ayırım yapmak, Marksist diyalektik yöntemin temel bir gerekliliğidir. Bu gerekliliğin ihmal edilmesi kaçınılmaz olarak diyalektiğin eklektizmle değiştirilmesine yol açar.

Bu arada, diyalektik yalnızca olguların tüm yönleri arasındaki bağlantıyı göz ardı eden sofizme değil, aynı zamanda tüm yönleri mekanik bir şekilde birbirine bağlayan ve en temel ve belirleyici bağlantıları ve ilişkileri tespit edemeyen eklektizme de düşmandır.

Lenin, eklektizmin özüne dair harika bir tanım vermiştir: “Biçimsel mantık... en yaygın olan veya en sık göze çarpan şeylere göre yönlendirilen biçimsel tanımları alır ve kendini bunlarla sınırlar. Eğer bu durumda iki veya daha fazla farklı tanım alınır ve tamamen rastgele bir şekilde bir araya getirilirse... o zaman konunun farklı yönlerini gösteren ve bundan fazlasını göstermeyen eklektik bir tanım elde ederiz.”¹

Dolayısıyla, eklektizm, bir nesnenin veya sürecin farklı yönlerinin tamamen keyfi ve rastgele bir kombinasyonudur; önemli ve önemsiz yönler arasındaki ayrımı göz ardı eden ve nesnenin temel bağlantılarını ve ilişkilerini vurgulamayan bir kombinasyondur. Eklektik, bir nesnenin farklı yönlerini ve özelliklerini mekanik olarak birleştirir ve “bir yandan,” “diğer yandan,” “üçüncü yandan” vb. ilkesine göre akıl yürütür. Eğer bir materyalist, yaşamın maddi koşullarının toplumda birincil rol oynadığını söylerken, bir idealist ise tam tersine fikirlerin böyle bir rol oynadığını söylerse, eklektik her iki bakış açısını

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 32, baskı 4, s. 72.

da keyfi olarak birleştirir ve her ikisinin de önemli olduğunu ilan eder.

Eklektizmin bilgiye zarar verdiği açıktır. Eklektik bir kişi, bir konunun çeşitli yönleri arasındaki bağlantıları ve etkileşimleri zorlukla görür, ancak bu etkileşimlerin temelini göremez; her bir durumda olaylar ve görevler zincirindeki belirleyici, temel bağlantıyı tanımlayamaz.

Partimizin tarihinden bazı gerçekler, diyalektiğin eklektizmin tam zıttı olduğunu ve eklektizmin, sofizmle birlikte, her türlü oportünizmin en belirgin özelliği olduğunu göstermektedir.

Partimizde 1920-1921 yıllarında gerçekleşen sendikalar hakkındaki tartışmayı hatırlayalım.

Bu tartışma, sendikaların barışçıl ekonomik kalkınmaya geçiş sürecinde hangi rolü oynamaları gerektiği ve hangi yöntemleri kullanmaları gerektiği sorusuyla başladı. Sendikaların retimi yönetmek için idari ve teknik aygıt olması gerektiğini savunan ve “sendikaların millileştirilmesini” talep eden Troçkistlere karşı mücadelesinde Lenin, sendikaların rolünü teorik olarak bir komünizm okulu, bir kamu yönetimi okulu olarak temellendirdi.

Lenin, yalnızca Troçkistlere karşı değil, aynı zamanda Troçkistleri koruyan ve savunan, sendikaların hem ekonomik yönetim aygıtı hem de eğitim okulu olduğunu ilan eden Buharin’in sözde “tampon grubuna” karşı da mücadele verdi. Ancak “tampon grubun” temsilcileri görüşlerini “mantıksal” olarak gerekçelendirmeye çalıştılar. Lenin bu “mantıksal” gerekçelendirmeyi sert bir şekilde eleştirerek, diyalektiğin yerini “l ve boş bir eklektizmin” aldığını gösterdi. Lenin’in eleştirisi ve konuya yaklaşımı, diyalektik analizin klasik bir örneğini, olgular arasındaki çeşitli bağlantılar ağından özü, önemli olanı ayırma diyalektik gerekliliğinin örnek bir uygulamasını temsil eder.

Lenin’i “tek taraflılıkla” suçlamak isteyen rakipleri, bir bardağı örnek gösterdiler: Bir bardak için sadece bir ieme aracı ya da bir cam silindir diyemezsiniz; ikisi de odur. Aynı şey sendikalar için de geçerlidir: Onlar hem devletin bir aygıtı hem de komünizmin bir okuludur.

Lenin, buna karşılık olarak “diyalektikten farklı olarak eklettizmin ne olduğuna dair popüler bir açıklama” adını verdiği bir metin kaleme aldı.

“Bir bardak,” dedi, “şüphesiz hem cam bir silindir hem de içmek için kullanılan bir araçtır. Ancak bir bardağın sadece bu iki özelliği, niteliği veya yönü değil, aynı zamanda dünyanın geri kalanıyla sonsuz sayıda başka özelliği, niteliği, yönü, ilişkisi ve ‘aracılığı’ da vardır. Bir bardak, fırlatmak için kullanılabilen ağır bir nesnedir. Bir bardak, kağıt ağırlığı olarak, yakalanmış bir kelebek için kap olarak kullanılabilir; bir bardak, içmeye uygun olup olmamasına, camdan yapılmış olup olmamasına, şeklinin silindirik olup olmamasına ve benzeri şeylere tamamen bağımsız olarak, sanatsal oyma veya tasarıma sahip bir nesne olarak değer taşıyabilir.”¹

Bir bardağın birçok özelliğe sahip olduğunu ve diğer nesnelere olan bağlantılarının çeşitli olduğunu gösterdikten sonra Lenin, bu özelliklerin ve bağlantıların hepsinin herhangi bir anda eşit derecede önemli ve gerekli olmadığını vurgulamaya devam eder.

“Eğer şu anda içmek için bir bardağa ihtiyacım varsa, şeklinin tamamen silindirik olup olmadığı ve gerçekten camdan yapılmış olup olmadığı benim için hiç önemli değil; önemli olan, bu bardağı kullanırken dudaklarımı incitmemek için dibinde çatlak olmamasıdır. Eğer içmek için değil de, herhangi bir cam silindirin uygun olduğu türden bir kullanım için bir bardağa ihtiyacım varsa, o zaman dibinde çatlak olan veya hatta dibi olmayan bir bardak bile benim için uygundur.”²

Mesele şu ki, “bardağın amacı, kullanımı, çevredeki dünyayla bağlantısı değişiyor”.³ Bu nedenle, “tüm insan pratiği, hem bir doğruluk ölçütü hem de nesnenin bir kişinin

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 32, 4. baskı, s. 71–72.

² Aynı eser, s. 72.

³ Aynı kaynak.

ihtiyaç duyduğu şeyle bağlantısının pratik bir belirleyicisi olarak nesnenin tam “tanımına” girmelidir”.⁴

Lenin, bu gerçek anlamda diyalektik bakış açısıyla sendikaların rolü sorusuna da yaklaşıyor.

Lenin, sendikaların çeşitli rolleri arasında, hem sosyalist inşa döneminin nesnel koşulları hem de sosyalizm mücadelesinin pratik görevleri açısından en önemli yönlerini belirlemeye odaklandı. Bu konuya diyalektik bir yaklaşım, Lenin’i sendikaların bir komünizm okulu olduğu şeklindeki bilinen sonuca götürdü.

“Bir yandan okul, diğer yandan başka bir şey’ değil, *her açıdan... sendikalar bir okuldur*; bir birleşme okulu, bir dayanışma okulu, kendi çıkarlarını koruma okulu, bir yönetim okulu, bir idare okuludur.”¹

Marksizmin düşmanları, işçi sınıfına ihanetlerini her zaman diyalektik yerine eklektizm ve sofizmi koyarak örtbas etmeye çalışmışlardır. Bu yaklaşım sadece partimiz içindeki oportünistler tarafından değil, tüm uluslararası oportünizm tarafından da benimsenmiştir. Lenin ve Stalin, diyalektik yerine eklektizmin konulmasını yorulmadan ifşa etmiş ve oportünizmle mücadele sürecinde Marksist diyalektik silahını daha da keskinleştirmişlerdir.

Eklektizm, gerçekliğin özüne nüfuz etmekten ve onun yasalarını, yani içsel, organik bağlantılarını anlamaktan duyulan korkunun tipik bir tezahürüdür. Yasaları anlama yerine olguların ve gerçeklerin ampirik ve eklektik bir tanımını koymayı amaçlayan burjuva sosyolojisinin en sevdiği araçlardan biridir.

Diyalektik ve eklektizmin yan yana getirilmesi, diyalektiğin en önemli özelliklerinden birini, yani somutluğunu ortaya koymaktadır. Eklektizm, kavramların ve çözümlerin kesinliğinden, hassasiyetinden ve netliğinden korkar. Belirsiz

⁴ Aynı kaynak.

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 32, 4. baskı, s. 74–75.

ve insancıdır. Diyalektik ise tam tersine, baştan sona somuttur. Tereddüt ve belirsizliğe tahammül etmez. Bir dizi olgu arasında esas ve önemli olanı belirleyerek, gerçeği doğru bir şekilde yansıtan kesin ve net kavramlar formüle etmeye güvenle yardımcı olur.

Lenin, “Diyalektik somut ve devrimcidir...” diye belirtiyor. “Kautsky ve Vandervelde’lerin burjuvaziye memnun etmek için uyguladıkları eklektikçilik ve sofistlik, sınıf mücadelesindeki her somut ve kesin şeyi bulanıklaştırıyor...”²

Diyalektiği eklektizmden ayırmak, Lenin ve Stalin’in de belirttiği gibi, pratik faaliyetlerdeki görev zincirindeki “belirleyici”, “temel” veya “özel” halkayı doğru bir şekilde tanımlamayı ve belirlemeyi mümkün kılan tek şeyin, olguların temel bağlantılarını ve ilişkilerini belirleme gerekliliği olması nedeniyle daha da önemlidir. Gerçekliğe eklektik bir yaklaşım böyle bir imkan sağlamaz. Bir sürecin tüm yönleri eşit derecede önemliyse, görev zincirindeki temel halkayı nasıl belirleyebiliriz? Sendikalar “her şey bu, her şey şu ve her şey geri kalan” ise, sendikaların çeşitli görevlerindeki temel halkayı belirlemeyi sağlayacak kriter nerededir? Bir olgunun tüm yönlerini mekanik olarak birleştirmeyen, aksine onları temel ve esas olanın bakış açısından inceleyen diyalektik, diğer tüm görevlerin yerine getirilmesini sağlayan temel görevi kesin ve somut bir şekilde tanımlamayı mümkün kılar .

Lenin şöyle yazmıştı: “Devrimci ve sosyalizm destekçisi ya da genel olarak komünist olmak yeterli değildir. Her özel anda, tüm zinciri bir arada tutmak ve bir sonraki halkaya sağlam bir geçiş hazırlamak için tüm gücümüzle kavramamız gereken o özel halkayı bulabilmeliyiz. Dahası, halkaların sırası, biçimi, bağlantısı, tarihsel olaylar zincirindeki birbirlerinden farklılıkları, bir demircinin yaptığı sıradan bir zincirdeki kadar basit ve aptalca değildir.”¹

² V. I. Lenin, Eserler, cilt 28, baskı 4, s. 300.

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 27, 4. baskı, s. 244.

Yoldaş Stalin, taktiksel liderliğin doğruluğunu sağlayan temel koşullara işaret ederken, aynı zamanda “herhangi bir anda, süreçler zincirinin tamamını kavramayı ve stratejik başarıya ulaşmak için koşulları hazırlamayı mümkün kılacak o özel bağlantıyı bulmanın” önemini de vurgulamaktadır.²

Yoldaş Stalin, örneğin partimizin kuruluş sürecinde Rusya genelinde yayınlanan bir siyasi gazetenin oluşturulmasının, NEP’in ilk yıllarında ise ticaretin geliştirilmesinin önemli bir unsur olduğunu göstermektedir.

Yoldaş Stalin, ekonomik ve kültürel kalkınma planlarımızdan bahsederken, kilit unsurun belirlenmesinin önemini de vurguladı. Birinci beş yıllık planla ilgili olarak Yoldaş Stalin şunları söyledi: “Böyle bir planı uygulamak için öncelikle kilit unsuru bulmalıyız, çünkü ancak kilit unsuru bulup kavrayarak planın diğer tüm unsurlarını bir araya getirebiliriz.”

Beş yıllık planın ana unsuru neydi?

Beş yıllık planın ana bağlantı noktası, çekirdeğinde makine mühendisliği bulunan ağır sanayiydi.”¹

Sosyalizmden komünizme kademeli geçiş sürecinde, sosyalizmin zaferi komünizmin alt aşamalarından üst aşamalarına başarılı bir geçiş için gerekli tüm nesnel koşulları yarattığında, bu hayati ve temel bağlantılardan biri, insanların bilincindeki kapitalizmin kalıntılarını ortadan kaldırma mücadelesi ve işçilerin komünist eğitimidir. Tüm Birlik Komünist Partisi’nin (Bolşevikler) 18. Kongresi, komünist inşa ile ilgili diğer görevler arasında bu görevin hayati önem taşıdığını belirtmiştir.

Günümüzde barış, demokrasi ve sosyalizm kampı ile emperyalizm kampı arasında yaşanan mücadelede temel bağ,

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 6, s. 163.

¹ J. V. Stalin, Eserler, cilt 13, s. 174–175.

Amerikan-İngiliz savaş kışkırtıcılarına karşı verilen barış mücadelesidir.

Dolayısıyla diyalektik, koşulların ve görevlerin bütününde, pratik başarıya ulaşmak için tüm gücümüzle kavramamız gereken en önemli, temel şeyi görmeyi gerektirir.

7. Olaylara Tarihsel Yaklaşım. Gerçeğin Somutluğu

Olayların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığına ilişkin diyalektik yaklaşım ışığında, olaylara tarihsel yaklaşım sorunu, yani tarihselciliğin diyalektik ilkesi, özel bir önem kazanmaktadır.

Yoldaş Stalin, “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserinde, olguların değerinin bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığına ilişkin diyalektik yöntemin konumundan, olgulara tarihsel bir yaklaşımın gerekliliğinin doğduğunu göstermektedir.

“Eğer dünyada birbirinden bağımsız olaylar yoksa, tüm değişimler birbirine bağlıysa ve birbirini koşullandırıyor, o zaman tarihteki her toplumsal sistem ve her toplumsal hareket, tarihçilerin sıklıkla yaptığı gibi ‘ebedi adalet’ veya önceden belirlenmiş herhangi bir fikir açısından değil, bu sisteme ve bu toplumsal harekete yol açan ve onlarla bağlantılı olan koşullar açısından değerlendirilmelidir.”

“Her şey koşullara, yere ve zamana bağlı.”

Toplumsal olgulara bu tür tarihsel bir yaklaşım olmaksızın tarih biliminin varlığı ve gelişmesinin imkansız olduğu açıktır; zira ancak böyle bir yaklaşım tarih bilimini tesadüfler karmaşasına ve saçma hatalar yığına dönüşmekten kurtarır.”¹

Tarih biliminin, toplumsal olaylara tarihsel bir yaklaşım olmaksızın neden imkansız olduğu, diyalektik yöntem ile metafizik yöntemi karşılaştırdığımızda kolayca görülebilir.

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 539, 540.

Diyalektik yöntemin aksine, metafizik yöntem tarih karşıtıdır.

Örneğin, sosyolojide öznel yöntemin savunucuları olan Rus popülistleri, tarihe tipik olarak metafizik bir bakış açısıyla yaklaşıyorlardı. Ünlü popülist kuramcı Mihailoviç, tarihçinin görevini şu şekilde formüle etmiştir:

“İstenebilirlik ve istenmeme öznel ilkesi, ihtiyaç öznel ilkesi, araştırmanın temelini oluşturacaktır.” “Bir şeyi arzu edilebilir veya istenemez olarak tanımladıktan sonra, sosyolog bu arzu edilebilirliği gerçekleştirmenin veya istenemezliği ortadan kaldırmanın koşullarını bulmalıdır.”

İnsanlık tarihine yönelik bu ilkel yaklaşımın başlangıç noktası, toplum tarihinin kendi içinde bir bağlantı içermediği ve her aşamasının doğal bir şekilde bir önceki aşamadan etkilenmediği fikridir.

Bu, belirli tarihsel koşullara bağlı değil. Bu bakış açısından, 19. yüzyılın sonlarında Rusya’da kapitalizmin birileri için “istenmeyen” bir şey olduğu, buna karşılık toplumsal ilkenin korunmasının “istenilen” bir şey olduğu düşünülürse, her şeyin bu öznel arzuya bağlı olduğunu hayal etmek kolaydır.

Topluma dair bu görüş, insanlık tarihini tek ve yasal bir süreç olarak değil, tüm unsurların ve parçaların kaotik bir şekilde karıştığı, böylece kişinin arzularına bağlı olarak farklı şekillerde birleştirilebildiği bir olgu olarak sunar.

Ancak bu tür felsefenin, tabiri caizse, bilimle hiçbir ortak noktası yoktur. Daha çok Gogol’ün “Evlilik” romanındaki Agafya Tkhonozna’nın, kalbini ve elini kazanmak için yarışan talipler arasında seçim yapmakta zorlanmasını anımsatır. Her talipte hem iyi hem de kötü özellikler görmüştür:

“Karar vermek çok zor, söylemek çok zor. Keşke Nikolai İvanoviç’in dudaklarını İvan Kuzmich’in burnuna takıp, Baltazar Baltazaroviç’in biraz da gösterişini, hatta İvan Pavloviç’in biraz da tombulluğunu ekleyebilseydim, o zaman hemen karar verirdim. Şimdi bir de bunu düşünün! Kafam bile beyazlamaya başladı!”

Ancak Agafya Tikhonovna böyle bir birleşmenin imkansız olduğunu anlamıştı. Bununla birlikte, öznel sosyologlar, farklı

tarihsel dönemlerde var olan sosyal organizmaların parçalarının doğal olmayan ve keyfi bir şekilde bir araya getirilmesinin mümkün olduğuna kesin olarak inanıyorlardı.

Lenin bu felsefe hakkında şunları yazdı:

“Ve gerçekten de ne kadar basit! Her yerden iyiyi ‘alın’—ve işte bu kadar! Ortaçağ biçimlerinden işçinin üretim araçlarına sahip olmasını ‘alın’ ve yeni (yani kapitalist) biçimlerden özgürlüğü, eşitliği, aydınlanmayı, kültürü ‘alın’. Ve konuşacak bir şey yok! Sosyolojideki öznel yöntem işte burada: sosyoloji bir ütopya ile başlar—işçinin toprağa sahip olması—ve isteneni gerçekleştirmenin koşullarını belirler: iyiyi buradan ve oradan, hatta oradan da ‘alın’. Bu filozof, toplumsal ilişkileri tamamen metafiziksel olarak, belirli kurumların basit bir mekanik toplamı, belirli olguların basit bir mekanik birleşimi olarak ele alır. Bu olgulardan birini—ortaçağ biçimlerinde çiftçinin toprağa sahip olmasını—kopar ve tıpkı bir tuğlanın bir binadan diğerine taşınabileceği gibi, her türlü başka biçime nakledilebileceğini düşünür.”¹

Fakat asıl nokta şu ki, böyle bir nakil imkansızdır. Bir filozofun zihninde gerçekleştirilebilir, ancak gerçekliğin kendisinde değil.

Gerçekten de, kapitalizmden önce bağımsız üretim araçlarına sahip işçilerin var olması neden mümkündü? Bu sorunun cevabı, feodal dönemdeki üretim güçlerinin tarihsel olarak koşullandırılmış düzeyinde aranmalıdır. Üretim güçleri değiştiğinde, üretim ilişkileri de doğal olarak değişti: üretim araçları kapitalist sınıfın eline geçerken, köylülerin, zanaatkarların ve diğer üreticilerin büyük çoğunluğu işçi sınıfına katıldı. Dahası, kapitalizm feodal toplumda meydana gelen süreçlerle yakın bir bağlantı içinde ortaya çıktı, çünkü küçük ölçekli meta üretimi kapitalizmin doğduğu temeldir. Dolayısıyla, kendi üretim araçlarına sahip üreticilerin mümkün olduğu ilişkilerden, önceki ilişkileri geçersiz kılan yeni ilişkiler doğal olarak ortaya çıktı. Açıkça, öznel

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 1, 4. baskı, s. 171–172.

sosyologların eski biçimleri yeni tarihsel koşullarda koruma arzusu ütopikti. Sonuç olarak, yalnızca toplumsal hayata tarihsel bir yaklaşım, belirli bir toplumsal olgunun onu ortaya çıkaran tarihsel koşullarla bağlantısını dikkate alan bir yaklaşım, toplumsal gelişmenin her aşamasının yasal doğasını belirlememizi ve sosyal bilimin varlığını mümkün kılmamızı sağlar.

Marx, bizden çok önce, kapitalizmden sosyalizme geçişin kaçınılmazlığını öngörmüştü. On yıllar sonrasını öngörebilme yeteneği, toplum tarihini tüm parçaları ve yönleri birbirine bağlı tek ve yasal bir süreç olarak anlamasından ve toplumun koşullarına tarihsel yaklaşımından kaynaklanıyordu. Marx, kapitalist üretim biçiminin varlığının, tarihsel olarak belirlenmiş belirli bir üretim gücü düzeyiyle bağlantılı olduğunu keşfetti. Toplumun üretim güçlerini muazzam bir şekilde geliştirerek, kapitalizm kendi varlığının mümkün olduğu tarihsel koşulları değiştirir. Belirli bir tarihsel aşamada yeni bir üretim gücü düzeyi, kaçınılmaz olarak yeni bir üretim biçimine—sosyalizme—yol açar.

Bu nedenle tarihsel bir yaklaşım olmadan bilim olmaz ve olamaz; toplum bilimi “saçma hatalar yığınınına” dönüşür.

Siyasette ve proletarya partisinin pratik faaliyetlerinde tarihsel yaklaşımın önemi özel bir dikkat gerektirir. Oportünist ve revizyonist partilerin ve eğilimlerin teori ve pratiğinin karakteristik bir özelliği, her zaman belirli durumların tarihsel analizini göz ardı etmeleridir. Oportünistler, değişen tarihsel koşulları dikkate almadan herhangi bir sloganı veya taktiği incelemiş ve değerlendirmişlerdir. Dahası, oportünistler genellikle bir dizi koşula uygun slogan ve taktikleri, bu slogan ve taktiklerin tüm anlamını yitirdiği ve zararlı hale geldiği diğer tarihsel koşullara aktarmayı içeren sofistike oyunlara kasten başvururlar.

Böylece, Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, İkinci Enternasyonal’in oportünistleri, 1789’da başlayıp 1871’e kadar süren burjuva ulusal kurtuluş savaşları döneminde doğru olan gerçekleri tekrarlamaya devam ettiler. Emperyalist savaşta, hem Marx’ın hem de Engels’in birçok ulusal kurtuluş savaşında bu sloganı kullandığını öne sürerek “vatan

savunması” sloganını savundular. Lenin ve Bolşevikler, bir tarihsel durumun diğeriyle kabul edilemez bir şekilde değiştirilmesine dayanan bu safsatayı ortaya çıkardılar. Bu slogan, ileri sürüldüğü özel koşulların dışında düşünülemez. Bir halk ulusal bağımsızlığını yabancı baskıcılardan savunduğunda, “vatan savunması” sloganı, kitleleri mücadeleye teşvik eden ilerici bir slogandır. Bir grup emperyalist yağmacı, sömürge halklarını sömürme hakkı için diğeriye karşı savaştığında, “vatan savunması” sloganı, çalışan kitlelerin çıkarlarına ihanet anlamına gelir. Dün belirli tarihsel koşullar altında doğru olan şey, bugün değişen bir durumda yalan olur. Bu yaşayan tarihsel ortamdan soyutlanmış bir nesne kavramı, boş bir soyutlama haline gelir. Bu nedenle diyalektik şöyle der: “Soyut gerçek yoktur; gerçek her zaman somuttur.”

Bir kavram ancak somut olduğunda, yani belirli bir tarihsel içerikle donatıldığında doğrudur. Tarihsel koşulları dikkate almaz ve yansıtmazsa, o kavram doğru olamaz.

Bolşevik Partisi'nin politikalarının gücü her zaman değişen tarihi durumun ölçülü ve derinlemesine anlaşılmasına dayanmıştır. Rusya dışında hiçbir ülke, Bolşevik Partisi dışında hiçbir parti, Rus devrimci hareketinde yaşananlar kadar zengin ve çeşitli devrimci mücadele biçimleri, böylesine çalkantılı bir olaylar akışı, bir taktikten diğeriye böylesine hızlı geçişler, böylesine keskin tarihi dönüşler yaşamamıştır. Ve eğer Parti ve liderleri Lenin ve Stalin, Rus halklarını yeni bir dünya kurmanın geniş yoluna yönlendirdiyse, bu, mücadelenin her yeni aşamasında gelişen tarihi durumu dikkate alan ve durumun somut bir analizine dayalı taktikler ve sloganlar belirleyen yetenekli liderlikleri sayesinde olmuştur.

Lenin partiye şunları öğretti:

“Sosyal bilimlerde en güvenilir şey ve bu konuya doğru bir şekilde yaklaşma becerisini gerçekten kazanmak, önemsiz ayrıntılar yığınında veya çelişkili görüşlerin muazzam çeşitliliğinde kaybolmamak için gerekli olan en önemli şey –

bu konuya bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşmanın en önemli noktası – temel tarihsel bağlantıyı unutmamaktır...”¹

Lenin başka bir yerde şöyle demişti: “Herhangi bir toplumsal sorunun analizinde Marksist teorinin mutlak bir gerekliliği, onu belirli bir tarihsel çerçeveye yerleştirmektir...”²

Lenin, yakın gelecekteki mücadele için sloganı belirlemek amacıyla, “somut tarihsel durumu dikkate almalı, devrimin tüm gelişimini ve tutarlı seyrini izlemeli ve görevlerimizi yalnızca programın ilkelerinden değil, hareketin önceki adımlarından ve aşamalarından da çıkarmalıyız. Sadece böyle bir analiz gerçek anlamda tarihsel olacak, diyalektik materyalist için zorunlu olacaktır.” diye yazmıştır.³

Partimizin tarihinin herhangi bir dönemini ele alalım ve kitlelerin mücadelesine önderlik eden partinin, Marksist-Leninist diyalektiğin bu talebini sloganlarında somut olarak nasıl somutlaştırdığını görelim.

Ülkemiz sanayileşmenin en zorlu sorunlarıyla boğuşurken, korkunç bir teknoloji kıtlığı yaşarken, Parti ve lideri Yoldaş Stalin şu sloganı ortaya attı: “Teknoloji her şeye karar verir.” Bu slogan derin bir tarihi anlam taşıyordu; ülkemizin tarım ülkesinden sanayi ülkesine dönüşmek üzere olduğu tarihi aşamayı ifade ediyordu.

Ancak bu sorun çözüldükten sonra, eski slogan artık yeni, acil tarihsel koşullara ve ihtiyaçlara uymuyordu. Sanayi gelişimini teşvik eden bir slogandan, tarihsel bir bakış açısıyla değil de metafiziksel bir bakış açısıyla ele alındığında, gelişimini engelleyen bir slogana dönüşebilirdi. Yeni koşullar, yeni yaratılan teknolojiyi kullanabilecek personel sorununu ön plana çıkardı. Ve 1935’te Yoldaş Stalin yeni bir slogan ortaya attı: “Her şeye personel karar verir.” Kızıl Ordu

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 29, 4. baskı, s. 436.

² V. I. Lenin, Eserler, cilt 20, baskı 4, s. 373.

³ V. I. Lenin, Eserler, Cilt II, 4. baskı, s. 96.

akademisyenlerinin mezuniyet töreninde yaptığı konuşmada Yoldaş Stalin şunları söyledi: "...Artık vurgu insanlara, personele, teknolojiye hakim işçilere yapılmalıdır. Bu nedenle, teknolojiye aç olduğumuz geçmiş bir dönemi yansıtan eski slogan olan 'teknoloji her şeye karar verir' sloganının yerini yeni bir slogan almalıdır: 'Her şeye personel karar verir.'"¹

Sosyal tarihin genel olarak diyalektik doğası böyledir: her yeni aşama kendine özgü koşullar getirir ve bunları tam olarak dikkate almadan doğru politika oluşturmak imkansızdır. Dahası, tarihsel durumun olağanüstü bir hızla değiştiği ve ancak tarihsel durumdaki tüm değişikliklere ayak uydurabilenlerin gerçeklere sağlam bir şekilde bağlı kalabileceği dikkate alınmalıdır.

Olaylara tarihsel yaklaşımı göz ardı etmek kaçınılmaz olarak dogmatizme ve Talmudculuğa, yani bilime yaratıcı bir şekilde yaklaşma yeteneğinin kaybına yol açar. Öte yandan, dogmatizm ve Talmudculuk Marksizmin en tehlikeli düşmanlarıdır.

Yoldaş Stalin, "Marksizm ve Dilbilim Sorunları" adlı eserinde bu soruyu defalarca gündeme getirerek, Marksist diyalektiğin olgulara tarihsel bir bakış açısıyla yaklaşma gerekliliğini dikkate almadan Marksizmin yaratıcı bir bilimden dogmatik bir bilime dönüştüğünü göstermektedir.

I. V. Stalin şöyle yazıyor: "Kitap kurtları ve Talmudcular, Marksizmi, bireysel sonuçlarını ve formüllerini, toplumsal gelişmenin değişen koşullarına rağmen 'asla' değişmeyen bir dogmalar koleksiyonu olarak görürler. Bu sonuçları ve formülleri ezberleyip rastgele alıntılama başarlarsa, ezberledikleri sonuçların ve formüllerin her zaman, her ülke ve her yaşam durumunda kendilerine faydalı olacağına inanarak her sorunu çözebileceklerini düşünürler. Ancak sadece Marksizmin özünü görmeyen, Marksist sonuçların ve

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 2. baskı, s. 490.

formüllerin metinlerini ezberleyen ama içeriğini anlamayan insanlar böyle düşünebilir.”²

Yoldaş Stalin, Marksizmin dogmatik ve Talmudik anlayışına, Marksizmin yaratıcı bir anlayışıyla karşı çıkar. Yoldaş Stalin, “Marksizm, tüm dogmatizmin düşmanıdır” der. Tarihsel koşulların gelişmesi ve değişmesi, Marksizmi yeni deneyimler ve yeni verilerle zenginleştirir; bu nedenle Marksizmin bireysel formülleri ve sonuçları, yeni sonuçlar ve formüllerle değiştirilmekten başka bir şekilde mümkün değildir. Örneğin, Yoldaş Stalin, emperyalizm ve proletarya devrimleri çağındaki değişen tarihsel koşulların, sosyalist devrimin tek bir izole ülkede zafer kazanamayacağı, ancak tüm veya çoğu medeni ülkeye ortak bir saldırı sonucu zafer kazanabileceği yönündeki Marx ve Engels’in tezinin, sosyalizmin tüm ülkelerde eş zamanlı zaferinin imkansızlığı ve başlangıçta birkaç, hatta tek bir ülkede zafer kazanma olasılığı hakkındaki yeni bir teoriyle değiştirilmesini gerektirdiğini göstermektedir.

Bu yeni teoriyi keşfetme onuru V. I. Lenin’e aittir. Lenin, gerçek bir bilimsel devrimci olarak, Marx ve Engels’in eskimiş formülünü yeni bir formülle cesurca değiştirdi; çünkü bu yeni formül, Marksizmin yeni tarihsel duruma uygulanmasının kaçınılmaz sonucuydu.

Lenin’in parlak keşfi, muazzam pratik öneme sahipti ve hâlâ da sahiptir. İnsanlık tarihinin en büyük olayının, yani kapitalist köleliğin kaldırılmasının ve dünyanın altıda birinde sosyalizmin kurulmasının teorik kaynağı oldu. Lenin’in teorisi, işçi sınıfına ve Bolşevik Parti’ye ülkemizde sosyalizmi kurma olasılığına dair güven aşıladı.

“Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi Kısa Kursu’nda şöyle deniyor: ‘Lenin, Marksizmin harfiyen uygulanmasına boyun eğseydi, Marksizmin eski sonuçlarından birini bir kenara bırakıp, yeni tarihsel duruma uygun, tek ve izole bir ülkede sosyalizmin zaferi olasılığı hakkındaki yeni bir

² J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 54.

sonuçla değiştirecek teorik cesarete sahip olmasaydı, Parti'ye, devrimimize, Marksizme ne olurdu? Parti karanlıkta yolunu şaşırır, proletarya devrimi liderliğini kaybeder, Marksist teori solmaya başlardı. Proletarya kaybeder, proletaryanın düşmanları kazanırdı.”¹

Bu örnek, Marksizmin yaratıcı gelişimi ve sosyalizm için verilen başarılı pratik mücadele için gerçekliğe tarihsel bir yaklaşımın önemini açıkça göstermektedir.

Aynı derecede çarpıcı bir örnek de Yoldaş Stalin'in Marksist devlet teorisini geliştirmesidir. Engels, sosyalizmin tüm medeni ülkelerde aynı anda zafer kazanabileceği varsayımından hareketle, sosyalist devrimin zaferinden sonra devletin ortadan kalkması gerektiği sonucuna varmıştır. Engels'in öğretisinin özüne değil, harfiyen uygulanmasına bağlı kalarak, Marksist diyalektiğin meselelerin somut bir tarihsel analizine yönelik talebini göz ardı eden Talmudcular ve dogmatistler, SSCB'deki Ekim Devrimi'nin zaferinden sonra, işlerin proletarya devletinin ortadan kalkmasına doğru yönlendirilmesi gerektiğine inanmışlardır. Ancak Marksizmin bu dogmatik anlayışı en tehlikeli pratik sonuçlara yol açabilirdi. Proletarya diktatörlüğü olmadan, sosyalizmi inşa etmek ve başarmak imkansız olurdu; zafer kazanan proletarya devriminin ülkesini çevreleyen kapitalist ülkelere karşı sosyalizm davasının savunmasını örgütlemek imkansız olurdu. Bazı koşullar altında —yani proletaryanın tüm ülkelerde zafer kazandığı durumlarda — doğru olan şey, diğer koşullar altında —yani proletaryanın yalnızca belirli bir ülkede zafer kazandığı durumlarda — son derece tehlikeli bir hata haline gelir.

Marksizmi yaratıcı bir şekilde geliştiren I. V. Stalin, eski formülü yeni bir Marksist formülle değiştirdi; buna göre, kapitalist bir kuşatma karşısında, “zafer kazanan bir devrimin ülkesi zayıflamamalı, aksine kapitalist kuşatma tarafından yok

¹ “Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi. Kısa Özet”, s. 341.

edilmek istemiyorsa devletini, devlet organlarını, istihbarat organlarını, ordusunu her türlü şekilde güçlendirmelidir”.²

Yoldaş Stalin’in bu tutumu, devrimimizin kaderi, ülkemizde sosyalizm ve komünizmin inşası için, Leninist-Stalinist tek ülke içinde sosyalizm kurma olasılığı teorisi kadar hayati önem taşıyordu ve hâlâ da taşıyor. Çünkü Sovyet devletini güçlendirmeden, sosyalizmi kurmak, Nazi işgalcilerine karşı acımasız savaşta onu savunmak ve bugün komünizmi kurmak ve bu yapıyı son Amerikan-İngiliz dünya egemenliği hırslarının saldırılarından korumak imkansız olurdu.

Yoldaş Stalin, devletle ilgili bu iki formülün tarihsel belirleyiciliğini gösterirken, Talmudcuların ve dogmatistlerin bunları birbirini dışlayan formüller olarak görüp, her ikisinden birini tüm zamanlar ve dönemler için mutlak doğru olarak ileri sürebileceklerini belirtir. Ancak gerçekte, “bu formüllerin her ikisi de doğrudur, ancak mutlak olarak değil, her biri kendi zamanı için geçerlidir: Sovyet Marksistlerinin formülü — bir veya birkaç ülkede sosyalizmin zaferi dönemi için; Engels’in formülü ise — bireysel ülkelerde sosyalizmin tutarlı zaferinin ülkelerin çoğunda sosyalizmin zaferine yol açtığı ve böylece Engels’in formülünün uygulanması için gerekli koşulların yaratıldığı dönem için geçerlidir.”¹

J. V. Stalin’in bu soruyu formüle ediş biçimi, olaylara tarihsel yaklaşımın önemini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

* * *

Doğada ve toplumda meydana gelen olayların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı hakkındaki tartışmayı kısaca özetleyelim. Bu sonuçlar aşağıdaki temel noktalarda özetlenebilir:

² J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 50.

¹ J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 51.

1. Olaylar arasındaki bağlantının metafiziksel olarak reddedilmesi, doğal olayların birliğini ve bağlantısını kurmuş olan bilimle çelişmektedir. Marksist diyalektik yöntemin, olayların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı üzerine verdiği eğitim, bilimin kazanımlarını özetlemekte ve doğanın ve toplumun en temel ve genel yasalarından birini yansıtmaktadır; bu da doğru bilgi ve gerçekliğe yaklaşım için temel koşuldur.

2. Marksist diyalektik, doğayı kaotik bir olaylar yığını olarak değil, tutarlı ve birleşik bir bütün olarak görür.

Diyalektik yöntem, olguları içsel, organik bağlantıları ve karşılıklı bağımlılıkları açısından incelemeyi gerektirerek, onların gerekliliğini ve düzenliliğini anlamayı ve böylece sadece bugünü doğru bir şekilde değerlendirmeyi değil, aynı zamanda geleceği de öngörmeyi mümkün kılar.

Marksist diyalektik, şans ve zorunluluk sorusuna tek doğru çözümü sunar; bilimin şansın düşmanı olduğunu öğretir. Aynı zamanda, zorunluluk ve şans arasındaki nesnel bağlantıyı da gösterir.

3. Marksist diyalektik yöntemin en önemli gereksinimleri kapsamlı analiz gereksinimleridir. Diyalektik, sonuçlarını olguların izole edilmiş yönlerinin izolasyonuna dayandıran sofizme karşıdır. Aynı zamanda diyalektik, nesnel arasındaki belirleyici, temel bağlantıları ve ilişkileri tespit edemeyerek çeşitli yönleri mekanik ve keyfi bir şekilde birleştiren bilgi eklettizmine de karşıdır.

4. Nesnel arasında var olan bağlantılar ve karşılıklı bağımlılıklar, olguları ortaya çıkmalarına neden olan tarihsel koşullarla bağlantıları perspektifinden analiz eden tarihsel bir gerçekliğe yaklaşımı gerektirir. Kavramlarımız ancak tarihsel içerikle donatıldığında somut, gerçek kavramlar olabilirler. Gerçek somuttur, soyut değildir.

5. Marksist diyalektik yöntemin olguların birbirine bağlılığı ve karşılıklı bağımlılığı önermesi, proletarya partisinin pratik çalışmaları için son derece önemlidir. Bu yöntem, mücadelenin her aşamasının tarihsel özgünlüğünü ayırt etmemizi, toplumsal gelişmenin özel koşullarına uygun taktikler ve sloganlar belirlememizi, görevlerin toplamındaki

temel bağlantıyı tespit etmemizi ve kitlelerin mücadelesini yönetmede gerekli tüm esnekliği göstermemizi sağlar.

BÖLÜM III. DOĞADA VE TOPLUMDA HAREKET VE GELİŞİM

Marksist diyalektik yöntemin ikinci özelliği, doğanın ve toplumun sürekli hareket, değişim, yenilenme ve gelişme halinde olduğunu belirtir ve bu özellik, birinci özelliğiyle yakından bağlantılıdır. Doğada ve toplumda nesnelere ve olguların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı sorusuna yönelik karşıt çözümden, hareket, değişim ve gelişme sorusuna yönelik karşıt çözüm ortaya çıkar.

Olayların bağlantısını ve etkileşimini reddeden metafizik teoriler, doğanın ve toplumun gelişim ve değişim ilkesini savunamaz; çünkü hareket ve gelişim, nesnelere bağlantısı ve etkileşimi olmadan var olamaz.

Aksine, doğayı birbirine bağlı ve karşılıklı olarak belirleyici cisimler ve olguların birleşik bir sistemi olarak gören diyalektik bir bakış açısı, gelişme ve değişimin doğanın ve toplumun evrensel yasaları olduğu sonucuna zorunlu olarak götürür. Örneğin, kapitalist toplumun kendisinden önce gelen feodal sistemle bağlantılı olduğunu ve bu bağlantı olmadan kapitalizmin nasıl ve nerede ortaya çıktığını anlamamanın imkansız olduğunu söyleriz. Peki, insanlık tarihinin bu iki aşaması arasındaki bu bağlantı ne anlama gelir? Toplumun gelişmesini ve değişimini ifade eder.

Marksizm-Leninizm'in klasik eserleri, diyalektiğin bu iki yasası arasındaki içsel bağlantıya defalarca işaret etmiştir.

Engels, *Doğanın Diyalektiği* adlı eserinde şöyle yazmıştır: “Bize erişilebilir olan doğanın tamamı belirli bir sistem, belirli bir cisimler topluluğu oluşturur ve burada cisim kelimesiyle yıldızdan başlayıp atoma kadar tüm maddi gerçeklikleri anlıyoruz... Bu cisimlerin karşılıklı bağlantı içinde olması, birbirleri üzerinde etkide bulduklarını zaten ima eder ve birbirleri üzerindeki bu karşılıklı etki tam olarak harekettir. Maddenin hareket olmadan düşünülemediği burada zaten ortaya çıkmaktadır.”¹

¹ F. Engels, *Doğanın Diyalektiği*, 1950, s. 45.

Lenin, olguların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığının tek, yasal bir küresel hareket süreci oluşturduğunu yazmıştır. Yoldaş Stalin, “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserinde, olguların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı üzerine diyalektik önermeleri ortaya koyduktan sonra, Marksist diyalektik yöntemin hareket ve gelişmeden bahseden özelliğini incelemeye geçer. Yoldaş Stalin, bu bağlamda metafizik yöntem ile Marksist diyalektik yöntem arasındaki karşıtlığı özlü, ancak canlı ve derin bir şekilde karakterize eder.

Yoldaş Stalin şöyle der: “Metafiziğin aksine, diyalektik doğayı bir durgunluk ve hareketsizlik, durgunluk ve değişmezlik hali olarak değil, sürekli hareket ve değişim, sürekli yenilenme ve gelişme hali olarak görür; burada her zaman bir şey ortaya çıkar ve gelişir, bir şey yok olur ve zamanını aşar.”

Dolayısıyla diyalektik yöntem, olguların yalnızca karşılıklı bağlantıları ve belirleyicilikleri açısından değil, aynı zamanda hareketleri, değişimleri, gelişimleri, ortaya çıkışları ve yok oluşları açısından da ele alınmasını gerektirir.”²

1. Hareketin Metafizik ve Diyalektik Anlayışı Arasındaki Karşıtlık

Metafizik yöntemi tanımlarken, metafiziğin sadece hareket ve gelişmeyi reddetmediğini akılda tutmak gerekir. Metafiziğin en kaba çeşitleri bile tüm hareketi doğrudan reddeder. Lenin’in “Karl Marx” makalesinde belirttiği gibi, on dokuzuncu yüzyılı belirleyen ve en inatçı metafizikçilere bile gelişme ilkesini dayatan büyük keşiflerden sonra, hareket ve gelişmeyi reddetmek özellikle zorlaştı. Bu nedenle, hem geçmişte hem de özellikle günümüzde, metafizikçiler sıklıkla hareket ve

² J. V. Stalin, Leninizm Soruları, I. baskı, s. 537.

gelişmeyi sözlü olarak kabul etmeye başvurarak, somut içeriğini zayıflatırlar.

Metafizik yöntemin egemen olduğu dönemlerde bile hareketin varlığı kabul görmüştür. 17. ve 18. yüzyıl filozoflarının eserlerinde hareket, doğal bir olgu olarak ele alınmıştır.

Ancak, hareket anlayışı son derece yetersizdi ve hiçbir zaman bir cismin uzayda yer değiştirmesi gibi mekanik hareket kavramlarının ötesine geçemedi. Hareket, mekanik biçimine indirgendi ve bu biçimin yasaları dünyanın tüm olaylarına uygulandı.

Hareket hakkındaki bu görüş elbette tesadüf değildi. Tüm bilimler arasında mekanik, o dönemde en gelişmiş olanıydı. Seyir, sanayi, savaş için silah üretimi, inşaat vb. pratik ihtiyaçlar, mekanik hareket yasalarının açıklanması görevini teşvik etti. Mekanik, bilimin ve pratik yaşamın ilerlemesi için son derece önemliydi.

Üstelik Engels'in de belirttiği gibi, hareketin doğasının incelenmesi "en basit, en alt düzey biçimlerinden başlamalı ve daha karmaşık, daha üst düzey biçimlerinin açıklanmasına yönelik bir şey sağlayabilmeden önce bunları anlamayı öğrenmeliydi".¹

Hareketin en basit biçimi mekanik harekettir. Hareketin doğasının incelenmesi de bununla başladı. Ancak bu durum, hareketin anlaşılmasında çok önemli bir sınırlamaya yol açtı. Tüm hareket, bir cismin yer değiştirmesine, konumundaki bir değişikliğe indirgendi, çünkü mekanik biliminde bu böyle değildi. Dava sadece İle Bu biçim hareketler.

17. ve 18. yüzyıl filozofları, dönemlerinin bilimini genelleştirerek hareketin özünü şu şekilde formüle ettiler.

17. yüzyıl Fransız filozofu Descartes, hareketi "bir maddenin veya bir cismin, kendisine doğrudan temas eden ve

¹ F. Engels, *Doğanın Diyalektiği*, 1950, s. 44.

hareketsiz kabul edilen cisimlerin yakınından, diğer cisimlerin yakınına doğru yer değiştirmesi” olarak tanımlamıştır.¹

17. yüzyıl İngiliz materyalist filozofu Hobbes, “hareket, sürekli bir yer değiştirme, yani bir yerden ayrılıp başka bir yere varma” olduğunu savunmuştur.”²

18. yüzyıl Fransız materyalist filozofu Holbach, hareketi şu şekilde tanımlamıştır:

“Hareket, bir cismin konumunu değiştirme veya değiştirmeye yönelme çabasıdır; yani, uzayın farklı bölgeleriyle ardı ardına uyum sağlamaya veya diğer cisimlere göre mesafesini değiştirmeye yönelik çabadır.”³

Bunlar, 17. ve 18. yüzyıllara ait hareket hakkındaki tipik ifadelerdir. Gördüğümüz gibi, hareket yalnızca mekanik hareket, yani cisimlerin uzayda yer değiştirmesi olarak anlaşılmaktadır.

Ancak uzaydaki cisimlerin hareketi, yerleşik ve değişmez cisimlerin hareketidir. Bir cisim yer değiştirdiğinde, içinde hiçbir içsel değişiklik meydana gelmez: cisim aynı kalır. Dolayısıyla hareket, yerleşik, kalıcı olarak verilmiş ve değişmez cisimlerin hareketi olarak görülür.

Örneğin, bu kavramlara göre güneş sistemi hareket halindedir, ancak bir kez oluştuğunda değişmez kalır. Dolayısıyla Newton, gezegenlerin güneş etrafındaki hareketinin kendi doğal yasalarına göre gerçekleştiğine inanıyordu, ancak bu uyumlu hareketin mümkün olduğunu bilge bir yaratıcının — Tanrı’nın — müdahalesiyle açıklıyordu. “Güneşin, gezegenlerin ve kuyruklu yıldızların en mükemmel birleşimi,” diye yazdı, “ancak kudretli ve bilge bir varlığın niyeti ve otoritesiyle gerçekleşebilirdi.”

¹ R. Descartes, Eserleri, cilt I, 1914, s. 49.

² T. Hobbes, Seçilmiş Eserler, 1926, s. 77.

³ P. Holbach, Doğanın Sistemi, Sötsekgiz, 1940, s. 13.

Güneş sistemi, doğanın bütünü gibi, evrimin sonucu olarak görülüyordu ve tüm hareketler, eşitlik eşit doğurması yasasıyla sınırlıydı. Doğanın yalnızca kendini çoğaltma yeteneğine sahip olduğuna, ancak değişime veya yeni bir şey yaratmaya yeteneğinin olmadığına inanılıyordu.

Engels bu metafiziksel bakış açısını şu şekilde tanımlar:

Bu görüşe göre, doğa, nasıl ortaya çıkmış olursa olsun, bir kez var olduktan sonra var olduğu sürece değişmeden kalmıştır. Gezegenler ve uyduları, gizemli bir “ilk dürtü” ile harekete geçirildikten sonra, önceden belirlenmiş elipslerinde sonsuza dek, ya da en azından her şeyin sonuna kadar dönmeye devam etmişlerdir. Yıldızlar, “evrensel yerçekimi” ile birbirlerini bu konumda tutarak, yerlerinde sonsuza dek hareketsiz kalmışlardır. Dünya, sonsuzluktan ya da yaratılış gününden (bakış açısına bağlı olarak) beri değişmeden aynı kalmıştır. Mevcut “dünyanın beş parçası” her zaman var olmuş, her zaman aynı dağlara, vadilere ve nehirlerle, aynı iklime, aynı flora ve faunaya sahip olmuştur; insan eliyle değiştirilen veya yerinden oynatılan hiçbir şeyden bahsetmeye gerek bile yok. Bitki ve hayvan türleri, kökenlerinde bir kez ve sonsuza dek belirlenmiştir, eşit her zaman eşit doğurmuştur... Doğada, tüm değişim, tüm gelişme reddedilmiştir.”¹

Sadece doğa değil, insan toplumunun yaşamı da gelişme veya değişim olmaksızın, statik bir şekilde ele alınıyordu.

17. ve 18. yüzyıllarda sosyal bilimler, doğa bilimleri kadar metafizikseldi. İnsan toplumu, doğanın bir parçası olarak, genel yasalarına tabi olarak görülüyordu. Değişmez insan doğası fikri yaygındı ve herhangi bir toplumsal biçim, insanların “ebedi” ve “doğal” ihtiyaçlarına karşılık gelip gelmediğine göre değerlendiriliyordu. Doğru, daha yakından incelendiğinde, tüm ideologların tartıştığı gibi, insanın “ebedi” ve “değişmez” doğasının somut bir sınıf içeriğiyle dolu olduğu ortaya çıktı. Burjuva ideologları özel mülkiyeti insan doğasının ayrılmaz bir parçası olarak görürken, ütöpik sosyalistler ise

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 6.

tam tersine, insan doğasına aykırı olduğu gerekçesiyle özel mülkiyeti reddettiler. Bununla birlikte, her ikisi de akıl yürütmelerinin başlangıç noktası olarak “insan doğasını” ele aldılar.

Ahlak, doğrudan insan doğasından türetilmişti; natüralist bir şekilde, insan organizmasının fiziksel yapısının bir işlevi olarak anlaşılıyordu. “Kötülük” ve “iyilik”, “ahlaki” ve “ahlaki olmayan” eylemler kavramları, her zaman aynı içeriğe sahip, ebedi olarak kabul ediliyordu. Anlaşılır bir şekilde, insan doğasının ebediliği ve değişmezliği gibi metafizik ilkeleri varsayan sosyologlar, tarihsel gelişmenin yasalarını anlayamadılar.

19. yüzyılda doğayı gelişimi ve değişimi içinde ele alan yeni bilimsel ilkelerin yayılması, metafiziğe ciddi bir darbe vurdu. Ancak katı kategorileri ve kavramlarıyla metafizik ortadan kaybolmadı; sadece zamanın yeni eğilimlerine uyum sağladı. Bu yeni eğilimlere uyum sağlayan metafizikçiler, pratikte en geri kalmış metafizik görüşleri savunurken, sözlü olarak “gelişimi” kabul etmeye başladılar.

Bu durum, biyolojideki gerici eğilim olan Weismannizm-Morganizm örneğiyle gösterilebilir.

August Weismann, “Evrim Teorisi Üzerine Dersler” adlı kitabında, daha ilk satırlardan itibaren “gelişimi” sözlü olarak kabul eder: “Modern yaşam dünyasının evrimleştiği ve aniden ortaya çıkmadığı artık kesindir,” diye yazar. Ancak “gelişim”in bu kabulünden sonra, Weismann’ın kitabı tamamen metafizik bir teori sunar ve gelişimi, değişmez, bir kereye mahsus bir temelde gerçekleşen bir hareket olarak yorumlar. Weismann, bir hayvanın veya bitkinin iki tür hücreden oluştuğuna inanır: bedensel ve germinal hücreler. İlki ölümlü, ikincisi ölümsüzdür. Weismann’a göre, herhangi bir türün germ plazması asla yeniden yaratılmaz; herhangi bir değişikliğe uğramadan nesilden nesile aktarılır.

Dolayısıyla, bu teorinin bakış açısından, var olanı değiştirmek veya yeni organik biçimler yaratmak imkansızdır, çünkü kalıtım sabittir ve değişmezdir. Bu nedenle, gelişmenin sözlü olarak kabul edilmesi bile anlamsız hale gelir, çünkü bu “teoriye” göre kalıtım, bir kez mucizevi bir yolla ortaya

çıktıktan sonra sonsuza dek değişmez kalır. Başka bir deyişle, yaratılışın dini fikri sürekli olarak dayatılmaya devam etmektedir.

Morgan da aynı iddiayı öne sürüyor. Gelişme ve değişimden çok bahsediyor. Ancak “gelişme” kavramının özü şu satırlarda gizli:

“Mendel’in kalıtım teorisi, genin sabit olduğunu öne sürer.”

Burjuva idealist fizikçi E. Schrödinger, 1944 yılında yazdığı “Fizik Açısından Yaşam Nedir?” adlı kitabında, bitki ve hayvan organizmalarının en belirleyici özelliği olarak değişmezliği ve sabitliği vurgular:

“Kalıtsal özelliklerden bahsetmemiz bile, bu değişmezliği neredeyse mutlak olarak kabul ettiğimizi gösteriyor.”

İşte modern metafizikçiler tarafından ‘gelişimin tanınmasının’ gerçek bedeli budur. Gelişim sık sık ‘tanınır’, ondan söz edilir, ama o, *değişim olmadan*, eskisinin ortadan kalkması ve yeninin doğması olmadan bir gelişim olarak anlaşılır.

Metafizikçileri “gelişim” savunucusu gibi görünmeye iten şey yalnızca bilimsel veriler değil; bu görünüm, Marksizm-Leninizm’in her şeyi fetheden devrimci öğretilerine ve ezilen kitlelerin yılmazca ilerleyen devrimci hareketine karşı verilen mücadelenin gerici amaçlarından kaynaklanmaktadır. Bu mücadele, burjuvazinin açık sözlü ideologlarını, gerici burjuva akademisyenlerini ve çeşitli sözde sosyalistler arasından işçi sınıfına ihanet edenleri bir araya getirmektedir.

Şunu belirtmek gerekir ki, reformculuk ve genel olarak oportünizm, kalkınmaya ilişkin metafiziksel görüşler geliştirme ve yayma konusunda özel bir “şeref”e sahiptir.

İşçi hareketindeki reformculuk ve oportünizm, proletaryanın toplumun gelişimi ve bu gelişimin yasaları hakkındaki devrimci öğretisini burjuvazinin çıkarlarına uyarlamaya, ruhunu zayıflatmaya, proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesinin müthiş silahını “aşamalı”, “evrimsel” bir gelişmenin barışçıl bir aracına dönüştürmeye yönelik doğrudan bir girişimdi.

Yoldaş Stalin bu gerçeğin toplumsal kökenlerini ortaya çıkardı. Bir yandan Marx ve Engels, diğer yandan Lenin arasında “İkinci Enternasyonal’in oportünizminin bölünmez egemenliğinin tüm bir dönemi”nin bulunduğu işaret eden Yoldaş Stalin, bu tarihi dönemi kapitalizmin nispeten barışçıl bir şekilde geliştiği bir dönem olarak nitelendirdi.

“Bu, kapitalizmin nispeten barışçıl bir şekilde geliştiği bir dönemdi, bir bakıma savaş öncesi bir dönemdi; emperyalizmin felaket niteliğindeki çelişkilerinin henüz tamamen ortaya çıkmaya vakit bulamadığı, işçilerin ve sendikaların ekonomik grevlerinin az çok ‘normal’ bir şekilde geliştiği, seçim mücadelesinin ve parlamenter grupların ‘baş döndürücü’ başarılar elde ettiği, yasal mücadele biçimlerinin göklere çıkarıldığı ve yasallığın kapitalizmi ‘öldüreceği’ düşünüldüğü bir dönemdi – kısacası, İkinci Enternasyonal partilerinin semirdiği ve devrimi, proletarya diktatörlüğünü, kitlelerin devrimci eğitimini ciddi olarak düşünmek istemediği bir dönemdi.”¹

Dolayısıyla reformist ve oportünist politikaların karakteristik özellikleri; bağnazlık, dar görüşlülük, siyasi entrikalar, dinden dönme, toplumsal şovenizm ve toplumsal pasifizmdir. Bu özellikler, değişim içermeyen, mevcut kapitalist sisteme dayalı bir “kalkınma” felsefesi, bir dünya görüşü düzeyine yükseltilmiştir.

Marksistler, kalkınmanın bu sözde savunucularını ifşa etme ve kalkınmanın diyalektik kavramı ile her türlü metafizik kavram arasındaki temel farkı gösterme göreviyle karşı karşıya kaldılar. Bu görev Lenin ve Stalin’e düştü.

Marksizmin kurucuları bile oportünistlere ve reformistlere, “gelişim” hakkında her türlü sığ fikri savunan küçük burjuva filozoflarına karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardı. Ancak onların asıl görevi, doğada ve toplumda gelişmeyi ve değişimi reddeden yüzyıllardır süregelen metafiziksel bir dünya görüşünün yapısını yıkmaktı. Lenin ve

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 6, s. 80.

Stalin döneminde asıl görev artık gelişmeyi doğrudan reddeden bir metafizikle mücadele etmek değildi – bu metafizik zaten büyük ölçüde yok edilmişti, ortadan kaldırılmıştı – bunun yerine “gelişim” hakkındaki ifadelerin ardına gizlenmiş en yeni metafizik çeşitlerini ifşa etmekte.

Lenin, birçok eserinde modern metafizik teorilerinin bu özelliğine dikkat çekmektedir. Hegel’in felsefe tarihi üzerine verdiği derslere ilişkin notlarında Lenin şöyle der: “Yirminci yüzyılda (ve hatta on dokuzuncu yüzyılın sonunda bile) herkes ‘gelişim ilkesi’ konusunda hemfikir. Evet, ama bu yüzeysel, düşüncesiz, gelişigüzel, bağnaz ‘anlaşma’, gerçeği boğan ve bayağılaştırır *türden bir anlaşmadır*.¹

Lenin, bilimsel gelişim teorisi ile “gerçeği boğan ve bayağılaştırır” bilim karşıtı “gelişim teorisi” arasındaki farkı ortaya koyar: bilimsel teori, gelişimi eskinin yenisiyle yer değiştirmesi, eskinin yok olması ve yeninin büyümesi olarak anlar; bilim karşıtı teoriler ise eskiye, yok olmaya karşı el kaldırmaktan korkar ve onun ebedi varlığını meşrulaştırır.

Lenin de “Karl Marx” adlı makalesinde bu fikri vurgulamaktadır:

Lenin şöyle yazıyor: “Günümüzde, gelişme ve evrim fikri, Hegel’in felsefesinden ziyade başka yollarla kamuoyunun bilincine neredeyse tamamen girmiştir. Ancak, Marx ve Engels’in Hegel’e dayanarak ortaya koyduğu bu fikir, günümüzdeki evrim fikrinden çok daha kapsamlı, içerik bakımından çok daha zengindir.¹

Lenin, ünlü “Diyalektik Sorunu Üzerine” adlı eserinde bu konuya değinir ve metafizik ve diyalektik olmak üzere iki gelişim kavramının temel karşıtlığını ayrıntılı bir şekilde tanımlar.

Yoldaş Stalin, “Anarşizm mi, Sosyalizm mi?” adlı eserinde “diyalektik olarak anlaşılan gelişmeyi” metafiziksel gelişme

¹ V. I. Lenin. Felsefe Defterleri, 1917, s. 239.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 21, baskı 4, s. 38.

teorileriyle karşılaştırmıştır. Marksizmin düşmanları olan Menşevikler, Troçkistler, Buharinistler ve diğerlerine karşı mücadelesinde J. V. Stalin, gelişmeyi ve hareketi, Marksist diyalektik eşsiz bilimsel bakış açısından nasıl anlamamız gerektiği sorusunu kapsamlı bir şekilde incelemiştir.

Lenin ve Stalin'in "Materyalizm ve Ampiriyo-Kritisizm", "Anarşizm mi Sosyalizm mi?", "Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine" ve diğer eserlerinde doğa bilimlerinin son başarılarını genelleştirmeleri, doğadaki gelişmeyi doğru anlamak için paha biçilmez yol gösterici fikirler sunmaktadır.

Bu fikirler, Sovyet bilim insanlarının ve diğer ülkelerdeki önde gelen bilim insanlarının, modern bilimdeki karmaşık sorunlara ilişkin metafiziksel bakış açısının kalıntılarını aşmalarına ve gerici metafiziksel teorilerle başarılı bir şekilde mücadele etmelerine yardımcı olmuştur. Fizikte bu, maddenin en küçük parçacıklarının doğası ve hareket yasalarına ilişkin metafiziksel anlayışa karşı bir mücadeledir. Astronomide bu, evrenin başlangıcı ve sonu, evrendeki hareketin kaçınılmaz olarak durması hakkındaki din adamıvari teorilere karşı bir mücadeledir. Biyolojide bu, Weismannizm-Morganizmacılığa, hücrenin ve gelişim yasalarının metafiziksel anlayışıyla Virchowiancılığa karşı bir mücadeledir ve benzeri.

Bu mücadele, sosyal teoriler alanında daha da şiddetlidir. Burada, doğa bilimlerinde sıklıkla olduğu gibi, bilimsel gericiler açıkça gelişmeyi reddederek durgunluğu ve gerilemeyi savunmaktadırlar. Ölmekte olan kapitalist sistemi kitlelerin devrimci saldırısından korumaya çalışan modern emperyalizmin ideologları ve sağcı sosyalist kampın hizmetkarları, kitleleri korkutmak ve barış, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde onları şaşkırtmak için en gerici, halk karşıtı teorileri vaaz etmektedirler. Evrenin kaçınılmaz sonunu kehanet eden bu karanlık bilim insanları, insanlığın sözde "kendini tükettiği", insanların başka varlıklara yer vermesi gerektiği ve toplumun gelişiminin aşılması bir çıkmaza ulaştığı tamamen yanlış fikrini yaymaktadırlar. Kaçınılmaz bir geriye doğru hareket, "vahşilik" dönemine dönüş vb. hakkında teoriler icat edilmektedir.

Bu barbarca “teoriler” özellikle modern emperyalist Amerika’da verimli bir zemin buluyor. Amerikalı bir “filozof” olan Freeman şöyle diyor:

“İnsanı insan altı seviyeden insan seviyesine, ilkel barbarlıktan uygarlığa yükselten fiziksel ve zihinsel gelişimdeki ilerleme, teşvik edilmesi gereken bir şey değildir.”

Amerika Birleşik Devletleri’nde de benzer bir “felsefe” hakimdir; tek fark, burjuva biliminin bazı soytarılarının açıkça ortaya çıkması, diğerlerinin ise vahşi çıplaklıklarını Amerikan “demokrasisi”nin incir yaprağıyla örtmesidir.

Marksist diyalektik, gelişim doktriniyle burjuva bilimsel şarlatanlarını ifşa eder, doğa ve sosyal yaşam araştırmacılarının her biri için gerekli olan bilimsel bir gelişim anlayışı sunar ve tüm ülkelerin komünist partilerini dünyanın devrimci dönüşümü mücadelesinde silahlandırır.

Diyalektik kalkınma teorisinin özü nedir?

2. Hareket ve Gelişimin Diyalektiği. Eskinin Yok Olması ve Yeninin Büyümesi, Gelişimin Kanunudur.

Marx, Engels, Lenin ve Stalin, doğada ve toplumda gelişimin eskinin tekrarı olmadığını, hareketin değişmeyen bir çerçeve içinde gerçekleşmediğini, aksine eskinin yenile değiştirilmesiyle, işlevini yitirmiş olanın yıkılması ve yeni, ilerici ve devrimci bir şeyin kurulmasıyla gerçekleştiğini öğretirler. Metafizikçilerin inandığı gibi hazır ve değişmez cisimlerin hareketi değil, cisimlerin kendilerinin *değişimi*, değişen koşullara artık uygun olmayan eskinin ortadan kalkması ve yıkılması ve daha ilerici yeni bir şeyin ortaya çıkması; doğanın ve toplumun gelişiminde esas olan budur; nesnel gerçeklikteki gelişme böyle anlaşılmalıdır.

Engels, Doğanın Diyalektiği, Anti-Dühring ve diğer eserlerinde, mekanik hareket teorilerine yönelik derin bir eleştiri sunmuş ve Marksist diyalektik bir hareket kavramı geliştirmiştir. Mekanik teorisinin madde ile hareket arasında bir kopmaya yol açtığını, maddeyi kendi yaratıcı gücünden

mahrum bıraktığını ve bu gücü doğaüstü bir varlığa, Tanrı'ya aktardığını göstermiştir. Hareketi yalnızca uzayda yer değiştirme olarak anlayan bu teori, mekanik harekete indirgenemeyen diğer, daha karmaşık hareket biçimlerini göz ardı etmektedir. Oysa hareket, “basit yer değiştirmeden düşünceye kadar evrende meydana gelen tüm değişimleri ve süreçleri kapsar.”¹

Engels'in yazdığına göre hareket, “sadece kaba mekanik hareket, sadece yer değiştirme değil; ısı ve ışık, elektriksel ve manyetik gerilim, kimyasal birleşme ve ayrışma, yaşam ve nihayetinde bilinçtir”.²

Doğada meydana gelen tüm süreçlerin, organik yaşam ve onun en yüksek ürünü olan düşünme gibi en karmaşık olanlar da dahil olmak üzere, maddenin hareketinin çeşitli biçimleri olduğunu anlamadan, mekanistik kavram kaçınılmaz olarak elektrik, ısı, yaşam vb. olguların altında yattığı varsayılan özel “ağırlıksız madde”, “kuvvetler”, “akışkanlar” icat etme ihtiyacına yol açar.

Engels, doğa bilimlerinin keşiflerini özetleyerek, bilimin gelişimi sırasında bu gizemli varlıkları ortadan kaldırdığını ve geriye yalnızca çeşitli biçimlerde var olan hareket halindeki maddeyi bıraktığını göstermiştir. Bu bağlamda Engels, özellikle enerji dönüşümü yasasının keşfine değer vermiştir; çünkü bu yasa, bir biçimden diğerine dönüşen hareket halindeki maddeden başka hiçbir şeyin var olmadığını tartışılmaz bir şekilde göstermiştir.

M. V. Lomonosov, enerjinin korunumu yasasını formüle etti ve bu yasaya dayanarak, kalori ve diğer gizemli maddeler fikrini reddetti. Cisimlerin özelliklerinin, onları oluşturan madde parçacıklarının özelliklerine ve hareketlerinin doğasına bağlı olduğu öncülünden hareket etti.

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 44.

² Aynı eser, s. 16.

1840'lerde, enerjinin korunumu ve dönüşümü yasası daha kapsamlı bir şekilde formüle edildi (Mayer vd.). Engels, bu yasanın önemini tam olarak her türlü "kuvveti" ve özel "maddeyi" ortadan kaldırmasında gördü. Engels, bu yasa sayesinde, "çeşitli fiziksel kuvvetler —yani, tabiri caizse, değişmeyen fizik 'türleri'— belirli yasalara göre birbirine dönüşen, maddenin çeşitli farklılaşmış hareket biçimlerine dönüştürüldü." diye yazdı.¹

Engels, Doğanın Diyalektiği adlı eserinin başka bir bölümünde, hareketin özünü anlamak için enerjinin dönüşüm yasasının önemini değerlendirir:

"Şimdiye kadar sözde kuvvetler şeklinde gizemli, açıklanamaz bir varoluşa yol açan doğada işleyen sayısız nedenin —mekanik kuvvet, ısı, radyasyon (ışık ve radyant ısı), elektrik, manyetizma, birleşme ve ayrışmanın kimyasal kuvveti — aynı enerjinin, yani hareketin, özel biçimleri, varoluş modları olduğu kanıtlanmıştır. Doğada sürekli olarak meydana gelen enerjinin bir biçimden diğerine dönüşümlerini yalnızca göstermekle kalmıyoruz, aynı zamanda bunları laboratuvarında ve endüstride de gerçekleştirebiliyoruz."¹

Her hareket biçiminin ve hareketin bir bütün olarak karakteristik özelliği değişimdir, birinin diğerine dönüşmesidir, eskinin yıkılması ve yeninin ortaya çıkmasıdır; Engels'in dediği gibi, "...herhangi bir hareket biçimi, kendini başka bir hareket biçimine dönüştürmeye muktedir olduğunu kanıtlamış ve bunu yapmaya zorlamıştır".²

Sadece bilimsel verilerin felsefi bir genellemesine dayanan, hareketin bu diyalektik kavramı, maddenin gelişim sürecinde modern doğanın tüm karmaşık olgularına nasıl yol açtığını anlamak için yol gösterici bir unsur sağlar.

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 10.

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 155.

² Aynı eser, s. 178.

Marx ve Engels'in fikirlerini yaratıcı bir şekilde geliştiren Lenin ve Stalin, hareket sorununu derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde inceleyerek, madde ve hareket hakkındaki yeni bilimsel verileri genelleştirdiler. Gelişmeyi sözlü olarak kabul eden en yeni metafizik çeşitleriyle mücadele eden Lenin, gelişmeden bahsettiği her yerde, ısrarla geçiş anına, eskinin yeniye dönüşümüne dikkat çekti. "Eğer her şey geliyorsa," diye yazdı, "bu, her şeyin bir şeyden diğerine geçtiği anlamına gelir, çünkü gelişme açıkça basit, *evrensel ve sonsuz bir büyüme, artış* (veya sırasıyla azalma) vb. değildir." —Eğer öyleyse, o zaman "evrimi daha kesin olarak her şeyin ortaya çıkışı ve yok oluşu, karşılıklı geçişler olarak anlamalıyız."³

Lenin burada kalkınmada niteliksel bir değişimden bahsediyor, ancak bu daha sonra ele alınacaktır. Şimdilik, Lenin'in kalkınmayı "bir şeyden diğerine geçiş", eskinin yenisiyle değiştirilmesi yoluyla mevcut olanı yenileme süreci olarak anladığını belirtmek önemlidir. Bu aynı zamanda Lenin, "Diyalektik Sorunu Üzerine" adlı fragmanında, yalnızca diyalektik kavramın, gelişmeyi eskinin yıkılması ve yeninin ortaya çıkması olarak doğru bir şekilde anlamının anahtarını sağladığını göstermektedir.¹

Yoldaş Stalin de "Anarşizm mi, Sosyalizm mi?" adlı eserinde aynı şeyden bahsediyor:

"...hayat, değişmeyen ve donmuş bir şey olarak düşünülemez; asla tek bir seviyede durmaz; sürekli hareket halindedir, ebedi bir yıkım ve yaratım sürecindedir. Bu nedenle, hayatta her zaman yeni ve *eski, büyüyen ve ölen vardır* ..." ²

Orada, Yoldaş Stalin, yaşamın bu büyük yasasının — gelişim ve değişim yasasının — özünü şu şekilde tanımlıyor:

³ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 239.

¹ Bkz. V. I. Lenin, Felsefi Not Defterleri, 1947, s. 327-328.

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 1, s. 298.

“Diyalektik, dünyada ebedi hiçbir şey olmadığını, dünyadaki her şeyin geçici ve değişken olduğunu söyler; doğa değişir, toplum değişir, ahlak ve gelenekler değişir, adalet kavramları değişir, hakikatin kendisi değişir — bu yüzden diyalektik her şeye eleştirel bakar, bu yüzden bir kez ve sonsuza dek yerleşmiş olan hakikati reddeder, dolayısıyla soyut “keşfedildikten sonra ezberlenmek üzere kalan dogmatik pozisyonları” da reddeder...”³

I. V. Stalin, “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserinde, doğada “her zaman bir şey ortaya çıkar ve gelişirken, bir şey de yok olur ve eskimeye başlar” diyerek, gelişmenin diyalektik teorisinin özünü ortaya koymaktadır. Yoldaş Stalin, “eskinin yok olması ve yeninin büyümesi, gelişmenin kanunudur ...” demektedir.⁴

Bilimin tüm gelişimi, insanlık tarihinin tüm seyri, gelişmenin diyalektik anlayışını doğrular. Yoldaş Stalin, “Anarşizm mi, Sosyalizm mi?” adlı eserinde, diyalektik ruhunun tüm modern bilime nüfuz ettiğini yazmıştır. Son on yıllardaki bilimsel gelişmeler, bu görüşün geçerliliğini dikkat çekici bir şekilde doğrulamıştır.

Diyalektik materyalizm, hareketin maddenin temel bir özelliği olduğunu öğretir. Nasıl ki hareket olmadan madde yoksa, madde olmadan da hareket yoktur; madde ve hareket organik ve ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır.

20. yüzyılın, madde ve hareket arasındaki ayrılmaz bağlantıya ilişkin diyalektik materyalizmin önermelerini kesin olarak doğrulayan büyük keşiflerinden çok önce, Marksist felsefenin kurucuları, hareket ve değişimin maddenin doğal bir özelliği olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Modern fizik, en son başarılar ve gerçeklerle bu talebi desteklemektedir. Bu gerçeklerden biri de eşdeğerlik yasasının, yani kütle ve enerji arasındaki ilişkinin keşfidir.

³ Aynı eser, s. 304.

⁴ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, II. baskı, s. 540.

Daha önce kütle ve enerji birbirinden ayrı olarak ele alınıyordu. Kütle, hareketten bağımsız, değişmez ve sabit bir şey olarak düşünülüyordu. Şimdi ise fizik, bu ikisini birbirine bağlayarak, hareket hızının kütle üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu gösteriyor: bir elektronun hızındaki artış, kütlede de artışa neden oluyor. Böylece, her kütlenin karşılık gelen bir enerji miktarına ve her enerjinin de karşılık gelen bir kütle miktarına sahip olduğu belirlendi. Kütle ve enerjinin eşdeğerlik yasasına göre, enerji ile kütle çarpı elektronun hızının karesi *arasındaki ilişki şu denklemlerle ifade edilir:* ($E = mc^2$)

Daha önce, madde korunumu yasası ve enerji korunumu yasası birbirinden bağımsız yasalar olarak kabul ediliyordu. Modern fizik, bu iki yasa tek bir yasa olan kütle ve enerji korunumu yasası altında birleştirir; çünkü bağımsız olarak ele alındıklarında hatalı sonuçlara yol açarlar.

Bu yeni bilimsel başarılar, hareketin maddenin içsel bir özelliği olduğunu ve ondan ayrılamaz olduğunu savunan diyalektik materyalizm görüşünün doğal bir bilimsel gerektiriridir.

Üstelik modern fizik, diyalektik materyalizmin doğada değişmez, dönüşüme uğrayamaz hiçbir şeyin olmadığı ve olamayacağı yönündeki görüşünü mükemmel bir şekilde doğrulamaktadır.

Lenin, “Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm” adlı eserinde, 19. yüzyılın sonlarından beri doğa bilimlerinde yaşanan devrimi parlak bir şekilde analiz etmiştir. Diyalektik kuramına dayanarak, Lenin fiziğin gelişimini onlarca yıl öncesinden öngörebilmiş ve fiziğin sonraki seyrinde tamamen doğrulanan bir dizi tahminde bulunmuştur.

Elektron ve protonun keşfinden sonra, bazı fizikçiler onları evrenin “nihai” yapı taşları olarak ilan ettiler ve içsel değişim veya dönüşüme uğrayamayacaklarını savundular. Lenin, maddenin yeni temel parçacıklarının değişmez olduğu fikrine kararlılıkla karşı çıktı. Atomun yapısı hakkında bugün bilinenlerin sınır olmadığını belirtti ve bilimin sonunda maddenin daha da karmaşık bir yapısını keşfedeceğine olan güvenini dile getirdi.

İşte Lenin'in "Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm" adlı eserinde yaptığı muhteşem öngörü:

"Engels'in bakış açısından, yalnızca tek bir şey sabittir: o da insan bilincinin, ondan bağımsız olarak var olan ve gelişen dış dünyayı yansıtmasıdır. Marx ve Engels için, bu kavramların boş profesör felsefesi tarafından resmedildiği anlamda başka bir 'sabitlik', başka bir 'öz', başka bir 'mutlak madde' yoktur. 'Öz ' şeyler veya "madde" Aynı " Görecelidirler; bunlar yalnızca insanın nesnelere hakkındaki bilgisinin derinleşmesini ifade eder ve eğer dün bu derinleşme atomun ötesine geçmediyse, bugün elektronun ve eterin ötesine geçiyorsa, o zaman diyalektik materyalizm, insan biliminin ilerlemesiyle doğa bilgisine dair tüm bu *kilometre taşlarının geçici, göreceli, yaklaşık doğasında ısrar eder*. Elektron, atom kadar tükenmezdir, doğa sonsuzdur..."¹

Bu sözler Lenin tarafından 1908'de yazılmıştır. Ve tahmin edin ne oldu? Fizikteki daha sonraki gelişmeler Lenin'in ne kadar haklı olduğunu gösterdi. Eterin varlığı hipotezi çöktü. Atom dünyasının, Lenin'in tahmin ettiği gibi, o zamanlar düşünüldüğünden çok daha karmaşık olduğu ortaya çıktı.¹ İki parçacık—çekirdek ve elektron—yerine, atomun bir dizi parçacıktan oluştuğu ortaya çıktı. Proton ve elektronlara ek olarak, nötron, pozitron ve diğerleri gibi parçacıklar keşfedildi.

En önemlisi, modern fizik, temel parçacıkların değişmezliği ve dönüştürülemezliği hakkındaki varsayımların ne kadar temelsiz olduğunu göstermiştir. Lenin'in sözleri tamamen haklı çıkmıştır: "Atomun çözünürlüğü, tükenmezliği, maddenin tüm biçimlerinin değişebilirliği ve hareketi her

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 14, baskı 4, s. 249.

¹ Şunu belirtmek gerekir ki, Engels, diyalektik yöntem ve bazı bilimsel verilerden yola çıkarak, atomların hiç de basit şeyler olmadığını ve bildiğimiz en küçük madde parçacıkları olmadığını öngörmüştür" (F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 216).

zaman diyalektik materyalizmin temelleri olmuştur.”² Şimdi, tüm temel parçacıklar—elektron, proton, pozitron ve diğerleri—değişebilir, dönüşüme uğrayabilir olarak görülmektedir. Böylece, bir çiftin—bir elektron ve bir pozitronun—ışığa, iki gama ışını kuantumuna dönüştüğü ve tersine, gama ışınlarının belirli koşullar altında bir pozitron ve bir elektrona dönüşebileceği gerçeği ortaya konmuştur. Mezotron da dönüşümlere uğrar ve kısa bir varoluştan sonra bir elektron ve bir nötrinoya bozunur.

Başka bir deyişle, değişmez madde yoktur. Madde, tüm biçim ve şekilleriyle, ebedi değişim ve dönüşüm yasasına tabidir.

Akademisyen S. I. Vavilov bu konuda şöyle demiştir: “Görünüşte zafer dolu gelişiminin zirvesine ulaşmış olan atomculuk, özünde bölünmez ve yok edilemez temel parçacıklar doktrini olarak yenilgiye uğradı: Yerine, değişen, dönüşen ve yok olan parçacıklardan oluşan maddenin yapısı teorisi geçti.”³

Modern metafizikçiler, umutsuz fideizm davasını savunurken, idealistlerin nefret ettiği maddeyi “yok etmek” için fiziğin keşiflerinden faydalanıyorlar. Işığın maddeye ve maddenin ışığa dönüşümünü, maddenin “hiçlikten” doğuşu ve maddenin yok oluşu, yani “saf” enerjiye dönüşümü olarak yorumluyorlar. Burada, bir tür hareketli maddenin başka bir tür hareketli maddeye dönüşümünün bir örneğiyle karşı karşıya olduğumuzu kabul etmeyi reddediyorlar; bu örnek, hareket ve gelişmenin diyalektik materyalist görüşüyle tamamen tutarlıdır.

Lenin, “Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm” adlı eserinde, madde içermeyen “saf” hareket, “saf” enerji hakkındaki bu önermenin anlamını ortaya koydu. Bilim, maddenin daha önce bilinmeyen yeni hareket biçimlerini keşfetmişti; bu biçimler,

² V. I. Lenin, Eserler, Cilt 14, 4. baskı , s. 268.

³ “Marksizmin Bayrağı Altında” Sayı 2, 1941, s. 108.

en küçük madde parçacıklarının hareketiyle ilişkiliydi. İdealistler, maddenin bu yeni hareket biçimlerinin bu alışılmadık özelliğinden yararlanarak maddenin “kaybolduğunu” ilan etmekte acele ettiler.

Lenin şöyle yazıyor: “Elektrik, idealizmin işbirlikçisi olarak ilan edilir, çünkü maddenin yapısı hakkındaki eski teoriyi yıkmış, atomu parçalamış, eskilerinden çok farklı, henüz keşfedilmemiş, incelenmemiş, alışılmadık, ‘mucizevi’ yeni maddesel hareket biçimleri keşfetmiştir; öyle ki, doğayı *maddi olmayan* (ruhsal, düşünsel, psikolojik) bir hareket olarak yorumlamayı mümkün kılar.”¹

Lenin’in hareket hakkındaki diyalektik anlayışı, inanççılığı savunmak için her fırsatı değerlendiren idealistlerin sofistike inceliklerini çürütmesine yardımcı oldu. Lenin, yeni hareket biçimlerinin keşfinin ancak maddenin hareketi mekanik olarak anlaşıldığında idealizm lehine bir argüman olarak kabul edilebileceğini gösterdi. Machçıların, yeni hareket biçimlerinin keşfinin eski mekanik kavramları alt üst ettiği ve onlarla birlikte maddeyi de ortadan kaldırdığı yönündeki alışılmış yanıltıcı argümanına karşılık olarak Lenin şunları ilan etti:

“Dünya hareket eden maddeden ibarettir,” diyeceğiz ve bu maddenin hareket yasaları, yavaş hareketlerle ilgili olarak mekanik teoride, hızlı hareketlerle ilgili olarak ise elektromanyetik teoride yansıtılmaktadır...”¹

Evet, dedi Lenin, maddenin ve hareketin tüm bu yeni biçimleri “eski mekaniklerden çok daha gelişmiştir, ancak bunların hepsi maddenin uzay ve zamandaki hareketidir”.²

Gelişim ve değişimin diyalektik yasası yalnızca fizik tarafından değil, biyoloji, jeoloji, fizyoloji vb. modern bilimin diğer tüm alanları tarafından da doğrulanmaktadır.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 14, baskı 4, s. 270.

¹ V. I. Lenin. Eserleri, Cilt 14, 4. baskı, s. 268.

² Aynı kaynak.

Michurin'in öncü biyolojisi, değişimi ve yeni bir şeyin ortaya çıkışını dışlayan bitki ve hayvan gelişimine dair metafiziksel kavramları alt üst etti. Canlı doğanın gelişimine dair teorisini, gelişimi yeni bir şeyin ortaya çıkışı, yani değişim olarak anlayan diyalektik düşüncenin sağlam temelleri üzerine kurdu.

Akademisyen Lysenko şöyle yazıyor: "Sovyet bilim insanları, gelişmenin eskiden yeninin, bazı biçimlerin diğerlerinden ortaya çıkmasını gerektirdiğini çok iyi bilirler. Ve 'etten et', 'kromozomdan kromozom' veya 'genden gen' tipinde inşa edilen tüm kalıtım teorileri, dünyada yeni hiçbir şeyin ortaya çıkmadığı, dünyadaki her şeyin başlangıçtan beri verildiği sonucuna götürür."³

Sovyet biliminin tartışılmaz erdemi, bilimin ilerlemesini engelleyen, ancak doğa bilimlerinin belirli alanlarında hâlâ baskın olan eskimiş metafizik teorilere karşı el kaldırmaktan korkmaması ve bunları diyalektik materyalizmin sağlam temellerine dayanan modern teorilerle değiştirmesidir.

Bunun çarpıcı bir örneği, O. B. Lepeshinskaya'nın Virchowculuğa karşı mücadelesi ve hücre teorisi alanındaki keşifleridir. Bir yüzyıl boyunca egemen olan Virchow'un hücre teorisi, hücrenin tüm yaşamın nihai unsuru olduğunu ve sınırlarının ötesinde hiçbir yaşam faaliyetinin varsayılmayacağını savunuyordu. Bir hücrenin ancak önceki bir hücreden bölünme yoluyla gelişebileceğini iddia ederek, bu teori, karmaşık yapısıyla hücrenin inorganik maddeden kendiliğinden ortaya çıkamayacağı için, yaşamın kökeni sorusunu bilimsel olarak çözme olasılığını ortadan kaldırıyordu. Geriye kalan tek varsayım, hücrenin, yani yaşamın, sonsuza dek var olduğu veya Tanrı tarafından yaratıldığıydı.

Virchow'un teorisi, canlı doğa hakkındaki Weismanncı-Morganist görüşler için bir beslenme kaynağı görevi gördü. Tek bir, ilkel hücre, potansiyelini sonsuz bir şekilde açığa

³ T. D. Lysenko, Agrobiyoloji, ed. 4, 1948, s. 329.

çıkabilir ve kendini yeni hücrelerde tekrarlar. Büyüme vardır, ancak gelişme, değişim, eskinin yok olması ve yenin ortaya çıkması yoktur.

Lepeshinskaya, hücre sorununa diyalektik gelişim teorisi bakış açısından yaklaştı: "...çalışmamızın özünde," diyor, "fenomenlerin hareket ve gelişimleri içindeki incelenmesi yatmaktadır..."¹

Lepeshinskaya, hücreyi kendi gelişim tarihine, kendi köken ve değişim aşamalarına sahip bir olgu olarak inceleyerek, hücrenin sadece bölünme yoluyla bir hücreden kaynaklanmadığını, aynı zamanda henüz hücresel bir yapıya sahip olmayan canlı maddeden, canlı maddenin hücre öncesi formlarından da ortaya çıktığını deneysel olarak göstermiştir. Engels'in daha önce hücrenin yapısal olmayan proteinden geliştiğini öne sürdüğünü ve bu önerinin şimdi tamamen doğrulandığını belirtmek ilginçtir.

O. B. Lepeshinskaya'nın keşfi, yaşamın kökenine dair daha ileri araştırmalar için hayati önem taşımaktadır. Hücrelerin hücre öncesi canlı maddeden oluştuğunu ortaya koymak, yaşamın temel biçiminin hücre gibi karmaşık, gizemli bir şekilde oluşmuş bir varlık olduğu metafizik fikrini çürütmektedir. Bu, konuya diyalektik bir yaklaşımı, inorganikten organik olana, en basit yaşam biçimlerinden en karmaşık olanlarına kadar gelişimin tüm karmaşıklığını ortaya çıkarma ihtiyacını teşvik etmektedir.

Hücreye yönelik bu yeni yaklaşım, Michurin'in biyolojisiyle tamamen uyumludur.

Akademisyen Lysenko, "Hücrelerin hücre olmadan da oluşabileceğini gösteren Lepeshinskaya'nın çalışması, bazı türlerin diğerlerine dönüşümüne dair bir teori oluşturmamıza yardımcı oluyor" diye yazıyor.¹ Örneğin, buğday çavdara dönüştüğünde, belirli bir türün organizmasının vücudunda,

¹ O. B. *Lepeshinskaya*, Canlı maddeden hücrelerin kökeni ve canlı maddenin organizmadaki rolü, 1950, s. 109.

¹ Bkz. Literaturnaya Gazeta, 13 Eylül 1951.

hücreli yapısı olmayan bir maddeden başka bir türün tanelerinin oluştuğu bir süreci varsaymak gerekir. “Bu taneler başlangıçta hücreli yapıdan yoksun olabilir ve ancak o zaman hücreler ve başka bir türün taslakları bunlardan oluşur.”²

Sonuç olarak, Sovyet biliminin bu olağanüstü başarısı diyalektik ruhuyla doludur ve gelişmeyi değişim, eskinin yok olması ve yeninin doğması olarak anlama üzerine kuruludur.

Doğaya kıyasla değişimin özellikle hızlı ve yoğun bir şekilde gerçekleştiği insan toplumunun gelişimi hakkında ne söyleyebiliriz? Toplumun tüm tarihi bize diyalektik bir gelişme örneği sunar; eski olanın yeniye yerini bıraktığı, yeninin eskiyi devraldığı bir gelişme.

Yoldaş Stalin’in toplumsal yaşamın temel ve belirleyici unsuru olan üretime verdiği tanımlamayı hatırlayalım.

“ Üretimin *ilk* özelliği, uzun süre tek bir noktada takılıp kalmaması, her zaman değişim ve gelişme halinde olmasıdır; üretim biçimindeki değişiklikler kaçınılmaz olarak tüm toplumsal sistemde, toplumsal fikirlerde, siyasi ilkelerde, siyasi kurumlarda bir değişikliğe, tüm toplumsal ve siyasi düzenin yeniden yapılandırılmasına neden olur.”³

Bu nedenle, toplum yaşamı da, doğa gibi, bir süreç olarak, evrimleşen ve değişen olaylar kümesi olarak ele alınmadıkça anlaşılabilir. Toplumsal yaşamda da, doğada olduğu gibi, tüm olayları gelişimleri ve değişimleri, ortaya çıkışları ve gerilemeleri bağlamında ele almalıyız.

Toplumdaki bu hareket ve gelişme yasası, özellikle günümüzde, eski kapitalizmin çöktüğü ve modern tarihsel koşullarda tek ilerici sistem olan sosyalizmle yer değiştirdiği, yüz milyonlarca insanın demokrasi ve sosyalizm bayrağı altında sömürü ve baskıdan, yıkıcı savaşlardan ve krizlerden

² Aynı kaynak.

³ J. V. Stalin, Leninizm Sorunları, 11. baskı, s. 551.

uzak yeni bir yaşam için mücadele ettiği bir dönemde, en canlı ve açık ifadesini bulmaktadır.

Lenin ve Stalin'in çalışmaları, karmaşık sosyal olgulara diyalektik bir yaklaşımın, yani kalkınma teorisi bakış açısından bir yaklaşımın dikkat çekici örneklerini sunmaktadır.

Sadece bir örnek verelim.

Partinin, ülkemizde sosyalizmi kurma olasılığı konusunda Troçkistlerle mücadelesi sırasında, Yoldaş Stalin, işçi sınıfı ile köylülüğün büyük bir bölümü olan orta sınıf köylüler arasında bir ayrılığın kaçınılmazlığını kanıtlamaya çalışan Leninizm düşmanlarını kınadı. Troçkistler, Leninizmi kasten çarpıtarak, orta sınıf köylüyü metafiziksel olarak donmuş ve değişmez bir "kendi içinde şey" olarak gördüler. Karşı devrimci konumlarını gizlemek için, 1906'da *burjuva devriminin zaferinden sonra orta sınıf köylülerin bir bölümünün devrimden ayrılma olasılığını öngören Lenin'i örnek gösterdiler. Buradan, sosyalist devrimin zaferinden sonra proletarya ile orta sınıf köylülük arasında bir ayrılığın kaçınılmaz olduğu sonucuna vardılar .*

Yoldaş Stalin, Troçkistleri ifşa ederek, Bolşeviklerin orta köylülüğü her zaman gelişim aşamasında gördüğünü göstermiştir. Orta köylülük, burjuva devrimi sırasında bir şeydi, sosyalist devrim sırasında başka bir şeydi ve nihayetinde sosyalist devrimin zaferinden sonra durum tamamen farklıydı. Proletarya devrimi sırasında orta köylülük tereddüt etmiş, zamanını beklemiş ve Parti onları etkisiz hale getirme politikası izlemişken, Sovyet iktidarının pekişmesinden sonra Sovyetlere yönelmeye başlamışlardır. Bu nedenle, yeni dönemde, Kasım 1918'de Lenin, orta köylülükle kalıcı bir ittifak kurma sloganını ortaya atmıştır.

Orta köylülüğe metafizik yaklaşım, onu gelişmenin dışında gören, yoldaş Stalin'in dediği gibi, kaçınılmaz olarak Leninizmin çarpıtılmasına yol açar. 'Peki sonuç? Sonuç şudur ki, büyücü değil, diyalektikçi olmak gerekir.'¹

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 8, s. 347.

Diyalektikçi olmak, gelişme ve değişim bakış açısına bağlı kalmak ve doğa ve toplum olaylarına buna göre yaklaşmak demektir. Diyalektikçi olmak, sadece gelişmeyi tanımak değil, gelişmeyi “eskinin yok olması ve yeninin büyümesi...” (Stalin) olarak görmek demektir. Ve bu topluma uygulandığında, “eğer eskinin yok olması ve yeninin büyümesi gelişmenin yasası ise, o zaman artık ‘sarsılmaz’ toplumsal düzenler, özel mülkiyet ve sömürünün ‘ebedi ilkeleri’, köylülerin toprak sahiplerine, işçilerin kapitalistlere tabi kılınmasına dair ‘ebedi fikirler’ kalmadığı açıktır” anlamına gelir.

Bu, kapitalist sistemin, zamanında kapitalist sistemin feodal sistemin yerini aldığı gibi, sosyalist bir sistemle değiştirilebileceği anlamına gelir.”²

Marksist diyalektik gelişim doktrini, düşünme ve bilişsel süreçlere tam olarak uygulanmalıdır. Düşünme ve bilişsel süreçler, gerçekliğin bir yansıması, insanların bilincinde nesnel dış dünyanın bir yeniden üretimidir. Açıkça görüldüğü gibi, nesnel gerçeklik sürekli bir gelişim ve değişim halinde olduğundan, insan düşüncesi ancak kendisi de gelişip gerçek dünyada meydana gelen tüm değişiklikleri yansıttığında gerçekliğin sadık bir kopyası olacaktır.

Lenin, metafizikçilerin bilgi teorisindeki temel sorunun, “diyalektiği Bildertheorie’ye (yani yansıma teorisine) ve bilginin süreci ve gelişimine uygulama” yetersizliği olduğunu belirtmiştir.³ Aksine, Lenin, Marksist felsefenin gücünü, diyalektik gelişim teorisinin bilgiye uygulanmasında görmüştür; “...eğer her şey geliyorsa,” diyor Lenin, “bu, düşüncenin en genel kavramları ve kategorileriyle ilgili midir? Değilse, bu, düşünmenin varlıkla bağlantılı olmadığı anlamına gelir. Eğer öyleyse, bu, nesnel bir öneme sahip bir

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 8, s. 347.

³ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 330.

kavram diyalektiği ve bir bilgi diyalektiği olduğu anlamına gelir.”¹

Örneğin, kapitalizm kavramını ele alalım. Bu kavramı sabit ve değişmez bir şey olarak görmek büyük bir hata olurdu. Gerçek hayatta kapitalizm gelişir, değişir ve çeşitli aşamalardan geçer. Elbette kapitalizm hiçbir aşamada kapitalizm olmaktan çıkmaz, ancak eski, endüstriyel kapitalizm ile yeni, emperyalist kapitalizm arasında çok önemli bir ayrım vardır. Bu ayrımı dikkate almadan, 19. yüzyılın sonundan bu yana, kapitalizmin emperyalist aşamasının ortaya çıkmasıyla gelişen yeni durumu doğru bir şekilde yönetmek veya Komünist Partinin politikalarını doğru bir şekilde formüle etmek imkansız olurdu. Kapitalizme metafizik bir yaklaşımın, emperyalizm dönemindeki yeni özelliklerini anlamaya isteksizliğin, İkinci Enternasyonal’in oportünist partilerinin ve hain politikalarının karakteristik özelliği olduğu iyi bilinmektedir. Sadece Lenin ve Stalin, eserlerinde bu yeni özellikleri ortaya koymuş ve “kapitalizm” kavramına gelişimindeki yeni aşamaya uygun bir içerik kazandırmıştır. Diyalektik gelişim kuramının düşünme ve bilişsel süreçlere uygulanmasının önemi, düşünmenin ve bilişsel süreçlerin kendisinin bir süreç olarak görülmesi gerektiğinde yatmaktadır. Bilişin kendine özgü aşamaları vardır; bir seviyeden diğerine ilerleyerek olguların özünün giderek daha derin bir şekilde kavranmasını sağlar. Lenin, hakikatin kavranma sürecini şu şekilde formüle eder: “Canlı tefekkürden soyut düşünmeye *ve oradan da pratiğe* — *işte hakikatin kavranmasına*, nesnel gerçekliğin kavranmasına giden diyalektik yol budur.”²

Duyularımız aracılığıyla veya Lenin’in ifadesiyle, canlı tefekkür yoluyla, daha yüksek bir düzeyde soyut düşünceyle

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 239.

² Aynı eser, s. 146.

genelleştirdiğimiz olgusal materyali ediniriz ve sonuç olarak, şeylerin özünü ortaya çıkarmamızı sağlayan kavramlar ve yasalar formüle ederiz. Uygulama, biliş sürecinin tamamının başlangıç noktası ve temeli olduğu gibi, bu sürecin son aşamasıdır da; çünkü bilginin doğruluğu veya yanlışlığı için tek bilimsel ölçütü sağlar.

Biliş, nesnel gerçeğin hemen bilinmemesi anlamında bir süreçtir. Lenin, “Bilgi teorisinde, diğer tüm bilim alanlarında olduğu gibi, diyalektik olarak akıl yürütmeliyiz; yani bilginin hazır ve değişmez olduğunu varsaymamalı, aksine *bilginin cehaletten nasıl ortaya çıktığını*, eksik ve belirsiz bilginin nasıl daha eksiksiz ve kesin hale geldiğini incelemeliyiz” diye öğretir.¹ Her bilimsel gerçek göreceli ve eksiktir, çünkü bilişin verilen tarihsel koşullarıyla sınırlıdır. Bilim ve pratiğin gelişimindeki her yeni adım, bilişin olanaklarını genişletir, önceden edinilmiş gerçekleri açıklığa kavuşturur ve bilginize yeni mutlak gerçek kırıntıları katar. Açıkça, ancak bilgiyi gelişim halinde ele alarak bilime yaratıcı bir şekilde yaklaşabilir ve herhangi bir sonucu dogmatize etmekten kaçınabiliriz.

Dolayısıyla, bilgi teorisi konularında doğru pozisyonlarda durmak, bilgiyi hareket ve gelişimi içinde ele almak, gelişme ve değişimin genel diyalektik yasasına göre hareket etmek anlamına gelir.

¹ V. I. Lenin, Seçme Eserler., cilt 14, 4. baskı, s. 91.

3. Hareket ve Dinlenme

Diyalektik gelişim teorisine karşı çıkan metafizikçiler, genellikle doğada ve toplumda durağanlık ve denge halinin varlığını öne sürer ve bunun, sürekli değişim ve dünyanın ebedi yenilenmesi teorisini çürüttüğünü iddia ederler. Metafizikçiler için durağanlık ve denge, maddenin halinin başlangıç noktasıdır. Metafiziksel bir bakış açısıyla, durağanlık ve denge mutlak, hareket ise göreceli, geçici ve fani bir şeydir.

Hareket ve durağanlık arasındaki gerçek ilişki nedir? Bu soru, yalnızca metafizik kuramı çürütmek için değil, aynı zamanda hareket, gelişim ve değişimin doğru, diyalektik bir şekilde anlaşılması için de çok önemlidir.

Felsefe tarihi, özellikle antik Yunan felsefesi, gelişimde durağanlık, denge veya istikrar kavramını reddeden filozoflarla doludur. Bu teorinin savunucuları (örneğin, Kratilos), her şey hareket ettiği, değiştiği ve geliştiği için olgular ve nesnelere hakkında kesin bir şey söylenemeyeceğini savundular. Bir olgu sürekli gelişim halinde olduğundan, özü her dakika değişir. Özünü tanımlamaya başladığımızda, çoktan değişmiş, eskiden olduğu şey olmaktan çıkmış ve başka bir şey haline gelmiş olacaktır. Bu görüş elbette saçmadır; diyalektiği basitleştirir.

Şunu belirtmekte fayda var ki, hareket hakkındaki bu görüş burjuva felsefesinde yeniden canlanıyor. Fransız idealist filozof Bergson, bedenini şeklini “her an” değiştirdiğini iddia etti. Dahası, “şekil aslında hiç yoktur, çünkü şekil hareketsiz bir şeyi temsil eder... Şekil, bir sürecin anlık yönüdür” diye öne sürdü.

Ancak doğaya dair böyle bir bakış açısından, şeylerin varlığının imkansızlığı mantıksal olarak ortaya çıkar. Her şeyin bir biçimi vardır. Biçimsiz içerik imkansızdır; şekilsiz, belirsiz bir şeye dönüşürdü. Şeylerin biçimi “her an” değişseydi, varoluş imkansız olurdu. Eğer böyle bir bakış açısının yazarının düşüncelerini yazdığı masa ve üzerindeki kağıt —ve elbette, belirli bir biçime sahip herhangi bir insan gibi yazarın kendisi de — gerçekten an be an değişseydi, bu orijinal teori

hakkında neredeyse hiçbir şey bilemezdik. Sabit bir masada oturup, dayanıklı bir kağıda yazıp, hayal kurarak düşünceleri belirli ve net kavramlara ve yargılara dönüştürmek imkansız olurdu. Gerçekte, şeylerin biçimi gerçekten vardır ve dahası, an be an önemli değişikliklere uğramaz ve bu nedenle şeyler kullanılabilir şeyler olarak var olurlar.

İdealistlerin ve metafizikçilerin şeylerin doğasına dair anlayışlarındaki bu rölativizm, bilgi teorisinde de yansıma bulmaktadır. Bu, özellikle emperyalizm dönemindeki burjuva felsefesinin tüm epistemolojisinin tipik bir özelliğidir. Lenin, Machizm'e karşı mücadelesinde, bilime ve bilimsel bilgiye düşman olan bu rölativizmin özünü derinden ortaya koymuştur. Bilginin sürekli değişim halinde olduğu ve ondan türetilen doğruların göreceli olduğu gerçeğine dayanarak, idealistler ve metafizikçiler, bilimsel bilgide istikrarlı, kesin veya mutlak hiçbir şeyin olamayacağı, her şeyin koşullu olduğu sonucuna varırlar. Bilginin nesnel dış dünyanın bir yansıması olmadığını ve insanın kendi duyularından başka hiçbir şey bilemeyeceği için dış dünyanın hiç var olmadığını iddia ederler. Böylece rölativizm, maddi dünyayı ve nesnel gerçeği reddetmek için bir silah olarak kullanılır.

Marksist diyalektik, bilimsel bilginin göreliliğinin, bilgimizde istikrarlı, sarsılmaz veya mutlak hiçbir şeyin olmadığı anlamına gelmediğini gösterir. Her bilimsel gerçek, belirli bir aşamada bilgimizin tarihsel sınırlamaları nedeniyle göreceli ve eksik olsa da, yine de mutlak bir gerçek kıvrıntısı içerir, çünkü dışımızda var olan nesnel dünyayı yansıtır. Lenin'in "tüm bilginin göreliliği ve her ileri biliş adımında mutlak içerik" önermesi, bilişin diyalektik doğasını güzel bir şekilde ortaya koymaktadır.¹

Bilgi kuramındaki Marksist diyalektik, hem her gerçeği, bilginin her aşamasını mutlaklaştıran dogmatizme, hem de bilginin her anını mutlak olarak dışlayan rölativizme karşı mücadele eder.

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 154.

Nesnel gerçeklikte bir anlık durağanlık ve istikrarın reddedilmesi, idealist konumları korumayı da amaçlamaktadır. Cratylus'un hareket anlayışının, materyalizmin ateşli düşmanı olan antik Yunan filozofu Platon tarafından kullanıldığını hatırlamakta fayda var. Platon şöyle akıl yürütmüştür: Eğer doğada katı ve istikrarlı hiçbir şey yoksa, o zaman bu gerçek dışı bir dünya, bir gölgeler dünyasıdır; bunun yanında, kalıcılık, değişmezlik ve mutlak istikrarla karakterize edilen bir "gerçek" dünya, bir fikirler dünyası var olmalı ve vardır da.

Aslında hareket, bir dinlenme anını dışlamaz. Her şey, dinlenmenin doğasını doğru ve diyalektik bir şekilde anlamakla ilgilidir. Hareketin farklı biçimleri vardır. Bu anlarda –ve bu anlar hem küçük hem de çok büyük (özellikle doğada) zaman dilimlerini kapsayabilir– bir nesnede meydana gelen süreçler durmadığında...

Onu etkilemez, önemli bir şekilde değiştirmez, nesne belirli bir durağanlık, denge halindedir. Üzerinde yazı yazdığım masa, çeşitli etkiler nedeniyle her an değişime uğrar – üzerine yaslanırım, elimi üzerinde gezdiririm, ışıktan, hava sıcaklığından vb. etkilenir. Ancak tüm bu değişikliklere rağmen, masa olmaktan çıkmaz, özelliğini kaybetmez . kendi Formlar . Bu, Ve Orada durum ünlü Dünyadaki her şey ve her olay, zaman zaman böyle bir barış halindedir .

Ancak tüm dinlenmeler göreceli ve geçicidir. Örneğin, bir masanın dinlenmesinin göreceli olmasının yanı sıra, dünyanın geri kalanıyla birlikte güneşin etrafında dönmesi nedeniyle daha derin bir anlamda da görecelidir: bir süre geçecek ve masa parçalanacak, toza dönüşecek, masa olmaktan çıkacaktır. Sonuç olarak, mutlak bir dinlenme yoktur ve olamaz. Sadece hareket mutlaktır. Zamanın belirli anlarında, hareket herhangi bir olgunun dinlenme halini yok eder, bozar.

Mutlak durağanlığın mutlaklaştırılması, hareketin tüm varoluşun temeli ve sabit faktörü olarak reddedilmesi veya bunun tersine, durağanlığın ve Cratylusçu hareket anlayışının reddedilmesi, doğanın gerçek yasalarını eşit derecede çarpıtır. Mutlak durağanlıktan harekete geçiş yoktur. Cratylus ve Bergson'un anladığı hareketten, nesnelere göreceli durağanlığına geçiş yoktur.

Burjuva felsefi düşüncesi, bu aynı derecede karmaşık metafizik ağlara kolayca düşer ve bir çıkış yolu bulamaz. Mutlak durağanlığın savunucuları, maddenin hareketinin kökenini açıklamak için gizemli bir ilk dürtüye, Tanrı'ya başvururlar. Tüm durağanlığı reddeden filozoflar, mantıksal olarak nesnel dünyanın varlığını reddetmeye, öznel idealizme ulaşırlar. Ve Spencer gibi eklektikler ve pozitivistler, hareket ve durağanlık sorusunu çözmede... çözenin imkansızlığında teselli bulurlar. Durağanlığı mutlak "hareketsizliğe" ve hareketi mutlak bir sürekliliğe dönüştürürler. Önlerine aşılmaz bir duvar ördükten sonra, onun geçilmezliğine hayret ederler. Örneğin Spencer, "en yavaş hareket, hareketsizlikten aşılmaz bir uçurumla ayrılmıştır" der.

Açıkça görülüyor ki, hareket ile durağanlık arasındaki ilişkiyi doğru bir şekilde kuran, hareketi mutlak, durağanlığı ise göreceli olarak ele alan Marksist diyalektik, bu soruyu çözebilecek tek yaklaşımdır. Diyalektik bir bakış açısından, durağanlıktan harekete ve hareketten durağanlığa geçişi anlamakta hiçbir zorluk yoktur. Çünkü mutlak durağanlık diye bir şey yoktur ve göreceli durağanlık da kendi başına bir hareket biçimidir; ancak daha önce de belirttiğimiz gibi, nesneyi özünde değiştirmeyen bir harekettir. Bu tür bir durağanlıktan harekete, daha doğrusu bir hareket biçiminden diğerine geçiş çok basittir.

Marksist diyalektiğin durağanlık ve hareket arasındaki ilişkiye dair bu genel önermeleri, bilimin gelişimi için muazzam bir metodolojik öneme sahipken, metafiziksel durağanlık teorisi bilimi öldürür ve insan bilgisini bilim karşıtı teorilere doğru iter. Burjuva felsefesi ve biliminde yaygın olan, dünyanın başlangıcı ve sonu hakkındaki mistik, gerici teoriler, metafiziksel durağanlık ve hareket kavramına dayanmaktadır. Bu teorilerden biri de evrenin sözde "ısı ölümü"dür.

Bu "teori" , ısıya dönüşen enerjinin uzayda homojen bir şekilde dağılma eğiliminde olduğu gerçeğine dayanmaktadır . Doğal süreçler, enerjinin sıcak bir cisimden soğuk bir cisme aktarılmasıyla karakterize edilir. Termodinamiğin ikinci yasasında belirtildiği gibi, ısının ısıtılmamış bir cisimden sıcak bir cisme aktarılması süreci kendiliğinden gerçekleşmez.

Buradan şü sonuca varılıyor: Enerji sonunda eşit olarak dağılıcak ve uzaya yayılacaktır. Bu, evrenin “ısı ölüümü” olacaktır. Maddenin ürettiğı her şey, hareket biçimlerinin tüm zenginliğı yok olacak ve bir daha asla ortaya çıkmayacaktır.

Bu sonuca 19. yüzyılda fizikçi Clausius varmıştı. Evrenin kaçınılmaz olarak “artık hiçbir değışikliğı meydana gelmeyeceğı ve dünyanın ölü bir durgunluk halinde olacağı” bir duruma ulaşacağını yazmıştı.

Modern idealistler ve metafizikçiler, evrenin kaçınılmaz sonuna dair bu “sonucu” çeşitli şekillerde yeniden ele alıyorlar. Örneğın, daha önce bahsedilen Jeans ve İngiliz fizikçi Eddington’ın ifadeleri şöyledir: “Evren sonsuza dek var olamaz: er ya da geç, enerjisinin son erg’inin azalan fayda merdiveninin en üst basamağına ulaştığı bir zaman gelir ve o anda evrenin aktif yaşamı sona erer” (*Jeans*).

“Evrenin tamamı, sonsuza dek uzak olmayan bir gelecekte termal dengeye ulaşacaktır” (*Eddington*).

Evrenin tamamının bir gün “ısı ölüümü” durumuna gireceğı tezi, izole sistemler için geçerli olan termodinamiğın ikinci yasasının tüm evrene gayrimesru bir şekilde genişletilmesinin sonucudur. Enerjinin dağılmasına dayanan evrenin sonu hakkındaki din adamlarının uydurduğı bu kurgu, büyük pratik öneme sahip değıerli bilimsel başarıların, dinin savunulması ve kitleler arasında “bilinmeyen güçlere” karşı korku ve “kaçınılmaz son” karşısında kayıtsızlık yaratmak için nasıl istismar edildiğinin bir başka örneğini sunmaktadır.

Evrenin “ısı ölüümü” teorisi, dünyanın bir başlangıcı olması gerektiğini ima eder. Gerçekten de, enerjinin dağılması dünyanın kaçınılmaz son kaderi ise, dünya başlangıçta bir enerji yoğunlaşması olmalıdır. Ama nereden geldi ve dünya başlangıçta bu kadar büyük miktarda enerjiyi hangi yasalara göre yoğunlaştırdı? Doğanın Diyalektiğı’nde bu saçma teoriyi sert bir şekilde eleştiren Engels, ironik bir şekilde şöyle der: “Dünyanın saati önce kurulmalıdır...”¹

¹ F, Engels, Doğanın Diyalektiğı, 1950, s. 229.

Amerika, İngiltere ve diğer kapitalist ülkelerdeki birçok “bilim insanı” evrenin başlangıcı ve sonu hakkında açıkça konuşuyor.

İşte bu tür idealist karanlıkçılığın bir örneği: “Böylece,” diye yazıyor belli bir Lincoln Barnett, “evren ‘ısı ölümü’ şeklinde veya uzmanların dilinde ‘maksimum entropi’ durumuyla sona eriyor. Evren, birkaç milyar yıl sonra bu duruma ulaştığında, *doğada meydana gelen tüm süreçler duracak* (!). Uzayın her yerinde aynı sıcaklık oluşacak. Enerjinin tamamı evrenin her yerine eşit olarak dağılacak için hiçbir enerji kullanmak mümkün olmayacak. Işık, ısı, sıcaklık olmayacak; sonsuz, *aşılmaz bir durgunluktan başka hiçbir şey olmayacak* “ (vurgu eklenmiştir.— M. R.).

Gördüğümüz gibi, bilimle hiçbir ilgisi olmayan bu tür ‘teoriler’, mutlak durağanlık, ‘sonsuz, aşılmaz durgunluk’ olasılığı varsayımına dayanmaktadır.

Engels, “Doğanın Diyalektiği”nde, hareket ile durağanlığın ilişkisinin diyalektik anlayışından yola çıkarak, bu tür teorilerin bilim dışılığını ortaya koymaktadır. Bazı güneşler, yıldızlar ölebilir ve ölmektedir, der Engels, ancak madde ve onun ayrılmaz özelliği olan hareket yok olamaz.

“Engels şöyle demişti: ‘Milyonlarca güneş ve dünya ortaya çıkıp yok olsa da; organik yaşam için koşulların bir güneş sisteminde ve tek bir gezegende oluşması ne kadar uzun sürse de; düşünme yeteneğine sahip bir beyne sahip hayvanların aralarından gelişip, kısa bir süre için yaşamlarına uygun koşullar bulup, sonra da acımasızca yok edilmeleri için kaç tane sayısız organik varlığın önce ortaya çıkıp yok olması gerekse de, maddenin tüm dönüşümlerinde sonsuza dek aynı kaldığından, hiçbir özelliğinin asla kaybolamayacağından ve bu nedenle, bir gün yeryüzündeki en yüce çiçeğini —düşünen ruhu — yok edeceği aynı demir gibi kesin zorunlulukla, onu başka bir yerde ve başka bir zamanda yeniden doğurmak zorunda kalacağından eminiz.’”¹

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 18-19.

Modern gericilerin, evrenin bir zamanlar ortaya çıktığını ve o zamandan beri sonuna doğru ilerlediğini iddia eden metafizik ve dini teorileri, gerçekler tarafından çürütülmektedir. Bu da, durgunluk ve hareketsizlik metafizik teorilerine karşı savaşılan Sovyet bilimi sayesinde olmuştur. Sovyet astrofizikçi V. A. Ambartsumian, yalnızca birkaç milyon yıl önce oluşmuş ve yaşı Dünya'dan kat kat daha genç olan yıldız topluluklarını keşfetti. Ambartsumian, galaksideki yıldız topluluğu oluşum sürecinin bugün de devam ettiğini belirtiyor.

Sovyet bilim insanı şöyle yazıyor: “Kaçınılmaz olarak şu sonuca varıyoruz: Açık yıldız kümelerindeki (birliklerindeki) yıldızlar, bu kümenin (birliğin) ortaya çıkışı sürecinde oluşmaktadır.”²

Bu gerçek tek başına burjuva astronomlarının dini teorilerini alt üst eder, çünkü yıldız oluşumunun, yani enerji yoğunlaşmasının, şu anda gerçekleşmekte olduğunu ve evrendeki hareketin asla duramayacağını, bir başlangıcı veya sonu olamayacağını kanıtlar.

Herhangi bir bireysel cismin veya cisimler sisteminin varlığı geçici ve fani niteliktedir. Ancak maddenin ortadan kaybolduğu veya doğanın çeşitli olaylarını yaratma ya da bir biçimden diğerine dönüşme yeteneğini kaybettiği bir durum asla ortaya çıkamaz. Madde ve onun temel özelliği olan hareket var olduğu sürece, ölü bir durgunluk hali var olamaz. Ve madde ve hareket sonsuza dek var olduğu ve var olmaya devam edeceği için, evrenin “öldüğü” bir zamanı hayal etmek saçmadır.

Sonuç olarak, hareket ve durağanlık arasındaki ilişkiye dair diyalektik doktrin, bilimi gelişimi için doğru ve gerekli yöne yönlendiren tek şeydir. Metafizik kaçınılmaz olarak gerici sonuçlara, din adamlığının bilime sızmasına yol açar.

² V. A. Ambartsumian, Yıldızların Evrimi ve Astrofizik, 1947, s. 15.

4. Ortaya Çıkan ve Gelişen Şeylerin Karşı Konulamazlığı

Dolayısıyla, hareketin tek bilimsel görüşü, hareketi eskinin yok olması ve yeninin ortaya çıkması, yani genel olarak değişim olarak anlamaktır. Yoldaş Stalin'in "Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine" adlı eserinde gösterdiği gibi, bundan son derece önemli bir sonuç çıkar:

"Diyalektik yöntem için önemli olan, o an güçlü görünen ama zaten sönmeye başlayan şey değil, ortaya çıkan ve gelişen şeydir; o an kırılğan görünse bile, çünkü onun için sadece ortaya çıkan ve gelişen şey yenilmezdir."¹

Marksist diyalektik, bugüne ve geleceğe odaklanır. Ona göre, yalnızca ortaya çıkan ve gelişen şey yenilmezdir, çünkü gelecek yalnızca yeni ve ilerici olana aittir. Bu nedenle, Marksist diyalektik bilinçli olarak bu yeniye odaklanır ve tohumunun bugünde görülmesini talep eder.

Yüzyıllar boyunca süregelen tarihsel deneyimler gösteriyor ki, tarihi oluşturan en şiddetli savaşlarda zafer, nihayetinde her zaman gücü artan, genişleyen ve zamanın ilerici eğilimlerini ifade eden tarafa ait olacaktır. Yeni olan henüz ortaya çıktığında zayıf olsa bile, eskiye kıyasla başlangıçta kırılğan görünse bile, zafer bir şekilde onun olacaktır. Hala sağlam bir şekilde yerleşmiş olan eski, her zaman yeninin filizlerinin önünde övünür ve onları yok etmek için tüm gücüyle çabalar. Galileo, teleskobunu kullanarak Jüpiter'in dört uydusunu keşfettiğinde ve böylece Kopernik'in Dünya'nın Güneş etrafındaki dönüşü hakkındaki öğretisini doğruladığında, eski görüşlere bağlı kalan Floransa lisesinden profesörleri teleskoptan bakmaya ve kendileri görmeye davet etti. Ancak profesörler sadece Galileo ile alay ettiler. Ve ne oldu? Kopernik ve Galileo'nun öğretileri zafer kazandı. Bilimde zafer, ortaya çıkan, henüz ilk adımlarını atmaya başlayan şeye gitti. O dönemde, bilimsel muhafazakarlar, Lomonosov'un birçok parlak keşfini yanlış anlamışlardı; bu keşifler, birçok

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 2. baskı, s. 537.

konuda bilimsel gelişmeleri bir buçuk yüzyıl öncesinden öngörmüştü. Bununla birlikte, muhafazakarların değil, Lomonosov'un fikirleri galip geldi. Kopernik, Galileo ve Lomonosov'un ortaya çıkan ve gelişen fikirleri neden karşı konulmazdı? Cevap açık: Çünkü bunlar, her geçen on yılda ve her geçen yüzyılda doğanın gizemlerine daha da derinlemesine nüfuz eden bilimin ilerleyici gelişimini ifade ediyordu.

Marx, yeni bir sosyalist sistemin zaferinin kaçınılmazlığını ilan eden başyapıtı Kapital'i yayınladığında, o zamanki hâlâ çok güçlü kapitalist sistemin ideologları, sessizliğin yeni toplumsal fikirleri boğabileceğine inanarak onu bastırmaya çalıştılar. Ancak bu fikirler rastgele bir düşünce değildi; tarihin nesnel seyrini yansıtıyordu: mücadelesi bu yeni fikirlerde özetlenen bir sınıf zaten vardı. Ve bu fikirlerin yayılması ve gelişmesinin yoluna ne kadar engel konulursa konulsun, ne kadar zulüm görürlerse görsünler, aşılamazlardı. Bugün, Marksizm-Leninizm fikirleri yaygın olarak yayılıyor ve Sovyetler Birliğimizde ve halk demokrasilerinde egemen konumdalar.

Aynı şeyi toplumsal ilişkilerin gelişiminde de göreceğiz.

Marx ve Engels, 1848 devriminden sonra şunları yazdılar:

“Devrimci partinin, daha doğrusu kıtadaki devrimci partilerin, savaş hattının her noktasında yaşadığı bu kesin yenilgiden daha kesin bir yenilgi hayal etmek zordur. Ama bunun ne önemi var? Devrimleri bir avuç kışkırtıcının kötülüğüne bağlayan o batıl inancın günleri çoktan geride kaldı. Günümüzde herkes biliyor ki, her devrimci ayaklanmanın ardında her zaman ve her yerde, eski kurumlar tarafından karşılanması engellenen belirli bir toplumsal ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç henüz o kadar güçlü hissedilmeyebilir, genel bilince o kadar nüfuz etmemiş olabilir ki, anında zaferi garanti altına alsın; ancak şiddetle bastırılmasına yönelik her girişim, onu giderek artan bir güçle ortaya çıkarır ve sonunda zincirlerini kırar. Bu nedenle, yenilirse, yeniden başlamaktan başka seçeneğimiz kalmaz..¹

¹ K. Marx, Seçilmiş Eserler, Cilt II, 1941, s. 31, 32.

Bu sözler, ortaya çıkan ve gelişen her şeyin karşı konulamazlığına dair diyalektik önermenin mükemmel bir örneğini oluşturmaktadır. Ortaya çıkan ve gelişen her şeyin karşı konulamazlığı, bunların ardında belirli bir toplumsal ihtiyacın yattığı gerçeğinde yatmaktadır. Üretken güçler, belirli bir seviyeye ulaştıklarında, buna karşılık gelen bir üretim ilişkisi biçimi talep ederler. Ve bu talep, karşılanana kadar sona ermez. Yeni toplumsal ihtiyaçların ardında belirli toplumsal güçler, sınıflar ve halklar bulunur. Aslında, bu, Marksizmin muazzam öngörü gücünün sırrıdır: Tarihteki her büyük dönüm noktasının ardında, nihayetinde karşılanması gereken belirli toplumsal ihtiyaçları görmeyi öğretir.

Kitleleri devrime, eski ve geçerliliğini yitirmiş toplumsal yaşam biçimlerine karşı ilerici bir savaşa iten ve mücadelelerini tarihsel bir zorunluluk haline getiren nedenlerin derin bir tanımını Lenin'de buluyoruz: "...on milyonlarca insan emir üzerine devrime gitmez, ancak çaresiz bir ihtiyaç ortaya çıktığında, halk kendilerini imkansız bir durumda bulduğunda, genel baskı, on milyonlarca insanın kararlılığı tüm eski engelleri yıktığında ve gerçekten yeni bir yaşam yaratma konumuna geldiğinde giderler." ¹

Ortaya çıkan ve gelişen şeylerin karşı konulamazlığının nedenleri bunlardır. Değişim, eskinin kaybolması ve yeninin ortaya çıkması olarak gelişmenin doğası, yeninin, ilerlemenin karşı konulamaz gücünü içerir. Metafizik dünya görüşünün gerici özü tam olarak burada yatmaktadır. her şeyi aydınlatıyor eskimiş, ortaya çıkan her şeye karşı savaşan ve Gelişmekte .

Ancak yeni olanın yenilmezliğini ve zaferini pürüzsüz ve her zaman doğrusal bir süreç olarak sunmak bir hata olurdu. Marksizm-Leninizmin diyalektiğinin, nesnel gelişmenin resmini basitleştiren, tüm karmaşıklığını ve çelişkilerini göz ardı eden ve onu zikzaklar veya sapmalar olmadan düz bir çizgi olarak tasvir eden herhangi bir düz teoriyle ortak noktası

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 24, 4. baskı, s. 465.

yoktur. Lenin ve Stalin, oportünistlerin teorilerinin her zaman toplumun gelişimine dair böyle bir anlayışa dayandığını gösterdiler: hem “gelişmeyi” hem de “ilerlemeyi” “tanıdılar”, ancak toplumun, sınıf mücadelesinin gelişim yolunun hiçbir zorluk, engel, zikzak bilmemesi gerektiğine inanıyorlardı. “Savaşmaya” hazırdılar, ancak önceden herhangi bir yenilgiye karşı bir garanti olması ve zekice ifade ettikleri gibi, Lenin alaycı bir şekilde, devrim treninin raylarda kolayca ve sorunsuz bir şekilde ilerlediğini, ta ki kondüktör bu “devrimcilere” “Sosyalizm istasyonu, inin” diyene kadar söyledi. Ancak bu tür devrimler hiç var olmadığı ve var olamayacağı için, tüm bu teorilerin açık bir anlamı vardır: bunlar devrime, sosyalizme karşı teorilerdir. Felsefi temelleri, diyalektiğin metafizikle, metafiziksel gelişim teorileriyle değiştirilmesidir.

Birbirine düşman sınıflara bölünmüş bir toplumda, yeni olan her zaman dünyanın eski güçlerine karşı bir mücadele içinde doğar; buna karşılık, eski olan yeniye karşı çıkar ve çoğu zaman ortaya çıkan ve gelişen şey üzerinde geçici bir zafer kazanır. Yeni bir şey ortaya çıktıktan sonra, hemen önünde özgür bir yol olduğunu ve özgürce gelişebileceğini hayal etmek imkansızdır. Toplum tarihinde bu asla olmamıştır. Aksine, tarihin hangi dönemini ele alırsak alalım, yeni olanın her zaman mücadele içinde ortaya çıktığını ve geliştiğini ve bu mücadelede zorlukların üstesinden geldiğini göreceğiz.

Devrimimizin gelişmesindeki zorlukları açıklayan Lenin, 1918’de şöyle yazmıştı: “Tarihsel faaliyet, Nevski Bulvarı’nın kaldırımında ilerlemek değildir,” demişti büyük Rus devrimci Çerņişevski. “Proletarya devrimine yalnızca ‘kolay ve sorunsuz ilerlemesi, çeşitli ülkelerin proletaryalarının derhal birleşik eylemde bulunması, yenilgiye karşı önceden bir garanti verilmesi, devrim yolunun geniş, özgür ve düz olması, böylece zafere giden yolda zaman zaman en ağır fedakarlıkları yapmak, ‘kuşatılmış bir kalede oturmak’ veya en dar, geçilmez, dolambaçlı ve tehlikeli dağ yollarından geçmek gerekmemesi şartıyla’ ‘izin veren’ kimse, devrimci değildir, burjuva entelijansiyasının pedantlığından kurtulmamıştır ve aslında kendisini sürekli olarak bizim Sağ Sosyalist Devrimcilerimiz, Menşeviklerimiz ve hatta (daha az sıklıkla da olsa) Sol

Sosyalist Devrimcilerimiz gibi karşı devrimci burjuvazinin kampına kayarken bulacaktır.”¹

Lenin’in tarihin diyalektik gelişiminin karmaşıklığını anlamadaki başarısızlığı bu kadar sert bir şekilde eleştirmesi ve bu başarısızlığı siyasi olarak değerlendirmesi anlaşılabilir bir durum. Menşevikler, devrimci değil, siyasette Gogol’ün Manilovlarıydı; çünkü ülkemizde devrim için kolay bir yolun açılacağı zamanı (ki gerçekte bu asla gelmeyecekti) bekliyorlardı. Ancak Lenin, tarihsel gelişimin karmaşıklığını ve dolambaçlı doğasını vurgularken, aynı zamanda Menşevikleri, tarih gerekli ön koşulları yarattığında, eski dünyanın güçlerine karşı doğrudan, devrimci bir zafer yolunun gerekliliğini ve mantığını tanımaktan duydukları oportünist korku nedeniyle de kınadı. Lenin, Menşevik reformistlerin tarihsel gelişmenin zikzaklı doğasına ilişkin sofistike göndermelerini ortaya koyarak, tarih, çatışan güçlerin kararı için düz veya zikzaklı bir yol seçme sorusunu ortaya koyduğunda, Marksistlerin kitlelere “düz yolun tercihini açıklayabilmeleri, kitlelere düz yolu seçme mücadelesinde yardımcı olabilmeleri, böyle bir mücadele için sloganlar verebilmeleri vb.” gerektiğini söyledi.¹

Gelişmenin karmaşıklığını anlamamak, insanı gerçek karşısında silahsız bırakır ve tarihin en ufak bir dönüşünde, ilerleyişinde yaptığı ilk zikzakta paniğe kapılmaya, devrimin ölümünden, “asla silahlanmamalıydık” diye haykırmaya zorlar. Yoldaş Stalin’in sağcı oportünistleri zorluklara boyun eğdikleri için nasıl azarladığını hatırlayalım. Yoldaş Stalin, 16. Parti Kongresi’nde şöyle demişti: “Ne zaman bir zorluk veya bir engel ortaya çıksa, zaten alarma geçiyorlar: Ya bir şey olursa? Bir hamamböceği bir yerde hışırıyor, daha deliğinden çıkmadan bile, hemen geri çekiliyorlar, dehşete kapılıyorlar ve

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 28, 4. baskı, s. 50.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 13, baskı 4, s. 8.

bir felaketten, Sovyet iktidarının ölümünden bahsetmeye başlıyorlar.”²

Lenin ve Stalin, partimizi ve halkımızı, gelişmenin tüm karmaşıklığını anlama ruhuyla, ilerlemenin önündeki her türlü zorluğun üstesinden gelme mücadelesi ruhuyla eğitmemiş olsalardı, sosyalizm için verdikleri tarihi mücadelede bu kadar büyük başarılar imza atamazlardı. Bunu anlamak hiç de zor değil.

Ancak, gelişmenin karmaşıklığını vurgularken, en önemli şeyi unutmamalıyız: ortaya çıkan ve gelişen her şeyin yenilmezliği. Tarihin akışı ne kadar karmaşık olursa olsun, ne kadar çok dönemeç ve sapma içerirse içersin, amansızca ileriye ve yalnızca ileriye doğru ilerler.

Lenin, tarihin gelişimindeki tüm zikzakların içinden kırmızı bir iplik geçirilmesini, böylece başlangıcını, devamını ve geleceğini görebilmeyi, özellikle mücadele anlarında karmaşık ve rengarenk gelişim tablosuna takılıp kalmamayı, tabiri caizse tarihe aşağıdan değil, yukarıdan bakmayı, gelişim çizgisinin, ne kadar zikzaklı olursa olsun, ileriye doğru giden bir çizgi olarak görüldüğü bir kulede durmayı talep etti.

1927’de Sun Yat-sen Üniversitesi öğrencileriyle yaptığı bir sohbet, Yoldaş Stalin, Chiang Kai-shek’in karşı devrimci darbesinin anlamını ve Çin devriminin geleceğini değerlendirirken şunları söyledi:

“Devrim hareketinin sürekli yukarı doğru bir yönde ilerlediği düşünülemez. Bu, devrime ilişkin kitabi ve gerçekçi olmayan bir görüştür. Devrim her zaman zikzaklar çizerek ilerler, bazı alanlarda eski düzeni yıkıp geçerken, diğerlerinde kısmi yenilgiler yaşar ve geri çekilir. Chiang Kai-shek’in darbesi, Çin devriminin seyrindeki bu zikzaklardan biridir ve devrimi kirliliklerinden arındırmak ve güçlü bir tarım hareketinin yolunda ilerletmek için gerekiydi .¹

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 13, s. 14.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 9, s. 260.

Çin devrimi o zamandan beri birçok zorluğun ve iniş çıkışın üstesinden gelmek zorunda kaldı, ancak nihayetinde halk devrimi en büyük zaferine ulaştı. Zorluklar ve sınamalar, geçici yenilgiler ve aksilikler yalnızca Çin Komünist Partisi'ni güçlendirdi ve onun liderliğinde Çin halkı özgürlüğüne kavuştu.

Tarih birçok savaştan oluşur, ancak bireysel savaşların başarısızlıkları, ortaya çıkan ve gelişen şeyin nihai zaferini ortadan kaldıramaz. Tarih zikzaklar çizer ve kıvrılır, ancak geriye gitmek veya takılıp kalmak için değil. Her tarihsel zikzak veya kıvrım göreceli ve özeldir, oysa ileriye doğru hareket, gelişme ve yeni ve ilerici olanın karşı konulamazlığı mutlak ve evrenseldir.

Bu durum doğada da geçerlidir: Bahar, kışı hemen alt etmez. Ilık bahar günlerinin ortasında, aniden bir kar fırtınası yeniden başlar. Ancak bu fırtına, baharın zafer yürüyüşünü durdurmaya güçsüz kalır.

Kış hala hareketli.
Ve Bahara homurdanıyor.
Gözlerinde bir gülümseme beliriyor.
Ve sesler giderek daha da yükseliyor...

Kötü cadı çıldırmıştı.
Ve karı yakalayıp,
güzel bir çocuğa dönüşmesi için akmasına izin
verdi...

Baharın kederi azdır:
kendini karda yıkadı
ve daha da pembeleşti.

(Tyutchev).

Düşmana meydan okuyarak, tarihin ilerici güçleri de gelişir: geçici yenilgiler bu güçleri yumuşatır ve yeni bir atılım için birleştirir. Bu nedenle, giden sınıflar ortaya çıkan ve

gelişen her şeye ne kadar engel çıkarırsa çıkarsın, zafer nihayetinde yeniye, ilericiye aittir.

Son yıllarda tarih, bu yasayı güzel bir şekilde doğrulayan birçok önemli ders verdi. Sovyetler Birliği'nin Nazi Almanyası'na karşı savaşı, yeni sosyalist sistemin tüm gücünü ve eski toplumun karanlık, gerici güçlerine karşı mücadeledeki yenilmezliğini canlı bir şekilde gösterdi.

Savaşın başlangıcında SSCB için hüküm süren elverişsiz koşullar nedeniyle, Nazi ordusu Sovyet topraklarının önemli bir bölümünü geçici olarak işgal etmeyi başardı. Faşizm zaten “zaferini” ilan etmişti.

Ancak tarih, tam da bu anda — ve belki de bu sefer en çarpıcı şekilde — tarihsel olarak gelişmiş ve ilerici olan her şeyin yenilmezliğini ve yaşayabilirliğini bir kez daha doğruladı. Çok kısa bir süre içinde, Sovyet sosyal ve siyasi sisteminin, Sovyet ekonomisinin, Sovyet ideolojisinin, Sovyet silahlı kuvvetlerinin ve askeri biliminin, faşist gericiliğin ekonomisi, politikası, ideolojisi ve askeri makinesine karşı tüm avantajları ortaya çıktı.

Savaşın en zorlu günlerinde, Alman birlikleri Moskova'nın kapılarında beklerken, Stalin, zaferimize olan sarsılmaz inancıyla Sovyet halkına ve Sovyet ordusuna ilham verdi. Yoldaş Stalin, 7 Kasım 1941'de Kızıl Ordu geçit töreninde yaptığı konuşmada şunları söyledi:

“Alman işgalcilerini yenebileceğimizden ve yenmemiz gerektiğinden şüphe duyulabilir mi?”

Üstelik bu zorlu anda J. V. Stalin, Sovyet Ordusu askerlerine ve komutanlarına hitaben şunları söyledi:

“Bütün dünya, Alman işgalcilerinin yağmacı ordularını yok edebilecek bir güç olarak sana bakıyor. Alman işgalcilerinin boyunduruğu altına düşmüş Avrupa'nın köleleştirilmiş halkları, seni kurtarıcıları olarak görüyor.”¹

¹ J. V. Stalin, Sovyetler Birliği'nin Büyük Vatanseverlik Savaşı Üzerine. Gospolitizdat, 1951, s. 39

Zaferin yaklaştığı inancı ve iyimserliğiyle dolu bu sözlerin ardında, Sovyet sosyalist sisteminin, Sovyet devletinin yenilmez gücü yatıyordu ve Stalin'in sesi bu yenilmez gücün sesiydi.

Peki ne oldu? Sovyet devleti kazandı, tarihsel olarak kazanması gereken de buydu. Sovyet halkı savaşı kazandı, çünkü Sovyet halkı yeni olan, ortaya çıkan ve gelişen şeyler için yenilmez bir güçtür.

Ancak tarihin yeni, ilerici güçlerinin yenilmezliği, II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, yalnızca Sovyetler Birliği'nde değil, birçok yerde kanıtlandı. II. Dünya Savaşı sonucunda emperyalist cephe daha da büyük hasar gördü. Sosyalist yapılanma yoluna giren bir dizi Avrupa devleti, kapitalist sistemden koptu. Bu ülkelerin halkları –Romanya, Çekoslovakya, Polonya, Bulgaristan, Macaristan ve Arnavutluk– yalnızca komünistlerin onları yeni, mutlu bir hayata götürebileceğinin bilinciyle komünistleri takip etti. Kurtarıcıları olan Sovyet halkı, onlara deneyimleriyle yolu gösterdi ve Sovyet devletinin yenilmez gücünü zaferlerinin garantisi olarak gördüler.

Büyük Çin halkı, Çin Komünist Partisi önderliğinde yeni ve özgür bir yaşam inşa ediyor. Diğer Asya ülkeleri de emperyalist kölelikten kurtuluş mücadelesine girişti.

Savaşın sonuçları ve etkileri, komünizmin dünya çapında yenilmez olduğunu da gösterdi. Küresel burjuvazinin, Avrupa işçilerinin gözünde komünistleri ve komünist partileri itibarsızlaştırmak, olayların gidişatını etkileme yeteneklerinden mahrum bırakmak için ne kadar çaba harcadığını düşünün! Peki sonuç ne oldu? Komünistler savaş öncesinde ve sırasında ne kadar zulüm görmüş olurlarsa olsunlar, yollarına ne kadar engel çıkarılmış olursa olsunlar, savaştan daha güçlü çıktılar. En zorlu sınavlarda, halkın çıkarlarını, demokrasinin çıkarlarını komünistlerden daha tutarlı bir şekilde savunanların olmadığını gösterdiler.

Emperyalizmin kötü ideologları ve reformcu uşakları, dünya genelinde komünist partilerin artan etkisini istedikleri

kadar “koşulların tesadüfü”, “kurnaz” komünistlerin kışkırtması vb. ile ilişkilendirebilirler. Biz çok iyi biliyoruz ki bu gerçek, çağımızda toplumsal kalkınma için hayati bir ihtiyaç olan komünizmin karşı konulamaz gücünü ifade etmektedir.

On milyonlarca insan artık, Amerikan ve İngiliz emperyalistlerinin kışkırttığı yeni bir dünya savaşına karşı komünistlerden daha tutarlı destekçiler ve barış savaşçıları olmadığını görüyor. İnsanlar kendi deneyimlerinden ders çıkararak gerçek dostlarını ve koruyucularını tanımayı öğreniyorlar.

Lenin bir keresinde şöyle demişti:

“Komünizm, toplumsal yaşamın her yönünden ‘yetişir’; filizleri her yeredir. ‘Enfeksiyon’ (burjuvazinin ve burjuva polisinin en sevdiği ve en ‘hoş’ benzetmeyi kullanacak olursak) organizmaya çok sıkı bir şekilde nüfuz etmiş ve tüm organizmaya yayılmıştır. Bir çıkış özellikle dikkatlice ‘tıkanır’sa’, ‘enfeksiyon’ başka bir çıkış yolu bulacaktır, bazen en beklenmedik olanı. Hayat bedelini alacaktır... Komünistler, geleceğin her halükarda onlara ait olduğunu bilmelidirler...”¹

Yoldaş Stalin, Churchill’in konuşmasıyla ilgili olarak Pravda muhabirine verdiği ünlü röportajda, “Komünist etkinin büyümesi bir tesadüf olarak değerlendirilemez. Bu tamamen doğal bir olgudur. Komünist etki, Avrupa’da faşist yönetimin zorlu yıllarında komünistlerin faşist rejime karşı ve halkın özgürlüğü için güvenilir, cesur ve özverili savaşçılar olduklarını kanıtlamaları nedeniyle büyüdü.” demişti. Ve sonuç olarak Yoldaş Stalin şöyle devam etti:

“Bu, tarihsel gelişmenin kanunudur”².

İşte Marksist diyalektiğin ortaya çıkan ve gelişen şeyin yenilmezliği hakkındaki görüşü pratikte bu şekilde gerçekleşir.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 31, baskı 4, s. 81.

² J. V. Stalin, Pravda muhabiriyle Bay Churchill'in 13 Mart 1946'daki konuşması hakkında yaptığı röportaj, Gospolitizdat, 1946, s. 12.

5. Marksist Diyalektik ve Yeniliğin Anlamı.

Gelişmeyi, eskinin yıkılması ve yeninin ortaya çıkması olarak diyalektik bir anlayışla ele almak, bilgimiz ve pratik faaliyetlerimiz üzerinde çok önemli bir talep oluşturmaktadır. Bu talep şu şekilde formüle edilebilir: yeniyi, ortaya çıkan görmek, bu yeniliği hissetmek, her girişimde ileriye bakmak ve hareket olasılığını gözden kaçırmamak. Eğer her şey evrim geçiriyorsa, eğer olgular ölü, donmuş varlıklar değil de hareket eden ve değişen varlıklarsa, o zaman herhangi bir bilgi ancak olguları gelişimleri içinde anlıyorsa, düşüncüyü eskinin yüküyle esir etmiyorsa ve eskinin yeniyeye yol verdiğini anlıyorsa bilimsel olabilir.

Yeni olanı sezme, hayatın nereye gittiğini görme yeteneğinin, devrimci proletarya partisinin pratik faaliyetleri için ne kadar büyük bir öneme sahip olduğu açıktır.

Yoldaş Stalin, yenilik duygusunu bir Bolşevik'in kıymetli bir özelliği olarak nitelendirmiştir. Bu anlaşılabilir bir durumdur, çünkü Bolşevik Partisi'nin tüm politikası, yeni komünist sistemin zaferi için zemin hazırlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle Yoldaş Stalin'in şu önemli önermesi ortaya çıkmıştır: “Dolayısıyla, politikada hatalardan kaçınmak için geriye değil, ileriye bakmak gerekir.”

Lenin de aynı şeyden bahsetmiştir: “...bir Marksist, devrimci bir dönemin başlangıcını *ilk gören ve bağnazlar sadık tebaanın kölece uykusundayken bile halkı uyandırmaya ve çanları çalmaya başlayan kişidir.*”¹

Ayrıca: “Herhangi bir canlı olguyu gelişiminde tasvir etmek isteyen herkes kaçınılmaz ve zorunlu olarak bir ikileme karşı karşıya kalır: ya öne geçmek ya da geride kalmak. Orta yol yoktur. Ve eğer tüm veriler sosyal evrimin doğasının tam olarak böyle olduğunu, bu evrimin zaten çok ilerlediğini gösteriyorsa... ve aynı zamanda bu evrimi geride tutan koşullar

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 11, 4. baskı, s. 316.

ve kurumlar da tam olarak belirtilmişse... o zaman böyle bir öne geçmenin hiçbir hatası yoktur.²

Proletaryanın büyük önderleri ve Marksist-Leninist ilim dünyasının önde gelen isimleri Lenin ve Stalin, yaşamda ortaya çıkan yeni unsurları derinlemesine anlama, eski toprağın üzerinden yeni filizlenen bu yeni unsuru belirleme ve sadece bu yeni unsuru belirlemekle kalmayıp, işçi sınıfını bu yeni unsuru egemen güç haline getirmek için örgütlenme yeteneğine sahiptiler. Lenin'in, 1905'te İşçi Vekilleri Sovyetlerini kuran ve Sovyet iktidarını proletarya diktatörlüğünün yeni bir devlet biçimi olarak başlatan işçi kitlelerinin girişimini nasıl ele geçirdiğini hatırlayalım.

1918'de, Ekim Devrimi'nin temizlediği topraklarda, emeğe yönelik yeni, komünist bir tutumun ilk filizleri ortaya çıktı: komünist subotbotnikler. Genç, hâlâ kırılğan cumhuriyetimizde var olan eski tutumlara, kapitalistler için uzun yıllar çalışmanın beslediği eski emek anlayışına kıyasla, emeğe yönelik bu komünist tutumun ilk filizleri hâlâ çok zayıf ve önemsizdi. Bununla birlikte, Lenin bu filizlerin büyük gücünü gördü ve anladı ve Bolşevik Partisi'ni bu yeni filizleri beslemeye yönlendirdi.

Menşevikler, Sosyalist Devrimciler ve tüm burjuva ideologlar yeni filizlerin zayıflığıyla alay ettiler. Lenin, Menşeviklere ve Sosyalist Devrimcilere yanıt olarak makalelerinden birinde şunları yazdı:¹

“Ama biz ütopyacı değiliz ve burjuva ‘argümanlarının’ gerçek değerini biliyoruz. Ayrıca, ahlaktaki eski izlerin, devrimden sonra bir süre için yeni filizlerin önüne geçeceğini de biliyoruz. Yeni yeni doğduğunda, eski her zaman bir süre ondan daha güçlü kalır; bu hem doğada hem de toplumsal yaşamda her zaman böyledir. Yeni filizlerin zayıflığıyla alay etmek, ucuz entelektüel şüphecilik ve benzeri şeyler —

² V. I. Lenin, Eserler, Cilt 3, 4. baskı, s. 279.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 29, baskı 4, s. 391.

bunların hepsi özünde burjuvazi ve proletarya arasındaki sınıf mücadelesinin yöntemleri, kapitalizmin sosyalizme karşı savunmasıdır. Yeni filizleri dikkatlice incelemeli, onlara azami özeni göstermeli, her türlü şekilde büyümelerine yardımcı olmalı ve bu zayıf filizleri 'beslemeliyiz'.”²

Yoldaş Stalin'in, 1935'te sömürünün yokluğu, işçilerin yaşam koşullarında radikal bir iyileşme, yeni sosyalist teknolojinin gelişmesi ve yeni personel temelinde ortaya çıkan Stahanovcu hareketin ilk filizlerine ilişkin değerlendirmesi son derece önemliydi. Yoldaş Stalin, Stahanovcuların ilk Tüm Birlik Konferansı'ndaki konuşmasında Stahanovcular hakkında şunları söyledi: “Üç yıl önce böyle insanlarımız yoktu, ya da neredeyse hiç yoktu. Bunlar yeni, özel insanlar.”¹

Yoldaş Stalin, Stahanovcu hareketin büyük bir geleceği olduğunu öngörmüştü. Hareketin sanayimizi devrimleştireceğini, Sovyet işçi sınıfında kültürel ve teknik bir yükselişin “ilk başlangıçlarını, zayıf da olsa, içerdiğini” ve bunun komünizme geçiş için gerekli olduğunu söylemişti.

“Bugün Stahanovcuların sayısı hâlâ az, ama yarın on kat daha fazla olacağından kim şüphe edebilir? Stahanovcuların endüstrimizde yenilikçi oldukları, Stahanovcu hareketin endüstrimizin geleceğini temsil ettiği, işçi sınıfının gelecekteki kültürel ve teknik yükselişinin tohumunu içerdiği, sosyalizmden komünizme geçiş ve zihinsel ve fiziksel emek arasındaki karşıtlığın ortadan kaldırılması için gerekli olan en yüksek iş verimliliği seviyelerine ulaşabileceğimiz tek yolun bize açıldığı açık değil mi?”²

Stakhanov hareketinin kısa sürede kitlesel hale geldiği, sanayi ve tarımın yükselişinde büyük rol oynadığı, sürekli olarak genişlediği, büyüdüğü ve güçlendiği iyi bilinmektedir.

² Aynı eser, s. 392.

¹ J. V. Stalin, Leninizm Sorunları, II. baskı, s. 493.

² Aynı eser, madde 496.

Yeniye dair bir anlayış, özellikle sosyalizm ve komünizmin inşası sürecinde çok önemlidir. Burada, eskinin yok olması ve yeninin ortaya çıkması ve büyümesi özel bir yoğunlukla gerçekleşir. Kitlelerin –işçilerin, mühendislerin ve kolektif çiftçilerin– yaratıcı girişimi, yüksek iş verimliliği için sürekli olarak yeni mücadele biçimlerini ileriye taşımaktadır. Sadece son yıllarda bile, endüstrimizde üretim sürecini hızlandırmanın, belirli bir ürünü üretmek için gereken süreyi kısaltmanın, malzeme tasarrufu sağlamanın, ürün kalitesini iyileştirmenin, makine ve ekipmanların kullanım ömrünü uzatmanın, Stahanov deneyimini aktarmanın, işletme karlılığını artırmanın ve benzeri birçok yeni biçim, yöntem ve yol ortaya çıkmıştır. Bu yeni gerçeği görmek ve hızlı gelişimini teşvik etmek, sosyalizmden komünizme kademeli geçişin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için çok önemlidir.

Sovyet toplumunun ayırt edici bir özelliği, ilerlemeyi teşvik eden her yeni şeyin hızla benimsenmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Toplumumuzda bile, yeni olanın gelişimi her türlü bürokratik unsur, Komünist Parti ve Sovyet devleti tarafından dayatılan engeller ve bariyerlerle hâlâ sekteye uğrasa da, bu unsurlarla mücadele ederek ve Sovyet halkında yenilikçilik ruhunu geliştirerek, yeni olanın zaferinin yolu açıldı. Ve bu yeni güç, karşı konulamaz bir güçle ülke geneline yayıldı. Örneğin, Krasnokholmsky Yün Fabrikası'nda ustabaşı olan A. Çutkikh'in mükemmel kalitede bir ekip kurma girişimi, bir ay içinde tüm ülkenin malı haline geldi. Mühendis Kovalev'in Stahanov deneyimini aktarma yöntemi de hızla yayıldı. Birçok Stahanovistin –Rossiysky, Bortkevich, Nazarova ve diğerlerinin– yenilikçi çalışmaları da benimsendi ve yaygınlaştırıldı.

Yeni çalışma biçimlerinin ortaya çıkması, üretim teknolojisinin gelişmesi ve fabrikalarda ve kolektif çiftliklerde teknolojinin hızla ilerlemesi, iş örgütlenmesinde değişiklikleri ve yeni çiftlik yönetimi yöntemlerini zorunlu kılmaktadır. Bu yeni ihtiyaçların fark edilememesi, yönetimdeki muhafazakarlık ve iş yapısının yeniden düzenlenmesindeki gecikme, gelişimimizi engelleyen ciddi engellerdir.

Komünist Parti, kadrolarına gerçek bir Bolşevik liderin sahip olması gereken değerli nitelikleri aşilar: yeniyi görebilme, geriye değil ileriye bakabilme, tanıdık ama artık eskimiş olandan kopabilme, yeniyi cesurca ortaya koyabilme, iş örgütlenmesinin biçim ve yöntemlerini, liderlik biçim ve yöntemlerini sürekli olarak geliştirebilme yeteneği.

6. Olasılık ve Gerçeklik. Yeni Olanın Geliştirilmesinde Pratik Faaliyetin Rolü.

Marksist diyalektik ilke olan ortaya çıkan ve gelişen şeyin yenilmezliği, her ilerici olgunun insanların bilinçli eylemi olmadan otomatik olarak zafer kazanacağı anlamına gelmez. Dahası, Lenin'in dediği gibi, yeninin tohumları beslenmezse, büyümeleri kolaylaştırılmazsa, gelişip yayılmayabilir. Başlangıçta, yeni her zaman sadece gelişme *olasılığını temsil eder. Ancak olasılık tek başına gerçekliğe dönüşemez.* Tarihsel deneyim, toplumun gelişmesinin, belirli görevleri gündeme getirirken, bunların insanların aktif katılımıyla çözülmesini gerektirdiğini kanıtlamaktadır.

Dolayısıyla, olasılık ve gerçeklik sorunu hem bilişsel süreçler hem de toplumu dönüştüren pratik faaliyetler için hayati önem taşımaktadır. Bu diyalektik kavramlar, aralarındaki ilişkiler ve aralarındaki geçişler, gelişmenin nesnel diyalektiğini yansıtmaktadır.

Doğada da yeni olan başlangıçta bir potansiyel olarak var olur. Bir tohum yalnızca bitki gelişimi potansiyelini içerir. Bu potansiyelin gerçeğe dönüşmesi bir dizi koşula bağlıdır. Bu koşullar mevcutsa, böyle bir dönüşüm gerçekleşir. Ancak doğada, potansiyelin gerçeğe dönüşümü kendiliğinden gerçekleşir (doğanın bilinçli insan faaliyetinin erişemeyeceği kısmını düşünürsek).

Toplumda, yeninin olasılıktan gerçeğe dönüşümü, insanların pratik faaliyetleri aracılığıyla gerçekleştirilir.

Dolayısıyla tarihin öznel güçlerinin —halkların, sınıfların, partilerin, liderlerin — muazzam rolü vardır. Toplumun gelişimi, toplumsal hayatta yeni ve ilerici olanın ortaya çıkışı ve yenilmezliği hakkındaki Marksist doktrinin, insanların bilinçli eylemlerini dışlayan veya görmezden gelen çeşitli görüşlerle hiçbir ortak noktası yoktur.

Gelişim sürecinde olasılık ve gerçeklik arasındaki diyalektik ilişkiyi ele alırken, öncelikle olasılık ile gerçek olanı birbirinden ayırmak gerekir. İki arasındaki herhangi bir karışıklık, ciddi teorik ve pratik hatalara yol açabilir. Belirli bir olgunun olasılığı, onun gelişimi için yalnızca gerekli bir ön koşuldur; gerçeklik ise zaten gerçekleşmiş, gerçekleşmiş bir olasılıktır. Bunları karıştırmak, henüz gerçeklik haline gelmemiş olanı zaten var olan bir gerçeklikmiş gibi göstermek; yeni olan için verilen pratik mücadeleyi, onun zaferini küçümsemektir.

Lenin şöyle yazıyor: “Olası olan ile gerçek olanı birbirinden ayırmamız gereken yer tam olarak ‘metodoloji’dir”¹. Yoldaş Stalin ise şöyle diyor: “...olası olan henüz gerçeklik değildir”².

Ancak elbette, onları birbirinden ayırmak, aralarına metafizik bir duvar örmek için gerekli değildir.

Gerçek hayatta, belirli koşullar altında bir geçiş, bir şeyin başka bir şeye dönüşümü gerçekleşir. Bu nedenle, yeni bir şeyin olasılığını gerçeğe dönüştürmek için gerekli tüm koşulları yaratmak amacıyla olasılık ile gerçeklik arasında ayırım yapmak gereklidir.

Yoldaş Stalin’in ülkemizde sosyalizmi kurma meselesini nasıl gündeme getirdiğini hatırlayalım.

16. Parti Kongresi’nde Yoldaş Stalin, Sovyet sisteminin sosyalizmin zaferi için verilen mücadelede sunduğu muazzam fırsatlara dikkat çekti.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 35, baskı 4, s. 194.

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 339.

“Ama asıl soru şu,” dedi I. V. Stalin, “parti Sovyet sisteminin bize sunduğu fırsatları gerektiği gibi kullanabildi mi; bu fırsatları gizli tutarak işçi sınıfının devrimci gücünü tam olarak geliştirmesini engelledi mi; sosyalist yapılanmayı tüm cephe boyunca geliştirmek için bu fırsatlardan çıkarılabilecek her şeyi çıkarabildi mi?”

Sovyet sistemi, sosyalizmin tam zaferi için muazzam fırsatlar sunmaktadır. Ancak olasılık henüz gerçeklik değildir. Olasılığı gerçeğe dönüştürmek için, parti çizgisi ve bu çizginin doğru uygulanmasının hiç de önemsiz olmayan bir rol oynadığı bir dizi koşul gereklidir.¹

Yoldaş Stalin, olasılığı gerçeklikle özdeşleştirerek partiyi özerklik ve kendiliğindenlik yoluna sürüklemeye çalışan sağcı oportünistleri ifşa etti.

Yoldaş Stalin, sağcı oportünistlerin NEP'in sosyalizmin zaferini garantilediğini ve bu nedenle “sanayileşme hızı, devlet ve kolektif çiftliklerin gelişimi vb. konularda endişelenmeye gerek olmadığını, çünkü zaferin başlangıcının zaten, tabiri caizse, otomatik olarak garanti altına alındığını” iddia ettiklerini söyledi.² Ancak gerçekte NEP, yalnızca sosyalizmin zaferinin olasılığını garanti eder.

“Fakat olasılık henüz gerçeklik değildir. Olasılığı gerçekliğe dönüştürmek için öncelikle özerklik oportünist teorisini bir kenara bırakmalı, ulusal ekonomiyi yeniden yapılandırmalı (yeniden inşa etmeli) ve şehir ve köyün kapitalist unsurlarına karşı kararlı bir saldırı başlatmalıyız”³.

Yoldaş Stalin, tüm analizden şu sonuca varıyor: “Bu nedenle, sistemimizde mevcut olan *olanaklar ile bu olanakların kullanımı, yani bu olanakların gerçeğe*

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 338–339.

² Aynı eser, s. 339.

³ Aynı kaynak.

dönüştürülmesi arasında kesin bir ayırım yapılması gerektiği ortaya çıkıyor.⁴

Ancak partimizin aşılmaz gücü, Marksizm-Leninizm rehberliğinde Sovyet sisteminin tüm potansiyelini ve avantajlarını kullanıp bunları gerçeğe dönüştürmesinde yatmaktadır. Ülkemizde sosyalizmin zaferi gerçeğe dönüştüyse, bunun nedeni partinin sadece sosyalist zaferin olasılığını kabul etmekle kalmayıp, bunu gerçekleştirmek için pratikte de mücadele etmesidir. Sovyet sistemi, devletimizin faşist Almanya ve Japonya'ya karşı zafer kazanma olasılığını güvence altına aldı. Ancak bu sadece bir olasılıktı. Kendi kendine gerçeğe dönüşmezdi. Her şey pratik, örgütsel faaliyete bağlıydı.

Yoldaş Stalin şöyle der: “Devletlerin tarihinde, ülkelerin tarihinde, orduların tarihinde, başarı ve zafer için tüm imkanların mevcut olduğu, ancak liderlerin bu imkanları fark etmedikleri, bunlardan nasıl yararlanacaklarını bilmedikleri ve orduların yenilgiye uğradığı durumlar olmuştur.”¹

Partimizin Vatanseverlik Savaşı'ndaki büyüklüğü ve gücü, zaferin bir olasılık olmaktan ziyade bir gerçeklik haline gelmesi için gerekli tüm koşulları sağlamasında kendini göstermiştir.

Marksist doktrini geliştiren yoldaş Stalin, ülkemizde sosyalizmin zaferinden sonra, kapitalist bir kuşatma altında bile komünist bir toplum kurma fırsatımız olduğunu belirtmiştir. Bu beklentiden ilham alan Sovyet halkı, Komünist Parti önderliğinde, sosyalizmden komünizme kademeli bir geçiş sağlamak için mücadele etmektedir. Ülkemiz, bu hedefe ulaşmak için gerekli tüm nesnel koşullara sahiptir. Ancak komünizmi kurma olasılığını gerçeğe dönüştürmek, muazzam bir pratik çalışma gerektirir. Bu bağlamda, sosyalist bilincin rolü ve insanların bilincindeki kapitalizmin kalıntılarının aşılmasının önemi son derece artmaktadır. Kapitalist

⁴ Aynı eser, s. 341.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 13, s. 31.

kalıntıların tamamen aşılması olmadan komünizm kurmak mümkün değildir. Komünizm, yüksek düzeyde iş verimliliğine ve bilincine dayanır; insanlar işe ve kamu malına karşı komünist tutumlarını tam olarak sergilediklerinde, iş hayatın temel bir gerekliliği haline geldiğinde ve V. I. Lenin'in sözleriyle, “ herhangi bir insan topluluğunun basit, temel kurallarına uyma *gerekliliği çok yakında bir alışkanlık haline gelecektir.*”

Ve böylece komünist toplumun ilk aşamasından en yüksek aşamasına geçişin kapısı ardına kadar açılacaktır...”¹ .

Bu nedenle, ülkemizde komünizmi kurma olasılığını gerçeğe dönüştürmek için emeğe, sosyalist mülkiyete, devlet disiplinine uyulmamasına, burjuva ideolojisinin etkisine ve benzerlerine karşı komünist olmayan tutumlara karşı mücadele ne kadar hayati önem taşıdığı açıktır. Kitleleri komünist ilkeler konusunda eğitmek için yapılan pratik çalışmalar son derece önemlidir. Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Merkez Komitesi'nin ideolojik konulardaki bilinen kararları tam olarak bu çalışmayı güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Marksist diyalektiğin olasılık ve gerçeklik konusundaki konumunun olağanüstü önemi, tarihsel gelişmenin öznel güçlerinin tam anlamını, yeni olanın zaferi için pratik faaliyetin önemini ortaya koymasında yatmaktadır. Bu önem, yaşamın her zaman çeşitli, bazen doğrudan zıt olasılıklar sunması nedeniyle daha da büyüktür.

Pratik faaliyetin, pratik mücadelenin ve tarihin öznel güçlerinin nesnel olasılıkları gerçeğe dönüştürmedeki rolü, barış mücadelesi ve yeni bir dünya savaşı kışkırtanlara karşı mücadele gibi acil bir konuda açıkça görülmektedir. Marksizm, savaşların kapitalizmin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu kesin olarak ortaya koymuştur. Ancak Marksizm, savaşın patlak vermesine ve onu kışkırtanlara karşı savaşarak savaştan kaçınmanın imkansız olduğu görüşünü hiçbir zaman

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 25, 4. baskı, s. 446.

savunmamıştır. Mevcut durum, hem yeni bir dünya savaşı olasılığını hem de onu önleme olasılığını barındırmaktadır. Bu olasılıkların her birinin ardında modern toplumun gerçek güçleri yatmaktadır. Birinci olasılığın ardında, ABD'nin önderliğinde ve ilhamıyla hareket eden, savaşı başka bir ekonomik krizi önlemek, halkın kurtuluş hareketini bastırmak ve bir avuç Amerikalı kapitalist zengin için dünya egemenliği kurmak için kullanan emperyalizmin gerici güçleri bulunmaktadır. İkinci olasılığın ardında ise, SSCB'nin önderliğinde ve ilhamıyla hareket eden, barışçıl, yapıcı çalışma için çabalayan ve savaşı bir felaket olarak gören yüz milyonlarca insanın ilerici güçleri bulunmaktadır. Ve bu barış güçleri, savaş güçlerinden kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Barış için verdikleri mücadele yeni bir savaşı önleyebilir ve önlemelidir; yeni bir dünya savaşını önleme olasılığını gerçeğe dönüştürebilir ve dönüştürmelidir.

Yoldaş Stalin, Pravda muhabiriyle yaptığı görüşmede yeni bir dünya savaşını önlemenin bu gerçek olasılığını son derece açık bir şekilde ortaya koydu. Stalin, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa'da yeni bir savaş hazırlayan, savaşı "muazzam karlar getiren bir gelir kaynağı" olarak gören saldırgan güçler olduğunu söyledi. Ancak dünya halkları, saldırgan güçlerin yeni bir savaş ateşini yakma arzusuna karşı mücadele ediyor.

Yoldaş Stalin, "Saldırgan ve barışçıl güçler arasındaki bu mücadele nasıl sona erecek?" diye soruyor ve cevabı, her şeyin barış güçlerinin konumlarını sonuna kadar savunma yeteneğine bağlı olduğunu açıkça gösteriyor.

"Halklar barışı koruma işini kendi ellerine alıp sonuna kadar savunurlarsa, barış korunacak ve güçlendirilecektir. Savaş kıskırtıcıları kitleleri yalanlarla tuzağa düşürmeyi, aldatmayı ve onları yeni bir dünya savaşına sürüklemeyi başarılırsa, savaş kaçınılmaz hale gelebilir."¹

¹ J. V. Stalin, Pravda muhabiriyle görüşme, 1951, s. 14.

Dolayısıyla, yoldaş Stalin şu sonuca varıyor: Barış mücadelesi ve savaş kıskırtıcılarının suçlu entrikalarının ifşa edilmesi artık son derece önemlidir.

7. Sovyet Sosyalist Toplum Koşullarında Gelişmenin Yeni Özellikleri

Sovyet sosyalist toplumunun yeni tarihsel koşulları altında evrensel diyalektik gelişim yasası, eski toplumda var olamayacak yeni özellikler kazanmaktadır. Bu özelliklerin en önemlilerinden biri, *gelişmenin hızlanması*, yani ekonomik, politik ve kültürel ilerlemede yeni ve emsalsiz bir hızdır.

Marx ve Engels, toplumsal kalkınmanın yeni, sosyalist bir çağına geçişle birlikte bu gelişmenin hızlanacağını teorik olarak öngörmüşlerdi.

Sovyet toplumu ve kısa ama kahramanca tarihi, Marksizmin kurucularının bu öngörüsünü tamamen doğruladı.

Lenin, ölümünden kısa bir süre önce yazdığı makalelerinden birinde, tüm dünyadaki emperyalistlerin kendilerine şu görevi belirlediklerini belirtmişti: Eğer Rusya'daki devrimci sistemi deviremezlerse, en azından onun sosyalizme doğru gelişimini engellemek.

Lenin 1923'te şöyle yazmıştı: "Devrimle kurulan yeni düzeni devirmediler, ancak sosyalistlerin tahminlerini haklı çıkaracak, üretken güçleri muazzam bir hızla geliştirmelerine, sosyalizmi oluşturacak tüm olasılıkları geliştirmelerine, herkesin gözü önünde sosyalizmin içinde devasa güçler barındırdığını ve insanlığın artık olağanüstü parlak olanaklar getiren yeni bir gelişme aşamasına geçtiğini açıkça kanıtlamalarına olanak sağlayacak bir adım atma fırsatını da vermediler."¹

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 33, baskı 4, s. 456.

Ancak Lenin, iç savaştan sonra bir nefes alma fırsatı bulan Sovyet sisteminin, kapsamlı bir gelişme için eşi benzeri görülmemiş olanaklar sergileyeceğine ve sosyalizmin “olağanüstü parlak olanaklar getiren yeni bir gelişme aşaması” olduğunu kanıtlayacağına dair tam bir inanca sahipti.

Günümüzde sosyalizmin, benzeri görülmemiş derecede hızlı ve ivmeli bir gelişme aşaması olduğu neredeyse kanıtlanmıştır. Yoldaş Stalin, raporlarında ve konuşmalarında Sovyet toplumunun bu yeni özelliğini defalarca vurgulamaktadır: “...bizim sistemimiz, Sovyet sistemi,” diyor Yoldaş Stalin, “bize hiçbir burjuva ülkesinin hayal bile edemeyeceği kadar hızlı ilerleme fırsatları sunuyor.”¹

Yoldaş Stalin, 1946’da seçmenlere yaptığı konuşmada, meselenin artık Sovyet sisteminin yaşayabilir olup olmadığı değil, en yaşayabilir sosyal sistem olduğunu kanıtladığı, “Sovyet sosyal sisteminin herhangi bir Sovyet dışı sosyal sistemden daha iyi bir sosyal örgütlenme biçimi olduğu”nu ilan etti.²

Toplumumuzun hızlandırılmış gelişimi, tam olarak Sovyet sosyal sisteminin kapitalist sisteme göre sahip olduğu avantajlara dayanmaktadır. Sosyalist üretim ilişkileri, üretici güçlerin sosyal doğasıyla tamamen uyumludur. Bu uyumluluk, sanayi ve tarımın eşi benzeri görülmemiş derecede hızlı gelişmesinin ardındaki güçlü bir kuvvettir. Sovyet sisteminde üretim anarşisi yoktur. Ekonomimizin planlı yapısı, ulusal ekonomiyi kapitalizm altında tamamen hayal edilemez bir hızda ilerletmemizi sağlamaktadır.”¹

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 13, s. 34.

² J. V. Stalin, 11 Aralık 1937 ve 9 Şubat 1946 tarihlerinde Moskova Stalin Seçim Bölgesi seçmenlerinin seçim öncesi toplantılarında yaptığı konuşmalar , Gospolitizdat, 1951, s. 14.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 30, baskı 4, s. 208.

Hızlandırılmış kalkınma için en önemli unsur, ülkemizde on milyonlarca insanın sosyalizm ve komünizmin inşasında aktif olarak yer almasıdır. Kitlelerin ekonomik ve sosyo-politik hayata geniş katılımı, Lenin'in sosyalizm altında olağanüstü parlak kalkınma olanaklarının anahtarı olarak gördüğü Sovyet sisteminin bir özelliğidir. Lenin, "Öyle derin bir güç kaynağımız, öyle geniş ve kapsamlı bir insan kaynağımız var ki, hiçbir burjuva hükümeti hiçbir yerde buna sahip değil ve sahip olmayacak" demiştir.

Bu husus, yoldaş Stalin tarafından da vurgulanmaktadır; Stalin, Sovyet hükümeti dışında hiçbir gücün milyonlarca işçinin desteğine sahip olmadığını belirtmektedir.

Ama ileriye doğru, J. V. Stalin'in sözleriyle ifade etmek gerekirse, «yedi adımlık ilerleyişle» ilerlemek için, «partinin varlığı gerekir; tüm işçi sınıfının en iyi insanların çabalarını tek bir noktaya yönlendirecek kadar birleşik ve bir bütün, zorluklar karşısında geri adım atmayacak kadar deneyimli ve doğru, devrimci, büyük ölçüde proleter politikayı sistematik şekilde hayata geçirebilecek kadar deneyimli olması gerekir».²

Lenin ve Stalin'in partisi olan Komünist Parti, işte böyle bir partidir. Sanayileşme ve tarımsal kolektivizasyon döneminde, eski Rusya'nın yüzyıllardır süregelen ekonomik geri kalmışlığının, benzeri görülmemiş kısa bir tarihsel zaman diliminde hızla aşılması gerektiğinde, parti, hızlandırılmış kalkınma ihtiyacını vurgulayarak, burjuva bakış açısından "fantastik" olan hedefler belirledi.

J. V. Stalin 1931'de şöyle demişti: "Gelişmiş ülkelerin 50-100 yıl gerisindeyiz. Bu mesafeyi on yılda kapatmalıyız. Ya bunu başarırız ya da eziliriz."³

Ancak Parti, kitleleri hızlandırılmış kalkınma ruhuyla eğitmekten daha fazlasını yaptı. Sovyet sisteminin tüm

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 13, s. 34.

³ Aynı eser, s. 39.

avantajlarını ortaya çıkardı ve tam olarak kullandı; bu da insanlık tarihinde ilk kez ekonominin ve kültürün eşi benzeri görülmemiş bir hızda gelişmesine olanak sağladı. Marksist-Leninist teoriye dayanarak, zafere giden en güvenilir ve doğrudan yolları gösterdi. Politikaları, Sovyetler Birliği'nin hızlandırılmış kalkınması için güçlü ve mucizevi bir güçtü.

Sovyet sisteminde hızlandırılmış kalkınma yasasının işleyişini görmek için, SSCB ve kapitalist ülkelerdeki sanayi gelişme oranlarını karşılaştırmak yeterlidir. Yoldaş Stalin, Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) 18. Kongresi'nde "büyüme oranı açısından sosyalist sanayimiz dünyada birinci sırada yer alıyor"¹ diye belirtmişti. Yoldaş Stalin'in de belirttiği gibi, Sovyet devletinin elde ettiği sanayi üretimindeki artış oranından önemli ölçüde daha düşük bir artış bile, modern kapitalist ülkeler için ulaşılamaz bir idealdir.

Aşağıdaki tablo, kapitalist ülkeler ve sosyalist ülkelerdeki ekonomik kalkınma oranlarındaki tamamen farklılığı açıkça göstermektedir (20 yıllık bir süre zarfındaki sanayi üretiminin hareketini örnek olarak kullanarak).

	1929	1933	1937	1946	1949
SSCB	100	201.6	428.9	466.4	862.0
Amerika	100	64.9	102.7	154.5	159.5
İngiltere	100	86.1	123.7	111.2	142.0
Fransa	100	77.4	81.7	69.0	90.3 ²

Hızlandırılmış gelişim, sosyalist tarımın da bir özelliğidir.

SSCB'de ekonomik gücün hızlı büyümesi, ulusal gelirden ve Sovyet halkının maddi refahında büyük bir artışla birlikte gerçekleşti. Stalin'in beş yıllık planları sırasında, Sovyet devletinin ulusal geliri beş kattan fazla arttı. 1950'de, savaş

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 2. baskı, s. 577.

² Pravda'ya bakınız, 14 Haziran 1951.

öncesi 1940 seviyesine kıyasla %64 oranında bir artış göstermişti.

Sovyetler Birliği, yalnızca yirmi yıllık barışçıl ve yaratıcı çalışma sürecinde kültür alanında muazzam ilerleme kaydetti. Daha önce yazılı dili veya kültürü olmayan halklar, artık gelişmiş bir kültüre sahip uluslar haline geldi. Okuma yazma bilmemezlik ortadan kaldırıldı. Yeni bir Sovyet edebiyatı ve yeni bir Sovyet sanatı yaratıldı. SSCB artık gelişmiş, ilerici kültürün dünya merkezi konumunda.

Ancak Sovyet sosyalist toplum koşullarında gelişmenin yeni bir özelliği olan tek şey ivmelenme değildir.

Bir diğer önemli yeni özellik ise bu gelişmenin *sürekliliğidir*; süreklilikten kastım, üretken güçlerde, halkın maddi refahında ve ülke kültüründe istikrarlı bir artış olmasıdır.

Kapitalizm altında, gelişme ve ilerleme, periyodik krizler, bunalımlar, savaşlar vb. nedenlerle kaçınılmaz olarak geriye doğru hareketle yer değiştirir.

Kapitalist üretim döngüsel olarak gelişir. Bu, bir yükselişin ardından bir krizin, bir krizin ardından durgunluk ve bunalımın, daha sonra üretimde yeni bir yükselişin başlamasının ve ardından yeni bir krizin gelmesi anlamına gelir ve bu böyle devam eder. Sonuç olarak, kapitalizm altında üretimin gelişimi sürekli değildir ve olamaz. Sadece son otuz yılda bile, kapitalist dünya 1920, 1929 ve 1937 yıllarında derin ekonomik krizler yaşamıştır.

J. V. Stalin'in de belirttiği gibi, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ekonomik krizlerin karakteristik bir özelliği, üretim artışı dönemlerinin giderek kısılması ve yerini durgunluklara bırakması, krizlerin ise daha sık, daha uzun ve daha uzun süreli hale gelmesidir.

Sovyet toplumunda üretim, bu tür döngüsel kalıplara tabi değildir. Sovyet toplumunda ekonomik krizler yoktur. Burada üretim, kapitalist kâr çıkarlarına değil, halkın maddi ve kültürel refahını sürekli olarak artırma hedefine tabidir. Bu nedenle, burjuva sisteminde olduğu gibi, tüketim düzeyi veya kitlelerin satın alma gücüyle asla sınırlanamaz. SSCB'de üretim planlı bir şekilde gelişir; kendiliğindenlik ve anarşi, sosyalist

ekonomik sisteme yabancıdır. Bu nedenle, Sovyet toplumunun üretici güçleri amansız ve sürekli olarak gelişir.

Burjuva ideologları, sosyalizmin tüm gelişmelerin sonu, toplumsal ilerlemenin durması anlamına geldiği efsanesiyle kitleleri aldatmaya çalıştılar. Ekim Sosyalist Devrimi arifesinde Lenin, “Devlet ve Devrim” adlı eserinde şunları yazdı:

“Fakat sosyalizmin ölü, donmuş, bir kere verilmiş ve sonsuza dek kalıcı bir şey olduğu yönündeki yaygın burjuva düşüncesinin ne kadar yanlış olduğunu anlamak önemlidir; oysa gerçekte *ancak sosyalizmle, nüfusun çoğunluğunun ve ardından tüm nüfusun katılımıyla*, kamusal ve kişisel yaşamın tüm alanlarında hızlı, gerçek, tam anlamıyla kitlesel bir ilerleme başlayacaktır.¹

Sovyet toplumundaki yaşam ve deneyimler, burjuva ideologlarının uydurduğu yanlış efsaneyi ortadan kaldırmıştır.

Ülkemizde sosyalizmden komünizme doğru yaşanan kademeli geçiş, hızlı ilerleme için yeni ve daha da parlak fırsatlar yaratıyor. Sovyet toplumu şu anda doğayı dönüştürmek, iklimi değiştirmek, toprak verimliliğini artırmak, geniş alanları sulamak gibi devasa zorluklarla karşı karşıya. Hükümet kararnamelelerine göre, birkaç yıl içinde Volga ve Dinyeper, Don ve Amu Darya, Ana Türkmen Kanalı, Güney Ukrayna ve Kuzey Kırım Kanalları ve Volga-Don Kanalı üzerinde devasa hidroelektrik santralleri inşa edilmesi gerekiyor. Sadece yeni inşa edilecek dört hidroelektrik santrali bile, 1913 yılında Çarlık Rusyası’ndaki tüm enerji santrallerinin ürettiği enerjinin on bir katından fazla enerji üretecek.

J. V. Stalin, 1946’da seçmenlere yaptığı bir konuşmada, Partinin sanayimizin seviyesini üç katına çıkarmamızı sağlayacak yeni ve güçlü bir yükselişi organize etme görevini üstlendiğini belirtti. Yoldaş Stalin, bunun yaklaşık üç yeni beş yıllık plan gerektireceğini söyledi.

Bu ölçekte bir yapılaşmayı ve bu kadar büyük görevleri bu hızda gerçekleştirebilmeyi ancak sosyalist bir toplum

¹ V. I. Lenin Eserleri, cilt 25, baskı 4, s. 443.

başarabilir. Kapitalizmin yıkılması ve sosyalist sistemin zaferiyle ortaya çıkan yeni gelişimsel özellikler işte burada devreye giriyor.

* * *

Şimdi de Marksist diyalektik yöntemin ikinci özelliği hakkında söylenen her şeyden çıkan temel sonuçları özetleyelim.

1. Metafizik, doğada ve toplumda değişim ve gelişmeyi reddeder; en iyi ihtimalle yalnızca önceden var olan, değişmeyen cisimlerin hareketini tanır ve tüm hareket biçimlerini en basit haline, yani cisimlerin uzaydaki mekanik hareketine indirger. Metafizik, toplumun ilerleyici gelişiminden korkan ve kapitalist baskı sistemini sürdürmeyi arzulayan sınıfların ve partilerin teorisidir.

2. Marksist diyalektik, metafizik yöntemin aksine, hareketi ve gelişmeyi genel olarak değişim, eskinin yok olması ve yeninin büyümesi olarak anlar. Diyalektik, doğayı statik nesnel topluluğu olarak değil, olguların ve nesnelere sürekli hareket ve değişim halinde olduğu süreçler topluluğu olarak görür. Modern bilimin tüm gelişimi, toplumun tüm tarihsel deneyimi, gelişmenin bu anlayışını tek bilimsel ve nesnel gerçekliğe karşılık gelen tek anlayış olarak doğrular.

3. Metafizik ve diyalektiğin hareket sorusuna yönelik zıt yaklaşımları, hareket ve durağanlık arasındaki ilişki sorusuna doğrudan zıt bir çözüm sunar. Metafizik için durağanlık, tüm varoluşun başlangıç durumudur ve bu nedenle durağanlık mutlak bir şey, hareket ise göreceli ve geçici bir şey olarak görülür.

Marksist diyalektik ise tam tersine, hareketi ve değişimi mutlak, durağanlığı ve dengeyi ise göreceli olarak görür. Diyalektik bakış açısından, durağanlık yalnızca hareketin özel bir halidir.

4. Eğer gelişim değişim, yıkım ve yaratım süreci, eskinin yok olması ve yeninin ortaya çıkması ise, o zaman ortaya çıkan ve gelişen her şey yenilmezdir. Yeninin yenilmezliği, gelişmenin en büyük yasasıdır. Ancak diyalektik, yeninin,

ilerlemenin yenilmezliğinin kolay, pürüzsüz bir süreç olarak değil, son derece karmaşık, çoğu zaman zikzaklı bir süreç olarak anlaşılmasını gerektirir; bu süreçte yeni, ilerleme, tarihsel gelişmenin tüm zorlukları ve kıvrımları arasından yolunu açar.

5. Dolayısıyla, yenilik duygusu, henüz kırılğan ve gerçeklikte hak ettiği yeri almamışken yeniyi görebilme yeteneği, muazzam bir önem kazanır. Yenilik duygusu, sosyalizm için bilinçli mücadele eden her kişi için kıymetli bir duygudur.

6. Yeni ve ilerici olan kendiliğinden kurulmaz, mücadele yoluyla oluşur. Bu yeni zaferin olasılığı ancak halk ve Komünist Parti bu dönüşüm için bilinçli olarak mücadele ettiğinde gerçeğe dönüşür.

7. Sosyalizmin zaferi, eski kapitalist toplumda daha önce görülmemiş yeni gelişimsel özellikler getirdi. Bu özellikler arasında benzeri görülmemiş bir ivme ve sürekli gelişim yer almaktadır. Bu yeni özellikler, Sovyet ekonomisinin planlı yapısı, insanın insan tarafından sömürülmesinin ortadan kaldırılması ve komünizm inşasının tüm süreçlerinde Komünist Partinin liderliği ile tam olarak açıklanabilir.

Bölüm IV. Nicel Değişimlerin Temel Nitel Değişimlere Geçişi Olarak Kalkınma.

1. Sorunun Tarihi

Felsefi ve bilimsel düşüncenin ilk adımlarından itibaren, insan bilgisinin önüne en zor sorulardan biri çıktı: Madde, hangi yasalar gereği, etrafımızdaki dünyanın en zengin, en şaşırtıcı karmaşıklığı ve renkli çeşitliliğini ortaya çıkardı?

Şimdi ise, “ölü” maddeden yaşamın ortaya çıkışı, niteliksel olarak farklı bitki ve hayvan türlerinin oluşum süreci gibi sorular, ileri düzey bilim insanlarının çözüm üzerinde çalıştığı acil konular haline gelmiştir.

Antik felsefede bile, temel sorunlardan biri, dünyanın asıl kaynağının ne olduğu ve doğadaki niteliksel olarak farklı tüm olayların bu asıl kaynaktan nasıl ortaya çıktığı sorusuydu.

Bilindiği üzere, Yunan doğa filozofları, maddenin ve özellikle de maddenin belirli bir biçiminin (su, ateş, hava vb.) dünyanın temel ilkesi olduğuna inanıyorlardı. Ancak sorunun tüm zorluğu, bu temel ilkenin dünyanın niteliksel çeşitliliğine nasıl dönüştüğünü açıklamaya indirgeniyordu. Antik Yunan doğa filozofları, madde hakkındaki anlayışları son derece sınırlı olduğu için bu soruyu bilimsel olarak çözemediler. Bununla birlikte, daha sonra günümüze kadar karşıt gelişim kavramları olarak çatışan iki düşünce okulunu zaten ortaya koymuşlardı. Birinci kavram, Empedokles, Anaksagoras ve Demokritos gibi filozoflar tarafından temsil edilir. İkinci kavram ise en açık şekilde Heraklit tarafından ifade edilmiştir.

Herakleitos, şeylerin ortaya çıkıp yok olduğunu, birbirlerini dönüştürdüğünü öğretmiştir. Başka bir deyişle, dünyanın niteliksel çeşitliliğinin ortaya çıkmasının, basit niceliksel değişim veya büyümenin değil, eskinin yıkılması ve yeninin ortaya çıkmasının sonucu olduğuna inanmıştır.

Aksine, Empedokles, Anaksagoras ve Demokritos, olaylar arasındaki farklılıkları, bazı ebedi ve değişmez atomların,

“elementlerin” veya “öğelerin” tamamen niceliksel bir bağlantısına ve ayrışmasına indirgediler.

Lenin, Felsefe Defterleri’nde bu iki farklı kavramı şöyle belirtir: “Bazıları dönüşümü, niteliksel olarak tanımlanmış küçük parçacıkların varlığı ve bunların büyümesi (sırasıyla azalması) [bağlantı ve ayrılma] anlamında anlar. Başka bir anlayış (Herakleitos) , *birinin* diğerine dönüşmesidir.”¹

İlgimizi çeken bu soruya ilişkin bir dizi eski filozofun bakış açısına dair eski tanıklıklardan birinde şöyle okuyoruz: “Empedokles, Anaksagoras, Demokritos, Epikuros ve dünyanın en küçük madde parçacıklarının birleşmesi sonucu oluştuğuna inananların hepsi, (bunların) çok sayıda bağlantısını ve ayrılığını kabul ederler, ancak bunların gerçek anlamda kökenini ve yok oluşunu kabul etmezler. Çünkü bunlar (*şeylerin görünürdeki kökeni ve yok oluşu*) niteliksel değişimin değil, niceliksel birleşmenin sonucu olarak meydana gelir.”²

Anaxagoras, gelişmeye dair bu tek taraflı, niceliksel görüşü özellikle çarpıcı bir şekilde ifade etmiştir. Doğanın, niteliksel olarak birbirinden farklı sonsuz sayıda tohumdan veya homeomeriden oluştuğunu öğretmiştir. Göz, kulak ve diğer duyu organlarının algılayabileceği kadar çok sayıda homeomeri vardır. Dolayısıyla, doğanın tüm niteliksel çeşitliliği zaten algılanamaz tohumlar şeklinde mevcuttur. Gelişme, yalnızca bu tohumların niceliksel olarak birleşmesi ve ayrışmasıdır.

Demokritos’un maddenin atomik yapısı hakkındaki parlak hipotezi de, doğanın gelişiminin, yalnızca şekil, konum vb. bakımından farklılık gösteren, niteliksel olmayan atomların niceliksel bir birleşimini temsil ettiği gerçeğinden yola çıkmıştı.

17. ve 18. yüzyıllarda egemen olan metafizik dünya görüşü için, dünyanın birliği ve çeşitliliği sorusu en zor sorulardan

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 251.

² “Sokrat Öncesi Felsefeciler”, Bölüm I, 1915, s. 151-152.

biriydi. 17. ve 18. yüzyılların felsefesi ve doğa bilimlerinde, bu zor soruyu ele alan insan düşüncesi iki uç nokta arasında bocaladı. Bir yandan, doğanın niteliksel çeşitliliği kabul edildi, ancak tarihsel olarak ortaya çıkan bir şey olarak görülmedi. İnorganik ve organik doğa, tüm madde, çoğu zaman hakkında kesin bir şey söylenemeyen birçok değişmez ve dönüştürülemez “dokuma” ve “güç”e parçalandı. Kimyasal elementler, aralarında geçiş olmayan değişmez nitelikler olarak görüldü.

Hayvan ve bitki türlerinin de çok eski zamanlardan beri birlikte var olduğuna inanılıyordu. Bu nedenle Linnaeus, bitki ve hayvan dünyasının sınıflandırmasında, her niteliksel olarak benzersiz türü Tanrı'nın yaratımı olarak kabul ederek türleri birbirinden ayırdı. Dünyanın çeşitli jeolojik katmanlardan oluştuğu ve bu katmanların çeşitli hayvan kalıntılarını içerdiği gerçeğiyle karşı karşıya kalan Cuvier —ki bu gerçek hem dünyanın hem de organik dünyanın gelişimine ve değişimine tanıklık eder — yanlış yola saparak, yeryüzünde meydana gelen felaket niteliğindeki altüst oluşlar teorisini ortaya attı. Bu teoriye göre, yeryüzü katmanlarının ve organik dünyanın niteliksel çeşitliliği, yeryüzü yüzeyinde periyodik olarak tekrarlanan altüst oluşların sonucudur. Her böyle bir devrimden sonra, mucizevi bir şekilde yeni bir hayvan ve bitki dünyası ortaya çıkar.

Dolayısıyla, o dönemin bilimi doğanın niteliksel çeşitliliğini açıklayamıyordu. Felsefi idealizm, doğa bilimlerinin tarihsel olarak belirlenmiş bu zayıflığından yararlanarak, dünyanın niteliksel heterojenliğini ilahi takdir olarak açıkladı.

Öte yandan, dünyayı birleşik bir bütün olarak temsil etme arzusu, materyalist filozofları olgular arasındaki niteliksel farklılıkları inkar etmeye yöneltti. En çeşitli nesnelere ve olgular arasında yalnızca niceliksel farklılıkların var olduğuna inanılıyordu. Dünyanın tüm çeşitliliğini büyüklüğe ve niceliğe indirgeyen bu “niceliksel” materyalizmin en tutarlı savunucusu, dünyanın soyut geometrik bir görüşünü geliştiren 17. yüzyıl İngiliz filozofu Hobbes'du. Hobbes'a göre, dünyanın niteliksel çeşitliliği, cisimlerin kendi özellikleri değil, onun

ifadesiyle, onların kazalarıydı; yani, insana göründükleri biçimlerdi. Hobbes, bu kazaların cisimlerde “bir babanın evinde olduğu gibi” mevcut olmadığını savundu. Açıkça, nesnelere niteliksel belirlenmesinin nesneliliğinin bu şekilde reddedilmesi, idealizme yol açmaktan başka bir sonuç doğuramazdı.

Daha sonra, 17. yüzyıl İngiliz filozofu Locke, mekanistik kavramdan çıkan tüm sonuçları ortaya koydu. Nitelikleri birincil (cisimlerin uzaması, şekli, hareketi ve yoğunluğu gibi) ve ikincil (tat, renk ve koku gibi) olarak ikiye ayırdı. Birincilerin nesnel olarak var olduğunu, ikincilerin ise insan duyuları tarafından öznel olarak üretildiğini düşündü. Unutulmamalıdır ki, günümüzde bile, SSCB’de, sözde mekanistler, nitelik ve niteliksel değişim kavramını reddederek Locke’un idealist teorisini yeniden canlandırmaya çalıştılar.

Modern gerici burjuva “felsefesi”, Marksizm ve bilime karşı mücadelesinde, doğanın niteliksel çeşitliliğinin gerçek dışı olduğu sonucuna varmak için “birincil” ve “ikincil” nitelikler hakkındaki idealist teorileri yeniden canlandırır; bu sonuç, tüm gerçek dünyanın yalnızca bizim temsilimizden ibaret olduğudur.

Dahası, yalnızca “ikincil” nitelikler (koku, renk, tat vb.) değil, aynı zamanda birincil nitelikler (nesnelere boyutu, şekli vb.) de yok sayılıyor. Daha önce bahsettiğimiz Lincoln Barnett, “Evren ve Dr. Einstein’ın Eserleri” adlı makalesinde, nesnelere arasındaki niteliksel farklılıkların nesneliliğini reddeden antik ve modern zamanların tüm filozoflarını sevgiyle anıyor. Fizikteki son keşiflerin gerçek özünü tahrif edip çarpıtarak, bilim ve felsefenin gelişiminin kaçınılmaz olarak tüm dünyanın insan bilincinin bir ürünü olduğu sonucuna götürdüğünü “göstermek” için elinden gelen her şeyi yapıyor.

“Böylece, yavaş yavaş,” diye yazıyor, “filozoflar ve bilim insanları, madde ve enerjiden, atomlardan ve yıldızlardan oluşan tüm nesnel evrenin, yalnızca bilincimizin bir kurgusu, insan duyuları tarafından yaratılan geleneksel işaretler sistemi olarak var olduğu şaşırtıcı sonucuna vardılar. Einstein bu düşünce çizgisini sonuca taşıyarak, uzay ve zamanın bile yalnızca sezgi biçimleri olduğunu, tıpkı bir nesnenin rengi,

şekli ve boyutu hakkındaki fikirlerimiz gibi bilinçten ayıramaz olduklarını gösterdi.”

Bu, niteliğin nesneliliğinin, nesnelere niteliksel kesinliğinin reddedilmesiyle yerine getirilen işlemdir. Ve tüm dünyayı öznenin duyularına indirgeyen bu felsefi Kara Yüzler, “bilimin” gelişmesinin sonucu olarak sunulmaktadır.

Mekanistik gelişim teorisinin bazı savunucuları, niteliği değişmez, niteliksiz madde parçacıklarının çeşitli niceliksel kombinasyonlarına indirgerken, diğerleri canlı maddeyi tüm varoluşun temeline yerleştirdi. Bu bakış açısından her şey organik maddedir; tüm dünya canlı organik maddeden oluşur. Ve gelişim, mikroskobik ölçekte de olsa, nihai biçimde var olan organik biçimlerin niceliksel büyümesi, artışı ve azalışıdır.

Bu teorisinin temsilcisi 18. yüzyıl Fransız filozofu Robinet’ti.

Robinet, organiklik veya panorganizma teorisi olarak adlandırılan teoriyi ortaya attı. Bu teorisinin özü, “Doğa Üzerine” adlı eserinden alınan şu sözlerle ifade edilebilir:

“Eğer süreklilik yasasını korumak istiyorlarsa... eğer doğanın, sıçramalar yapmadan ve varlık zincirini kırmadan, bir yaratılıştan diğerine fark edilmeden geçmesini istiyorlarsa, o zaman örgütlenmemiş, cansız, akıl dışı varlıkları tanımamalıdır...”¹

Gördüğümüz gibi, Robinet tüm olgulara organiklik özelliği atfediyor ve tamamen niceliksel bir süreçle birini diğerine dönüştürüyor — taşı meşeye, meşeyi hayvana, hayvanı insana, vb. Robinet, “Taş, meşe, at insan değildir,” diyor, “ama bunlar az çok kaba insan tipleri olarak görülebilir... Bir taşta ve bir bitkide, insan organizmasında olduğu gibi yaşam için gerekli olan aynı ilkeleri bulabiliriz; tüm fark, bu özelliklerin kombinasyonlarında, organların sayısında, oranında, düzeninde ve biçiminde yatmaktadır.”²

Bu filozofa göre her şey organik başlangıçlardan doğar.

¹ J. Robinet, Doğa Üzerine, 1935, s. 389.

² Aynı eser, s. 508.

Ancak, yanıtlanması en zor soru hala ortada: Organik hammaddeler nereden geliyor?

Robinet'in cevabını dinleyelim:

“Temel unsurlar henüz oluşmamıştır ve oluşmamaktadır. Bunlar, yaratıcının doğrudan yaratımıdır.”³

Tamamen niceliksel gelişme teorisine dayanarak verilebilecek başka hangi cevap olabilir?

Dolayısıyla, sınırlı metafiziksel materyalizm, istemeden de olsa konumunu idealizme bıraktı.

Bilim, karmaşık ve çelişkili bir yolda yavaş ama emin adımlarla gerçeğe doğru ilerleyerek, dünyanın niteliksel çeşitliliğinin kökenine dair tek bir bilimsel görüşün ortaya çıkmasının yolunu açtı. 18. ve 19. yüzyılın ilk yarısındaki kimya alanındaki gelişmeler, bu sorunun çözümünde özellikle önemliydi. Mantıksal olarak keşfedilen Lomonosov'un madde ve hareketin korunumu yasası, maddenin tüm niteliksel çeşitliliğinin hareketinden kaynaklandığı sonucuna yol açtı. Kimyasal elementler birbiri ardına keşfedildi. Kimyasal bileşiklerin bileşiminin sabitliği yasasının ve çoklu oranlar yasasının keşfi, nicel analizin uygulanması ve dönemin diğer bilimsel gelişmeleri, niteliksel farklılıkların belirli nicel değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıktığı fikrini ortaya attı. Lomonosov tarafından öncülük edilen ve 19. yüzyılın ortalarında, kimyasal yapı teorisinin yaratıcısı Butlerov da dahil olmak üzere birçok kimyager tarafından daha da geliştirilen kimyasal atomculuk, bu konuda çok önemli bir rol oynadı.

Ancak gelişmenin diyalektik doğasını ortaya koymada en büyük öneme sahip olan, büyük Rus kimyager Mendeleyev tarafından nicel değişimlerden nitel değişimlere geçiş yasasına dayanarak oluşturulan periyodik element tablosudur. Mendeleyev, doğanın nitel çeşitliliğini şu şekilde açıklamıştır:

“...Doğal maddelerin tüm çeşitliliği yalnızca birkaç elementin birleşimi ve bunların kendi aralarındaki veya nispi

³ Aynı eser, s. 441.

miktarlarındaki farklılık veya aynı nitelik ve miktardaki elementler için karşılıklı konum, ilişki veya dağılımlarındaki farklılık ile belirlenir...”¹

Kimyanın elde ettiği başarılar, Engels’e «kimyayı, niceliksel bileşimdeki değişikliklerin etkisi altında meydana gelen maddelerin nitel değişimleri hakkında bir bilim olarak adlandırmak mümkün» dediğini ifade etme imkânı verdi.²

Ancak bu sonuçlara sadece kimya değil, diğer bilim dalları da yol açmıştır. Dünya tarihi, organik dünyanın tarihi, organizmaların hücresel yapısı, enerjinin bir formdan diğerine dönüşüm yasası; bunların hepsi, niteliksel olarak yeni formların ortaya çıkışını niceliksel değişimlerin etkisiyle açıklayan bir teoride gerçeğin aranması gerektiğini göstermiştir.

Ancak doğa biliminin kendisi bu yasayı formüle edemedi. Felsefe bunu başardı. Bununla birlikte, nicelikten nitel değişimlere geçiş yasasını soyut, gizemli bir biçimde formüle ederek, idealist felsefe özünü çarpıttı. Hegel, “Mantık Bilimi”nde gelişmeyi “nicelikten niteliğe geçiş” olarak tanımladı. Hegel için “nicelik” ve “nitelik” saf kavramlar olarak görünür ve birinden diğerine geçiş, mutlak fikrin bir biçiminin diğerine dönüşümü olarak görülür. Mutlak fikrin bu mistik dönüşümleri aracılığıyla, gerçek hakikat, şeylerin ve olayların nesnel düzenliliği ancak hafifçe ortaya çıktı. Sadece diyalektik materyalizmin kurucuları Marx ve Engels, nicelikten nitel değişimlere geçişi doğanın ve toplumun evrensel bir yasası olarak yorumlayan ilk kişilerdi.

Lenin, “Karl Marx” adlı makalesinde, Marx ve Engels’in formülasyonunda ortaya konan gelişme doktrinini karakterize ederken, Marksist diyalektiğin gelişmeyi “ani, yıkıcı, devrimci bir gelişme; kademeli kırılmalar; niceliğin niteliğe dönüşümü...” olarak anladığını yazmıştır.¹

¹ D. I. Mendeleev, Seçilmiş Eserler, Cilt II, 1934, s. 409.

² F. Engels. Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 41.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 21, baskı 4, s. 38.

Yoldaş Stalin, “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserinde, niceliksel değişimlerden niteliksel değişimlere geçiş yasasını kapsamlı ve derinlemesine tanımlamıştır:

“Metafiziğin aksine, diyalektik gelişme sürecini, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere yol açmadığı basit bir büyüme süreci olarak değil, önemsiz ve gizli niceliksel değişimlerden açık değişimlere, radikal değişimlere, niteliksel değişimlere doğru ilerleyen bir gelişme olarak ele alır; burada niteliksel değişimler kademeli olarak değil, hızlı, aniden, bir durumdan diğerine sıçrama benzeri bir geçiş şeklinde gerçekleşir, tesadüfen değil, doğal olarak, algılanamaz ve kademeli niceliksel değişimlerin birikiminin sonucu olarak meydana gelir.”²

Gelişmeyi niteliksel bir değişim olarak diyalektik bir anlayışla ele almanın, doğa ve sosyal bilimler alanındaki bilimsel bilgi için, proletarya partisinin pratik faaliyetleri için ne kadar önemli olduğunu abartmak zordur.

Modern ileri bilim, gelişmenin tam olarak bu anlayışına sıkı sıkıya dayanmaktadır.

Sadece Marksist diyalektiğin, gelişmeyi niceliksel değişimlerin temel, niteliksel değişimlere dönüşümü olarak ele alan öğretisi, doğada ve toplumda meydana gelen tüm süreçlerin doğru anlaşılmasını sağlar ve dolayısıyla sadece bu öğreti, gerçekliğin bilgisine ve devrimci dönüşümüne yönelik yol gösterici bir ilke olabilir.

Niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasasının, eski nitelikten yeni niteliğe geçiş yasasının özü tam olarak nedir?

² J. V. Stalin, Leninizm Sorunları, II. baskı, s. 537.

2. İkili Hareket Biçimi. Niceliksel Değişimlerin Niteliksel Değişimlere Dönüşümü.

Doğaya en yüzeysel bir bakış bile, tekdüzeliğin onun doğasından çok uzak olduğunu görmek için yeterlidir. Olaylarının çeşitliliği, özelliklerinin ve renklerinin zenginliği, yaşayan sakinlerinin çeşitliliği bizi hayrete düşürür.

Doğanın çeşitliliğini ne oluşturur? Neden tüm doğal olaylar gözlerimizin önünde tek, ayırt edilemez, bulanık bir görüntüye dönüşmez de, bunun yerine birbirinden farklı, farklı duyumlar uyandırır? Farklı nesnelere, farklı olaylar görürüz, ancak bunları eşitlemeyiz; onları ayırt edebilir ve farklı şekillerde tanımlayabiliriz.

Elbette, eski idealistlerin ve modern felsefi gericilerin iddia ettiği gibi, insan duyuları bunun nedeni olamaz. Duyu, tek bir atomu, tek bir toz zerresini yaratamaz. Sadece nesnel olarak var olan nesnelere tüm içsel özellikleriyle yansıtabilir.

Tek bir cevap olabilir: Nesnelere ve doğal olaylar belirli niteliklere sahiptir ve bu nedenle birbirlerinden farklıdır ve bizde farklı duygular uyandırır.

Akademisyen Lysenko şöyle diyor: "...canlı doğayı gözlemleyen her biyolog ve özellikle bitkiler, hayvanlar ve mikroorganizmalarla ilgilenen tarım işçileri, öncelikle birbirine bağlı tüm organik doğanın ayrı, niteliksel olarak farklı biçimlerden oluştuğunu fark eder. Örneğin, bir at, bir inek, bir keçi, bir koyun veya buğday, çavdar, yulaf, arpa, havuç — bunlar hayvanların ve bitkilerin ayrı, niteliksel olarak farklı biçimleridir.¹

Toplumsal olgular da niteliksel bir kesinliğe sahiptir. Feodalizm, kapitalizm ve sosyalizm de insan toplumsal yaşamının niteliksel olarak farklı biçimleridir.

Peki, herhangi bir nesnenin veya olgunun niteliksel olarak farklı biçimi olan nitelik nedir? Nitelik, bir nesnenin özgünlüğüdür, onunla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır ve onu

¹ Pravda No. 307, 3 Kasım 1950.

diğer nesnelere ayıran özelliği ifade eder. Bir nesnenin belirli bir nesne olmasının ve başka bir nesne olmamasının nedeni tam olarak bu özgülüğüdür. Örneğin, niteliksel olarak farklı bir toplumsal üretim biçimi olan kapitalizm, ücretli emek, sermaye, ücretli emeğin sömürülmesi gibi belirli özelliklerle karakterize edilir. Bu özellikler, kapitalizmi diğer toplumsal üretim biçimlerinden özel bir “nitelik” olarak ayırır.

Dolayısıyla, bir nesnenin niteliğindeki bir değişiklik, onun ortadan kaybolmasına yol açar. Nitelikteki değişiklik, nesnenin temel, tanımlayıcı özelliğinde bir değişiktir; nesnenin niteliği üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadan değişebilen veya ortadan kaybolabilen ikincil özelliklerinde bir değişiklik değildir. Örneğin, sömürünün, üretim araçlarının özel mülkiyetinin, küçük bir kapitalist büyükler grubunun asalaklığının ve işçi kitlelerinin yoksulluğunun ortadan kalkması, doğal bir sonuç olarak kapitalist sistemde niteliksel bir değişikliğe yol açarak onu karşıtı olan sosyalist sisteme dönüştürür.

Belirli doğal veya sosyal olguların niteliksel benzersizliği kavramı, aynı zamanda bu olguların, niteliksel olarak farklı diğer olguların yasalarına indirgenemeyen, kendilerine özgü yasalara göre geliştii anlamına da gelir. Organik, canlı doğa, “cansız”, inorganik doğanın yasalarından farklı yasalara göre var olur ve gelişir. İnsanlık tarihi, doğanın yasalarından farklı yasalarla yönetilir. Marksizm, tarihi boyunca, doğanın yasaları ile toplumun yasaları arasındaki niteliksel ayrımı ortadan kaldırmaya ve sosyal olguları doğal yasalarla açıklamaya çalışan burjuva filozoflarına karşı bir mücadele yürütmüştür.

Marksizm-Leninizmin klasikleri, burjuva felsefesinde yaygın olan ve toplumun yasaları ile doğanın yasaları arasındaki niteliksel farkın metafiziksel olarak ortadan kaldırılmasına dayanan her türlü sosyal Darwinist, organik, ırkçı ve diğer “teorileri” tamamen açığa çıkardı.

Maddesel hareketin tüm biçimleri birbirine bağlıdır ve birbirine dönüşür. Ancak her bir biçimin niteliksel benzersizliği diğerlerine indirgenemez. Engels, daha yüksek hareket biçimlerinin daha düşük, mekanik hareket biçimine indirgenmesine karşı çıkarak, “Doğanın Diyalektiği”nde, daha

yüksek hareket biçimlerinin her birinin her zaman zorunlu olarak mekanik (dışsal veya moleküler) hareketle bağlantılı olduğunu; kimyasal bir reaksiyonun sıcaklık değişimi olmadan imkansız olduğunu ve organik yaşamın mekanik, moleküler, kimyasal ve diğer değişimler olmadan imkansız olduğunu yazmıştır.

“Fakat bu ikincil biçimlerin varlığı, incelenen her durumda ana biçimin özünü tüketmez. Şüphesiz bir gün deneysel olarak düşünmeyi beyindeki moleküler ve kimyasal hareketlere ‘indirgeyeceğiz’; ama bu, düşünmenin özünü tüketir mi?”¹

Son on yıldaki fizik keşiflerinin tarihi, niteliksel olarak farklı bir hareket biçiminin diğerine indirgenemezliğiyle ilgili materyalist diyalektik ilkesini güzel bir şekilde göstermektedir. Küçük madde parçacıklarının dünyasındaki hareket yasaları, makrokozmostaki, yani büyük karasal ve gök cisimlerinin dünyasındakilerden farklıdır. Sıradan makroskopik cisimlerin mekanik yasalarını atom ve elektron dünyasına genişletme girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı. Newton tarafından ortaya konan mekanik yasaları, mikrokozmosta meydana gelen süreçleri açıklamak için uygunsuz olduğunu kanıtladı.

Dolayısıyla, ancak doğada ve toplumda belirli hareket biçimlerinin niteliksel özelliklerini, yasalarının niteliksel benzersizliğini inceleyerek nesnel gerçekliğe dair doğru bir görüş geliştirebiliriz.

J V. Stalin’in, toplumsal olguların (elbette doğal olgular gibi) genel özellik ve niteliklerinin yanı sıra “birbirlerinden ayıran ve bilim için son derece önemli olan kendine özgü niteliklere sahip oldukları” yönündeki tespitini hatırlamak gerekir.¹

Ancak her nesnenin yalnızca niteliksel değil, *niceliksel bir* yönü de vardır. Örneğin, moleküller değişen sayıda atomdan oluşurken, bir atom da bir çekirdek ve değişen sayıda

¹ F. Engels, *Doğanın Diyalektiği*, 1950, s. 197.

¹ J. V. Stalin, *Marksizm ve Dilbilim Sorunları*, 1951, s. 35.

elektrondan oluşur ve çekirdek de değişen sayıda proton ve nötrondan oluşur. Sıradan bir hidrojen atomu bir proton ve bir elektrondan oluşurken, azotun çekirdeği yedi proton ve yedi nötrondan oluşur ve bu karmaşık çekirdeğin etrafında yedi elektron döner. Çekirdek ve elektronun kütleleri niceliksel olarak farklıdır: bir atomun kütlelerinin neredeyse tamamı çekirdekte yoğunlaşırken, elektronun kütlesi ihmal edilebilir düzeydedir. Farklı renkler farklı dalga boylarına ve frekanslara dayanır: kırmızı ışığın dalga boyu santimetrenin on binde birinden daha azdır, mor ışığın dalga boyu ise bunun yarısı kadardır; frekansları sırasıyla 400 ve 800 milyardır.

Engels şöyle yazıyor: “Doğadaki tüm niteliksel farklılıklar ya farklı kimyasal bileşimlere, ya farklı miktarlara veya hareket biçimlerine (enerjiye) ya da neredeyse her zaman olduğu gibi her ikisine birden dayanır.”²

Aynı şeyi toplumsal yaşamın olgularında da göreceğiz, ancak doğadakinin farklı olarak, buradaki nicelik kavramı çok daha karmaşık.

Örneğin, toplumsal üretim biçiminin niceliksel yönlerini, yani üretken güçlerin gelişme düzeyini ve emek verimliliğini ele alalım; farklı toplumsal üretim biçimlerinin yalnızca niteliksel olarak değil, niceliksel olarak da birbirinden farklı olduğunu göreceğiz. Feodal sistemdeki üretken güçlerin gelişme düzeyi ve emek verimliliği bir şeyken, kapitalist toplumun karakteristik üretken güçleri ve emek verimliliği bambaşka bir şeydir. Sosyalizm ise, üretken güçleri geliştirme ve emek verimliliğini artırma yeteneği bakımından kapitalizmi ölçülemez derecede geride bırakmaktadır.

Ancak bir nesnedeki niteliksel ve niceliksel değişiklikler arasında önemli bir fark vardır: Bir nesnenin niteliğindeki bir değişiklik, nesnenin kendisinde temel bir değişikliğe yol açarken, belirli sınırlar içindeki niceliksel bir değişiklik, nesnenin varlığını gözle görülür şekilde bozmaz.

² F. Engels* Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 39.

Ancak, niceliksel değişiklikler bir nesne için yalnızca belirli bir süre boyunca “cezasız” kalır. Bu değişiklikler kritik bir noktaya ulaştığında, en ufak niceliksel değişiklik nesnenin kaderi için belirleyici hale gelir; herhangi bir yeni niceliksel ekleme veya çıkarma, nesnenin niteliğinde temel bir değişikliğe yol açacaktır. Niceliksel değişiklikler niteliksel değişikliklere dönüşecektir.

Aslında, ısıtılmış bir metalin sıcaklığını değiştirmek, belirli bir noktaya ulaşılan kadar durumunu önemli ölçüde etkilemez; ancak sıcaklık belirli bir noktaya ulaştığında (bu nokta farklı metaller için değişir), metal erir, niteliksel durumu değişir: katıdan sıvıya geçer. Bakırın ısıtma sıcaklığını 1083 dereceye yükseltirseniz, erir ve sıvı hale gelir.

Daha karmaşık bir örnek ele alalım. Birkaç elektron voltluk enerjilerde, atomların çarpışması ve etkileşimi çekirdeklerinde niteliksel bir değişikliğe yol açmaz; kimyasal element aynı kalır. Enerji binlerce elektron volta çıktığında da aynı şeyi gözlemleriz. Ancak önemli ölçüde daha yüksek enerjilere ulaştığında, nükleer dönüşümler başlar, kimyasal elementlerin niteliği kökten değişir ve bazı elementler diğerlerine dönüşür.

Şunu da eklemek gerekir ki, niceliksel değişikliklerin bir nesnenin mevcut niteliğini geçici olarak bozmadığını söylerken, nesnenin tamamen eskisiyle aynı kaldığı anlamına gelmez. Hayır, niceliksel değişiklikler de nesnede meydana gelen değişikliklerdir. Bunlar çok önemli ve elzemdir, çünkü niteliksel değişime zemin hazırlarlar. Dahası, niceliksel değişiklikler, başlangıçta nesnenin temel durumunu değiştirmese de, yine de bireysel özelliklerini, niteliklerini ve karakteristiklerini önemli ölçüde değiştirir. Niceliksel değişikliklerin önemi, özellikle bir nesnenin gelişiminin son aşamalarında, en ufak bir niceliksel değişikliğin bile temel bir niteliksel değişime yol açmaya yettiği durumlarda belirgindir.

Sonuç olarak, nesnelerin niceliksel değişimini, başlangıçta nesnede önemli değişikliklere yol açmayan, ancak farklı nesneler için farklı olan kritik bir noktaya ulaştığında niceliksel değişimlerin temel niteliksel değişimlere yol açtığı bir süreç olarak nitelendirebiliriz.

“Nicelik” ve “nitelik”, bir nesnenin birbirine bağılı iki yönüdür. Niteliksel bir yön olmadan niceliksel bir yön olmaz ve bunun tersi de geçerlidir. Bir nesne, her ikisinin de birliğidir. Bu birlik, ölçü kavramında yansıtılır. Ölçü, bir nesnenin niceliksel ve niteliksel yönleri arasındaki içsel bağlantıyı ifade eder. Bu bağlantı, belirli bir nesnenin niteliksel özelliğinin herhangi bir nicelikle değil, az çok kesin olarak belirlenmiş bir nicelikle birleştirilebileceği anlamına gelir. Nicelik değişebilir, daha büyük veya daha küçük olabilir, ancak niceliksel bir artış veya azalmanın nesnede temel bir niteliksel değişikliğe yol açtığı bir sınır vardır. Örneğin, kapitalist üretim biçimi, üretici güçlerin farklı gelişim seviyeleriyle birleşebilir ve birleşir de. Ancak kapitalizmin üretici güçlerin daha fazla büyümesini engellediği, daha fazla büyümenin kapitalist üretim biçiminin ortadan kaldırılmasını ve üretici güçlerin sınırsız gelişimi için koşullar yaratan sosyalist bir üretim biçimine geçişi gerektirdiği bir nokta gelir.

Nesnelerdeki niteliksel ve niceliksel değişimler arasındaki içsel ilişkiden, yalnızca niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere yol açmadığı, aynı zamanda niteliksel değişimlerin de daha sonraki niceliksel süreçler üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu sonucu çıkarılabilir.

Dolayısıyla, örneğin, Sovyet sosyalist toplumunun gelişiminin hızlanmasının temelinde, üretim sürecinde insanların işbirliğine ve karşılıklı yardımına dayalı yeni sosyal ilişkiler niteliğinin yattığı şüphesizdir.

Yoldaş Stalin, kolektif çiftlik sisteminin avantajlarından bahsederken, yeni teknoloji kullanılmasa bile, basit köylü çiftliklerinin birleştirilmesinin, tarımsal üretimin gelişmesinde, tek tek, dağınık köylü çiftliklerinin emeğinden çok daha büyük bir etki yarattığını göstermiştir. Kolektif çiftlikler, müthiş bir güç olduğunu kanıtlamıştır. Peki, kolektif çiftliklere dayalı tarımsal üretimin gelişmesine ilişkin bu yeni nicel göstergeler nereden geliyor? Bunlar, tarımımızın yeni, sosyalist niteliğinden, kolektif çiftliklerdeki insanların niteliksel olarak yeni sosyal örgütlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak, niceliksel değişimler yalnızca niteliksel değişimlere dönüşmekle kalmaz, aynı zamanda niteliksel değişimler de yeni niceliksel değişimlerin yolunu açar. Yaşamda bir kez yerleşen niteliksel olarak yeni bir olgu, daha fazla niceliksel değişimi kolaylaştırır. Bu süreç, bir aşamada, yeni bir niteliksel değişime, yeni bir “ölçüye” ve böylece devam eden bir geçişle sonuçlanır. Gelişmenin bu doğası, doğada ve toplumda ilerleyen, ileriye doğru hareket yönünü belirler.

Dolayısıyla, her nesnede, niteliksel ve niceliksel yönleri arasında belirli bir yasal bağlantı vardır. Bu bağlantı akışkan ve dinamiktir. Bir nesnede meydana gelen, başlangıçta önemsiz ve gizli olan niceliksel değişikliklerin ciddi sonuçları yoktur. Ancak, belirli bir kritik noktaya ulaşıldığında, bu niceliksel değişiklikler nesnenin temel bir dönüşümünü gerektirir. Böylece, algılanamaz niceliksel değişikliklerin birikimi, açık ve derin niteliksel değişikliklere yol açar: eski, yeniye yerini bırakır. Bu yasal süreç, diyalektiğin niceliksel değişikliklerden temel niteliksel değişikliklere geçiş olarak adlandırdığı şeydir.

Sonuç olarak, gelişmeyi yalnızca niceliksel büyüme olarak görmek, nesnel dünyada meydana gelen gerçek gelişmeyi çarpıtmaktadır. Gerçekte, gelişme, hareket, *iki* biçimde gerçekleşir: niceliksel ve niteliksel, evrimsel ve devrimci.

J. V. Stalin, “Anarşizm mi, Sosyalizm mi?” adlı eserinde şöyle yazmıştı: “Hareketin çeşitli biçimleri olduğu açıktır.”

Dolayısıyla diyalektik yöntem, hareketin *iki* biçimi olduğunu söyler: evrimsel ve devrimci.”¹

Bu, nesnelere ve olguların birbirine bağlı *iki* gelişim aşamasından geçtiği anlamına gelir: niceliksel veya evrimsel gelişim aşaması ve niteliksel veya devrimci gelişim aşaması. Birinci aşama, bir nesnede niceliksel değişikliklerin yavaş, fark edilmeyen birikimi, temel niteliksel değişim için unsurların, güçlerin ve ön koşulların olgunlaşması aşamasıdır. İkinci aşama ise niteliksel değişim aşamasıdır; eskinin yok olması ve yeninin ortaya çıkmasıdır. J. V. Stalin’in de belirttiği gibi,

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 1, s. 300.

nicelikselden niteliksel değişikliklere geçiş “hızlı, aniden, bir durumdan diğerine ani bir geçiş şeklinde” gerçekleşir. Eski bir nitelikten yeni bir niteliğe her geçiş bir sıçramayı temsil eder.

Marksizmi geliştirirken, Yoldař Stalin, eski nitelikten yeni niteliğe geçiş yasaının, sıçramaların canlı ve yaratıcı bir şekilde uygulanmasını, niteliksel değişim sūrecinden geçen nesnelerin ve olguların somut bir şekilde incelenmesini, sıçramanın gerçekleştiği benzersiz tarihsel koşulların dikkate alınmasını vb. talep eder. Eski nitelikten yeni niteliğe geçiş çeşitli biçimler alabilir ve alır da.

J. V. Stalin, Marr’ın dil geliřimindeki niteliksel deęiřimlerin ani patlamalar řeklinde gerçekleřtięini ne sūren bayaęılařtırıcı teorisini sert bir řekilde eleřtirdi. Bu teorinin gerçeklikle hiçbir ortak noktası yoktur. Dil gibi bir sosyal olgunun benzersizlięi, kısa bir sūre içinde önemli lde deęiřememesinde yatmaktadır. Dil geliřiminde “ani” devrimler yoktur ve olamaz. Dil ve unsurları —temel szcūk daęarcıęı, gramer yapısı — birçok dönemin ūrūnūdur; J. V. Stalin’in belirttięi gibi, “...yūzyıllar boyunca biriken temel szcūk daęarcıęının yok edilmesi, kısa bir sūre içinde yeni bir temel szcūk daęarcıęı yaratmanın imkansızlıęı göz nūne alındıęında, dilin fel olmasına, insanlar arasındaki iletiřimin tamamen kopmasına yol açacaktır.”¹

Bir dilin gramer yapısı, kelime dağarcığından bile daha yavaş değişir. Bu nedenle, eski bir nitelikten yeni bir niteliğe geçiş yasaının dil gelişiminde benzersiz bir şekilde kendini göstermesi anlaşılabilir bir durumdur. Yoldař Stalin, bir dilde eski bir nitelikten yeni bir niteliğe geçişin, yeni niteliğin unsurlarının kademeli olarak birikmesi ve eski niteliğin unsurlarının yok olması yoluyla gerçekleştiğini göstermiştir. Bununla birlikte, dil gelişiminde niteliksel değişikliklerin meydana gelmediğini dūřunmek yanlıştır. Niteliksel değişiklikler burada da meydana gelir, ancak bir patlama

¹ J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 25.

şeklinde değil, yeni niteliğin unsurlarının kademeli olarak birikmesi ve eski niteliğin unsurlarının yok olması şeklinde.

Örneğin, Rus dilinin gelişim süreci boyunca niteliksel değişimler geçirdiği, Eski Rusça ile modern Rusça karşılaştırıldığında kolayca görülebilir. Gelecekte, sosyalizmin dünya çapında zaferinden sonra, “uluslar arasında uzun vadeli ekonomik, siyasi ve kültürel işbirliğinin bir sonucu olarak, en zengin birleşik bölgesel diller önce ortaya çıkacak ve ardından bölgesel diller tek bir ortak uluslararası dile dönüşecektir; bu dil elbette Almanca, Rusça veya İngilizce olmayacak, ulusal ve bölgesel dillerin en iyi unsurlarını bünyesinde barındıracak yeni bir dil olacaktır.”¹

Gördüğümüz gibi, gelecekte mevcut dillerde özellikle derin niteliksel değişiklikler meydana gelecek; niteliksel olarak yeni bir dil oluşacak, ancak bu niteliksel değişiklikler, eski niteliğin unsurlarının yavaş yavaş yok olması ve yeni niteliğin unsurlarının büyümesi sırasına göre, uzun bir süre boyunca kademeli olarak gerçekleşecektir.

Yoldaş Stalin, yalnızca dilde değil, toplumun gelişiminde de eski bir nitelikten yeni bir niteliğe geçişin her koşulda aynı şekilde gerçekleşmediğini; örneğin, karşıt sınıfların bulunmadığı Sovyet toplumunda sıçramaların patlayıcı biçimini kaybettiğini ve kapitalizmdekenden farklı şekilde ilerlediğini göstermiştir.

Gelişimin, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere geçişi olarak diyalektik bir anlayışla ele alınması, tüm teolojik ve idealist öğretilere ölümcül bir darbe indirir. Doğanın ve toplumun gelişimini Marksist diyalektik bakış açısından açıklamak için bilim, doğaüstü bir güce veya doğanın keyfi bir yorumuna ihtiyaç duymaz. Marksist diyalektik, maddenin bir niteliksel durumdan diğerine nasıl dönüştüğü, inorganik doğanın belirli bir aşamada nasıl yaşama yol açtığı, niteliksel olarak yeni, daha karmaşık biçimlerin basit, ilkel yaşam biçimlerinden nasıl ortaya çıktığı vb. soruların doğru bir

¹ J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 54.

şekilde çözümlmesini sağlayan tek gerçek yol gösterici ilkelerdir. Son on yıllardaki bilimdeki gelişmeler, fizik, biyoloji ve diğer bilgi alanlarındaki büyük keşifler, bu konuda da Marksist diyalektiği muhteşem bir şekilde doğrulamakta ve zenginleştirmektedir.

Bunu doğrulamak için, doğanın gelişimi hakkındaki bazı modern fikirleri ele alalım.

3. Niceliksel Değişimlerden Niteliksel Değişimlere Geçiş, Doğada Sıçramalar

Maddenin yapısına dair modern teori, atomun en derinlerine nüfuz eden insan bakışı sayesinde, doğanın gelişimini anlamak için hayati önem taşıyan bir gerçeği ortaya koymamızı sağladı: maddenin bir biçimden diğerine dönüşme konusunda sınırsız potansiyeli. 19. yüzyılın sonlarında bile fizikçiler ve kimyacılar, kimyasal elementlerin ebedi ve değişmez olduğunu, atomların bölünemez olduğunu iddia ediyorlardı. O zamandan beri bilim ne kadar yol kat etti! Bugün, en büyük başarısı, kimyasal elementlerin niteliksel değişimi, bir elementin diğerine dönüşümü doktrinidir.

Yoldaş Stalin, “Anarşizm mi, Sosyalizm mi?” adlı eserinde şunları yazmıştır:

“Mendeleyev’in ‘periyodik element tablosu’, niceliksel değişimlerden niteliksel değişimlerin ortaya çıkmasının doğa tarihinde ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu açıkça göstermektedir.”¹

Periyodik element tablosunun gelişimini ele alacak olursak, J. V. Stalin’in niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasasının doğadaki önemine ilişkin görüşünün ne kadar eksiksiz ve canlı bir şekilde doğrulandığını ve doğrulanmaya devam ettiğini göreceğiz.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 1, s. 301.

Mendeleyev'in periyodik tablosu, kimyasal elementler arasındaki niteliksel farklılıkların, onların farklı atom ağırlıklarına bağlı olduğu fikrine dayanıyordu. Onun yasası, basit maddelerin özelliklerinin yanı sıra elementlerin oluşturduğu kimyasal bileşiklerin özelliklerinin de elementlerin atom ağırlıklarına periyodik olarak bağlı olduğunu ortaya koydu.

Mendeleyev, keşfettiği yasa sayesinde yalnızca daha önce bilinmeyen yeni elementlerin varlığını öngörmekle kalmadı, aynı zamanda özelliklerini de şaşırtıcı bir doğrulukla tahmin etti. Engels bunu Mendeleyev'in en büyük bilimsel başarısı olarak değerlendirdi.

Mendeleyev'in periyodik tablosu, kimyasal elementlerin ebedi ve değişmez, niteliksel dönüşümlerden yoksun şeyler olmadığını şüphesiz ortaya koymuştur. Ancak Mendeleyev henüz bu fikri destekleyecek deneysel verilere sahip değildi. Prensipten, elementlerde niteliksel değişimin, birbirlerine dönüşmelerinin olasılığını reddetmedi. Bu nedenle şöyle yazdı:

“Örneğin, bazı basit cisimlerin diğerlerine dönüşmesi kavramı kesin olarak yerleşmiş olsaydı, kimya bundan yalnızca fayda görürdü...”¹

Ancak Mendeleyev, bu yönde yapılan tüm girişimlerin sonuçsuz kaldığı için, yeni keşifler yapılana kadar “kimyasal elementlerin bağımsız olduğu ve maddelerin birbirine dönüşümü hakkındaki bilginin bunlarla sınırlı kalması gerektiği” görüşünün geçerliliğini koruduğunu ekledi.²

Bu keşifler, atomun içindeki karmaşık dünyanın ortaya çıkarılmasıyla gerçekleşti.

1896'da Becquerel, uranyum tuzlarının radyoaktivitesini keşfetti. Üç yıl sonra, Curie'ler radyumu keşfetti. Bu yeni, hâlâ gizemli olan olgu üzerinde kapsamlı bir çalışma başlatıldı ve radyoaktivitenin atomlarda niteliksel bir değişimden, bir

¹ D. I. Mendeleev, Seçilmiş Eserler, cilt I, s. 439.

² Aynı eser, s. 440.

kimyasal elementin diğere dönüşümünden başka bir şey olmadığı ortaya kondu. Radyumun helyuma dönüştüğü kanıtlandı. 1919'da azot yapay olarak ayrıştırıldı, ardından bir dizi başka element de ayrıştırıldı. 1931'de F. Joliot ve Y. Curie yapay radyoaktiviteyi keşfetti.

Atom fiziğindeki olağanüstü başarılar birçok Sovyet bilim insanıyla ilişkilendirilir. Atom çekirdeklerinin proton ve nötronlardan oluştuğu yönündeki günümüzde kabul gören teori, Sovyet fizikçi D. D. Ivanenko tarafından geliştirilmiştir.

Kimyasal elementlerin niteliksel dönüşümünün imkansız olduğu yönündeki eski görüş çürütüldü ve bir kimyasal elementin başka bir kimyasal elemente dönüşebileceği kanıtlandı. Örneğin, uranyum, bir dizi ara dönüşüm yoluyla kurşuna dönüşür. Atom yapısına ilişkin yeni teoriler, Mendel'in periyodik tablosunun derin anlamını ortaya çıkardı, onu daha da geliştirdi ve ona yeni bir biçim kazandırdı.

Modern kavramlara göre, elementlerin özellikleri periyodik olarak atom ağırlıklarına değil, çekirdeklerinin yüküne bağlıdır. Kimyasal elementlerin atomları arasındaki niteliksel fark, çekirdeklerinin yüklerindeki niceliksel farka dayanmaktadır. Örneğin, bir uranyum çekirdeğinin yükü 92 temel birimdir ve bu da uranyumu periyodik tabloda 92. sıraya yerleştirir. Bir bakır çekirdeğinin yükü 29 temel birimdir ve bu da bakırı tabloda 29. sıraya yerleştirir. Mendeleyev, elementlerin niteliklerinin atom ağırlıkları niceliksel olarak arttıkça değiştiğine inanıyordu. Modern fizik ise elementlerin niteliklerinin çekirdek yükleri arttıkça değiştiğini göstermiştir.

Bir elementin niteliksel olarak başka bir elemente dönüşmesi, atom çekirdeklerindeki niceliksel değişikliklerin sonucudur. Bu, kayma yasası olarak adlandırılan ilkenin temelini oluşturur.

Örneğin, iki pozitif yüke sahip bir alfa parçacığı bir atomun çekirdeğinden yayılırsa, oluşan yeni element periyodik tabloda iki basamak sola kayar, çünkü atom numarası orijinaline göre iki birim azalır. Bununla birlikte, çekirdekten tek bir elektron, yani bir beta parçacığı yayılırsa, oluşan yeni element periyodik tabloda bir basamak sağa kayar, çünkü atom numarası bir artar.

Bu durumda, niceliksel değişikliklerden niteliksel değişikliklere geçiş ani bir şekilde gerçekleşir: yükteki bir azalma veya artış, elementin kalitesinde ani ve hızlı bir değişikliğe yol açar.

Nicel değişimden nitel değişime geçişin evrensel yasası, canlı doğada da aynı derecede açıkça görölmektedir. Yoldaş Stalin, “Anarşizm mi, Sosyalizm mi?” adlı eserinde, diyalektik yöntemin hem Cuvier’in felaketler teorisini hem de Darwinizm’de bulunan saf evrimciliği reddettiğini göstermiştir. Cuvier’in teorisine göre, canlı doğanın gelişimi, beklenmedik felaketlerin neden olduğu sıçramalar ve atılımlar şeklinde gerçekleşir. Öncesinde evrim olmayan, sıçramalar için evrimsel olgunlaşma dönemi olmayan devrim—Cuvier’in teorisinin özü budur. Diğer burjuva biyologlar da bu görüşü paylaşıyordu. Örneğin, Hollandalı biyolog Hugo de Vries, bir bitkinin yüzyıllarca ve binlerce yıl boyunca tamamen değişmemiş bir biçimde var olduğuna inanıyordu. Sonra, aniden, bir “yaratıcı güç” sayesinde bir “şok” meydana gelir: bitkinin doğası nitel bir değişime uğrar. Bu nedenle, onun bakış açısından, canlı doğanın gelişimi “şok benzeri” bir karaktere sahiptir. De Vries’in kendi iddiasına göre, “şokları” tamamen rastgeledir. Darwin’in teorisi ise tam tersine, türlerin gelişiminde sıçramaları tamamen reddeder.

Darwin’in en büyük başarısı, türlerin değişmezliğine dair metafiziksel düşüncüyü ortadan kaldırmak ve türlerin gelişim ve değişim halinde olduğunu göstermektir. Gelişim sürecinde bazı türlerin diğerlerine dönüştüğüne inanırken, Darwin yine de bu sürecin, bazı organik biçimlerin diğerleriyle sorunsuz bir şekilde kaynaştığı sürekli bir çizgiyi temsil ettiğini varsaydı.

Başka bir deyişle, Darwin, evrimsel gelişimin bir biçimini kabul etmiş, devrimci biçimi reddetmiştir; ancak özünde, ona göre türler kesinlikle niteliksel değişime uğrar. “Ani ve beklenmedik dönüşümler” varsayımına karşı çıkmış ve insanlık tarihi boyunca bir türün diğerine dönüşümünü gözlemlemenin ve gerçekleştirmenin imkansız olduğunu savunmuştur. Açıkça, böyle bir teori, canlı doğanın pratik dönüşüm yasaları veya yeni biçimlerin pratik yaratımı hakkında derinlemesine bir anlayış sağlamamıştır.

Yoldaş Stalin, “Anarşizm mi, Sosyalizm mi?” adlı eserinde Darwinizmin bu zayıflığını, “Darwinizm yalnızca Cuvier’in felaketlerini değil, aynı zamanda devrimi de içeren diyalektik olarak anlaşılan gelişmeyi de reddeder; oysa diyalektik yöntem açısından bakıldığında, evrim ve devrim, niceliksel ve niteliksel değişimler, aynı hareketin iki gerekli biçimidir” şeklinde isabetli bir şekilde belirtmiştir.¹

Aynı zamanda I. V. Stalin, sözde neo-Darwinizmin, yani Weismannizmin, tam bir tutarsızlığını ortaya koydu. Weismannizm, gelişmenin yalnızca var olan ve değişmeyen organizmaların niceliksel büyümesi olduğu metafiziksel fikrine dayanan eski ön-oluşumculuk teorisinin yeni bir versiyonuydu.

Biyologlar görüşlerini bu iki uç nokta üzerine kurmuşlardı: ya sıçramalar olmadan saf kademecilik, ya da onları hazırlayan evrimsel gelişim olmadan sadece sıçramalar.

Bilimsel biyolojinin daha da gelişmesi, J. V. Stalin’in belirttiği Darwinizm’in zayıf yönlerinin üstesinden gelme, Lamarck’ın ve özellikle Darwin’in öğretilerini yaratıcı bir şekilde geliştirme ve idealist neo-Darwinizm’le mücadele etme doğrultusunda ilerledi. Michurin’in biyolojisi burada belirleyici bir rol oynadı.

Michurin, Darwin’in öğretilerinin en iyi yönlerini yaratıcı bir şekilde geliştirerek ve J. V. Stalin’in Darwinizm’in geçmişte evrimsel ve devrimci biçimlerin birliğini temsil eden “diyalektik olarak anlaşılan gelişmeyi” reddettiği görüşüne dayanarak, bitki ve hayvanların gelişim yasalarını derinlemesine ortaya koymaktadır.

Tarihte ilk kez doğayı bütünüyle dönüştürme görevini üstlenen sosyalist inşanın ihtiyaçları, yalnızca evrimsel bir kalkınma anlayışıyla karşılanamaz.

Michurin şöyle yazmıştı: “Şu anda bizim için, tarihsel gelişimimizin öyle bir aşamasına girdiğimizi anlamak çok daha faydalıdır ki, artık doğanın eylemlerine bizzat müdahale edebilir ve öncelikle *yeni türlerin oluşumunu önemli ölçüde*

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 1, s. 309.

*hızlandırıp sayısal olarak artırabilir ve ikinci olarak, niteliklerinin yapısını insan için daha avantajlı bir yöne doğru yapay olarak yönlendirebiliriz.*¹

Sovyet Michurin uzmanlarının çalışmaları, mevcut çeşitlerin niteliksel dönüşümü ve yenilerinin geliştirilmesiydi. Michurin, yeni meyve ve çilek çeşitleri yaratmada gerçek bir sanatçıydı.

Doğayı dönüştürme pratiği, nicel değişimlerden nitel değişimlere geçiş olarak gelişmenin diyalektik anlayışıyla tutarlı yeni bir türleşme teorisi önermektedir. Saf evrim perspektifinden bakıldığında, farklı türler, bir türün diğerine yavaş ve fark edilmeyen dönüşümündeki aşamaları temsil eden bir dizi ara formla birbirine bağlı olmalıdır. Bu nedenle bir tür, gerçek bir nitel varlık, canlı doğanın gelişiminde nitel olarak farklı bir bağlantı olarak değil, bitkileri ve hayvanları sınıflandırmak için uygun bir kural olarak görülür. Bununla birlikte, bu ara formlar gözlemlenmediğinden, Darwin bunların tür içi rekabet sonucu ortadan kalktığına inanmıştır.

Sovyet Michurinistlerin yüksek verim elde etme ve yeni, daha iyi bitki çeşitleri yaratma yönündeki pratik mücadelesi, Darwin'in bazı önermelerinin, özellikle de canlı doğanın gelişiminde sıçramaların olmadığı önermesinin yeniden gözden geçirilmesini gerektirdi.

Bu soruyu gündeme getirirken, Akademisyen Lysenko, türlerin gelişimini “aşama aşama kesintiler” veya sıçramalar olmaksızın tek, sürekli bir çizgi olarak gören eski Darwinci anlayışın yanlış olduğunu düşünüyor. Ona göre türler, niceliksel değişimlerin temel niteliksel değişimlere dönüşmesinin gerçek sonucudur; canlı doğanın kademeli tarihsel gelişim sürecinde bitki ve hayvanların birbirine bağlı “niteliksel farklılık aşamalarıdır”.

Akademisyen Lysenko, “Michurin'in öğretisi yaratıcı Darwinizm'dir,” diye yazıyor, “gelişimi düz bir evrim olarak değil, eski, çelişkili başlangıcın derinliklerinde yeni bir

¹ I. V. Michurin, Eserleri, Cilt I, 1948, s. 614.

niteliğin ortaya çıkışı olarak anlar; bu yeni nitelik, özelliklerinin kademeli olarak niceliksel birikimine uğrar ve eski nitelikle mücadele sürecinde, kendine özgü bir varoluş yasasına sahip, temelde farklı bir özellikler kümesi olarak şekillenir”¹.

Dolayısıyla, bitki formlarının sürekli, kesintisiz bir serisinin gerçekte gözlemlenmemesinin nedeni, varoluş mücadelesi sonucu yok olmaları değil, temel niteliksel değişiklikler olmaksızın böyle bir kesintisiz çizginin var olmaması ve olamayacağıdır. “Doğada kesintisiz süreklilik diye bir şey yoktur; süreklilik ve süreksizlik her zaman bir bütündür.”²

Michurinistler, görüşlerini desteklemek için sert buğdayın yumuşak buğdaya, yani bir türün diğerine dönüşmesi gibi temel öneme sahip gerçeklere, buğdayın çavdar, arpa vb. ürünlere dönüşmesi gerçeklerine atıfta bulunurlar.

Akademisyen Lysenko, sert buğdayın yumuşak buğdaya dönüşümü hakkında konuşurken şu sonuca varıyor:

“Bizim durumumuzda, sert buğdayın iki, üç veya dört nesil boyunca sonbahar-kış koşullarına maruz kalması gereklidir. Bu durumlarda, bu iki tür arasında herhangi bir geçiş formu olmaksızın, aniden yumuşak buğdaya dönüşebilir.”³

Türleşme teorisine bu yaklaşımın pratik açıdan önemli bir sonucu, tarımsal uygulamaların, Michurin’in sözleriyle “doğanın lütfunu” beklemeden, bir türü nispeten hızlı bir şekilde başka bir türe dönüştürebilmesi ve insanlık için faydalı türler yaratabilmesidir.

Canlı doğanın gelişiminde nispeten hızlı, ani sıçramaların varlığı, elbette, eski bir nitelikten yeni bir niteliğe geçişin tek

¹ Pravda No. 307, 3 Kasım 1950.

² Aynı kaynak.

³ T. D. Lysenko, Biyolojik bilimlerdeki durum üzerine, Selhozgiz, 1948, s. 43.

biçimi oldukları anlamına gelmez. Engels'in, niceliksel değişimlerden niteliksel değişimlere geçişin "her bir bireysel durum için kesin olarak belirlenmiş bir şekilde" gerçekleştiği gözlemini hatırlamalıyız.¹ Organik dünyanın gelişim biçimleri son derece çeşitlidir. Bilim ve pratik, organik varlıkların gelişiminin, yeni bir niteliğin unsurlarının uzun, kademeli bir şekilde birikmesi ve eski niteliğin unsurlarının kademeli olarak yok olması yoluyla gerçekleştiği birçok örneği bilmektedir. Bitkilerde veya hayvanlarda metabolizma türündeki değişikliklerin etkisiyle, nesilden nesile aktarılacak yeni bir niteliğin unsurları ortaya çıkar. İnsanlar tarafından kontrol edilmeyen bu yavaş yeni nitelik birikimi, muazzam bir süre boyunca devam edebilir ve nihayetinde türlerde temel niteliksel değişikliklere, yeni türlerin ortaya çıkmasına yol açabilir. Yapay seçilim, hayvan ırklarının, bitki çeşitlerinin vb. niteliksel iyileştirilmesi ve modifikasyonu uygulaması, tam olarak bu yeni bir niteliğin unsurlarının kademeli olarak birikmesi ilkesine dayanmaktadır. Burada, J. V. Stalin'in dilin gelişimini analiz ederken keşfettiği, eski bir nitelikten yeni bir niteliğe geçişin bir örneğini görüyoruz.

Ancak, bu tür bir gelişme bile nihai ürünün tamamen niceliksel bir büyümesini değil, eski kaliteden yeni kaliteye bir geçişi, bir kaymayı ifade eder. Bununla birlikte, bu geçiş hızlı bir değişim, bir "patlama" yoluyla değil, yeni kalitenin unsurlarının yavaş yavaş birikmesiyle gerçekleşir.

Hiç şüphe yok ki, türleşme sürecinin yalnızca hareketin ikili doğasını ve eski niteliklerden yeni niteliklere geçişlerin çeşitliliğini dikkate alan bir anlayışı geleceğin anahtarıdır. Bu, söz konusu anlayışın, niceliksel değişimlerden ortaya çıkan niteliksel değişim süreci olarak gelişmenin diyalektik, yani tek bilimsel yorumuna karşılık gelmesiyle desteklenmektedir. Ve en önemlisi, uygulama bizzat bu anlayışı destekler ve uygulama, herhangi bir teoriyi çürüten veya doğrulayan nihai otoritedir.

¹ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 39.

4. Niceliksel Değişimlerden Niteliksel Değişimlere Geçiş, Toplumsal Gelişmede Sıçramalar. Eski Niteliklerden Yeni Niteliklere Geçiş Yasasının Proletarya Partisinin Pratik Faaliyetleri Açısından Önemi.

Toplumda meydana gelen süreçler, niceliksel değişimlerin temel niteliksel değişimlere dönüşmesinin aynı evrensel yasasına dayanır ve bu da dünyanın çarpıcı birliğinin bir başka kanıtı olarak hizmet eder. Ancak sosyal yaşamda, bu evrensel gelişim yasası kendine özgü şekillerde kendini gösterir.

Toplumsal gelişmeyi yalnızca niceliksel bir hareket süreci olarak ele alırsak, evrimin devrimlerle değişimini, “kademecilikteki kırılmayı”, kendine özgü kalıplara sahip niteliksel olarak yeni toplumsal biçimlerin ortaya çıkışını görmezsek, toplumsal gelişme hakkında hiçbir şey anlamayacağız.

Gerçekten de, herhangi bir toplumsal üretim biçimindeki niteliksel ve niceliksel değişimler yakından bağlantılı ve birbirine bağımlıdır. Üretken güçlerin gelişme düzeyi, belirli üretim ilişkilerinin türünü belirler. Bu gerçek, toplumsal yaşamın gelişiminde “nitelik”in “nicelik”e bağımlılığını çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır; aynı zamanda, elbette, üretken güçlerin gelişme düzeyi kavramının teknolojik ilerlemeyi ve üretim araçlarının iyileştirilmesini de içerdığını unutmamalıyız.

İnsanlık tarihinin başlangıcında sınıf ayrımı ve sömürden yoksun, ilkel bir toplumsal sistem varsa, bunun temel nedeni, insanların tek başına çalışmasını, hele ki birbirlerini sömürmesini engelleyen son derece düşük üretim gücü seviyesiydi. İlkel toplumsal sistemlerde var olan kolektif emek ve kolektif tüketim, doğayla birlikte mücadele etme ihtiyacından kaynaklanıyordu.

İlkel toplumlarda, savaş zamanlarında esirler ya öldürülür ya da serbest bırakılırdı, köleleştirilmezlerdi. Üretken güçlerin düzeyi o kadar düşüktü ki, köleler sahiplerine hiçbir katkıda bulunamazlardı, çünkü sadece kendileri için hayatın temel

ihtiyaçlarını karşılayabilirlerdi. Ancak üretken güçler geliştiğinde ve insanlar sadece kendi varoluşları için gerekli araçları değil, aynı zamanda fazla ürün de üretebildiklerinde, esirler artık öldürülmez veya serbest bırakılmaz, bunun yerine köleleştirilirdi. Sonuç olarak, sınıfların ortaya çıkması ancak üretken güçlerin gelişiminin belirli bir aşamasında mümkün olmuştur. Artan üretkenlik, toplumsal iş bölümüne, özel mülkiyete ve bununla birlikte toplumun sınıflara bölünmesine yol açmıştır.

Sınıfların ortadan kaldırılması için hangi koşullar gereklidir? Sınıf toplumunu modern, sınıfsız bir topluma dönüştürmek ne zaman mümkün olur? Bu da yine niceliksel değişimlere ve üretken güçlerin gelişimine bağlıdır. Bu koşullar ancak üretken güçlerin ve emek verimliliğinin gelişmesi, “herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre” (sosyalizm), “herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre” (komünizm) ilkeleriyle yaşamının nesnel olasılığını yarattığında ortaya çıkar.

Dolayısıyla, ilkel, sınıfsız bir sistemden, sosyal niteliği tamamen zıt olan bir sınıf sistemine geçiş ve bunun da komünist topluma dönüşümü, “ölü”, inorganik maddeden canlı, organik maddeye geçiş kadar bir “mucize” içerir. Her ikisi de, belirli bir aşamadaki niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasasına göre gerçekleşir. Sosyal gelişme çizgisi, zaten var olanın niceliksel artış veya azalış çizgisi değil, kademeli, yavaş evrimsel gelişmenin niteliksel bir değişimle, bir sıçramayla, toplumun bir niteliksel durumdan diğerine geçişiyle, yeni bir sosyal düzenin ortaya çıkmasıyla kesintiye uğradığı bir çizgidir.

Toplumun gelişiminde evrim ve devrim sorunu, proletarya partisinin pratik faaliyetleri açısından özel bir öneme sahiptir. İşçi hareketinin tarihi boyunca, Marksizmin yüzyılı aşkın süren gelişimi ve oportünist eğilimlere karşı mücadelesi boyunca, bu soru, şiddetli tartışmalara yol açan temel konulardan biri olmuştur. Bu doğaldır, çünkü bu sorunun çözümü, işçi sınıfının ve partisinin mücadele stratejisini ve taktiklerini doğrudan belirler.

En inatçı gericiler bile sözde “gelişmeyi” kabul etmeye razıdırlar. Peki bu “kabulün” gerçek anlamı nedir? Gelişme, niceliksel değişikliklerin temelde *niteliksel hale gelmesi olmaksızın, yalnızca niceliksel bir gelişme olarak kabul edilir. Toplumsal ilerlemenin en ateşli düşmanı bile böyle bir “gelişmeyi” kabul edebilir , çünkü yalnızca niceliksel “gelişme” mevcut düzende temel bir değişikliği ifade etmez.*

Bu nedenle, gelişmenin tamamen niceliksel bir süreç olarak anlaşılmasının her türlü reformist teorinin temelinde yer alması tesadüf değildir. Lenin bir keresinde, burjuva profesörlerini takip ederek revizyonistlerin “bilimin felsefi bayağılaştırılması bataklığına daldıklarını, ‘kurnaz’ (ve devrimci) diyalektiği ‘basit’ (ve sakın) ‘evrim’ ile değiştirdiklerini” belirtmişti.¹

İşçi hareketinde revizyonizmin daha başlangıcında bile, temsilcileri Marksist diyalektik evrim ve devrim doktrinine şiddetli bir saldırı başlattılar. Reformizmin tüm temel noktalarını formüle ettiği “Sosyal Sorunlar” adlı kitabında Alman revizyonist Bernstein, proletarya devriminin kaçınılmazlığı ve meşruiyeti hakkındaki Marksist doktrine ateş püskürdü. Şöyle yazdı: “Sosyal demokrasinin tüm pratik faaliyetleri, mevcut toplumsal düzenin sarsıcı ayaklanmalardan arınmış, daha yüksek bir düzene geçişini kolaylaştıracak bir durum ve koşullar yaratmaya çalışır.”

Bu “teori” devrimi reddetti. Burjuvazi ve proletarya gibi düşman sınıfların karşıt çelişkilerinin uzlaştırılabileceğini ve Engels’in sözleriyle, eski kapitalist sefaletin barışçıl bir şekilde sosyalizme dönüşebileceğini varsaydı. Bu nedenle, Marksist proletarya diktatörlüğü mücadelesi teorisi ve “Hareket her şeydir, nihai hedef hiçbir şeydir” şeklindeki bilinen önermede formüle edilen belirli reformist ve oportünist taktikler reddedildi. Kapitalizmden sosyalizme geçişin birincil ve belirleyici aracı olarak devrim yerine, mevcut kapitalist sistem

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 15, baskı 4, s. 19.

içinde küçük siyasi ve ekonomik iyileştirmeler için bir mücadele olan reform savunuldu.

Eski revizyonistlerin izinden giden modern reformist kapitalizm yöneticileri, kapitalizmden sosyalizme geçiş için devrimci bir sıçramanın anlamsızlığını gösterme konusunda özellikle heveslidirler. Emperyalizmin sadık koruyucuları olarak, kapitalist sistemin devrimci bir şekilde devrilmesiyle ilgili Marksist doktrine ölümcül bir nefretle bakarlar.

Devrimci diyalektiklere karşı uzun bir mücadele geçmişine ve kitlelerin devrimci baskısına karşı kapitalizmin savunucusu olarak geniş bir “deneyime” sahip olan Karl Renner şunları yazdı:

“Eğer her ülkede işçi sınıfının yükselişi tarihsel bir gelişme süreci ise, o zaman ilkel ve proleterleşmiş ulusların yükselişi (?!), dünya yeni bir felakete sürüklenmediği sürece, başarıdan *başarıya kademeli bir ilerlemeyle, yani tarihsel bir süreç olarak, bir mucize (yani devrim —M. R.) veya bir tarikatın parlak eylemlerinin* sonucu olarak değil, her halükarda evrensel barış görünümünde, ancak bir kurtuluş sosyalist savaşının sonucu olarak değil, gerçekleştirilmelidir” (benim tarafımdan vurgulanmıştır —M. R.).

Renner, “ilerici” ülkelerde (yani burjuva ülkelerinde) devlet gücünün o kadar değiştiğini, devlet çalışanlarının ezici çoğunluğunun “örgütlü sosyalistler” ve “eğitimli” sendikacılar olduğunu, dolayısıyla sadece burjuva devlet aygıtının basit bir şekilde benimsenmesi ve geliştirilmesinden söz edilebileceğini belirtmiştir.

“Burjuva devlet mekanizmasını ele geçirmek ve korumak” — bu, işçi sınıfının ateşli ve acımasız düşmanları olan sağcı sosyalistlerin sloganıdır. İngiliz İşçi Partisi devlet aygıtını “ele geçirdi”, ancak İngiliz devletinin kapitalist doğası en ufak bir şekilde değişmedi. İşçi “sosyalizmi”, İngiliz kapitalistlerinin egemen konumunu en ufak bir şekilde bile etkilemiyor. İşçi Partisi, Muhafazakarlar kadar kötü olmasa da, egemen sınıfı memnun eden emperyalist bir politika izliyor ve “demokratik sosyalizmleri” reformist bir aldatmacadan ibaret.

Marksist diyalektiğe ve dolayısıyla sosyalizme geçişe dair Marksist doktrinin tüm devrimci özüne karşı mücadele,

yalnızca reformistler tarafından yürütülmedi. Reformculuk bayrağı altında konuşan oportünistlerin yanı sıra, Marksizm'e karşı anarşistler ve anarko-sendikalistler de mücadele etti. Reformistler devrimci gelişim biçimini, yani sıçramayı reddederken, anarşistler ise tam tersine, evrimsel, kademeli herhangi bir hareketin meşruiyetini reddeder ve bu biçimin mevcut toplumsal düzende temel bir değişime hazırlık açısından önemini inkar ederler.

Dolayısıyla anarşistlerin geliştirdiği belirli bir pratik davranış çizgisi ortaya çıkmıştır: reform mücadelesine karşı küçümseyici bir tavır, birlik mücadelesi taktiklerinin, kitlelerin örgütlenmesinin ve devrime kademeli olarak hazırlanmasının, komplo taktiklerinin, ani başlangıçların, maceracılığın reddi; dolayısıyla işçi sınıfının temel çıkarları için fiilen mücadele edememe ile birlikte “sol” söylemlerin hakimiyeti.

Lenin, “Avrupa İşçi Hareketindeki Farklılıklar” adlı makalesinde, görünüşte kutupsal olan ancak pratik sonuçları bakımından özdeş olan bu iki bakış açısının Marksizm'e düşmanca doğasını ortaya koyarak şöyle yazmıştır: “...doğadaki yaşam ve gelişim, hem yavaş evrimi hem de hızlı sıçramaları, kademeli ilerlemedeki kesintileri içerir.”

Revizyonistler, “sıçramalar” ve işçi hareketinin eski toplumun tamamına temelden karşıtlığı hakkındaki tüm söylemleri boş laflar olarak reddederler. Reformları sosyalizmin kısmi bir gerçekleşmesi olarak kabul ederler. Anarko-sendikalistler, özellikle parlamenter kürsü kullanımını “önemsiz işleri” reddederler. Gerçekte, bu son taktik, büyük olaylar yaratacak güçleri bir araya getirmekte başarısız olurken “büyük günleri” beklemek anlamına gelir. Her iki grup da en önemli, en acil görevi engeller: işçilerin büyük, güçlü, iyi işleyen, *her koşulda etkili bir şekilde çalışabilen, sınıf mücadelesi ruhuyla dolu, hedeflerinin açıkça farkında olan ve gerçek bir Marksist dünya görüşüyle beslenen örgütler halinde birleşmesi.*¹

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 16, 4. baskı, s. 319.

Lenin'in bu sözleri, proletaryanın ve partisinin mücadelesi için evrimsel ve devrimci olmak üzere iki yönlü hareketin önemine dair sorunun özünü mükemmel bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sömürücü eski toplumdan sömürücülerin olmadığı bir topluma geçişin ancak bir sıçrama şeklinde gerçekleşebileceği tartışılmaz gerçeğinden, düşman sınıflara bölünmüş bir toplumda sosyal devrimlerin tamamen doğal ve gerekli bir olgu olduğu sonucu çıkar.

Yoldaş Stalin şöyle öğretir: “Eğer yavaş niceliksel değişimlerin hızlı ve ani niteliksel değişimlere dönüşmesi bir gelişim yasası ise, o zaman ezilen sınıflar tarafından gerçekleştirilen devrimci ayaklanmaların tamamen doğal ve kaçınılmaz bir olgu olduğu açıktır.”

Bu, kapitalizmden sosyalizme geçişin ve işçi sınıfının kapitalist baskıdan kurtuluşunun yavaş değişimlerle, reformlarla değil, ancak kapitalist sistemde niteliksel bir değişimle, devrimle sağlanabileceği anlamına gelir.

“Bu, siyasette hata yapmamak için kişinin reformcu değil, devrimci olması gerektiği anlamına gelir.”²

Bu sonuç, proletarya partisinin kapitalizme karşı ve sosyalizm için verdiği mücadeledeki tüm politikasının sarsılmaz temel taşıdır.

Lenin'in de belirttiği gibi, kapitalizmin emperyalist aşaması sosyalizme giden eşiktir; sosyalizme geçiş için gerekli tüm ön koşulları hazırlar. Ancak bu, kapitalizmi hiçbir şekilde daha az kapitalist yapmaz. Kapitalizmden sosyalizme geçişi ancak devrimci bir sıçrama sağlayabilir.

Lenin, “Devlet ve Devrim” adlı eserinde, Paris Komünü örneğini kullanarak, kısıtlanmış bir burjuva demokrasisinin, yani küçük bir kapitalist grubun demokrasisinin, proletarya demokrasisine, yani tam demokrasiye, halkın ezici çoğunluğunun demokrasisine dönüşmesinin, “niceliğin niteliğe

² J. V. Stalin, Leninizmin Sorunları, II. baskı, s. 541.

dönüşmesinin” örneklerinden biri olduğunu göstermektedir.¹

Ancak Lenin, bu geçişin tamamen niceliksel bir süreç olmadığını, oportünistlerin ilkesine göre yürütülmediğini de gösteriyor: biraz daha demokrasi, ve kapitalizm fark edilmeden sosyalizme dönüşecek.

Lenin şöyle belirtiyor: “Fakat bu kapitalist demokrasiden, kaçınılmaz olarak dar görüşlü, yoksulları gizlice yabancılaştıran ve bu nedenle tamamen ikiyüzlü ve sahte olan bu demokrasiden, liberal profesörlerin ve küçük burjuva oportünistlerinin sunduğu gibi, ‘giderek daha büyük bir demokrasiye doğru’ basit, doğrudan ve sorunsuz bir gelişme olmaz. Hayır. İleriye doğru gelişme, yani komünizme doğru gelişme, proletarya diktatörlüğü aracılığıyla gerçekleşir ve başka türlü gerçekleşemez, çünkü kapitalist sömürücülerin *direnişini kıracak başka kimse yoktur ve başka bir yol da yoktur.*”²

Marksizm-Leninizmin, çatışmacı bir toplumun gelişiminde devrimlerin önemine dair öğretilerinden yola çıkan Komünist Partimiz, temel stratejik aşamalardaki çizgisini her zaman, çökmekte olan düzende radikal, devrimci, nitelikli bir değişim olarak tanımlamıştır. Devrimimiz üç temel stratejik aşamadan geçti: Birinci aşama – 1903’ten 1917 Şubat Devrimi’ne kadar; ikinci aşama – Şubat Devrimi’nden 1917 Ekim Devrimi’ne kadar; ve üçüncü aşama, Ekim Sosyalist Devrimi’nin zaferiyle başladı.

Birinci aşamada Parti, kitleleri örgütleyerek Çarlık otokrasisine karşı devrimci bir saldırıya önderlik etti. Amaç, burjuva-demokratik bir devrim gerçekleştirmektir. İkinci stratejik aşamada Parti, kitleleri örgütleyerek burjuva iktidarına karşı devrimci bir saldırıya önderlik etti. Amaç, sosyalist bir devrim gerçekleştirmek ve proletarya

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 25, baskı 4, s. 391.

² Aynı eser, s. 433.

diktatörlüğünü kurmaktı. Üçüncü aşamada Parti, kitleleri örgütleyip birleştirerek, ülke içindeki sömürücü sınıfları ortadan kaldırmayı ve sosyalizmin zaferini sağlamayı amaçlayan tüm politikaları izledi. Ekim Devrimi, küresel kapitalizmin çöküş dönemini başlattı ve SSCB'deki proletarya diktatörlüğü biçiminde, küresel bir devrimci hareketin gelişmesi için sağlam bir temel oluşturdu.

Avrupa'daki halk demokrasilerinin deneyimi de gösteriyor ki, kapitalist sistemin temellerinde devrimci, niteliksel bir değişim ancak toplumun sosyalizme doğru gelişmesi için belirleyici bir koşuldur.

Tarihteki devrimci sıçrama dönemleri nispeten kısa ömürlü olsa da, toplumsal ilerleme açısından önemi muazzamdır. Bu dönemlerde, on yıllarca süren barışçıl gelişme sürecinde biriken çelişkiler çözülür ve tarihin daha da ilerlemesi için ön koşullar yaratılır. Bu tür sıçramalar olmadan, düşmanca bir toplumun çelişkileri çözülemez ve bunların ağırlığı altında toplum durgunlaşır veya geriler. Sıçramalar, eskimiş ve yıpranmış her şeyi ortadan kaldırarak, gelişme için yeni ufuklar açar. Marx ve Engels, devrimleri tarihin lokomotifleri olarak adlandırmışlardır.

Lenin, insanlık tarihinin devrimci dönemlerine verilen yüksek değerin, Marksizmin tarihsel görüşlerinin bütününden kaynaklandığını, Marx'ın bu dönemleri "insan toplumlarının tarihindeki en hayati, en önemli, en temel, belirleyici anlar" olarak gördüğünü söylemiştir.¹

Lenin, kitlelerin yaratıcı dürtüsünün özellikle devrim zamanlarında, halkın kaderini kendi ellerine alıp yeni bir hayat yarattığı dönemlerde çok büyük olduğunu öğretmiştir.

"Gerçek şu ki," diye yazdı, "burjuva, Kadet ve reformist ilerleme dönemlerine kıyasla, devrimci dönemler tam olarak daha geniş kapsamlı, daha zengin, daha bilinçli, daha planlı,

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 13, baskı 4, s. 22.

daha sistematik, daha cesur ve parlak bir tarihsel yaratıcılığa sahiptir.”¹

Dahası, Lenin şunu da belirtmiştir: “Halkın, özellikle proletaryanın ve ardından köylülüğün örgütsel yaratıcılığı, devrimci kasırga dönemlerinde, sözde sakin (at arabasıyla ilerleyen) tarihsel ilerleme dönemlerine kıyasla milyonlarca kat daha güçlü, daha zengin ve daha üretken bir şekilde kendini gösterir.”²

Sıçrama dönemlerinin nispeten kısa olduğu söylendiğinde, bunların yalnızca günler veya haftalar sürdüğü sonucuna varılmamalıdır. Lenin, on yıla kadar uzanabilen “büyük sıçramalar” dönemlerinden bahsetmiştir. Bazı “sosyalistleri” eleştirirken şöyle yazmıştır:

“Sosyalizm öğretmenlerinin bir ‘sıçramayı’ dünya tarihinin dönüm noktası olarak adlandırmaları ve bu tür sıçramaların 10 yıl veya daha uzun süreleri kapsaması, ‘sosyalizmi bir kitaptan okuyan’ ancak konuyu hiçbir zaman ciddi olarak incelemeyen çoğu sözde sosyalistin düşünemeyeceği bir şeydir.”³

Ülkemizi Ekim Devrimi zaferinden önceki geri kalmış halinden gelişmiş bir sosyalist güce dönüştüren de tam olarak bu “büyük sıçrama” oldu.

Yoldaş Stalin, 9 Şubat 1946’da seçmenlere yaptığı konuşmada, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi’nin ülkemizin dönüşümü için ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu gösterdi. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arifesinde ülkenin maddi kaynaklarını karşılaştırarak ve SSCB’de üretimin ne kadar hızlı geliştiğini göstererek, Yoldaş Stalin şu sonuca vardı:

“Üretimde yaşanan bu benzeri görülmemiş büyüme, ülkenin geri kalmışlıktan ilerlemeye doğru basit, sıradan bir gelişimi olarak değerlendirilemez. Bu, vatanımızı geri kalmış

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 10, 4. baskı, s. 227.

² Aynı eser, s. 233.

³ V. I. Lenin, Eserler, cilt 27, 4. baskı, s. 243.

bir ülkeden gelişmiş bir ülkeye, tarım ülkesinden sanayi ülkesine dönüştüren bir sıçramaydı.”

Marksizm, yalnızca devrimci bir sıçramanın kapitalizmi ve yasalarını yok edebileceğini savunurken, reformları veya bir tür reform için mücadele etme ihtiyacını da inkar etmez. Ancak bu mücadele, mücadelenin birincil biçimi değildir ve olamaz; çünkü ne kadar çok olursa olsun, hiçbir reform kendi başına sömürücü sistemde niteliksel bir değişime yol açamaz. Bu nedenle, bir Marksist için reform, Lenin’in dediği gibi, her zaman “devrimci sınıf mücadelesinin bir yan ürünüdür.” Diyalektikle donanmış bir Marksist, ileriye bakar ve her adımı nihai hedefe göre ölçer. Bir reform nihai hedef için mücadeleye yardımcı oluyorsa, bir Marksist bunu tanır ve başarısına katkıda bulunur. Dahası, reform için herhangi bir mücadeleyi reddedenleri şiddetle eleştirir. Bununla birlikte, bir Marksist bu mücadeleyi kendi başına bir amaç olarak değil, yalnızca toplumsal sistemde temel bir niteliksel değişim, kapitalizmin devrilmesi için devrimci mücadelenin bir parçası olarak görür. Oportünist için nihai hedef “hiçbir şey” iken, Marksist için her şeydir ve bu nedenle faaliyetlerinde bir an bile gelişme olasılığını gözden kaçırmaz.

J. V. Stalin, Marksizm bakış açısından devrim ve reform arasındaki ilişkiyi derinlemesine ve kesin bir şekilde tanımlamıştır:

“Reformcu için reform her şeydir, devrimci çalışma ise sadece göstermelik, bir oyalama aracıdır. Bu nedenle, reformcu taktikler altında, burjuva iktidarının koşullarında, reform kaçınılmaz olarak o iktidarı güçlendirme aracı, devrimi parçalama aracı haline gelir.”

Bir devrimci için ise tam tersine, en önemli şey reform değil, devrimci çalışmadır; ona göre reform, devrimin bir yan ürünüdür. Bu nedenle, devrimci taktikler altında, burjuva iktidarı koşullarında, reform doğal olarak o iktidarın dağılması için bir silah, devrimi güçlendirmek için bir silah, devrimci hareketin daha da gelişmesi için bir kale haline gelir.¹

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 6, s. 166.

Lenin ve Stalin, proletarya devriminin zaferinden ve proletarya diktatörlüğünün kurulmasından sonra reformların niteliğinin değiştiğini öğretirler. Proletarya diktatörlüğü, toplumun engelsiz gelişimine derinden önem verir; burjuva devleti gibi toplumun ilerlemesini engellemez; aksine, bu ilerlemeyi her türlü yolla teşvik eder. Bu nedenle, sosyalist bir devlet tarafından üstlenilen reformlar, kapitalist sistem altındaki reformların tam tersidir. Örneğin, Sovyet devletimiz ekonomik, siyasi ve kültürel yaşamın tüm alanlarında reformlar uygulamaktadır. Bu reformların tek bir amacı vardır: Sovyet halkının yaşamını daha da iyileştirmek, sosyalist sistemin temellerini daha da güçlendirmek ve gücünü artırmak.

«Böyle şartlar altında reform,—diyor J. V. Stalin,— kendi zıttına dönüşür»².

Partimiz, yeni, Sovyet, sosyalist bir Rusya için verdiği mücadelede, devrim ve reform arasındaki ilişki sorusuna dair bu Leninist-Stalinist anlayışla yönlendirildi ve bu diyalektik anlayış, kitlelerin durumunu iyileştirecek belirli siyasi ve ekonomik reformlar için verilen mücadeleyi, ana ve belirleyici mücadeleyle —toprak sahibi —kapitalist sistemin devrilmesi ve yeni, sosyalist bir sistemin kurulması için verilen devrimci mücadeleyle — her zaman birleştirmesine yardımcı oldu.

Kitleleri devrime hazırlayan ve bir araya getiren Bolşevik Partimizin gücü, taktiklerinin, sloganlarının ve mücadele biçimlerinin, insanlık tarihinin nesnel olarak kaçınılmaz diyalektiğinin kesin bir anlayışına dayanmasında yatıyordu. Gerçekten de, eğer gelişim iki ayrılmaz aşamadan geçiyorsa, eğer evrimsel ve ani değişim biçimleri birbirine yakından bağımlı ve karşılıklı olarak koşullandırılmışsa, o zaman pratik faaliyette, bu iki hareket biçiminin karşılıklı bağımlılığını ayırt etme yeteneği son derece önem kazanır. Bu, sürecin evrimsel aşaması tamamlanıp tükenene kadar acele etmeme, sabırla

² Aynı eser, s. 167.

güçleri toplama ve hazırlama, hiçbir “küçük işi” küçümsememe ve bunun tersine, bir niteliksel durumdan diğerine sıçramak ve eskimiş olana kesin bir saldırı başlatmak için yeterli gücün biriktiği anı belirleme yeteneğidir. Bu nedenle Parti, Blanquizm’i ve komplo taktiklerini başarısızlığa mahkum olarak kınadı ve işçi sınıfını yaklaşan savaşlar için titizlikle örgütledi. Ancak şartlar kararlı bir eylem için olgunlaştığında, parti cesurca kitleleri savaşa çağırdı, oportünistlerin korkaklığını ve fırsatçılığını kınadı ve kitlelerin devrimci yaratıcı enerjisinin tam olarak ortaya çıkmasını mümkün kılan sloganlar ortaya koydu.

Yoldaş Stalin’in Komünist Parti’nin strateji ve taktikleri üzerine yazdığı eserlerinde—”Rus Komünistlerinin Siyasi Strateji ve Taktikleri Üzerine (Broşür Taslağı)”, “Rus Komünistlerinin Strateji ve Taktikleri Meselesi Üzerine” ve diğerleri—mücadele taktiklerinin ve taktik sloganlarının seçiminde evrimsel ve devrimci hareket biçimleri arasındaki ilişki konusu dikkat çekici bir incelikle ele alınmıştır. Yoldaş Stalin, belirleyici mücadele biçimlerine hazır olma derecesinin önemini göstermektedir. Devrimci bir saldırı için güçlerin toplanması, örgütlenmesi ve hazırlanmasındaki adımları ve aşamaları tanımlar. Herhangi bir slogan doğrudan bir eylem emri haline gelmeden önce, önce “propaganda sloganı”, sonra “ajitasyon sloganı” ve nihayetinde “eylem sloganı” olarak ortaya çıkar. Örneğin, bir ajitasyon sloganını bir eylem sloganıyla karıştırmak, J. V. Stalin’e göre, erken bir saldırı başlatmak ve bu saldırıyı kesinlikle başarısızlığa mahkum etmektir.

Bu nedenle, Yoldaş Stalin’in de belirttiği gibi, “Tüm iktidar Sovyetlere” sloganı, Nisan 1917 başlarında bir propaganda sloganıydı. Yoldaş Stalin, Lenin’in “Nisan Tezleri”ne atıfta bulunuyor. Rus Devrimi’nin bu aşamasındaki görev, burjuva-demokratik devrimin sosyalist bir devrime dönüşmesinin olasılıklarını açıkça tanımlamak, bu dönüşümü gerçekleştirmek için mücadele planını ana hatlarıyla belirlemek ve Partiyi bu amaca ulaşmak için birleştirmektir. Geçici Hükümetin derhal devrilmesi söz konusu değildi, çünkü Bolşevikler hala Sovyetlerde azınlıktaydı ve Menşevikler ile

Sosyalist Devrimciler hâlâ birçok işçinin güvenini kazanmıştı. Kitleler arasında büyük miktarda açıklayıcı ve örgütsel çalışma gerekiyordu.

Daha sonra “Tüm iktidar Sovyetlere” sloganı birleştirici bir çağrı haline geldi. Parti bu sloganla kitlelere ulaştı. Ancak tam da bu dönemde, Nisan gösterileri sırasında, bu sloganı bir eylem sloganıyla eşitleme yönünde yanlış ve tehlikeli bir girişimde bulunuldu. Bolşevik Partisi Petrograd Komitesi üyelerinden küçük bir grup (Bagdatyev ve diğerleri), parti çizgisine aykırı olarak, Geçici Hükümetin derhal devrilmesini talep eden bir slogan ortaya attı. Parti bu eylemi maceracı olarak kınadı.

Bu slogan ancak Ekim ayında bir toplanma çağrısı haline geldi. Bu zamana kadar belirleyici değişiklikler yaşanmıştı. Petrograd ve Moskova’daki Sovyetler Bolşeviklerin safına geçmişti. Lenin, halkın çoğunluğunun Bolşevik Partisi’ni ve politikalarını desteklediğini belirtti. Silahlı bir ayaklanma patlak vermek üzereydi. 10 Ekim’de Parti Merkez Komitesi, silahlı bir ayaklanmaya hazırlanmak için bir karar aldı ve tüm örgütlerin eylemlerinde bu karara göre hareket etmelerini önerdi.

Son olarak, Ekim ayının sonunda, “Tüm iktidar Sovyetlere” sloganı bir eylem sloganından bir yönerge sloganına dönüştü.

“Tüm iktidar Sovyetlere” sloganının propaganda, ajitasyon ve eylem sloganı olarak kullanıldığı bu aşamaların her biri, temel stratejik görevin – devrimci iktidar devrinin proletaryaya aktarılmasının – gerçekleştirilmesi için gerekli güçlerin ve ön koşulların kademeli olarak olgunlaşma derecesini gösteriyordu.

Bu örnek, Bolşevik Parti’nin taktiklerini, hem evrimsel hem de devrimci hareket biçimlerini, bir biçimden diğerine geçişi içeren, gelişmenin nesnel diyalektiği temelinde nasıl ustaca inşa ettiğini açıkça göstermektedir.

Bolşevik taktiklerinin bu özellikleri, kulakların bir sınıf olarak tamamen kolektivizasyon yoluyla tasfiye edilmesi sırasında açıkça görülmüştür. “Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihine Kısa Bir Bakış” adlı eserde şu ifade yer

almaktadır: “Bu, derin bir devrimci ayaklanmaydı, toplumun eski niteliksel durumundan yeni niteliksel durumuna bir sıçramaydı ve sonuçları bakımından Ekim 1917 devrimci ayaklanmasına eşdeğerti.”¹

Yoldaş Stalin, kulaklara yönelik yeni politikayı gerekçelendirirken, böyle bir saldırının, böyle bir atılımın beş yıl önce imkansız olacağını söylemişti. “Bu, en tehlikeli maceracılık olurdu. Bu, en tehlikeli saldırı oyunu olurdu.”² Neden? Çünkü bir niteliksel durumdan diğerine geçiş henüz hazır değildi. 1927’de kulaklar 600 milyon pood’dan fazla tahıl üretiyor ve yaklaşık 130 milyonunu pazara ihraç ediyordu. Öte yandan, kolektif ve devlet çiftlikleri sadece 80 milyon pood tahıl üretiyor ve yaklaşık 35 milyonunu pazara ihraç ediyordu. Açıkça, bu koşullar altında kulaklara karşı bir saldırı imkansızdı; sadece konumlarının güçlenmesine yol açardı. Diyalektik dilinde, niceliksel değişiklikler henüz niteliksel değişikliklere dönüşemezdi. İşte bu yüzden, yoldaş Stalin’in dediğine göre, 1926-1927’de Zinoviev-Troçkist muhalefet partiye kulaklara karşı derhal saldırı politikası dayattığında, parti bu adımı atmadı.

Parti, taarruza sabırla hazırlandı. 1929’da koşullar kökten değişti. Sanayi genişledi, traktör ve tarım makinelerinin seri üretimine başlandı ve köylü kitleleri, bireysel tarıma kıyasla kolektif tarımın avantajlarına ikna oldu. Kırsal kesimde güçlü bir kolektif ve devlet çiftlikleri ağı gelişti. Kolektif ve devlet çiftliklerinin tahıl üretimi arttı (1930’da kolektif ve devlet çiftlikleri 400 milyon pood’dan fazla pazarlanabilir tahıl üretti). Bütün bunlar, diğer koşullarla birlikte, ülkemizdeki kapitalizmin son kalesi olan bu topraklara karşı gerçek bir Bolşevik taarruzu için, devrimci bir sıçrama için elverişli koşullar yarattı. Ve bu taarruz tam bir başarıyla sonuçlandı.

¹ “Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi, Kısa Ders”, s. 291.

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 167.

Bu, Marksist diyalektiğin evrimsel ve devrimci hareket biçimleri ve bunların birbirine bağımlılığı konusundaki konumunun, komünist partinin pratik faaliyetleri açısından önemini ortaya koymaktadır.

5. Aşamalı Gelişim. Basitten Karmaşığa, Aşağıdan Yukarıya Doğru Gelişim

Dolayısıyla, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasası, nesnelere niteliksel bir değişimin nasıl gerçekleştiğini, yeni bir şeyin nasıl ortaya çıktığını bilimsel olarak tasvir etmeyi mümkün kılar.

Ancak bu tabloyu tamamlamak için hâlâ açıklığa kavuşturulması gereken çok önemli bir soru var. Bu soru, niteliksel olarak farklı nesnelere ardışıklığında bir düzen olup olmadığı, belirli bir eğilimi, belirli bir gelişim yönünü belirleyen bir düzen olup olmadığıdır. Dünya gelişim süreci kapalı, sonsuza dek tekrar eden bir döngü müdür, yoksa ilerleyici bir hareket karakterine mi sahiptir?

Geçmiş sosyoloji, toplumsal gelişmenin belirli bir noktaya ulaştıktan sonra başlangıca geri döndüğünü ve daha sonra var olanı yeniden yarattığını öne süren çeşitli döngüsellik teorilerine yer vermiştir. Örneğin, İtalyan filozof Vico'nun teorisi böyleydi. Bu teoriye göre, insanlık çeşitli gelişim aşamalarından geçerek en yüksek seviyeye ulaştıktan sonra başlangıç noktasına geri döner. Burjuvazinin feodalizme karşı siyasi devriminden önce gelen 18. yüzyıl Fransız felsefesi, ilerlemeyi savundu ve sonsuz insan gelişiminin ilkelerini onayladı. Bununla birlikte, bu felsefenin ilerleme anlayışı oldukça yüzeyseldi, burjuva toplumunun ilerlemesini evrensel, mutlak bir ilerleme olarak tasvir etmesinden bahsetmeye bile gerek yok. Genel olarak, burjuva felsefesi, toplumun ilerleyici gelişimine dair derin veya tutarlı bir teori sunmakta başarısız oldu. Bu konuda Hegel'in örneği açıklayıcı olabilir. Diyalektik gelişmeyi bir yasa olarak ilan eden Hegel, bundan tüm sonuçları çıkarmaya istekli ve yetenekli değildi ve bilindiği

gibi, gelişim sürecini belirli tarihsel sınırlara sınırladı. Hegel'e göre, insanlık Prusya monarşisinde en yüksek noktasına ulaştıktan sonra artık daha fazla gelişemezdi. Gelişmenin doğasına dair bu görüş, Hegel'in felsefesinin sınıfsal eğilimini, eski Prusya-Junker sistemine olan bağlılığını ve bu sistemi burjuva bir üslupla bir nebze modernize etme arzusunu açıkça yansıtıyordu.

Emperyalizm çağında burjuva felsefesi, toplumsal ilerlemenin reddiyle yönetilir ve döngüler, gerileme ve insan toplumunun sonsuz, ilerleyici bir gelişme sağlayamaması gibi en yeni gerici teoriler yaygın olarak benimsenir. Kapitalist toplumun çelişkilerinin burjuva düzeni içinde çözülememesi, ekonomik krizler, periyodik olarak tekrarlanan savaşlar ve kültürün yok edilmesi, burjuva ideologları tarafından genel olarak insan toplumunun ebedi ve devredilemez özellikleri olarak algılanır. Bu yozlaşmış duygular, kurgu ve sanatta geniş yankı bulur. Anatole France'ın "Penguen Adası"nı hatırlamak yeterlidir. Bu kitapta insan toplumunun tarihini hicivli bir şekilde tasvir eden ve kapitalist uygarlığa zehirli oklar yağdıran yazar, geleceği öngöremez. Yazarın iradesiyle, uygarlık tarihi, modern toplumu simgeleyen milyonlarca insanın yaşadığı bir şehrin patlamasıyla sonuçlanır ve insanlık ilkel bir duruma geri döner. Romanın kahramanı şehri havaya uçururken, "Belki de bu durumdan kurtulmanın en iyi yolu budur," diyor. Ancak, ilkel haline geri dönen toplum, yavaş yavaş güç kazanıyor ve bir kez daha yıkıcı bir medeniyet seviyesine ulaşıyor. Roman böyle bitiyor. Ama devamı açık: insanlık bir kez daha geriye savrulacak. Dolayısıyla, insanlık tarihini gelişimi içinde hayal edemeyerek, yazar bakış açısını çarpıtmıştır. Daha sonra A. France, gerçeğe, toplumun gerçek gelişimini anlamaya giden bir yol buldu ve Fransız Komünist Partisi üyesi oldu.

Emperyalist felsefede, barbarlığın savunulması, insan kültürel başarılarının "eleştirisi" ve vahşi ahlaka dönüşün savunulması yol gösterici fikirler haline gelir. Bu anlamda, bu tür fikirleri bütün bir devletin felsefesi düzeyine yükselten faşizm, 19. yüzyılın sonlarından itibaren Friedrich Nietzsche, Oswald Spengler ve diğer gerici düşünürleri temsilcileri olarak

içeren açıkça emperyalist bir felsefenin gelişimini mantıksal sonucuna ulaştırmıştır.

Nietzsche, “ebedi dönüş teorisini” en büyük keşfi olarak kabul etmiştir. Bu teorinin özü, ne doğanın ne de toplumun ilerleme, ilerleyici gelişme olarak tanımlanabilecek herhangi bir örüntü sergilemediği iddiasıdır. Dünya kaos halindedir, nesnel eğilimlerden yoksundur ve yalnızca güç hüküm sürer. Güçlü olan efendidir. Ve dünya zaman açısından sonsuz, güç ise sınırlı olduğundan, her şey kendini tekrar eder.

Nietzsche “ilerlemeyi” kabul ediyorsa, bu yalnızca tek bir türdendir: bir avuç “süper insanın” refahı uğruna tüm insanlığın köleleştirilmesi.

“İlerlemenin büyüklüğü,” diyor, “ne kadar fedakarlık yapmak zorunda kaldığıyla ölçülür. İnsanlık, tek ve daha güçlü bir insan türünün refahı için tüm varlığını feda etti; işte bu ilerlemedir.”

Modern Amerikan ve İngiliz emperyalistleri, bu haydutvari “ilerleme” teorisini uygulamaya koymaya çalışıyorlar. Bir avuç kapitalist gangsterin “refahı” uğruna insanlığın büyük çoğunluğunu yok etmeye razı olurlar.

İdeologlarından bazıları, burjuvazinin çözülme ve yok olma sürecini, insanlığın, kendi görüşlerine göre, tüm yaratıcı potansiyelini tüketmiş olduğu ve bu nedenle yok olacağı küresel bir felaket çağının başlangıcı olarak sunma eğilimindedir.

Çağdaş burjuva felsefesi ve edebiyatında, insanlığın sonuna dair sesler giderek daha yüksek çıkıyor. Filozoflar ve yazarlar “hayat ağacının” çürümesinden, “karanlık çağın sarsıntılarından”, “medeniyetin son, ölümcül spazmlarından” ve benzerlerinden bahsediyorlar.

Amerikalı yazar O’Neill, “İnsan ırkının yeryüzünden yok olup, karıncaların evreni yaşanabilir hale getirmesinin zamanı çoktan geldi” demiştir. İngiliz yazar Aldous Huxley, “Sonsuz Felsefe” adlı kitabında, yaşamın amacının yok oluş veya “Mutlak”ta tam bir çözülme olduğunu dünyaya duyurmuştur. Hayatın gerçek yasalarını asla anlamayan ancak yine de ilerlemeyi savunan ve insanlığa olan inancını dile getiren H. G. Wells, son romanlarında insanın önemsizliğinden ve yakın

zamanda yok oluşundan bahsetmiştir. Ölümünden önce, kendine özgü bir şekilde “Kendini Tükenmiş Düşünce” başlıklı bir kitap yazmıştır.

“Yıldızlar yörüngelerinde insana karşı döndüler,” diye yazıyor, “ve insan, yaklaşan yıkımla mücadele etmek için daha iyi uyum sağlamış başka bir hayvana yerini bırakmak zorunda.” Belki de, diyor, bu yeni hayvan insan ırkının bir devamı olacaktır. “Ama kesinlikle insan olmayacaktır.”

“İnsanlığın çöküşü”nün yalnızca burjuva entelektüellerinin hayal gücünde var olduğuna dair kanıt pek gerek yok; bu entelektüeller, burjuva toplumunun ve burjuva kültürünün çürümesi ve deliliğinin iğrenç görüntüsünden ölümüne korkuyorlar. Potansiyelini tüketen insan veya insanlık değil, insanlığı boğan, gelişmesi için gerekli en temel koşullardan mahrum bırakan kölelik ve baskı sistemidir. Ve yalnızca burjuvazinin ideologları, kapitalizmin kaçınılmaz sonuna götüren tarihsel süreci, tüm insanlığın sonu olarak algılıyorlar.

Jeans, yok olmaya yüz tutmuş bir sınıfın bu psikolojisini çok canlı bir şekilde ifade etmiştir. “Dünyaların Hareketi” adlı kitabında evren hakkında şunları yazıyor:

“O da tıpkı bizler gibi hayatını yaşıyor ve doğumdan ölüme giden yolda ilerliyor; çünkü bilim, yaşlılığa geçişten başka bir değişim ve mezara doğru hareketten başka bir süreç bilmiyor.”

Burjuva ideologları gelişmeyi “mezara doğru hareket” olarak anlıyorlar.

Modern kapitalizmin gelişiminin doğasının bu olduğunu ve kapitalizmin gerçekten de mezarına doğru ilerlediğini kabul etmekten korkuyorlar. Ancak kapitalizmin ölümü aynı zamanda kapitalist baskıdan kurtulmuş yeni bir insanlığın da doğuşu anlamına gelir.

Marksist diyalektik, ilerici ve geleceğe dönük gelişmeyi savunan bir teori olarak, döngüsellik, gerileme ve benzeri tüm teorilere karşı çıkar. Bu şekilde, diyalektik yöntemin, gelecekte korkmayan, insanlığın ilerici gelişimine ilgi duyan bir sınıfın silahı olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Gelişmenin ilerleyici doğası ilkesi, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasanından doğrudan kaynaklanır. Bu yasanın özünü karakterize eden ve gelişmenin

olgularda niteliksel bir değişim olarak gerekleştini gösteren Yoldaş Stalin şöyle yazıyor:

“Bu nedenle, diyalektik yöntem, gelişme sürecinin bir daire içinde hareket olarak, geçmişte olanın basit bir tekrarı olarak değil, ilerleyici bir hareket, yükselen bir çizgi boyunca hareket, eski niteliksel durumdan yeni niteliksel duruma geçiş, basitten karmaşığa, aşığıdan yukarıya doğru bir gelişme olarak anlaşılması gerektiğine inanır.”¹

Basit ve alçak olandan karmaşık ve yüksek olana doğru yükselen bir çizgi halindeki gelişim, doğanın ve toplumun gelişiminin nesnel bir yasasıdır.

Herhangi bir olgudaki niceliksel değişim süreci niteliksel değişime ve yeni bir olgunun ortaya çıkmasına yol açtıında ve bu yeni olgu da daha sonra niteliksel değişime uğradıında, bu harekette kesin bir örüntü gözlemleriz: her yeni tarihsel gelişim aşaması, bir öncekinden daha yüksek ve daha karmaşıktır. Elbette bu süreç son derece elişkilili ve en azından düz bir çizgiye benzemez, ancak gelişmenin temel eğilimi tam olarak budur. Bu, herhangi bir örnekte açıkça görölmektedir.

İlk insan, ilk kaba taş aleti yaparak, endüstriyel aletlerin ilerlemesi için ön koşulları zaten yaratmıştı. Taş baltadan sonra teknolojik ilerleme ancak gerçekleşebilirdi. Sürekli artan teknolojik ilerlemeyi mümkün kılan modern makineden, taş baltaya geri dönüş mümkün değildir ve olamaz da.

Gerçekten de, üretim araçları kademeli olarak gelişti ve evrim geçirdi. Belli bir noktada, taş aletlerin yerini bronz aletler almaya başladı, ardından metal aletler. Bu, teknolojik gelişmede bir sıçramaydı. Daha sonraki gelişmeler yeni, daha yüksek nitelikli bir temelde gerçekleşti: Artık değişen ve gelişen taş aletler değil, metal aletlerdi ve bu evrim kaçınılmaz ve doğal olarak üretim teknolojisinde yeni niteliksel değişikliklere, yeni sıçramalara yol açtı. Makinelerin icadı böyle bir sıçramaydı.

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 537.

Marx, Kapital'de, mekanik dokuma tezgahının orijinal halinin, eski el dokuma tezgahı olarak kolayca tanınabileceğine işaret eder. Ancak bu, teknolojinin gelişiminde niteliksel olarak yeni bir aşamayı temsil eder; çünkü işçinin eskiden aletleriyle yaptığı iş artık bir mekanizma tarafından yapılmaktadır. Marx, “Kelimenin gerçek anlamıyla alet insandan mekanizmaya geçtikten sonra, makine basit aletin yerini alır”¹ diye yazar.

Makine, niteliksel olarak yeni bir aşama olarak, beraberinde yeni niceliksel değişimler getirir: daha önce bir kişi yalnızca tek bir aletle iş yapabilirken, makine birçok aleti harekete geçirir. Marx, aynı anda iki ipliği döndürebilen iplikçilerin iki başlı insanlar kadar nadir olduğunu söylüyor. “Aksine, jenny (iplik eğirme makinesi. — M. R.) ortaya çıktığı günden beri 12-18 iğ ile iplik eğiriyor, çorap örme makinesi aynı anda binlerce iğne ile çorap örüyor, vb.”²

Önceki aletin yerini alan bir mekanizmanın, bir makinenin ortaya çıkışı, daha fazla gelişmenin temelini oluşturdu ve yeni niteliksel değişimlerin yolunu açtı. Makine boyutunun ve çalıştırdığı alet sayısının artması, makinenin işçinin yerini itici güç olarak almasına yol açtı. Buhar çağı, buhar motoru çağı gelmişti. Bizim çağımız daha yüksek teknoloji çağı, elektrik ve kimya çağıdır. Ve yeni bir çağ da ufukta beliriyor; atom enerjisinin kullanımına dayalı, daha da karmaşık bir teknoloji çağı.

Gördüğümüz gibi, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasasıyla ifade edilen süreç nedeniyle, gelişim tesadüfen gerçekleşmez, aksine doğal bir yükseliş çizgisi izler ve ilerleyici gelişim niteliği taşır: aşağıdan yukarıya, basitten karmaşığa dönüşür.

Her niteliksel değişim, olguların önceki niteliksel durumunun bir olumsuzlamasıdır. Gelişme sürecinde bu olumsuzlama unsuru büyük bir rol oynar. Onsuz gelişme

¹ K. Marx, Kapital, cilt I, 1949, s. 380.

² Aynı kaynak.

olamazdı. Ve Marksist diyalektik, ilerleyici gelişmenin bir koşulu olarak bu olumsuzlama unsuruna büyük önem verir.

Elbette, gelişme için bir koşul teşkil etmeyen bir tür olumsuzlama da vardır. Örneğin, bir tohum ekmek yerine, onu yok etmek gerekir. Ve bir başka tür olumsuzlama daha vardır; gelişme için bir koşul teşkil eden bir olumsuzlama: toprağa ekilen bir tohum, ondan çıkan bitki tarafından “olumsuzlanır”. Açıkça, bu tür bir olumsuzlama, gelişmenin gerekli bir unsurudur.

Lenin şöyle diyor: “Diyalektikte çıplak inkar değil, boşuna inkar değil, şüpheli inkar değil, tereddüt, şüphe karakteristiktir ve esastır — ki bu şüphesiz inkar unsurunu kendi içinde ve dahası en önemli unsuru olarak içerir — hayır, olumlunun tutulmasıyla bir bağlantı anı, bir gelişme anı olarak inkar...»¹

Bu, olumsuzlamanın diyalektik anlayışının mükemmel bir tanımıdır ve gelişmenin neden ilerleyici olduğunu anlamayı mümkün kılar. Niteliksel olarak yeni bir olgu, eskinin “çıplak”, “boş” bir olumsuzlaması değildir. Yeni, eskiden ortaya çıkar, içindeki tüm olumlu unsurları korur ve bu olumlu unsurları geliştirir. Ancak bir zaman gelir ki, bu da yerini niteliksel olarak yeni bir olguya bırakır; bu yeni olgu da gelişmenin önceki aşamalarında edinilen tüm olumlu unsurları korur, bu olumlu unsurları mükemmelleştirir, yeni bir seviyeye yükseltir, daha zengin, daha somut vb. hale getirir. Dolayısıyla gelişmenin kesin, mantıklı bir yönü vardır: bir daire içinde hareket değil, geçmişin tekrarı değil, yukarı doğru bir harekettir.

J. V. Stalin, “Marksizm ve Dilbilim Sorunları” adlı eserinde, eskiyi reddetmeyi yıkım, geçmişte yaratılan her türlü olumlu şeyi reddetme olarak gören “Marksistleri” alaya almıştır.

Yoldaş Stalin şöyle diyor: “Bir zamanlar ‘Marksistlerimiz’ vardı; Ekim Devrimi’nden sonra ülkemizde kalan

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 197.

demiryollarının burjuva demiryolları olduğunu, biz Marksistlerin bunları kullanmasının uygun olmadığını, yıkılıp yerine yeni, ‘proleter’ yollar yapılması gerektiğini savunuyorlardı. Bu yüzden ‘mağara adamları’ lakabını aldılar.”²

Doğa ve toplumun tüm tarihi, ilerleyici ve istikrarlı gelişme yasasının somutlaşmış halidir.

K. A. Timiryazev bitki dünyasının gelişimi hakkında sunları yazmıştır.

“Daha önce atkuyruğu, eğrelti otu, yosun gibi spor taşıyan bitkiler (yani basit bitkiler) ortaya çıkar; daha sonra tohumlu bitkiler de ortaya çıkar ve bunlardan önce daha basit kozalaklılar ve en son olarak da en karmaşık, organizasyon açısından en mükemmel olanlar —şimdi gezegenimizde baskın olan çift çenekliler — ortaya çıkar. Sonuç olarak, zamanla, bolluklarıyla onları alt eden yeni bitki türleri, zaten var olan türlere katıldı ve dahası, daha karmaşık olanlar en basit olanlara katıldı.”¹

Hayvanlar aleminin gelişim tarihine dönüp paleontolojik kayıtlar üzerinden izini sürersek, aşağıdan yukarıya, basitten karmaşığa doğru aynı gelişim tablosunu göreceğiz. Kazılar, en eski Arkean döneminde yeryüzünde yaşamış canlıların kalıntılarını ortaya çıkardı: bunlar kabuklular ve yumuşakçalardı; ikinci dönem, Paleozoik, daha zengin ve çeşitli bir dünya sunar: kabuklular ve yumuşakçalara ek olarak, zırlı balıklar, amfibiler ve ilk sürüngen türleri ortaya çıkar; üçüncü dönem, Mezozoik, sürüngenler çağıdır: timsahlar, kaplumbağalar, yılanlar, ihtiyozorlar, kertenkeleler vb. ortaya çıkar; dördüncü dönem, Senozoik, memeliler çağıdır ve yaşam giderek modern yaşama benzemeye başlar. Bu dönemin Kuvaterner döneminin başında insan ortaya çıkar.

² J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 18-19.

¹ K. A. Timiryazev, Seçilmiş Eserler, cilt III, 1949, s. 324.

Darwinizm ve onun en yüksek, modern aşaması olan Michurinist biyoloji, bitki ve hayvan dünyasında ilerleyici gelişmeyi belirleyen yasaları açıklamıştır. Weismannizm ve Morganizm'in metafizik teorileri, organik formların gelişiminin sabit, niteliksel olarak değişmeyen kalıtsal bir temelde gerçekleştiği izlenimini vermektedir. Organik dünyanın artık sözde aşağı doğru geliştiği, gerilediği, "ileri hareketin uykuda olduğu" (De Vries) gibi absürt sonuçlar çıkarılmaktadır.

Elbette, eğer gelişim, metafizik biyologların iddia ettiği gibi, mevcut kalıtımın basit bir kopyalanmasına indirgenirse, organik dünyanın ilerleyici gelişimi imkansız olurdu.

Ancak gerçekte, herhangi bir organizmanın gelişimi, atalarından aldığı kalıtımın basit bir şekilde yeniden üretilmesi değildir. Bir bitki veya hayvan, bireysel yaşamı boyunca, atalarının yaşadığı koşullardan her zaman bir şekilde farklı olan çevresel koşullara uyum sağlamak zorunda kalır. Ve metabolik düzende değişikliğe yol açan çevresel değişim, organizmaların gelişiminde çok önemli olduğundan, kalıtım sabit bir şey değildir. Bir bireyin yaşamı boyunca, kalıtım sadece yeniden üretilmez, aynı zamanda değişir: zamanla, eski kalıtım yenisine yerini bırakır. Bu, bitki ve hayvanların gelişiminin özel yönünü açıklar: aşağıdan yukarıya, basitten karmaşığa doğru ilerleyen bir gelişim.

Akademisyen Lysenko şöyle yazıyor: "Organizmalar her zaman atalarının izlediği gelişim yolunu tekrarlama yeteneğine sahiptir, ancak çevresel koşullar hiçbir bitki için atalarınıninkiyle tam olarak aynı olmadığından, tohumların kalıtımı da önceki nesillerin tohumlarının kalıtımıyla tam olarak aynı olmaz. İşte bu şekilde eski kalıtımın değiştirilmesiyle yeni kalıtım yaratılır."¹

İnsan toplumu da basitten karmaşığa, aşağıdan yukarıya doğru bir yol izler. İlkel teknoloji ve kültüre sahip, insanın doğaya tamamen boyun eğdiği ilkel komünal sistemden,

¹ T. D. Lysenko, Agrobiyoloji, ed. 3, 1948, s. 194

gelişmiş teknolojiye ve insanın doğa üzerindeki artan hakimiyetine dayanan modern topluma; sınıf çatışmasının olduğu bir toplumda çalışan kitlelerin yoksulluğundan ve köleliğinden, sosyalizm altında halkın özgürlüğüne ve refahına kadar—insanlık tarihinin gelişim yolu budur. Her sosyo-ekonomik oluşum, toplumun ilerleyici hareketinde yeni bir adımı işaret eder. İlk komünal sistemler, köle toplumları, feodalizm, kapitalizm ve sosyalizm—bunlar, insan ilerlemesinin bu tek, yasal çizgisinin ana kilometre taşlarıdır.

Toplumsal yaşamda, bazı sınıflar eskienlerin ve yeniye karşı direniş gösterir. Bu sınıflar kendi aralarında bir mücadele yürütürler ve bu mücadele kaçınılmaz olarak tarihsel olarak ilerici, gelişmiş sınıfların zaferiyle sonuçlanır; çünkü bu sınıflar toplumun daha da ilerici gelişmesi için gerekli nesnel ihtiyaçları ifade ederler.

Hegel bir zamanlar Çin halkını karalamış, onları “mutlak fikir”in gelişimindeki bir aşamanın “anlık” ifadesinin malzemesi olarak göstermişti. Hegel’e göre, Çin halkı artık daha fazla gelişme yeteneğine sahip değildi. Filozof onları durgunluğa, “tarih dışı”, değişmeyen bir varoluşa mahkum etmişti. Çin halkının, Komünist Parti önderliğinde, emperyalizmin boyunduruğunu atıp ilerici gelişimleri için uçsuz bucaksız, sınırsız alanlar fethettiği günümüz olayları ışığında bu “kehanetler” ne kadar acınası görünüyor! Çin halkını zincire vuran şey, varsayılan bir tarihsel “kader” değil, eski, modası geçmiş sistem, uluslararası emperyalizmin gerici güçleriydi. Bir süre için, yeni güçler, yüzyıllardır var olan eski güçlerden daha zayıftı. Ancak büyüdüler, güçlendiler ve sonunda büyük bir zafer kazandılar. Siyasi açıdan bakıldığında, bu zafer, tek bir hamlede Çin’i emperyalistlerin egemenliği altındaki ve hayali “medeniyetleriyle” övünen diğer ülkelerden kıyaslanamayacak kadar daha gelişmiş bir ülke haline getirdi.

Toplumun gelişimindeki mevcut aşama, bir yandan yeni güçler, yani barış, demokrasi ve sosyalizm güçleri ile diğer yandan insanlığın ilerleyici gelişimini yavaşlatmaya çalışan eski güçler, yani emperyalizm güçleri arasında şiddetli bir mücadeleyle karakterize edilmektedir.

Ancak toplumun gelişiminde niteliksel olarak yeni bir aşama çoktan fethedilmiş ve tarihe kaydedilmiştir: sosyalizm aşaması. Sosyalizm, insanlık tarihinde ilk kez, insanlığın tüm maddi ve manevi güçlerinin kesintisiz ve kapsamlı ilerlemesi için koşullar yaratmasıyla karakterize edilir.

6. Sovyet Sosyalist Toplum Koşullarında Eski Nitelikten Yeni Niteliğe Geçiş Yasası.

Diyalektik gelişmenin tüm yasaları gibi, eski nitelikten yeni niteliğe geçiş yasası da kapitalist sistemin ortadan kaldırılması ve sosyalist sistemin kurulmasından sonra yeni bir şekilde işler ve kendini gösterir. SSCB’de Büyük Ekim Sosyalist Devrimi’nin zaferi, sömürücü sınıfların ortadan kaldırılması ve Sovyet toplumunun tamamında ahlaki ve siyasi birliğin sağlanması, tarihin seyrinde öylesine belirleyici bir dönüm noktasıdır ki, bu yeni koşullar altında genel gelişim yasaları önemli değişikliklere uğramadan edemez.

Sovyet toplumumuzun gelişiminin ve biçimlerinin analizi, J. V. Stalin’in sosyalizm altında gelişmenin yeni doğasına dair ortaya koyduğu teorik genellemelerin incelenmesi, sosyalizm koşullarında niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasasının tezahürünün özelliklerinin neler olduğunu açıkça belirlememizi sağlar.

Karşıt ilişkilere, düşman sınıfların muhalefetine dayalı toplumlarda, büyük niteliksel değişimler ve sıçramalar kaçınılmaz olarak siyasi devrimler, patlamalar biçimini almıştır. Marx, Felsefenin Yoksulluğu adlı eserinde, kapitalizm var olduğu sürece proletarya ile burjuvazi arasındaki antagonizmin bir sınıf mücadelesi olarak kalacağını ve bu mücadelenin en yüksek yoğunluk noktasına ulaştığında tam bir devrimi oluşturacağını belirtmiştir.

Ancak Marx o zaman bile kapitalizmin yıkılmasıyla durumun kökten değişeceğine işaret etmişti.

“Ancak böyle bir düzende,” dedi, “sınıflar ve sınıf çatışmaları kalmadığında, *toplumsal evrimler siyasi devrimler* olmaktan çıkacaktır.”¹

düşmanca sınıflar bulunmamaktadır . Sovyet toplumunun temel sınıfları olan işçiler ve köylüler dostane ilişkiler içindedir ve aralarındaki ilişkiler karşılıklı yardımlaşma ve işbirliğine dayanmaktadır. Sosyalist üretim ilişkileri, üretici güçlerin gelişmesi için sınırsız fırsatlar yaratmaktadır. Sosyalist üretim biçimi içinde, eski oluşumlarda olduğu gibi, büyüyen üretici güçlerin üretim ilişkileriyle çatışmaya girdiği ve bu çatışmanın ancak devrimle, yani eski düzenin *devrilmesiyle* çözülebileceği durum asla ortaya çıkamaz.

I. V. Stalin, “Marksizm ve Dilbilim Sorunları” adlı eserinde, toplumumuzdaki düşman sınıfların ortadan kalkmasının ardından eskiden yeniye geçiş biçimlerinin nasıl değiştiğini göstermiştir. “Düşman sınıflara bölünmüş bir toplum için patlayıcı bir geçişin şart olduğunu” belirten Yoldaş Stalin şöyle yazmaktadır:

“Fakat düşmanca sınıfların olmadığı bir toplum için bu hiç de gerekli değildir. 8-10 yıl içinde, ülkemizin tarımında burjuva bireysel köylü sisteminden sosyalist, kolektif çiftlik sistemine geçişi gerçekleştirdik. Bu, köylerdeki eski burjuva ekonomik sistemini tasfiye eden ve yeni, sosyalist bir sistem yaratan bir devrimdi. Ancak bu devrim, patlayıcı bir şekilde — yani mevcut hükümeti devirip yeni bir hükümet kurarak — değil, köylerdeki eski burjuva sisteminden yeni bir sisteme kademeli bir geçişle gerçekleştirildi. Ve biz bunu başardık çünkü bu yukarıdan bir devrimdi, çünkü devrim mevcut hükümetin girişimiyle ve köylülüğün büyük çoğunluğunun desteğiyle gerçekleştirildi.”¹

Yoldaş Stalin’in köydeki devrimin Sovyet iktidarı tarafından yukarıdan, köylü kitlelerinin ana desteğiyle

¹ K. Marx, Felsefenin Yoksulluğu, Gospolitizdat, 1941, s. 149.

¹ J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 29.

aşağıdan gerçekleştirildiğine dair açıklaması, sosyalist toplumda eski nitelikten yeniye geçişin sıçramalarının ve biçimlerinin yeni doğasını anlamak için temel önem taşımaktadır.

Köle sahiplerinin, feodal beylerin ve kapitalistlerin yönetimi altında, kaçınılmaz ayaklanmalar egemen sınıfın istek ve iradesine *aykırı olarak* gerçekleşti. Aksine, egemen sınıflar yeni, daha ilerici bir düzenin zaferinin ateşli düşmanlarıydı; çünkü böyle bir zafer bu sınıfların yok oluşu anlamına gelirdi. Bu nedenle, mevcut toplumsal düzende bir devrim yaklaştığında, ezilen kitleler tarafından *aşağıdan yukarıya doğru gerçekleştirildi*. Ve egemen sınıf, devlet gücünün tüm kuvvetini kullanarak bu ayaklanmaya direndiği için, bu ayaklanma kaçınılmaz olarak devrimci bir patlama yoluyla gerçekleşti.

Başka bir deyişle, devrimler aşağıdan gelen ayaklanmalar ve yukarıdan gelen direnişlerle karakterize edildi. Bu nedenle, eski ve karşıt toplumun tipik özelliği olan eskiden yeniye geçişin karakteristik ve doğal tablosu şu şekildeydi: eski toplum içinde, niteliksel olarak yeni, daha ilerici bir sisteme geçiş için nesnel ön koşullar yavaş yavaş olgunlaştı; bu geçiş anı geldiğinde, eski toplumun güçleri her türlü yolla buna direndi; sonuç olarak, ancak devrimci bir patlama, eski, eskimiş sistemin şiddetli bir şekilde yıkılması, eski toplum içinde olgunlaşan yeni güçleri serbest bırakabilir ve daha fazla toplumsal gelişmenin yolunu açabilirdi.

Sosyalist devrimin zaferinden sonra durum kökten değişti. Sovyet devletinin ve Komünist Partinin tüm faaliyetleri, toplumsal gelişmenin nesnel olarak gerekli süreciyle tam uyum içinde yürütülmektedir. Artık eski toplumda olduğu gibi, yeni olanın eskinin derinliklerinden kendiliğinden ortaya çıktığı ve mevcut otoritelerin gelişimini engellediği bir durum söz konusu değildir. Aksine, devlet ve parti bu yeni gerçekliği kendileri dayatmakta, gelişiminin önündeki tüm engelleri kaldırmakta ve tarihsel zorunluluğun yerine getirilmesini aktif olarak kolaylaştırmaktadır. Örneğin, kırsal kesimdeki eski burjuva ekonomik sisteminden yeni sosyalist sisteme geçiş, böyle bir tarihsel zorunluluktur. Parti ve devlet, tüm

politikalarıyla bu geçişi bilinçli olarak hazırladı ve gerçekleştirdi. Bu nedenle, Sovyet iktidarı altında, kırsal sistemde temel, niteliksel bir değişim yaratmak için bir patlamaya gerek duyulmadı.

Dahası, Sovyet toplumunda iktidar ve halk zıt kutuplar, düşman, karşıt güçler değil, tek ve ayrılmaz bir şekilde kaynaşmış bir güçtür. İktidar, işçi sınıfının, köylülüğün ve aydınların çıkarlarını ifade eder ve onların en çok değer verdikleri yaşam amaçlarını gerçekleştirir. Bu nedenle, devlet iktidarı ve Komünist Parti tarafından hazırlanan ve uygulanan eskiden yeniye tüm geçişler, aşağıdan tam olarak desteklenir.

Sanayileşme, kolektivizasyon ve Kültür Devrimi gibi atılımlar ülkemizde hükümet ve halk tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle yenilikçi bir niteliğe sahiptirler: Mevcut düzenin alt üst edilmesini veya iktidarın devrilmesini gerektirmemişlerdir; halkın desteğiyle, söz konusu iktidar tarafından sistematik ve kademeli olarak hazırlanmış ve uygulanmışlardır.

Bunu, ülkemizde sosyalizmden komünizme kademeli geçiş sorununa getirilen çözüm örneğinde görebiliriz.

Yoldaş Stalin bu görevi Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) 18. Kongresi'nde ortaya koymuştu. Peki, komünizmin alt aşamasından üst aşamasına geçişi, ileriye doğru bir sıçramayı simgeleyecek olan bu önemli görev nasıl gerçekleştirilecek?

Bu görevi başarmak için ülke ekonomisinde yeni ve güçlü bir yükseliş, kültürün daha da geliştirilmesi ve kitlelerin komünist eğitimden geçirilmesi gerekmektedir.

Sovyet toplumunun ve devletinin önde gelen gücü olan Parti, ulusal ekonominin geliştirilmesi için özel planlar geliştirir; bu planların uygulanması, komünizme geçiş için gerekli maddi temeli oluşturacaktır.

Marksist-Leninist toplumsal kalkınma yasaları doktriniyle yönlendirilen Parti, Sovyet halkı için belirli bir hedef belirleyerek, komünizme doğru gelişme için bilimsel olarak temellendirilmiş ve gerçekçi bir gelecek öngörüsü ortaya koymuştur. Yoldaş Stalin, 1946'da seçmenlere yaptığı konuşmada, komünizmin maddi temellerinin

oluşturulmasının somut anlamını şu şekilde özetlemiştir: Ekonomik kalkınma için kesinlikle açık bir program, yılda 50 milyon ton dökme demir, 60 milyon tona kadar çelik, 500 milyon tona kadar kömür ve 60 milyon tona kadar petrol üretmektir. Sovyet toplumunun üretken güçlerinin bu gelişim seviyesine ulaşması, J. V. Stalin'in Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) 18. Kongresi'nde ortaya koyduğu temel ekonomik görevi başarmak anlamına gelecektir: Kişi başına üretimde önde gelen kapitalist ülkeleri yakalamak ve geçmek.

Sosyalist ekonominin planlı yapısı, parti ve devletin ulusal ekonominin tüm alanlarında (sanayi, tarım, hayvancılık, ulaşım, ticaret vb.) ilerici kalkınma için bilimsel temellere dayalı planlar oluşturmasına olanak tanır.

Devlet yetkililerinin girişimiyle, doğanın dönüştürülmesi, büyük hidroelektrik santrallerinin, kanalların ve sulama sistemlerinin inşası için görkemli bir program planlanmış ve uygulanmaktadır.

Komünizme kademeli geçişe yönelik bu planlar, kitleler tarafından aşığıdan yukarıya doğru benimsenmiştir; kitleler bunları kendi hayati çıkarlarının, doğayı fethetme ve maddi ve manevi kültür bolluğı yaratma hayallerinin bir yansıması olarak görmektedir. Devlet iktidarı tarafından yukarıdan, halkın kendi özlemlerini yerine getirmek amacıyla ortaya konan planların kitleler arasında ezici bir destek bulduğu açıktır. Bu destek, devlet planlarının birincil, belirleyici gücünü, gerçekliğini ve uygulanabilirliğini oluşturmaktadır. Yoldaş Stalin'in Birinci Beş Yıllık Plan'ın uygulanmasında kitlelerin rolünü nasıl tanımladığını hatırlayalım. "Birinci Beş Yıllık Planın Sonuçları" raporunda, tüm zorluklara rağmen bu tarihi zaferi sağlayan temel güçlerden bahsederken Yoldaş Stalin şöyle demiştir:

"Bu, her şeyden önce, mühendislik ve teknik güçlerle birlikte sosyalist rekabeti ve şok çalışmalarını geliştirmek için muazzam bir enerji ortaya koyan milyonlarca işçi ve kolektif çiftçinin faaliyeti, özverisi, coşkusu ve girişimciliğinin

sonucudur. Hiç şüphe yok ki, bu koşullar olmasaydı, hedefimize ulaşamazdık, bir adım bile ilerleyemezdik.”¹

J. V. Stalin'in bu sözleri, savaş sonrası beş yıllık plana tamamen uygulanabilir; bu planın yerine getirilmesi ve hatta fazlasıyla yerine getirilmesi, kitlelerin faaliyetleriyle de sağlanmıştır.

Gelişimimizin mevcut aşamasında, Sovyet halkının Parti'nin komünizme doğru ilerleme planlarını yerine getirirken, kitlelerin yaratıcı girişimciliğinin ve enerjisinin daha önce hiç olmadığı kadar gelişmesi ve iş verimliliğinin daha da artırılması ve ulusal ekonominin geliştirilmesi için muazzam öneme sahip çok sayıda yeni sosyalist rekabet biçiminin ortaya çıkması tesadüf değildir. Ve bu gerçek, devlet planlarına doğru aşağıdan yukarıya doğru hareketi, devlet iktidarının faaliyetleri ile kitlelerin faaliyetlerinin uyumlu birleşimini en canlı şekilde ifade eder; bu da insanlık tarihinde ilk kez ortaya çıkan yeni bir sosyal gelişme özelliğini oluşturur.

Kitleler, sanayi ve tarımda daha yüksek iş verimliliği için mücadele ederek, sosyalist mülkiyetin korunması ve geliştirilmesi için çalışarak, devlet planlarının eksiksiz yerine getirilmesi için çalışarak, eksiklikleri eleştirerek ve öz eleştiri yaparak, ilerlemeyi engelleyen her şeyi ortadan kaldırarak, devletin yukarıdan planladığı önlemlerin uygulanmasına yardımcı olurlar.

Doğal olarak, bu koşullar altında, eskiden yeniye geçişteki sıçramalar, çatışmacı bir toplumda var olan ani patlamaları kaçınılmaz olarak kaybeder. Sosyalizmden komünizme geçiş, Komünist Parti önderliğinde, devlet ve kitleler tarafından, gerekli ön koşulların kademeli olarak biriktirilmesi ve bu ön koşulların yaratılması yoluyla sistematik olarak gerçekleştirilecektir.

Ancak bu geçişin kademeli ve sistematik doğası, hiçbir sıçrama olmayacağı anlamına gelmez. Engels'in şu sözlerini hatırlamakta fayda var: “Tüm kademeliğine rağmen, bir

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 13, s. 213.

hareket biçiminden diğerine geçiş her zaman bir sıçrama, belirleyici bir dönüm noktasıdır.”¹

Sosyalizmin zaferiyle oluşan yeni tarihsel koşullar, gelişmenin sıçramalar veya niteliksel değişiklikler olmadan ilerleyeceği anlamına gelmez. Sıçramalar devam eder, sadece doğaları ve biçimleri değişir. Örneğin, sosyalizmden komünizme geçiş sürecinin genel bir parçası olan, insanların bilincindeki kapitalizmin kalıntılarının aşılması gibi önemli bir yönü ele alalım.

Şüphesiz ki, bu kalıntıların ortadan kaldırılması, insanların bilincinde derin bir niteliksel değişimi ifade etmektedir. İnsanların bilincindeki kapitalizmin kalıntılarının tamamen ortadan kaldırılmaması durumunda, komünizmin alt aşamasından üst aşamasına geçmek mümkün değildir. Ancak bu niteliksel değişim aniden ve hızlı bir şekilde değil, yeni bir niteliğin unsurları biriktikçe ve eski niteliğin unsurları ortadan kalktıkça kademeli olarak gerçekleşecektir.

Eski bir nitelikten yeni bir niteliğe geçişin biçimi tamamen bu geçişin gerçekleştiği tarihsel koşullara bağlıdır. Yoldaş Stalin, dil gelişimini örnek göstererek, niteliksel değişimin ani patlamalarla değil, “yeni bir niteliğin unsurlarının kademeli olarak birikmesi ve dolayısıyla eski niteliğin unsurlarının kademeli olarak yok olmasıyla” gerçekleşen olgular olduğunu göstermiştir.¹

Sovyet halkının bilincinde eskiden yeniye geçiş de aynı şekilde gerçekleşiyor. Komünist Parti ve devlet iktidarının eğitim çalışmaları, komünizm için verilen pratik mücadele ve halk bilinci alanında ileri ve geri kesimler arasındaki mücadele, kapitalizmin zemininde ortaya çıkan ve gelişen eski alışkanlıkların, eski görüşlerin ve eski zihniyetin kademeli ama istikrarlı bir şekilde ortadan kalkmasına ve yeni görüşlerin, yeni bir sosyalist psikolojinin gelişmesine yol açıyor.

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 63.

¹ J. V. Stalin, Marksizm ve Dilbilim Sorunları, 1951, s. 23.

Devrimimizin başlangıcında, işe karşı yeni bir tutum sergileyen komünist subotnikler izole bir olguydu. Şimdi ise işe karşı yeni, sosyalist tutum kitlesel bir olgu haline geldi. Sosyalist mülkiyete yönelik tutumlar vb. için de aynı şey söylenebilir. Yeni görüşler ve yeni bir psikoloji aniden ortaya çıkamaz. Bu, eski nitelikteki unsurların kademeli olarak ortadan kalkması ve yeni nitelikteki unsurların kademeli olarak birikmesinin uzun ve karmaşık bir sürecidir.

Ancak bu sürecin kademeli doğasına rağmen, kapitalizm temelinde ortaya çıkan eski bilinçte niceliksel bir değişimden değil, *niteliksel bir değişimden bahsediyoruz* . Sadece bu niteliksel değişim ani bir patlama şeklinde değil, eskiden yeniye doğru kademeli bir geçiş şeklinde gerçekleşiyor.

Elbette bu, Sovyet toplumunun bazı yönlerinin gelişiminde ani ve hızlı sıçramaların, örneğin teknoloji, bilim vb. alanlarda önemli değişikliklere yol açmadığı veya açamayacağı anlamına gelmez. Bu tür sıçramalar gerçekleşir. Örneğin, büyük teknik buluşlar üretimde, inşaatta vb. devrim yaratabilir ve yaratmaktadır. Dolayısıyla, komünizmin büyük inşaat projelerinde güçlü yürüyen ekskavatörlerin, buldozerlerin, tarama makinelerinin ve diğer modern ekipmanların kullanılması, şüphesiz inşaatta devrim niteliğinde bir sıçramayı temsil eder ve iddialı inşaat planlarının benzeri görülmemiş derecede kısa bir sürede uygulanmasını mümkün kılar.

Sosyalizm altında toplumsal gelişme koşullarındaki temel değişim gerçeğinden, eski nitelikten yeni niteliğe geçiş yasasının işleyişinde şu yeni özellik ortaya çıkar.

Daha önce, eski düzenin temel niteliksel dönüşümünü sağlayacak sıçramalar, hiç kimse tarafından bilinçli olarak hazırlanmamıştı. Bu, kendiliğinden gelişen bir süreçti. Örneğin, feodal sistem içinde hiç kimse ekonomiyi feodalizmden kapitalizme geçişe hazırlamamıştı; tıpkı hiç kimsenin kapitalizmin üretken güçlerini sosyalizme geçiş koşullarını hazırlamak için geliştirmedeği gibi. Her iki durumda da, toplumun maddi koşullarının kendiliğinden gelişmesi, temel niteliksel bir değişime yol açtı. Sadece insan kontrolünden bağımsız nesnel koşullar bir sıçramayı

gerektirdiğinde insanlar meydana gelen değişiklikleri fark etmeye ve mevcut düzeni değiştirmek için bilinçli bir mücadeleye girişmeye başladılar.

Sovyet toplumunda farklı bir durum görüyoruz. Burada insanlar, Komünist Parti önderliğinde, sıçramalı gelişme yasasını bilinçli bir şekilde yönetiyor ve kontrol ediyorlar. Ülkemizin çehresini değiştiren sanayileşme ve kolektivizasyon gibi devasa sıçramalar kendiliğinden gelişen süreçler değildi. Toplumumuz bu sıçramaları bilinçli olarak hazırladı ve sosyalizmi inşa etme hedefiyle bilinçli olarak gerçekleştirdi. Şimdi de aynı şekilde bilinçli bir şekilde, komünizmin alt aşamalarından üst aşamalarına kademeli geçiş için güç biriktiriyor.

Son olarak, toplumumuzdaki sıçramaları karakterize eden bir başka yeni özellik daha var. Sıçrama benzeri gelişme yasasının bilinçli yönetimi ve milyonlarca, hatta on milyonlarca insanın yeni dünyanın inşasına aktif katılımı, sıçramalara hazırlanmak için gereken sürenin önemli ölçüde azalması sonucunu doğurmaktadır. Daha önce, yeni bir şeyin evrimsel olgunlaşma dönemleri çok uzun zaman dilimlerini kapsıyordu. Feodalizmden kapitalizme geçiş için gereken koşullar yüzlerce yıl sürdü. Kapitalizmin kendi içinde de, büyük niteliksel değişimlerden önce uzun, yavaş evrimsel değişim dönemleri yaşandı.

Sovyet toplumu, üretken güçlerin, ekonominin ve kültürün gelişimini engelleyen engelleri ortadan kaldırarak, eski nitelikten yeni niteliğe geçiş için gerekli güçlerin olgunlaşma süreçlerini son derece hızlandırmaktadır.

Dolayısıyla, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasası, evrimsel ve ani gelişim dönemleri arasındaki karşılıklı ilişki, sınıf çatışmasına dayalı eski topluma kıyasla sosyalizmin yeni tarihsel koşullarında somutlaşmakta ve önemli değişikliklere uğramaktadır.

* * *

Kısaca bazı sonuçlar çıkaralım.

1. Metafiziksel gelişim teorisi, özünde, gelişimi mevcut cisimlerin tamamen niceliksel hareket süreci olarak ele alır. Niteliksel değişimlerin ve sıçramaların reddedilmesi, yalnızca tek bir evrimsel formun kabul edilmesi; bunlar, metafiziksel gelişim anlayışının temel ilkeleridir.

2. Marksist diyalektik, doğadaki ve toplumdaki değişimleri, eskinin yıkılmasını ve yeninin ortaya çıkmasını, niceliksel değişimlerin temel niteliksel değişimlere dönüşmesi olarak açıklar. Her olgu, her nesne, hem niteliksel hem de niceliksel yönlerin bir birliğidir. Niceliksel değişimler, başlangıçta mevcut niteliği etkilemese de, belirli bir aşamada doğal olarak nesnenin niteliğinde bir değişikliğe, nitelikte yeni bir şeyin ortaya çıkmasına yol açar.

3. Hareketin iki biçimi vardır: evrimsel ve devrimci. Evrim devrime zemin hazırlar; devrim ise evrimi tamamlar, taçlandırır ve yeni gelişmeler için koşullar yaratır.

Sonuç olarak, her niceliksel değişim, nesnenin niteliksel durumunu değiştiren bir sıçrama ile kesintiye uğrar. Gelişim, sürekli ve süreksiz, spazmodik hareketin birliğidir. Dahası, eskiden yeniye geçiş, yani sıçrama, çeşitli biçimlerde gerçekleşebilir ve gerçekleşir de; hem hızlı, ani bir değişim olarak hem de yeni bir niteliğin unsurlarının yavaş, kademeli bir şekilde birikmesi ve eski niteliğin unsurlarının ortadan kaybolması olarak.

4. Gelişme, olguların niteliksel bir değişimi olduğundan, yerinde saymak, daireler çizmek değil, ilerleyici, ileriye dönük bir gelişme anlamına gelir; bu sayede hareket, aşağıdan yukarıya, basitten karmaşığa doğru yükselen bir çizgide ilerler.

5. Nicel gelişmenin metafizik teorisi, siyasetteki oportünizm ve reformizmin temelidir. Gelişmeyi nicel değişimlerden nitel değişimlere geçiş olarak gören diyalektik görüş, sıçramaları ve atılımları, evrim ve devrimin birliğini varsayarak, proletarya partisinin devrimci politikasının teorik temelini oluşturur. Yoldaş Stalin'in dediği gibi, siyasi hatadan kaçınmak için reformcu değil, devrimci olmak gerekir.

6. Sosyalist bir toplumda, eskiden yeniye geçiş yasası yeni özellikler ve yeni tezahür biçimleri kazanır. Düşman sınıfların olmadığı bir toplumda yeni bir yaşam kalitesine geçiş,

patlamalar veya siyasi devrimler yoluyla değil, kademeli ve sistematik bir şekilde geręekleřir ve bu geğişler, yukarıdan devlet iktidarı tarafından, aşağıdan kitlelerin desteğiyle hazırlanır ve bilinęli olarak uygulanır.

Bölüm V. Zıtlıkların Mücadelesi Olarak Kalkınma

1. Marksist Diyalektiğin “Özü”

Marksizm-Leninizmin klasik eserleri, materyalist diyalektiğin içeriğini ortaya koyarken, karşıtların mücadelesi yasasına özel bir önem atfetmişlerdir.

Lenin’in açıklamalarında bulduğumuz diyalektik özellikler, Lenin’in karşıtların mücadelesi konusundaki görüşü Marksist devrimci diyalektiğin merkez noktası olarak gördüğünü göstermektedir.

Lenin şöyle yazdı:

“Bir olanın bölünmesi ve onun çelişkili parçalarının bilinmesi... diyalektiğin özüdür.”¹

“Kısacası, diyalektik, zıtlıkların birliği doktrini olarak tanımlanabilir. Bu, diyalektiğin özünü yakalayacaktır...”²

Yoldaş Stalin ayrıca gelişmenin temelinin zıtlıkların mücadelesi olduğunu da belirtiyor.

Gelişmenin çelişkili doğasına ilişkin önermenin, herhangi bir teorinin içeriğinin ve derinliğinin yanı sıra sınıf yöneliminin de test edildiği bir ölçüt görevi gördüğü haklı olarak söylenebilir. Göreceğimiz gibi, bu özellikle siyasete uygulandığında geçerlidir; çünkü toplumsal gelişmenin içsel çelişkilerinin tanınması veya reddedilmesi çok önemli pratik sonuçlara yol açar.

Diyalektiğin bu en önemli yasası gerçekliğin hangi yönlerini ortaya koymaktadır?

Eğer Marksist diyalektiğin olguların bağlantısı ve karşılıklı bağımlılığı, gelişme ve hareket üzerine öğretisi, olgular arasındaki etkileşim sürecini ve doğanın sürekli değişimini ve

¹ V. İ. Lenin, Felsefe Notları, 1947, s. 327.

² Aynı eser, s. 194.

yenilenmesini yansıtıyorsa ve niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşmesi yasası, gelişmenin eskiden yeniye nasıl ilerlediğini gösteriyorsa, o zaman zıtlıkların birliği ve mücadelesi yasası, dünyanın ebedi hareketinin ve yenilenmesinin kaynağını ortaya koymaktadır. Marksist diyalektik bu kaynağı zıtlıkların mücadelesinde, tüm olgu ve süreçlerdeki içsel çelişkilerde bulmaktadır.

Felsefe tarihinde yer almış ve günümüzde bile aralarındaki mücadele devam eden iki gelişim anlayışını karşılaştıran Lenin, aralarındaki temel farkı, metafizik anlayışın bu soruyu ya yanlış, bilimsel olmayan bir şekilde çözmesi ya da tamamen göz ardı etmesi, diyalektik anlayışın ise onu dikkat merkezine yerleştirip doğru bir şekilde çözmesi olarak görür.

Lenin şöyle yazıyor:

“Gelişimin (evrimin) iki temel (ya da iki olası? ya da tarihte gözlemlenen iki?) kavramı şunlardır: azalma ve artış, tekrar olarak gelişim ve zıtlıkların birliği olarak gelişim (bir olanın birbirini dışlayan zıtlıklara ayrılması ve aralarındaki ilişki). Hareketin ilk kavramında, hareketin *kendisi*, *itici* gücü, kaynağı, motifi (ya da bu kaynak *dışarıya aktarılır* — Tanrı, özne, vb.) gölgede kalır. İkinci kavramda ise, asıl dikkat tam olarak *kaynağın* bilgisine yönelir.” *Kendiliğinden* hareket. Birinci kavram ölü, zayıf, kuru. İkincisi hayati önem taşıyor. *Sadece* ikincisi, var olan her şeyin “kendiliğinden hareketinin” anahtarını sağlıyor; sadece o “sıçramaların”, “kademe kademeliğindeki kırılmaların”, “karşıt olana dönüşümün”, eskinin yıkılıp yeninin ortaya çıkmasının anahtarını sağlıyor.¹

Gördüğümüz gibi Lenin, metafiziğin “ölülüğünü” ve “kuruluşunu” esas olarak çelişkiler sorusuna verilen yanlış bir çözümle ilişkilendiriyor.

Metafizikçi için her şey, her olgu, içsel çelişkilerden arındırılmış, ölü, soyut bir özdeşliktir.

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 327-328.

Tipik metafizikçilerden Dühring şöyle yazmıştı: “Şeylerde çelişki yoktur, ya da başka bir deyişle, bir çelişkinin gerçeklik olarak kabul edilmesi başlı başına saçmalığın zirvesidir...”.¹

Çağdaş burjuva felsefesi, bariz çelişkilerle dolu kapitalist dünyayı, “uyum” ve “anlaşma”nın hüküm sürdüğü bir tür tutarlı “bütünlük” olarak sunmak için gerçekliğin en açık şekilde çarpıtılmasına başvurmaktan çekinmez. Yakın geçmişte, kapitalist toplumu içsel çelişkilerden yoksun “biyolojik bir bütün” olarak gören gerici fikri yaygın olarak kullanan ve bu fikri işçi sınıfına karşı acımasız bir terörist misilleme gerçekleştirmek ve kurtuluş hareketini bastırmak için kullananın Hitlercilik olduğunu hatırlamak gerekir. Amerikan emperyalistleri şimdi bu yolu izliyor. Amerikalı gerici bir sosyolog olan Bernard, burjuva toplumunun içsel çelişkilerden ve sınıf mücadelesinden yoksun “örgütlü, işleyen bir bütün” olarak görülmesi gerektiğini kanıtlamaya çalışıyor. Emperyalizmin sadık bir hizmetkârı olan bir diğer Amerikalı “filozof” Hawking ise, “maddi çıkarların tüm çelişkilerine rağmen sınıflar arasındaki uçurumu kapatma” ihtiyacından bahsediyor. Dewey, Marksist sınıf mücadelesi teorisine, işçileri aldatmak için tasarlanmış, tamamen yanlış olan “sosyal işbirliği” teorisine karşı çıkıyor. Emperyalist ve reformist “felsefede” mevcut moda olan —kozmpolit bir “dünya hükümeti” vaazı, ulusal egemenliğin reddi ve ezen ve ezilen sınıfların ve ulusların “ortaklığı” hakkındaki ikiyüzlü söylem —ölmekte olan kapitalizmin uzlaşmaz ve giderek daha keskinleşen çelişkilerini gizlemeyi ve Amerikan emperyalizminin dünya egemenliğine giden yolunu kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.

Emperyalizmin açık sözlü ideologlarının izinden giden reformistler, içsel çelişkilerin reddine dair metafizik kuramı kullanırlar; bu reformistler, Marksist diyalektikle uzun süredir mücadele eden burjuvazinin işçi hareketindeki temsilcileridir. Bernstein, “karşıtlıklardan ve karşıtlıklar içinde gelişme

¹ Bkz. F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 112.

felsefesini” Marx ve Engels’in öğretilerinin “en ölümcül noktası” olarak bile adlandırmıştır. Olaylarda ve süreçlerde diyalektik karşıtlıkların metafiziksel reddi ile sınıf dünyasının oportünist politikası arasındaki bu bağlantı tesadüf değildir: Olayların tüm çelişkileri dışlayan ölü bir kimlik olarak metafiziksel kavramları ve buna karşılık gelen, kapitalist toplumun gelişiminin arkasındaki itici güç olarak derin sınıf çelişkilerinin ve sınıf mücadelesinin reddi, oportünizmin ve reformizmin en önemli teorik kökenleri arasındadır.

İşçi hareketinin tarihi boyunca Marx ve Engels, Lenin ve Stalin, proletaryaya ihanet eden bir grup hainle, toplumsal yaşamın çelişkilerini ve proletarya ile burjuvazinin çıkarlarının uzlaşmazlığını kasten göz ardı eden, karmakarışık bir reformcu ve oportünist toplulukla mücadele etmek zorunda kaldılar.

Şu anki aşamada, sözde “sağcı sosyalistler”, işçi sınıfını aldatmak ve onu Amerikan-İngiliz emperyalizminin arabasına bağlamak için her türlü safsataya başvuruyorlar.

Nesnelerin soyut, ölü özdeşliğine dair bakış açısı—nesnelere ve olgularda içsel çelişkilerin reddi—metafizik yöntemin temelidir, gelişmenin özünün metafiziksel çarpıtılmasının ana kaynağıdır. Metafiziğin diğer tüm ilkeleri bu kaynaktan akar. Nesnelere kendilerine eşitse ve hiçbir çelişki içermiyorsa, o zaman cansız nesnelere haline gelirler, gelişme için herhangi bir içsel uyarıcıdan yoksun kalırlar. Sonuç olarak, maddenin kendisi pasiftir ve hareket edebilmesi için bazı dışsal güçlere ihtiyaç duyar. Sonuç olarak, hareket, gelişme, kaçınılmaz olarak hazır, bir kere ve sonsuza dek verilmiş cisimlerin hareketi olarak, yani hiçbir yeni şeyin ortaya çıkamayacağı bir hareket olarak anlaşılır. Dolayısıyla hareket, nesnelere sıçramalara veya niteliksel değişikliklere yol açmayan, yalnızca tamamen niceliksel bir değişimdir.

Hegel, haklı olarak, çelişkiler meselesini, tüm kötü felsefeyi, yalnızca felsefe adını hak eden felsefeden ayıran nokta olarak değerlendirmiştir. Nesnenin metafizik tanımını “ölü varlık” tanımı olarak adlandıran Hegel, nesnelere özdeşliğine dair soyut metafizik ilke yerine, daha derin ve daha temel olduğunu düşündüğü çelişkiler ilkesini ileri sürmüştür. Hegel’e göre çelişki, “tüm hareket ve canlılığın kökenidir; bir

şey ancak kendi içinde çelişki barındırdığı ölçüde hareket eder, dürtü ve aktiviteye sahip olur.¹

Ancak çelişkiler sorusunu herhangi bir teorinin mihenk taşı olarak adlandırmanın ne kadar doğru olduğu, Hegel'in kendi örneğiyle gösterilmektedir. Hegel bu diyalektik ilkeyi bilimsel olarak geliştiremedi, çünkü tutarlı bir şekilde geliştirilmesi çok sert siyasi sonuçlara yol açacaktı. Bu nedenle Hegel, çelişkilerin diyalektik doktrininin devrimci özünü bastırdı ve “devrim cebirini” metafiziksel uzlaşma ve zıtlıkların “arabuluculuğu” aracı haline dönüştürdü.

Yalnızca Marksist diyalektik, bilimin kazanımlarına ve proletaryanın sınıf mücadelesinin deneyimine dayanarak, çelişkileri gelişmenin kaynağı olarak gören, tutarlı, tarihsel olarak kanıtlanmış, derinlemesine ilerici ve devrimci bir doktrin ortaya koymuştur.

2. Nesnel ve Olgulardaki İçsel Çelişkiler. Zıtlıkların Mücadelesi, Gelişimin Kaynağı ve İtici Gücüdür.

Yoldaş Stalin, “Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine” adlı eserinde, çelişkiler diyalektiğinin özüne dair şu klasik tanımı vermektedir:

“Metafiziğin aksine, diyalektik, doğal nesnelere ve doğal olayların içsel çelişkilerle karakterize edildiği gerçeğinden hareket eder; çünkü hepsinin olumsuz ve olumlu yönleri, geçmişi ve geleceği, ölmesi ve gelişmesi vardır; bu karşıtların mücadelesi, eski ile yeni, ölmek ile ortaya çıkmak, ölmek ile gelişmek arasındaki mücadele, gelişme sürecinin içsel içeriğini, niceliksel değişimlerin niteliksel değişimlere dönüşümünün içsel içeriğini oluşturur.”

Dolayısıyla diyalektik yöntem, aşağıdan yukarıya doğru gelişme sürecinin, olguların uyumlu bir şekilde açığa çıkması sırasına göre değil, nesnelere ve olgularda için olan

¹ Hegel, Eserleri, Cilt V, 1937, s. 520.

çelişkilerin açığa çıkması sırasına göre, bu çelişkiler temelinde hareket eden karşıt eğilimlerin “mücadelesi” sırasına göre ilerlediğine inanır.¹

Bu özelliğinden de görülebileceği gibi, Marksist diyalektik, metafiziğin aksine, nesnelere ve olguları içsel çelişkiler içeren varlıklar olarak ele almayı gerektirir.

Marksist diyalektiğin öğrettiğine göre her şey, her olgu, her süreç zıtlıkların birliğidir: Lenin, “bir şey (olgu vb.), *zıtlıkların* toplamı ve birliğidir”² diye yazmıştır.

Diyalektik ilkesinin evrensel bir önemi vardır: doğada veya toplumsal yaşamda diyalektik tanımına uymayan hiçbir olgu yoktur. Lenin, “Diyalektik Sorunu Üzerine” adlı fragmanında bunu bilimin ana alanlarından örneklerle doğrular. Şöyle yazar:

“Matematikte, + ve —. Diferansiyel ve integral.”

» Mekanik etki ve tepki.

» Fizikte pozitif ve negatif elektrik.

» Kimya: Atomların birleşmesi ve ayrışması.

“Sosyal bilimlerde sınıf mücadelesi”.¹

Sonuç olarak, nesnelere içsel çelişkilerini göz ardı ederek ele almak, onların nesnel doğasına zarar vermektir. Tüm nesnelere ve olaylar zıtlıkların birliğidir; içsel olarak çelişkilidirler ve birbirlerine göre zıt görünen yönler ve eğilimler içerirler. Bu nedenle Lenin şu sonuca varmıştır: “Dünyadaki tüm süreçleri *kendiliğinden hareketlerinde*, kendiliğinden gelişimlerinde, canlı yaşamlarında anlamamanın koşulu, onları zıtlıkların birliği olarak anlamaktır.”²

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 539.

² V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 193.

¹ V. İ. Lenin, Felsefe Notları, 1947, s. 327.

² Aynı yerde.

Antik Yunan felsefesinde bile, metafizikçiler hareketin çelişkili olduğu gerekçesiyle hareketi reddettiler. Zeno, ünlü paradokslarında, tutarsızlığını öne sürerek hareket kavramını çürütmeye çalıştı. Bir şeyin hem öyle hem de böyle olamayacağını, yani bir çelişki içermeyeceğini savundu. Ve hocası Parmenides'in hareketsiz ve değişmez varlık hakkındaki sonuçlarını doğrulamaya çalışırken, Zeno "hareket" kavramının kendisinde çelişkiler aramaya başvurdu. Farkında olmadan, gerçek, somut çelişkiler buldu, ancak geçerli olgulardan yanlış sonuçlar çıkardı ve hareketin açık bir çelişki olduğu için var olmadığını iddia etti.

Zeno, harekette ne gibi çelişkiler buldu? Onun bazı ispatlarını ele alalım.

Zeno'ya göre, bir yolda ilerleyip bir hedefe ulaşmak için önce o yolun yarısını kat etmek gerekir; ancak o yarımı kat etmek için de o yarımın yarısının yarısını kat etmek gerekir ve bu böyle devam eder. Dolayısıyla hedefe asla ulaşamaz ve bu nedenle hareket imkansızdır.

Bu nedenle, hızlı Aşil asla yavaş hareket eden kaplumbağayı yakalayamaz; çünkü Aşil kaplumbağanın daha önce ulaştığı noktaya ulaşana kadar kaplumbağa yeni bir mesafe kat etmiş olur ve bu böyle sonsuza dek devam eder. Yakalamaya çalışan adamın ulaşması gereken sınır bir seraptır; sonsuza dek ele geçmez ve onu geçemez.

Zeno ayrıca, uçan bir okun aslında hareket etmediğini, aksine bazen uzayda bir noktada, bazen de başka bir noktada durduğunu belirtti. Belirli bir anda belirli bir yerde bulunan bir ok, hareket etmiyor, sadece o yerde duruyor demektir. Aynı anda iki yerde birden bulunamaz. Ve durma durumlarının toplamı harekete yol açamaz.

Dolayısıyla Zeno, hareketin açıkça çelişkili bir olgu olduğu sonucuna vardı. Bu nedenle, hareket mevcut değildir ve olamaz.

Zeno'nun tüm argümanları, hareketin diyalektik doğasını nesnel bir çelişki, zıtlıkların birliği –sonlu ve sonsuz, süreksiz ve sürekli– olarak kabul ettiğinde çöker. Aslında, hareket eden

bir cisim *aynı anda* uzayda *farklı noktalarda* bulunur ; bu da hareketin açık bir çelişki olduğu anlamına gelir.

Bu anlayış ışığında, bir cismin hedefe ulaşmadan önce mesafenin yarısını kat etmesi gerektiği ve bu şekilde sonsuza dek devam etmesi gerektiği önermesi basit bir safsata gibi görünmektedir. Aslında, hareket eden bir cismin önce bu noktaya, sonra bir başkasına ve böyle devam etmesine gerek yoktur. Doğrudan bu noktada ve ardından bir başkasında olabilir, yani Zeno'nun yoluna koyduğu hayali sınırları aşabilir.

Bu nedenle, Aşıl'ın kaplumbağayı yakalamakta ve geçmekte hiçbir sorunu yoktur, çünkü aralarında sonsuz bir mesafe değil, sonlu bir mesafe vardır. Çünkü uzay, zaman gibi, zıtlıkların birliğidir; hem sonsuz hem de sonludur, hem sürekli hem de süresizdir. Gerçekte, Aşıl sonsuz değil, sonlu bir mesafeyi sonlu bir zamanda kat etmelidir ve bunu Zeno'nun çabalarıyla kendisi için yarattığı kısır döngüye düşmeden yapabilir.

Uçan ok kullanılarak yapılan ispat da aynı şekilde temelsizdir.

Eğer uzay ve zaman sadece süresiz, yani birbirinden ayrı noktalardan oluşmuş olsaydı, o zaman Zeno'nun okun hareket edemeyeceği yönündeki görüşüne gerçekten de katılmamız gerekirdi; çünkü ok bir anda bir noktada, başka bir anda başka bir noktada bulunur ve bu nedenle hareketsizdir. Aslında, uzay ve zaman sadece süresiz değil, aynı zamanda süreklidir; tüm noktalar sürekli bir çizgiyle birbirine bağlanır, bu da okun aynı anda belirli bir noktada ve başka bir noktada bulunmasına, yani hareket etmesine olanak tanır.

Dolayısıyla, nesnel gerçeklikte, kendi başına ele alındığında uzay ve zamanın sürekliliği veya süresizliği yoktur; yalnızca birbirleri olmadan düşünülemeyen ve var olamayan zıtlıklar vardır: süreklilik, zıttı olan süresizliği varsayar ve bunun tersi de geçerlidir. Bunlar zıtlıkların birliğidir.

Lenin'in Felsefe Defterlerinde, hareketin çelişkilerin birliği olarak derinlemesine diyalektik-materyalist bir tanımını buluyoruz.

Lenin şöyle yazıyor: “Hareket, zaman ve mekanın özüdür. Bu özü ifade eden iki temel kavram vardır: (sonsuz) süreklilik (Kontinuität) ve “noktasallık” (= sürekliliğin, *süreksizliğin* reddi). Hareket, sürekliliğin (zaman ve mekanın) ve süreksizliğin (zaman ve mekanın) birliğidir. Hareket bir çelişkidir, çelişkilerin birliğidir.”¹

Lenin, Felsefe Defterleri’ndeki notlarında, hareketin çelişkili doğası hakkındaki Engels’in görüşüne karşı çıkan Machist Çernov’u eleştirir.

Engels, Anti-Dühring adlı eserinde şunları yazdı:

“Hareket kendi başına bir çelişkidir; basit mekanik yer değiştirme bile ancak cismin aynı anda belirli bir yerde ve aynı anda başka bir yerde olması, aynı yerde olması ve orada olmaması gerçeği sayesinde gerçekleşebilir. Bu çelişkinin sürekli ortaya çıkması ve eş zamanlı olarak çözülmesi tam olarak harekettir.”¹

Machçı Çernov, Zeno’nun öne sürdüğü eski bir metafizik argümanla Engels’i “çürütmeye” çalıştı. Engels’in yanıldığını, çünkü hareket eden bir cismin aslında belirli bir anda belirli bir yerde, farklı bir anda farklı bir yerde ve benzeri şekilde bulunduğunu iddia etti. Lenin, Machçıyı kınayarak, itirazının hareketin diyalektik çelişkisini ortadan kaldırmadığını, sadece gizlediğini savundu. Lenin, hareketin bir cismin şimdi bir yerde, şimdi başka bir yerde bulunması olduğu iddiasının, “hareketin *kendisini* değil, hareketin *sonucunu* tanımladığını” söyledi.”²

Son dönem burjuva felsefesi, hareketin zıtlıkların birliği olarak diyalektik bir bakış açısıyla ele alınamamasının, hareket sorununu nasıl karmaşıklaştırdığını ve idealizmi savunmak için nasıl kullanıldığını göstermektedir. Fransız idealist filozof

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 211.

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 113.

² V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 242.

Henri Bergson, “saf süreklilik” olarak adlandırılan fikri ortaya atmıştır. Bu fikrin özü, uzay ve zamanın nesnel sürekliliğini reddetmektir. “Saf süreklilik” olarak süreklilik, bilincin bir özelliği olarak ilan edilir ve bu da, bilinç dışında gerçek bir hareketin olmadığı, yalnızca hareket eden bir cismin bazen belirli bir noktada, bazen de başka bir noktada konumunun olduğu şeklindeki açıkça idealist sonuca götürür.

Bergson, “Uzayda yalnızca uzayın parçaları vardır ve uzayda hareket eden bir cisim nerede ele alırsak alalım, her zaman yalnızca bir konumdan bahsedeceğiz” der. Başka bir deyişle, Bergson için uzay yalnızca süreksiz bir şeydir ve bu nedenle içinde hareket yoktur, olamaz da. Uzayda hareket eden bir cismin bir noktada veya başka bir noktada durduğu varsayılır.

Bergson da zaman hakkında aynı şeyi söylüyor. Mekânsal harekette, zamanın sürekliliği olmadığı, yalnızca eşzamanlılık, yani “şimdi”lerin mekanik bir toplamı olduğu varsayılıyor. Belirli bir zamanda beden buradadır, başka bir zamanda oradadır ve böyle devam eder. Ancak süreklilik olarak süre mevcut değildir.

Tüm bu ayrı anları tek bir sürekli harekete dönüştüren yalnızca bilinçtir; akıl değil, daha ziyade mistik bir sezgi.

Başka bir deyişle, gerçeklikteki hareket tamamen kurgu haline gelir, reddedilir. Hareket ve değişim yalnızca bilinçte vardır. Bilincin dışında, “tutarsızlık içinde karşılıklı bir dışsallık” “mevcuttur”.

Gördüğümüz gibi, gerçek uzay ve zamanı mutlak süreksiz olgular olarak ele alan metafiziksel yaklaşım, felsefedeki gerici tarafından insan egosunun dışındaki hareketi reddetmek ve onu öznel bilinç alanına aktarmak için kasıtlı olarak kullanılmaktadır. Bergson, “saf sürekliliğin” nesnel hareket ve değişim biçiminde hiçbir “desteğe” ihtiyaç duymadığını bile iddia eder. Bununla bağlantılı olarak, uzaydaki şeylerle ilgilenen, onlara tabi olan ve bu nedenle geçişler ve değişim yerine yalnızca konumları, statik yan yana gelişleri görebilen rasyonel, akılcı bilgiyi reddeder. İkincisinin yalnızca sezgiyle kavranabileceği varsayılır.

Hareketin zıtlıkların birliği ve m¼cadelesi olduğunu ¼ğreten materyalist diyalektik doktrini, hareketin ¼z¼n¼n tek ger¼ek anlayışını sunar ve t¼m doğal ve sosyal olaylara yaklaşımın temelidir. Bu nedenle Lenin'in bu doktrini diyalektiğin ¼z¼ olarak adlandırması anlaşılabilir bir durumdur.

Doğa bilimlerinden elde edilen sayısız ger¼ek, doğa bilimlerinin ilerlemesinin, diğer Şeylerin yanı sıra, olayların ¼eliřkili doğasının daha derin bir Şekilde anlaşılmasında ifade bulunduğunu tartışılmaz bir Şekilde g¼stermektedir. Atom daha ¼nce ¼sel ¼eliřkilerden arınmış, mutlak bir ¼zdeřlik olarak g¼r¼l¼rken, Şimdi zıtlıkların birliği olarak g¼r¼lmektedir: pozitif ve negatif elektrik y¼kleri, protonlar ve elektronlar. Atomun ¼ekirdeđinin i¼inde bile zıt kuvvetler işlemektedir: itme ve ¼ekme.

Diyalektiğin, doğa olaylarındaki ¼sel ¼eliřki ilkeleriyle birlikte, doğa bilimlerine karşı konulamaz bir Şekilde n¼fuz etmesi, ışığın ve maddenin doğası doktrini gibi fiziğin ¼nemli soruları ¼rneđiyle g¼zel bir Şekilde g¼sterilmektedir.

17. y¼zyıldan yakın zamana kadar, ışığın doğası hakkında iki teori yarıştı: par¼acık teorisi ve dalga teorisi. Bu teoriler, birbirine tamamen zıt prensiplere dayanıyordu. Newton tarafından ortaya atılan ışığın par¼acık teorisi, ışığın "ışık sa¼an bir cisim tarafından her y¼ne fırlatılan k¼c¼k par¼acıklardan" olduğunu iddia ediyordu. Newton, ışığın dalga teorisinin bazı avantajlarını inkar etmese de, par¼acık teorisini tek doğru teori olarak kabul ediyordu.

Newton, teorisi a¼ısından, ışığın doğrusal yayılımı, kırılma veya ışığın kırılması gibi bir dizi olayı tatmin edici bir Şekilde a¼ıklayabilmiřtir. ışık hakkındaki hipotezine dayanarak, g¼kkuřađının renklerinin doğasını a¼ıklayan ilk kişi olmuştur.

Newton'un teorisinin aksine, aynı d¼nemde dalga hipotezi ortaya atıldı. Hollandalı bilim insanı Huygens bu hipotezin savunucularından biriydi. Huygens'in teorisine g¼re, ışık par¼acıkların veya cisimciklerin hareketi değil, belirli bir varsayımsal maddenin —eterin — dalga benzeri hareketidir. ışığın dalga teorisi, kendi bakış a¼ısından, bir dizi olayı da

açıklamıştır. Lomonosov ve Euler, ışığın dalga teorisini daha da geliştirmişlerdir.

19. yüzyılın ortalarında, yalnızca ışığın dalga teorisi çerçevesinde anlaşılabilir olan kırınım ve girişim olayları keşfedildi. Yeterince küçük bir engelle karşılaştığında, ışık demeti dalga gibi kenarlarından kıvrılır veya dar açıklıklardan geçerken halkalar, şeritler veya noktalar şeklinde dönüşümlü olarak koyu ve açık bölgelerden oluşan bir desen oluşturur ve bileşen renklerine ayrılır (kırınım). İki ışık demeti karşılaştığında da benzer bir desen gözlemlenir (girişim).

Bu olaylar parçacık teorisi açısından açıklanamadığı için, 19. yüzyıl ışığın dalga teorisine zafer getirdi.

Ancak, modern fiziksel keşifler, her iki teorisinin de ışığın doğasına ilişkin tek taraflı bir yorum sunduğu sonucuna varmamızı sağlamıştır. Kırınım ve girişim olayları ışığın dalga doğasını açıkça gösterirken, fotoelektrik etki, Compton etkisi, ışığın kimyasal etkileri ve diğer bazı olgular ancak ışığın parçacık doğası dikkate alınarak açıklanabilir.

Örneğin, temel yasaları ünlü Rus bilim insanı A. G. Stoletov tarafından ortaya konan fotoelektrik etki, ancak ışığın aralıklı olarak, tam olarak tanımlanmış enerji parçaları veya kuantumları halinde yayıldığını düşünürsek anlaşılabilir. Fotoelektrik etkinin özü, belirli bir dalga boyundaki ışığın bir metal yüzeyine düşmesiyle metalin atomlarından elektronları çekmesi ve enerjisinin bir kısmını onlara aktarmasıdır. Fırlatılan fotoelektronun hızı, ışık yoğunluğundan tamamen bağımsızdır. Eğer ışığın dalga özellikleriyle ilgileniyor olsaydık, ışık enerjisinin yoğunluğundaki artış, fotoelektronların hızında da bir artışa neden olmalıydı. Gerçekte durum böyle değildir ve bu nedenle fotoelektrik etki, ışığın her biri belirli koşullar altında enerjisini fırlatılan elektronlara aktaran bir foton akımı olması gerçeğiyle açıklanabilir. Bu elektronların hızı ve enerjisi, emilen fotonun enerjisi tarafından belirlenir.

Böylece, fotoelektrik etki, ışığın ışık kuantumlarından oluştuğunu, yani parçacık yapısına sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bilim, ışığın çelişkili doğasını ortaya çıkarmıştır; bu da bazı ışık olaylarının ışığın dalga doğası dikkate alınarak açıklanabilmesi, diğerlerinin ise parçacık

doğası dikkate alınarak açıklanabilmesi gerçeğinde kendini göstermektedir. Işık, içsel olarak çelişkili bir olgu olduğunu kanıtlamıştır. Hem parçacık hem de dalgadır.

Bu olgunun felsefi anlamını değerlendiren ünlü Fransız fizikçi P. Langevin şöyle demiştir:

“17. yüzyılın sonlarından itibaren, ışığın özelliklerini belirlemek için iki teori yarıştı: emisyon teorisi ve dalga teorisi. 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, tartışmanın dalga teorisi lehine çözüldüğü düşünülüyordu. Görelilik teorisinden kaynaklanan yeni mekanikler bu sonucu alt üst etti ve kuantum teorisinin soruyu diyalektik olarak ortaya koymasına olanak sağladı.”¹

Günümüz bilimi, maddenin doğası —elektronlar, protonlar ve diğer parçacıklar —sorusunun aynı diyalektik formülasyonuna yol açmıştır.

1924’te de Broglie, yalnızca ışığın değil, maddenin de ikili, çelişkili bir doğaya sahip olduğu hipotezini öne sürdü: dalga ve parçacık. Bu hipotez kısa süre sonra deneysel olarak doğrulandı. Elektronların ve diğer parçacıkların hareketinin de girişim ve kırınım olaylarına yol açtığı, yani maddenin her parçacığının dalga özelliklerine sahip olduğu ortaya çıktı.

Böylece, burada da doğanın diyalektik anlayışının zaferinin bir örneğini görüyoruz. Lenin’in modern fiziğin “diyalektik materyalizmi doğurduğu” sözleri tamamen haklı çıkıyor.”²

Akademisyen S. Vavilov, fiziğin yeni başarılarını özetlerken, diyalektiğin madde bilimine durdurulamaz bir şekilde nüfuz etmesinin canlı bir resmini çizdi:

Eski fiziğin tam zıttı: süreksiz ve sürekli, atomlar ve eter, parçacıklar ve dalgalar, fizikçilerin karşısına inkar edilemez bir birlik içinde aniden çıktı. Işık dalgalarının enerjisi ve momentumu, ayırık ışık atomlarında (fotonlarda)

¹ P. Langevin, Seçilmiş Eserler, M. 1949, s. 419.

² V. I. Lenin, Eserler, cilt 14, baskı 4, s. 299.

yoğunlaşırken, atomların ve elektronların hareketi, tüm karmaşıklıkları, kırınım ve girişimleriyle birlikte dalga yasaları tarafından belirleniyordu. Her dalga (ışık, ses, elastik) bir parçacığa eşleniyor ve bunun tersi de geçerliydi.

Madde ve ışık arasındaki kadim karşıtlık, aynı kesinlikle ortadan kalktı. Belirli koşullar altında, ışığın maddeye dönüştüğü ve negatif bir elektron ile pozitif bir pozitronun maddesel çiftinde diyalektik, çelişkili özünü ortaya koyduğu görüldü.

Atom çekirdeği ve çevresindeki olayların yorumlanması, Newtoncu kütle ve Mayer enerjisi gibi görünüşte tekçiliğin kaleleri olan kavramlara diyalektik bir ortak gerektiriyordu...

Listelenen olguların, yasaların ve kavramların ezici etkisi altında, “diyalektik” kelimesi artık fizikçilerin, hatta diyalektik materyalizme yabancı, ona aşına olmayan ve hatta ona düşman olanların bile dilinden dökülüyor.”¹

P. Langevin de aynı ruhla konuşuyor: “İtiraf etmeliyim ki,” diyor, “fizik tarihini ancak diyalektik materyalizmin temel fikirleriyle tanıştığım andan itibaren iyi anladım”.²

Bazı doğa bilimleri henüz gözlerimizin önünde materyalist bir diyalektiğe geçiş yaparken, sosyal ilişkiler çalışmalarında Marksist bilim çoktan diyalektiğin zaferini getirmiştir. Marksizm çok uzun zaman önce her sınıf toplumunun içsel olarak çelişkili bir organizma olduğunu göstermiştir. Köle toplumu köle sahibi sınıf ile köle sınıfı arasındaki karşıtlığa, feodal toplum feodal sınıf ile köylülük arasındaki karşıtlığa ve kapitalist toplum burjuvazi ile proletarya arasındaki karşıtlığa dayanır. Sosyalist toplum, temelde karşıt toplumlardan farklı, kendine özgü çelişkilerle karakterize edilir.

¹ “Fizik Bilimlerinde İlerlemeler”, Cilt XXVI , Sayı 2, Moskova – Leningrad, 1941, s. 124.

² P. Langevin, Seçilmiş Eserler, M. 1949, s. 420.

Dolayısıyla, doğa bilimleri ve Marksist toplum bilimi, her şeyin, her olgunun zıtlıkların birliği olduğu diyalektik görüşünün geçerliliğini göstermektedir.

Ancak doğadaki ve toplumdaki nesne ve olguların doğasında var olan zıt yönler sadece yan yana var olmakla kalmaz, aynı zamanda birbirleriyle *mücadele halindedirler*.

Nesnelerin zıtlıkların birliği olduğuna dair sözlerin ardından Lenin şöyle yazıyor:

“*çabalamak* sırasıyla, bu zıtlıkların gelişimi, özlere çelişkili doğası, vb.»¹

Yoldaş Stalin, “eski ile yeni, sona eren ile doğmakta olan, yaşamakta olan ile gelişmekte olan arasındaki mücadele, gelişim sürecinin içeriğini oluşturur...” diyor.²

Olaylarda ve süreçlerde, bir zıtlık eskiyi, geçmiş, ölmekte olanı, geçerliliğini yitirmiş olanı; diğeri ise yeni, geleceği, ortaya çıkmakta olanı, gelişmekte olanı ifade eder. Bir zıtlık muhafazakâr, diğeri devrimcidir; biri mevcut olanı korumayı, diğeri ise onu yok etmeyi veya değiştirmeyi amaçlar.

Dolayısıyla zıtlıkların bir mücadele halinde olduğu açıktır. Ve gelişmenin en derin kaynağı da tam olarak *bu zıtlıkların mücadelesidir*. Lenin’in dediği gibi, “*Gelişme*, zıtlıkların ‘mücadelesidir’.”³

, zıtlıkların *mücadelesinin gelişme için bir kaynak, teşvik ve motivasyon kaynağı* olarak tam önemini gösterecektir .

Engels, Doğanın Diyalektiği adlı eserinde organik dünyanın gelişim süreci hakkında şunları yazar: “...gelişim teorisi, basit bir hücreden başlayarak, bir yandan en karmaşık bitkiye, diğeri yandan insana doğru atılan her adımın, kalıtım

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 193.

² J. V. Stalin, Leninizm Sorunları, 11. baskı, s. 539.

³ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, s. 327.

ve adaptasyon arasındaki sürekli bir mücadele yoluyla nasıl gerçekleştirildiğini gösterir.”⁴

Kalıtım ve değişkenlik, organik formlardaki gelişme ve değişimin, alt formlardan üst formlara geçişin nedeni, kaynağı olan iki zıt kavramdır. Bu zıt kavramlardan biri olan kalıtım, var olanı korumaya çalışan muhafazakâr bir ilkedir; diğeri, organik formların çevresel koşullara adaptasyonu olan değişkenlik ise, zaten kurulmuş olana karşı çıkan, eski kalıtımla “savaşan”, onu değiştiren, yeni özelliklerle aşıl原因an devrimci bir ilkedir. Böyle bir mücadele olmadan, organik formlarda değişim veya gelişme olamazdı. Bu mücadeleden, bitkilerin veya hayvanların yeni özellikleri ve nitelikleri ortaya çıkar ve bunlar kalıtım yoluyla aktarılarak sabit hale gelir.

Doğada, zıtlıklar arasındaki bu çatışma süreci kendiliğinden gerçekleşir. Ancak insanlar, bitkilerin veya hayvanların yaşamlarını bilinçli olarak yönetirken, aynı sonuçlara yol açan yapay koşullar yaratırlar.

Sovyet bilim insanlarının (Michurin, Lysenko ve diğeri) çalışmaları, bu gelişim yasasının canlı doğaya uygulanmasını anlamak için muazzam ve ilgi çekici bir malzeme kaynağı sunmaktadır.

Michurinistler, “zıtlıkların mücadelesi” yoluyla organik gelişim yasasını manipüle ederek, bu mücadeleyi bilinçli olarak kıskırtır ve tarımın yararına yönlendirirler. Örneğin, ilkbahar buğdayını kış buğdayına dönüştürmeyi hedefleyerek, onu alışılmadık koşullara (daha düşük sıcaklıklara) maruz bırakırlar. Önceki birkaç nesilde farklı dış koşulları (ekim ve büyüme sırasında daha yüksek sıcaklıklar) yoğunlaştırmış olan eski kalıtım, yeni koşullarla çatışmaya ve mücadeleye girer. Yeni nesil, organizmayı dış koşulların etkisine duyarlı hale getiren “sarsılmış” ve çelişkili bir kalıtımla doğar. Belirli dış koşulların belirleyici etkisi altında, kalıtım ve değişkenlik arasındaki mücadele, birkaç nesil sonra eskinin ortadan

⁴ F. Engels, Doğanın Diyalektiği, 1950, s. 166.

kalkmasına ve yeninin ortaya çıkmasına, ilkbahar buğdayının kış buğdayına dönüşmesine yol açacaktır.

Zıtlıkların mücadelesi yoluyla gelişmenin diyalektik teorisinin çarpıcı bir teyidi de I. P. Pavlov'un üst düzey sinir aktivitesi üzerine yaptığı büyük öğretileridir.

Pavlov'un tarihsel başarısı, canlı doğanın en karmaşık ve incelenmesi en zor alanı olan yüksek sinirsel aktivitenin yasalarını keşfetmesinde yatmaktadır. Pavlov, zihinsel aktiviteyi maddi olmayan nedenlerle açıklayan idealist teorilere ölümcül bir darbe indirdi. Pavlov'un öğretileri, zihinsel aktivitenin, nesnel dünyanın hayvanların ve insanların sinir sistemi ve duyu organları üzerindeki etkisinin sonucu olduğunu ve bu etki olmadan hiçbir zihinsel aktivitenin mümkün olmadığını tartışılmaz bir şekilde gösterdi. Böylece Pavlov'un öğretileri, Marksist-Leninist düşünce teorisi için yıkılmaz bir doğal bilimsel temel sağladı.

Pavlov'un koşullu refleksler teorisi, organizmaların çevre koşullarına uyum sağlaması için organizmalar ile dış çevre arasında geçici bağlantılar kurulmasının önemini göstererek, Darwinizm'in organik dünyanın gelişimi hakkındaki öğretilerine büyük katkı sağlamıştır.

Aynı zamanda, Pavlov'un çizdiği sinirsel aktivite tablosu son derece diyalektiktir. Fizyolojik çalışmaları, doğanın gerçekleri ve olaylarının baskısı altında ortaya çıkan diyalektiğin çarpıcı bir örneğini sunmaktadır.

Pavlov, hayvanların üst düzey sinirsel aktivitesini karmaşık ve sürekli bir gelişim ve değişim süreci olarak görür. Bir organizmanın doğal ortamda yalnızca "hayvan sisteminin dış uyaranlara verdiği özel tepkiler sayesinde" var olduğunu ortaya koyduktan sonra, Pavlov, dış ortamın son derece çeşitli ve sürekli evrim geçirdiğini, dolayısıyla sinirsel aktivitenin de aşırı hareketlilik ve değişkenlik gösterdiğini gösterir. Aksi takdirde, hayvanlar çevresel dalgalanmaları doğru bir şekilde yansıtamaz ve dolayısıyla bunlara biyolojik olarak uyum sağlayamazlardı. Sinir sisteminin aktivitesi, reflekslerin sürekli değişimi, bazılarının ortaya çıkması ve uyarılması, diğerlerinin ise sönmesi ve zayıflamasıdır. Burada hiçbir şey bir kere ve

sonsuz dek değişmez değildir; her Şey akışkan, değişken bir karaktere sahiptir.

Ancak Pavlov'un oğretisinin dikkat çekici yanı, sadece üst sinirsel aktiviteyi her Şeyin geliştiği ve değiştiği bir olgu olarak ortaya koyması değil, aynı zamanda Pavlov'a göre bu gelişmenin içsel çelişkilere dayanması ve bu çelişkiler arasındaki mücadelenin zihinsel aktivitenin itici gücü olmasıdır. Yeni koşullu reflekslerin ortaya çıkışı, Şu anda gereksiz olan ve çevrenin doğru yansımısını engelleyen eski koşullu reflekslerle mücadele sonucunda gerçekteşir; Pavlov Şöyle yazıyor: "...koşullu refleksler, dış dünyadan gelen sayısız etkinin sürekli çarpıştığı sinir sisteminin üst bölümünde yer aldığından, çeşitli koşullu refleksler arasında herhangi bir anda sürekli bir mücadele veya seçim olması anlaşılabilir bir durumdur.¹

Pavlov'un gösterdiği gibi, daha yüksek sinirsel aktivite, uyarım ve engelleme gibi zıt süreçlerin yanı sıra ışınım (uyarımın veya engellenenin beyin korteksi boyunca yayılması) ve konsantrasyon (sinirsel bir sürecin kortekste tek bir noktada yoğunlaşması) gibi süreçlerin birliğini temsil eder. Pavlov, uyarım ve engelleme ile pozitif ve negatif elektrik arasında bir benzetme bile kurmuştur.

«Sinir faaliyetleri genel olarak uyarılma ve baskılanma olayı olarak oluşur,» diyor Pavlov. «Bunlar, bir sinir faaliyetinin iki yarısı gibidir. Belki açıklama amacıyla, bunun bir tür pozitif ve negatif elektrik gibi olduğunu söylememe izin verirseniz, bu özel bir günah sayılmaz.»²

Tıpkı bir atomun zıt kutuplardan –elektrik enerjisinin pozitif yükü ve negatif yükü – oluşması gibi, normal zihinsel aktivite de tahriş ve engelleme gibi zıt süreçlerin birleşimi ve mücadelesini temsil eder.

¹ I. P. Pavlov, Tam Eserleri, Cilt III, Birinci Kitap, 1951, s. 119–120.

² Aynı eser, s. 159.

Beyin korteksinde herhangi bir anda, çeşitli koşulların etkisi altında, bazı süreçler uyarılırken diğerleri engellenir.

Pavlov şöyle yazıyor: “Şartlı refleksin oluşumu uyarıcıya dayanır, ancak bununla sınırlı değildir. Organizmanın dış dünyayla doğru ilişkisini sağlamak için, yalnızca geçici bağlantılar kurmak değil, aynı zamanda bu geçici bağlantılar belirli koşullar altında gerçeklik tarafından haklı çıkarılmadığında, bu bağlantıları sürekli ve hızlı bir şekilde düzeltmek, yani ortadan kaldırmak da gereklidir. Ve bu geçici bağlantıların ortadan kaldırılması engelleme yoluyla gerçekleştirilir.”¹

Dolayısıyla, her iki sürecin birleşimi, birliği, dış veya iç uyaranlara doğru yanıt verme amacıyla aralarında yaşanan “mücadele” — işte sinirsel aktivitenin temelinde yatan şey budur.

Pavlov ayrıca, uyarıcı ve engellenen ışınlama ve yoğunlaştırma yeteneğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Işınlama ve yoğunlaştırma süreçleri, hayvanların analitik ve sentetik faaliyetlerinin temelini oluşturur; bu faaliyet, onların çevrelerine biyolojik olarak uyum sağlamalarına olanak tanır.

Örneğin, bir hayvan saniyede 1000 titreşim gibi bir sese karşı şartlı bir refleks geliştirdiğinde, bunun yarattığı uyarılma yayılır ve hayvan aynı zamanda saniyede 900 veya 1010 titreşim gibi bitişik seslere de tepki verir. Ancak, bu bitişik sesler daha sonra hayvanı besleyerek pekiştirilmezse, etkilerini sonunda kaybederler ve yalnızca şartlı refleksin geliştiği ses etkili kalır. Başka bir deyişle, bir inhibisyon süreci yoluyla uyarılmanın yoğunlaşması meydana gelir. Yayılma süreci, yoğunlaşma süreciyle çatışır ve aralarındaki mücadele, hayvanın gerçekliği doğru bir şekilde algılamasını sağlayan belirli bir “denge” ile sonuçlanır.

Burada yine zıtlıkların birliği ve mücadelesinin çarpıcı bir örneğini görüyoruz; bu örnek, diyalektik yasalarının, bu

¹ I. P. Pavlov, Tam Eserleri, cilt III, ikinci kitap, 1951, s. 24.

durumda zıtlıkların birliği ve mücadelesi yasaının, evrensel ve her Şeyi kapsayan önemini mükemmel bir Şekilde doğruluyor.

Pavlov'un kendisi de ışınlama yasası ve yoğunlaşma yasasıyla ifade edilen bu karşıt süreçlerin birliğinden ve mücadelesinden bahseder.

“Açıktır ki,” diye belirtiyor, “bu yasalar özünde birbirinin zıttıdır: birincisinde tahrişin yayılmasıyla, diğerinde ise ayrı bir noktada yoğunlaşmasıyla karşı karşıyayız”¹

Aralarındaki mücadeleyle ilgili olarak Şunları söylüyor:

“Dolayısıyla, iki zıt süreç arasında belirli bir mücadele olduğunu ve bu mücadelenin normalde aralarında belirli bir denge, belirli bir uyumla sonuçlandığını hayal etmeliyiz.”²

Başka bir yerde Şöyle diyor: “Hayattaki en yüksek yönelim buna dayanır... Kişi, bu iki zıt sürecin sinirsel aktivitede eşit derecede önemli, eşit derecede gerekli olduğu fikrine sahip olmalıdır.”³

Verilen örnekler, Marksist diyalektiğin, doğada, bu durumda canlı doğada, gelişmenin itici gücü olarak zıtlıkların mücadelesi hakkındaki tezinin doğruluğunu oldukça etkileyici bir Şekilde göstermektedir.

Doğadakinden çok daha canlı ve açık bir Şekilde, eski ile yeni, ölen ile ortaya çıkan arasındaki mücadele insan toplumunda yaşanır. Bu mücadele daha canlı ve açık bir Şekilde yaşanır çünkü burada işleyen sınıflar düşmanca karşıtlıklarının (antagonistik bir toplumdan bahsediyoruz) farkındadır ve bilinçli olarak birbirlerine karşı çıkarlar. Toplumda zıtlıkların mücadelesi yoluyla gelişim yasaının tezahürü sorusu aşağıda özel olarak incelenecektir.

Dolayısıyla, gelişmenin kaynağı ve itici gücü zıtlıkların mücadelesidir; eski ile yeni, ölen ile gelişen arasındaki

¹ I. P. Pavlov, Tam Eserleri, Cilt III, Birinci Kitap, 1951, s. 204.

² I. P. Pavlov, Tam Eserleri, cilt III, ikinci kitap, 1951, s. 37.

³ Aynı eser, s. 81.

mücadeledir. Karşıt taraflar ve eğilimler arasındaki bu mücadele, tek bir eylem olarak, statik bir şekilde ele alınmamalıdır. Aslında, bu, zıtlıkların tarihsel “açılımı” (Lenin), “çelişkilerin ortaya çıkışı” (Stalin) sürecidir. Aşağıdan yukarıya doğru gelişme, çelişkilerin uzlaştırılması süreci olarak görülemez. Çelişkiler aslında uzlaştırılmaz, mücadele yoluyla aşılır. Bu nedenle, gelişme “çelişkilerin ortaya çıkışı”, “zıtlıkların ortaya çıkışı”, yani bunların derinleşmesi ve yoğunlaşması yoluyla ilerler; bu da doğal olarak eskiden yeniye geçişe, eskinin yok olmasına ve yeninin ortaya çıkmasına yol açar.

Çelişkilerin gelişimine dair bu anlayış, Marx’ın materyalist diyalektiği ile Hegel’in idealist diyalektiği arasında keskin bir çizgi çizmektedir. Marx, Hegel’in çelişkileri uzlaştırma ve etkisiz hale getirme arzusuna karşı çıkararak, erken dönem eserlerinden birinde şöyle yazmıştır: “*Gerçek karşıtlıkların keskinliği* zararlı olarak kabul edilir veya mümkün olduğunca aşırılıklara dönüşmelerinin önlenmesi gerekli görülür; oysa bu dönüşüm, bir yandan kendi kendini bilmelerinden, diğer yandan da belirleyici bir karşılıklı mücadeleye ilham vermelerinden başka bir şey ifade etmez...”¹

Marx, Kapital’de şöyle yazmıştır: “...belirli bir tarihsel üretim biçiminin çelişkilerinin gelişmesi, onun parçalanmasının ve yenisinin oluşmasının tek tarihsel yoludur.”²

Elbette, çelişkilerin ortaya çıkarılması ve çözümlenmesi süreci, farklı tarihsel koşullarda, farklı nesne ve olgularda farklı şekilde ilerler. Aşağıda gösterileceği gibi, farklı türde çelişkiler vardır ve bu nedenle farklı nitelikteki çelişkilerin çözümü ve üstesinden gelme biçimleri de farklıdır. Örneğin, kapitalizm ve sosyalizm altındaki çelişkilerin doğası ve dolayısıyla üstesinden gelme biçimleri tamamen farklıdır.

¹ K. Marx ve F. Engels, Eserler, Cilt I, 1938, s. 589.

² K. Marx, Kapital, cilt I, 1949, s. 493.

Bununla birlikte, tüm koşullar altında, gelişim, çelişkilerin uzlaştırılması veya etkisiz hale getirilmesi yoluyla değil, mücadele yoluyla gerçekleşir; ancak bu mücadele farklı biçimler alır.

Çelişkileri örtbas etmeye ve uzlaştırmaya yönelik metafizik teorilerin aksine, Marksist diyalektiğin devrimci özü, zıtlıkların mücadelesini gelişmenin kaynağı olarak kabul etmesinde yatmaktadır.

Gelişimin, çelişkilerin açığa çıkması ve ortaya koyulması yoluyla gerçekleştiği, eskinin yıkılması ve yeninin ortaya çıkmasıyla sonuçlandığı gerçeğinden önemli bir sonuç çıkar: zıtlıkların herhangi bir *birliği göreceli, geçici ve fani; ancak zıtlıkların mücadelesi* mutlaktır. Bu anlaşılabilir bir durumdur. Eğer birlik mutlak olsaydı, nesnelere ve olaylar tamamen değişmeden kalırdı.

Fakat bu, ölmekte olan ve ölmekte olanın savunucularının metafiziğin gelişimine yaklaşım biçimidir: birliği mutlaklaştırırlar ve özü, yani zıtlıkların mücadelesini göz ardı ederler. Kapitalizmin bu tür savunucularından biri olan D. Mill hakkında Marx şöyle yazmıştır: “Ekonomik ilişki — ve dolayısıyla onu ifade eden kategoriler — zıtlıklar içeriyorsa, bir çelişkiyi ve tam olarak çelişkilerin birliğini temsil ediyorsa, o zıtlıkların birliğini vurgular *ve zıtlıkları reddeder.*”¹

Bu nedenle, mücadelenin mutlaklığı ve karşıtların birliğinin göreliliği diyalektik ilkesinin ne kadar önemli olduğu açıktır. Karşıtların mücadelesi, Herakleitos’un ebedi alevidir; yeniyi, gelişene ve ortaya çıkana yer açmak için ölen ve eskimiş olanı yok eder, altüst eder ve reddeder.

Zıtlıkların mücadelesi, çelişkilerin aşılmasıyla, eskiden yeniyi *geçişle sonuçlanır*. Lenin ve Stalin, eskiden yeniyi geçiş anına, özellikle de bu geçişin hangi biçimlerde gerçekleşmesi gerektiği sorusuna büyük önem verirler.

¹ K. Marx, Artı Değer Teorileri, Cilt III, 1936, s. 66.

Lenin, Felsefe Defterlerinde şöyle yazar: “Yalnızca zıtlıkların birliği değil, her tanımın, niteliğin, özelliğin, yönün, özelliğin birbirine *dönüşümü* ...”²

Diyalektik gelişim sürecinde eskiden yeniye geçişin gerekliliği son derece açıktır. Her şey gelişir ve değişirse, bu değişimin sonucu doğal olarak bir şeyin diğerine, eski durumun yeniye dönüşmesi olacaktır. Böyle bir geçiş olmadan, gelişme ve yeninin ortaya çıkması imkansız olurdu. Ancak ele alınan konunun zorluğu, eskiden yeniye geçişlerin kaçınılmazlığını ve gerekliliğini anlamakta değil, diyalektiğin bu gerekliliğini gerçek hayata uygulamakta yatmaktadır; burada her “nitelik, özellik, yön, niteliğin” (Lenin) birbirine geçişleri son derece karmaşık ve çeşitlidir.

Bu bağlamda, Marksist diyalektik, olguları analiz ederken sadece geçişin gerekliliğini belirtmenin yeterli olmadığını; en önemlisinin, benzersiz tarihsel koşullara uygun olarak, birinden diğerine geçişin özel biçimlerini ve özel yollarını bulmak olduğunu savunur. Bu gereklilik, özellikle toplumsal ilişkilerde radikal bir altüst oluş anında, devrim anlarında, eski toplumsal ilişkilerin çöküşünde ve yenilerinin doğuşunda daha da belirginleşir. Bu gibi anlarda, yaşamın kendisi, birçok olasılık ve geçiş biçimi arasından, tarihin yeni ilerici güçlerinin zaferine yol açacak olanı seçme yeteneğini gerektirir.

Lenin, kendilerini “zıtlıkların mücadelesi” üzerine genel tartışmalarla sınırlayan sahte Marksistleri acımasızca alaya aldı. Diyalektiğin büyük ustası, bu mücadelenin genel tartışmalarını değil, kapitalizmin zıttına dönüştüğü biçimlerin somut bir analizini talep etti. Lenin şöyle yazdı: “...insanlar, kapitalizmi sosyalizmle soyut bir şekilde karşılaştırmaya alışmış ve ikisi arasına ‘sıçrama’ kelimesini derinlemesine yerleştirmişlerdir.”¹

² V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 193.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 27, baskı 4, s. 243.

Sovyetler Birliği, iç savaşta bağımsızlığını savunduktan sonra sosyalist bir toplum kurmaya başladığında, Bolşevik Partisi sosyalizme geçişin özel biçimleri konusunu ele almak zorunda kaldı. Lenin, o zaman zorluğun geçişin biçimini bulmakta yattığını belirtti: “En önemli Şey temelde tamamlanmamış olduğundan (yani sosyalizmin ekonomik temeli henüz kurulmadığından), tüm dikkatimizi buna vermeliyiz. Ve buradaki zorluk geçişin biçiminde yatmaktadır.”

¹

Lenin’in Yeni Ekonomi Politikası’nda (NEP) kapitalizmden sosyalizme geçişin bu biçimini ustaca bulduğu bilinmektedir.

Partimiz, geçiş biçimleri hakkında defalarca sorularla karşılaştı ve bunlar da zekice çözüldü. Orneğin, tarımın kolektifleştirilmesini ele alalım. Bu konu, küçük ölçekli çiftçilikten kolektif sosyalist çiftçiliğe geçiş ihtiyacını anlamak açısından komünistler için özel bir zorluk teşkil etmedi. Çok daha zor olan, büyük ölçekli sosyalist tarıma geçişin belirli biçimlerini bulmak, bu aşamada kolektif çiftlik hareketinin temel biçimini belirlemek, sosyalist devlet ile kolektif çiftlikler arasındaki ilişki ve bağlantı biçimini bulmak ve benzeri konulardı.

Bu zgn biçimler, tüm uygulamanın yaratıcı bir Şekilde genelleştirilmesi sayesinde, yoldaş Stalin’in eserlerinde ortaya konan küçük ölçekli tarımdan büyük ölçekli sosyalist tarıma geçiş sorununun derinlemesine diyalektik analizi sayesinde bulunmuştur.

MTS, devlet ile kolektif çiftlikler arasında, tarım için yüksek teknik bir altyapı oluşturmayı ve onu büyük ölçekli mekanize bir işletmeye dönüştürmeyi mümkün kılan bir bağlantı biçimi buldu.

Günümüzde kolektif çiftçilik hareketinin ana biçimi tarımsal artelde grlmektedir.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 33, baskı 4, s. 88.

Yoldaş Stalin'in de gösterdiği gibi, "artel daha kolay bir girişimdir ve geniş köylü kitlelerinin bilincine daha kolay erişilebilir." Mevcut tarımsal üretim gücü seviyesine karşılık gelir.² Kolektif çiftçilerin kişisel çıkarları ile toplumun çıkarlarının birliğini somutlaştırır. Gelecekte daha yüksek bir kolektif çiftçilik hareketi biçimine, yani komüne geçmeyi mümkün kılacak tarımın maddi ilerlemesi için koşulları hazırlar.

İşte bu yüzden Yoldaş Stalin, kolektif çiftçilik hareketinin bu uzun aşamasını yapay olarak komünler kurarak atlamaya çalışanlara acımasız bir şekilde karşılık verdi.

Şimdi de çeşitli ülkelerin sosyalizme geçişi konusunu ele alalım. Lenin, tüm ülkelerin kaçınılmaz olarak sosyalizme ulaşacağını belirtirken, bu geçişin tek tip bir şekilde düşünülmemesi gerektiği konusunda da uyarıda bulunmuştur.

Lenin şöyle yazmıştı: "Bütün uluslar sosyalizme ulaşacaktır; bu kaçınılmazdır, ancak hepsi aynı şekilde ulaşmayacaktır; her biri demokrasinin şu veya bu biçimine, proletarya diktatörlüğünün şu veya bu çeşidine, kamusal yaşamın çeşitli yönlerinde sosyalist dönüşümlerin şu veya bu temposuna kendi özgünlüğünü katacaktır. Teoride bundan daha sefil, pratikte bundan daha gülünç bir şey olamaz; geleceği tarihsel materyalizm adına tek renkli gri bir boyayla boyamak, Suzdal'ın bir boya lekesinden başka bir şey olmaz."¹

Kapitalizmden sosyalizme geçişin değişmez genel yasaları vardır; bunlardan en ufak bir sapma bile sosyalizm davası için tehlikelidir ve bunların uygulanması olmadan sosyalizme ulaşmak imkansızdır.

Ancak bu genel yasalar farklı tarihsel koşullarda farklı şekillerde kendini gösterir ve Leninizmin öğrettiği gibi, görev "komünizmin genel ve temel ilkelerini, sınıflar ve partiler arasındaki ilişkilerin *benzersizliğine*, her bir ülkeye özgü olan

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 224.

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 23, baskı 4, s. 58.

ve incelenmesi, bulunması ve tahmin edilmesi gereken komünizme doğru nesnel gelişmenin *benzersizliğine uygulayabilmektir*".²

Halk demokrasileri örneğinde Leninizmin bu ilkesinin muazzam önemini görüyoruz. Bu ülkelerin sosyalizme doğru gelişimi, sosyalizm mücadelesinin genel yasalarına dayanmaktadır. Bu ülkelerin halkları, proletarya diktatörlüğünü kurmadan, toprak sahibi ve kapitalist sınıflara karşı mücadele etmeden, derin devrimci ekonomik dönüşümler gerçekleştirmeden, yeni bir hayata giden açık yolu gösteren SSCB'deki sosyalizm kurma deneyiminden yararlanmadan sosyalizme doğru ilerleyemezdi.

Aynı zamanda, halk demokrasilerinin ortaya çıkış ve gelişme süreçlerinde yaşanan eşsiz tarihi koşulların, sosyalizme giden yollarında nasıl belirgin bir iz bıraktığını da görüyoruz. Burada belirleyici olan, dünyanın ilk sosyalist devleti olan Sovyetler Birliği'nin faşizme karşı kazandığı zafer ve Sovyet devletinin bu ülkelerin halklarına barışçıl bir şekilde inşa edilmeleri sürecinde sağladığı yardımdır. Ayrıca, halk demokrasilerinin Hitlerciliğe karşı verilen halk kurtuluş savaşı sonucunda ortaya çıkmış olması da büyük önem taşımaktadır.

Dolayısıyla, proletarya diktatörlüğünün işlevlerini yerine getiren bu yeni yönetim biçimi, halk demokrasisi olarak adlandırılabilir.

Dolayısıyla, karşıtların mücadelesine dayanan diyalektik gelişim sürecinin sonucunun eskiden yeniye geçiş olduğunu iddia etmek yetersizdir. Diyalektiğin en önemli gerekliliği, durumun tüm koşullarına karşılık gelen geçiş biçimlerinin somut bir analizini gerektirmesidir; çünkü bu olmadan, dünyanın komünist dönüşümüne yönelik başarılı pratik çalışma imkansızdır.

² V. I. Lenin, Eserler, Cilt 31, 4. baskı, s. 69–70.

3. İçsel ve Dışsal Karşıtlıklar. Diyalektik ve “Denge” Teorisi.

Gelişmeyi zıtlıkların mücadelesi olarak anlayan Marksist diyalektik, gelişmenin temel kaynağının nesnelere ve olguların içsel çelişkileri, bunların açığa çıkması, gelişmesi ve aşılması olduğunu gösterir. Bununla birlikte, nesnelere kendilerinde var olan içsel çelişkilere ek olarak, nesnelere arasında da dışsal çelişkiler vardır. İçsel ve dışsal zıtlıklar arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturmak, muazzam teorik ve pratik öneme sahiptir.

Metafizik kuramlar, gelişmenin kaynakları sorusunun odağını dışsal zıtlıklara kaydırır. Nesnelere içsel çelişkilere arındırarak ve böylece kendi içsel gelişim uyarıcılarını reddederek, metafizikçiler gelişmenin kaynağını *dışsal zıtlıkların çatışmasında* görürler.

Burjuva ve revizyonist felsefede bu gelişme görüşünü formüle eden en yaygın teorilerden biri de “denge teorisi” olarak adlandırılan teoridir. Bu “teori”nin Rusya’da da taraftarları vardı. Partimizin düşmanları tarafından hain, teslimiyetçi politikalarını felsefi olarak “haklı çıkarmak” için kullanıldı.

“Denge” teorisinin ateşli savunucularından ve onu bütün bir felsefi kavram haline getirmeye çalışanlardan biri de A. Bogdanov’du.

“Denge” teorisinin özü, olgular ve nesneleredeki içsel çelişkilerin ortadan kaldırılmasıdır. İçsel çelişkilerin mücadelesi yoluyla gerçekleşen gelişim, “denge” teorisinde dışsal güçlerin, dışsal zıtlıkların çatışmasıyla yer değiştirir.

Bogdanov şöyle yazmıştı: “Bir cisim her zaman bir *ortamda*, yani diğer cisimlerle uzamsal bir ilişki içinde hareket eder. Bu ortam ona, yer değiştirmenin mekanik enerjisine karşı koyan *bir direnç sunar*; direnç önemli veya önemsiz olabilir... ama vardır ve bir dereceye kadar hareket kuvvetini kademeli olarak yok eder. Bu kuvvet onu aştığı sürece hareket devam eder; belirli bir anda denge sağlanır ve cisim durur; direncin hızla artarak üstünlük kazandığı ve cismin

hareketinin yerini ters yönde bir hareketin aldığı durumlar vardır... Burada sadece “çelişkiler” veya daha doğru bir ifadeyle karşıtlıklar – materyalist diyalektik için çok daha uygun bir terim – değil; burada niceliksel değişimlerden niteliksel değişimlere geçiş de söz konusudur; hızdaki bir azalma, hareketten durmaya veya ters yönde yer değiştirmeye yol açar.”

Bogdanov, gelişmeye dair bu anlayışı tüm olgulara genişletiyor. Ve gelişmeyle ilgili vardığı sonuç şu: “Dengeden, iki gücün yıkıcı mücadelesi yoluyla, yeni bir dengeye.”

Bu, Marksist diyalektikle karşılaştırılan “denge”nin metafizik teorisidir. Mekanik doğası kolayca fark edilebilir. Bir cisim kendi başına atıl ve hareketsizdir. Çevresiyle denge halindedir. Ancak daha sonra, ilk cismin dışında başka bir cisim onu iter ve hareket etmeye başlar. Veya tam tersine, hareket eden bir cisim başka bir cisimle çarpışır ve durur. Denge teorisyenleri buna “nitelik değişimi” derler. Bogdanov, teorisinin mekanliğini gizlemez. “Mekanik bakış açısı,” diye yazıyor, “gelişiminde, bilimin parçalanmasına karşı kazandığı zaferlerde, birleşik örgütsel bakış açısıdır.”

“Denge” teorisi, hareketi kendi kendine hareket, yani kendi içsel uyararıyla hareket olarak anlamayı mümkün kılmaz ve bağdaştıramaz. Hareketin kaynağı dışsallaştırılmıştır. Bir nesneyi ancak dışsal kuvvetlerin çarpışması değiştirebilir. Bu “teori”, doğal gelişmenin gerçek sürecini açıklamakta tamamen yetersiz olmakla kalmaz, dahası, kaçınılmaz olarak idealizme yol açar. Kaynağı, tüm gelişmenin itici gücünü dışsallaştırarak, gelişme ve değişim için dışsal bir itici güce ihtiyaç duyarak, dünyanın doğaüstü bir güç tarafından harekete geçirildiği anlayışına zorunlu olarak yol açar.

O dönemde felsefi görüşleri de “denge”nin mekanik teorisine indirgenen Dühring’i eleştiren Engels şöyle yazmıştı: “İstedığımız gibi kıvrıp döndürebiliriz, ancak Bay Dühring’in önderliğinde her seferinde yine Tanrı’nın parmağına geri dönüyoruz”.¹

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 58.

Bu “teori” özellikle sosyal hayata uygulandığında son derece zararlıdır.

“Denge” teorisi, toplumun içsel çelişkilerini, sınıflar arasındaki çelişkileri ve gerici ile ilerici güçler arasındaki çelişkileri tamamen göz ardı eder. Toplumun gelişimi, içsel toplumsal çelişkilerin bir sonucu olarak değil, toplum ile doğa arasındaki belirli bir ilişki türünün sonucu olarak görülür. Her şey, hangi gücün baskın olduğuna bağlıdır: doğanın gücü mü yoksa toplumun gücü mü? Eğer toplum doğadan daha fazla mal elde ederse, pozitif bir denge söz konusudur; eğer ihtiyaç duyduğu kadar mal üretemezse, negatif bir denge söz konusudur.

Ancak, Marksist toplum teorisi tarafından bilimsel olarak özetlenen dünya tarihinin tüm deneyimi, bu yaklaşımı tamamen bilim dışı ve gerici olarak reddeder. Bu, tipik bir burjuva yaklaşımıdır; karşıt sınıfları ve mücadelelerini ayıran uçurumu kasıtlı olarak gizler, doğaya ve dış “temel güçlere” karşı ortak bir “mücadele” adına sınıf uyumunu savunur.

Eğer toplumun refahı doğayla “denge”ye bağlı olsaydı, üretken güçleri yüksek bir seviyeye geliştirmiş modern kapitalist toplum, insanlar için bir cennet olmalıydı. Ancak doğadan önemli ölçüde zenginlik elde edilmesine rağmen, kapitalizm altında insanların büyük çoğunluğu yoksulluk içinde yaşıyor ve sadece egemen sınıflar “pozitif denge”nin tüm nimetlerinden faydalanıyor. Dahası, egemen sınıflar, milyonlarca insanın açlıktan kurtulmak için ihtiyaç duyduğu bu maddi malları satacak yer bulamadıkları için kasten yok ediyorlar. Krizler ve savaşlar yaşanıyor. Acımasız bir sınıf mücadelesi sürüyor. “Denge” teorisi bu olayları açıklamakta yetersiz kalmakla kalmıyor, aynı zamanda kasıtlı olarak bunları gizleyerek işçilerin dikkatini bunlardan uzaklaştırıyor. Kautsky ve Marksizmden ayrılan diğer kişiler, “denge” teorisini işçi sınıfını reformist bir aldatmaca aracı olarak yaygın bir şekilde kullandılar. Marksizmin amansız bir düşmanı olan Buharin, özünde kapitalizmin içsel çelişkilerinin reddedilmesi

olan ve mevcut aşamada anarşik olmaktan çıkıp “örgütlü” hale geldiğini savunan “örgütlü kapitalizm” teorisini ortaya attı.

“Denge” teorisinin özü, sağcı oportünistlerin onu teorik silahları haline getirdiği sosyalizm mücadelesi yıllarında tam olarak ortaya çıktı.

Yoldaş Stalin, “SSCB’de Tarım Politikası Üzerine” konuşmasında bu “teorinin” karşı devrimci doğasını ortaya koydu. “Denge” teorisi, ulusal ekonominin sosyalist ve kapitalist sektörlerini “farklı raylar üzerinde duran ve birbirine dokunmadan barışçıl bir şekilde ilerleyen” kutular olarak hayal ediyordu. Bu paralel çizgiler, geometriye aykırı olarak, birleştiğinde sosyalizm ortaya çıkacaktır.

Yoldaş Stalin, “Aynı zamanda bu teori, sözde ‘kutuların’ ardında sınıfların olduğunu ve bu ‘kutuların’ hareketinin, yaşam için değil ölüm için bir mücadele olan, ‘kim kazanacak’ ilkesine göre yürütülen şiddetli bir sınıf mücadelesi düzeninde gerçekleştiğini göz ardı ediyor”¹ dedi .

Sağcı oportünistler, ülkenin sanayileşmesine ve tarımın kolektivizasyonuna karşı mücadele etmek için “denge” teorisini kullandılar; amaçları partiye kulaklarla sınıf barışı ve kulakların sosyalizme barışçıl entegrasyonu yönündeki karşı devrimci politikalarını dayatmaktı.

Bir nesnenin içsel çelişkilerinin onun itici gücü olduğunu savunan Marksist diyalektik, dışsal zıtlıkları görmezden gelmeyi veya aralarındaki mücadelenin gelişme için önemini küçümsemeyi kesinlikle gerektirmez. Hiçbir nesne başka bir nesneyle etkileşim olmadan var olamaz. Sonuç olarak, bazı nesnelere birbirleriyle dışsal zıtlıklar olarak ilişkilidir. Örneğin, toplum, zıttı olan doğa olmadan var olamaz. Varoluşunu sağlayan insan emeği, insan ve doğa arasındaki etkileşim sürecinden başka bir şey değildir. Ancak bu örnek, diyalektiğin içsel çelişkileri belirleyici ve temel olarak görme konusunda ne kadar haklı olduğunu göstermektedir. Doğa ve toplum arasındaki çelişkinin üstesinden gelmek, yani insanın doğa

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 144.

üzerindeki egemenliğini güçlendirmek, *her şeyden önce* toplumun içsel çelişkilerinin üstesinden gelmeye bağlıdır. Bu bağımlılık, tarihsel gelişmenin gerçeklerinde açıkça ortaya çıkmaktadır.

Son dönem feodalizmi, üretken güçlerin gelişimini engelledi ve insanın doğa üzerindeki egemenliğinin büyümesini sekteye uğrattı. Dışsal zıtlıklar olan doğa ve toplum arasındaki dengeyi değiştirmenin çözümü neydi? Tek bir çözüm vardı: Toplumun içsel çelişkilerinin üstesinden gelmek ve içinde ortaya çıkan yeni, daha ilerici kapitalist ilişkileri zincirleyen feodal sistemi yıkmak. Ve tarih, mümkün olan tek yol olan bu yolu izledi.

Emperyalizm aynı zamanda üretici güçlerin gelişimini engeller ve insanın doğa üzerindeki egemenliğinin güçlenmesini önler. Bunun nedeni ise toplum ile “çevre” arasındaki ilişkide değil, kapitalist toplumun *içsel çelişkilerinde*, kapitalist üretim ilişkilerinin varlığında yatmaktadır; bu ilişkilerin ağırlığı altında büyüyen üretici güçler boğulmaktadır.

Bu yasanın en büyük teyidi Ekim Sosyalist Devrimi’dir. Eski toprak sahibi-burjuva Rusya’sının iç çelişkilerini çözerek, ülkenin üretken güçlerinin eşi benzeri görülmemiş bir şekilde gelişmesinin zeminini hazırladı. Maddi malların üretimini hızlandırdı ve ülkenin birikmiş doğal kaynaklarını serbest bıraktı. SSCB’de doğayı dönüştürmeye yönelik görkemli bir programın uygulanması, Sovyet toplumunun gelişiminde şüphesiz devasa bir sıçrama anlamına gelecektir. Ancak doğayı dönüştürmeye yönelik böyle bir plan kapitalist ülkelerde mümkün müdür? Elbette hayır. Kapitalizm altında, doğayı dönüştürmeye yönelik bu tür devasa girişimler düşünülemez. Kapitalistler doğaya açgözlülükle yaklaşır, kâr peşinde koşar, doğal kaynakları pervasızca israf eder ve “bizden sonra tufan gelir” ilkesiyle hareket ederler.

Halkımızın inşa ettiği toplum –komünist toplum– insanı tarihte ilk kez doğanın gerçek efendisi yapıyor. Çünkü komünist üretim biçimi, eski, çatışmacı sistemlerde var olan toplumun sınırsız gelişmesinin önündeki tüm engelleri ortadan kaldırıyor.

Dolayısıyla, her gelişim sürecinin hem içsel hem de dışsal çelişkilerin ortaya çıkması, gelişmesi ve üstesinden gelinmesi üzerine kurulu olduğu sonucuna varabiliriz. İçsel zıtlıkların birliğini oluşturan her nesne, diğer nesnelere belirli bir bağlantı ve etkileşim içindedir ve bu nedenle birbirleriyle dışsal zıtlıklar olarak ilişki içinde hareket ederler. Her süreçte içsel ve dışsal zıtlıklar iç içe geçmiş, bağlantılı ve etkileşim halindedir. Ancak temel, belirleyici faktörler içsel çelişkiler ve bunların üstesinden gelme mücadelesidir. Bu mücadele, tüm gelişmenin, tüm hareketin birincil itici gücüdür. Bu nedenle diyalektik teori öncelikle gelişmenin içsel kaynaklarını anlamaya odaklanır.

4. Antagonistik Çelişkiler ve Bunların Üstesinden Gelme Yolları. Antagonistik Çelişkileri Çözme Aracı Olarak Uzlaşmaz Proletarya Sınıf Politikası.

Marksist diyalektik, çelişkilerin doğası gereği düşmanca veya düşmanca olmayan nitelikte olabileceğini öğretir. Toplumsal yaşamdaki düşmanca çelişkiler, sınıfların temel karşıtlığını, bu sınıflar arasındaki temel çıkar farklılıklarını ifade eden ve ancak uzlaşmaz sınıf mücadelesiyle aşılabilecek olan çelişkilerdir. Örneğin, burjuva toplumunda kapitalist sınıf ile proletarya sınıfı arasındaki karşıtlık böyledir. Bu sınıfların, işçilerin burjuvazi tarafından insanlık dışı sömürüye maruz kaldığı, kapitalist sınıfın siyasi egemenliği ve proletaryanın siyasi haklarından mahrum bırakıldığı, burjuvazinin tüm maddi ve manevi zenginliği elinde topladığı ve işçilerin emek güçlerinin satışı dışında herhangi bir geçim kaynağından mahrum bırakıldığı, burjuvazinin kapitalist kölelik sistemini sürdürme arzusu ve proletaryanın bu sistemi yıkmaya ve toplumsal yaşamı sosyalizm ilkelerine göre dönüştürme arzusu — tüm bunlar proletarya ve burjuvaziyi uzlaşmaz düşmanlar haline getirir.

Yoldaş Stalin, “Anarşizm mi, Sosyalizm mi?” adlı eserinde kapitalist sistemi şu şekilde tanımlamıştır:

“Modern sistem kapitalisttir. Bu, dünyanın iki karşıt kampa bölündüğü anlamına gelir: küçük bir avuç kapitalistin kampı ve çoğunluğun, yani proletaryanın kampı.”¹

Antagonistik çelişkilerin aksine, antagonistik olmayan çelişkiler farklı bir niteliktedir. Toplumsal yaşamda, bu tür çelişkiler doğrudan karşıt çıkarlara sahip düşman sınıfları içermez. Örneğin, işçi sınıfı ile emekçi köylülük arasındaki çelişkiler böyledir. Ve kapitalist toplumda sınıf konumları bakımından birbirlerine karşı olsalar da, kapitalist sömürüye, yoksulluğa ve yıkıma karşı mücadeledeki ortak çıkarları, onları işçi sınıfının önderliğinde, sömürücülerin kampına karşı yöneltilmiş tek ve güçlü bir kampta birleştirir.

Açıkça görülüyor ki, karşıt ve karşıt olmayan çelişkilerin içerikleri farklıdır ve bu nedenle bunların üstesinden gelme yolları da farklıdır. Dolayısıyla, karşıtların mücadelesi yoluyla diyalektik gelişmenin genel yasasının, farklı tarihsel koşullarda veya hatta aynı koşullarda sabit ve değişmez bir tezahür biçimine sahip olmadığı, aksine sosyal yaşamın çeşitli olgularına uygulanmasında farklılık gösterdiği açıktır.

Kapitalist üretim biçiminin, kapitalizmin son emperyalist aşamasının ve burjuva toplumundaki sınıf mücadelesinin analizine adanmış Marx ve Engels, Lenin ve Stalin’in eserlerinde, gelişme, uygulama ve karşıt çelişkilerin üstesinden gelme diyalektiği kapsamlı bir şekilde ortaya konmuştur.

Diyalektiğin kapitalizmin antagonistik çelişkilerinin analizine uygulanmasının parlak bir örneği bize K. Marx’ın “Kapital”i sunmaktadır. Marx, sarsılmaz bir demir mantıkla, çok sayıda olguya dayanarak, kapitalist üretim tarzının çelişkilerinin, her yeni adımıyla derinleşerek ve keskinleşerek kaçınılmaz olarak patlamaya, kapitalizmin çöküşüne ve kapitalizmin sosyalizmle değiştirilmesine nasıl yol açtığını gösterdi. Lenin, “Kapital”in diyalektiğinin incelenmesine büyük önem vererek, Marx’ın burjuva toplumunun en sıradan ilişkisinde, yani mal alışverişinde bir çelişkiyi ortaya

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 1, s. 331.

çıkardığını belirtiyordu. Lenin, “Daha fazla açıklama,” diye yazıyor, “bize bu çelişkilerin ve bu toplumun gelişimini (ve büyümesini ve hareketini) toplamda gösteriyor. —M. R.) başından sonuna kadar ayrı bölümlerinin».¹

Marx, meta üretiminin temel hücresi olan metadan yola çıkarak, metanın kendisinin kullanım değeri ve değişim değeri arasında içsel bir çelişki içerdiğini ortaya koyar. Ayrıca, metayı yaratan emeğin de içsel olarak çelişkili olduğunu, somut ve soyut, özel ve toplumsal emek gibi zıtlıkların birleşimi olduğunu gösterir. Marx, bu çelişkilerde, gelişmiş kapitalist toplumun gelecekteki bariz çelişkilerinin ve en büyük çelişkinin –üretim toplumsal doğası ile özel kapitalist mülkiyet arasındaki çelişkinin– tohumunu ortaya koyar.

Marx daha sonra değer biçimlerinin tekil biçimden parasal biçime doğru gelişimini analiz etmeye başlar. Marx, değişimin tarihsel gelişimi boyunca kullanım ve değişim değeri arasındaki çelişkinin yoğunlaşmasını adım adım izler. Değer biçimlerinin tüm analizi, metada içkin olan kullanım ve değişim değeri arasındaki çelişkilerin nasıl ortaya çıktığını ve geliştiğini ve “birliği bölme” sürecinin paranın ortaya çıkışıyla nasıl sonuçlandığını göstermeye adanmıştır.

Değer biçimi başlangıçta basit veya tesadüfi bir biçim olarak ortaya çıkar. Bu biçim, insanların kendi tüketimleri için mal ürettikleri ve fazla ürünlerin değişiminin istisnai ve tesadüfi olduğu değişimin ilk dönemlerinde mevcuttu. Ancak burada bile, malın kullanım değeri ve değişim değeri olarak bölünmesi süreci başlar, çünkü değişimde yer alan mallar farklı roller oynar: bir mal kullanım değerini, diğeri ise değişim değerini temsil eder.

Sonrasında, değişim büyüdükçe, değer basit biçimi, tam veya genişletilmiş bir biçime dönüşür. Birçok mal değişime girer ve herhangi bir mal, bir dizi başka malla değiştirilebilir. Marx, “İkinci biçim,” diye belirtiyor, “bir malın değerini,

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 328.

birincisinden daha eksiksiz bir şekilde kendi kullanım değerinden ayırır...”.¹

Daha sonra, diğer tüm malların değerinin bir ifadesi olarak hizmet eden tek bir mal ortaya çıkar. Değerin tam veya genişletilmiş biçimi, evrensel bir biçime dönüşür. Ardından, böyle bir mal altın olur ve evrensel biçim, değer parasal biçimine dönüşür. Para, herhangi bir malın değerinin ölçüldüğü evrensel eşdeğer haline gelir. Bir yanda mallar dünyası, kullanım değerleri; diğer yanda ise değişim değerinin somutlaşmış hali olan para bulunur.

Dolayısıyla, özel mülkiyeti korurken üretimin toplumsal karakterinin gelişmesi, bir metanın değerini belirlemek için bağımsız bir biçim gerektiriyordu ve Marx’a göre bu ihtiyaç, metanın meta ve para olarak ayrılmasıyla bu sorun nihayet çözümlene kadar devam edecektir.

Paranın ortaya çıkmasıyla birlikte, malların değişim değeri nihayet kullanım değerinden kurtuldu. Tesadüfi, tekil değer biçimiyle başlayan, birliğin bölünmesi süreci tamamlandı.

Bu, Marx’ın meta çelişkilerinin gelişimine dair ilk analizini sonlandırıyor. Bunlar basit bir meta ekonomisinin çelişkileriydi, ancak basit bir meta ekonomisi kapitalist üretim biçiminin ortaya çıkışının temelini oluşturuyor; bu nedenle Marx, meta çelişkilerinin gelişiminin sonucunun para olduğunu ve bunun da yeni, kapitalist bir üretim biçiminin başlangıç noktası olduğunu ilan ederek yeni bir bölüme başlıyor.

Malların ikiye ayrılması sonucu ortaya çıkan para, değişimi iki ayrı eyleme böler: satış ve satın alma. Ve Marx, değişimin bu iki bağımsız eyleme bölünmesinde kriz olasılığını görmüştür.

İmkân, meta üretim mekanizmasının doğası gereği, gerçeğe dönüşmelidir ve Marx, bu dönüşümün kapitalist üretim biçiminin gelişmesiyle nasıl gerçekleştiğini gösterir.

¹ K. Marx, Kapital, cilt 1, 1949, s. 72.

Kapitalist üretim biçiminin gelişimi, belirli bir aşamada son derece çelişkili bir durum yaratır. İlkel üretim araçlarının yerini büyük ölçekli makine sanayinin alması, zanaatkar atölyelerinin yerini on binlerce işçi çalıştıran fabrikaların alması ve toplumsal iş bölümünün büyümesi, üretim sürecine toplumsal bir karakter kazandırır. Bu, üretici güçlerin kapitalist üretim ilişkilerinin dar sınırlarını aştığı anlamına gelir. Daha fazla gelişmeleri kapitalizmin varlığıyla kısıtlanır. Burjuva toplumunun ilk aşamalarında var olan üretici güçler ve üretim ilişkileri arasındaki göreceli, geçici uyum, birleşik kapitalist üretim biçiminin bu iki yönü arasında derin bir çatışmaya dönüşür.

Toplumun üretici güçleri, fiilen toplumsal doğalarının tanınmasını ve toplumsal üretim sürecinin tamamının planlı bir şekilde örgütlenmesine geçişi talep etmektedir. Ancak egemen sınıf buna direnmektedir; zira böyle bir geçiş ancak üretim araçlarının özel kapitalist mülkiyetinin ortadan kaldırılması ve kamu mülkiyetinin kurulmasıyla mümkün olabilir.

Üretken güçler ve üretim ilişkileri arasındaki çelişki, periyodik olarak tekrarlanan aşırı üretim krizlerinde kendini gösterir. Burjuvazi, kârını artırmak amacıyla sınırsız üretim genişlemesi için çaba sarf eder. Ancak bu, işçi sınıfının sömürsününün daha da yoğunlaştırılması ve satın alma gücünün azaltılması pahasına mümkündür. Üretim genişlemesi, kapitalizm altında aşılmaz bir engelle karşılaşır: işçi sınıfının ve tüm çalışan insanların mutlak ve göreceli yoksullaşması. Sonuç, aşırı üretim krizleridir.

Ancak kapitalizm, burjuva toplumunun çelişkilerini çözen gücü de kendisi yaratır. Bu güç proletaryadır. Kapitalist çelişkiler arttıkça, proletaryanın gücü de artar; “kapitalist üretim sürecinin mekanizması tarafından sürekli olarak eğitilen, birleşen ve örgütlenen” bir güçtür.

Burjuva toplumunun iki ana sınıfı arasındaki mücadele giderek yoğunlaşıyor ve nihayetinde burjuvaziye karşı proletarya devrimi şeklini alıyor. “Kapitalist özel mülkiyetin saati geldi. Mülksüzleştirilenler, mülksüzleştiriliyor.”

Marx, Kapital'in planını ortaya koyduğu Engels'e yazdığı mektuplarından birinde şöyle der: "Her şeyin sonucu olarak (yani kapitalizmin çelişkilerinin tüm gelişimi — *M.R.*) — bu hareketin çözümünü bulduğu ve tüm bu çöpleri tasfiye ettiği *sınıf mücadelesi ...*".¹

Dolayısıyla, zıtlıkların mücadelesinde, kapitalist üretim biçiminin doğasında var olan çelişkilerin ortaya çıkarılmasında Marx, onun gelişiminin ve kaçınılmaz çöküşünün kaynağını, itici gücünü keşfetti.

Marx'ın analizi, Lenin ve Stalin tarafından yeni koşullar altında sürdürüldü. Kapitalizmin en yüksek aşaması olan emperyalizmin derin çelişkilerini ortaya koydular. Lenin'in "Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması" adlı eseri, Marx'ın "Kapital'i gibi, burjuva toplumunun ekonomik ve politik gelişiminin çelişkilerinin diyalektik bir incelemesinin klasik bir örneğidir. Kitabında Lenin, kapitalizmin en son tekelci aşamasını burjuva toplumundaki çelişkilerin azaldığı bir dönem olarak göstermeye çalışan reformistlere ağır bir darbe indirdi. Lenin, üretimde rekabet ve anarşiyle birlikte var olan tekellerin oluşumunun, özellikle keskin ve derin bir dizi çelişki, sürtüşme ve çatışmaya yol açtığını gösterdi. Lenin'in gösterdiği gibi, finans kapitalinin egemenliği, kapitalizmin çelişkilerini hafifletmekle kalmaz, aynı zamanda onları yoğunlaştırarak gelişimlerini sınıra kadar zorlar.

Lenin, "Tekelci kapitalizmin, kapitalizmin tüm çelişkilerini ne ölçüde şiddetlendirdiği iyi bilinmektedir. Yüksek yaşam maliyetine ve kartellerin baskısına işaret etmek yeterlidir. Bu çelişkilerin şiddetlenmesi, küresel finans kapitalinin nihai zaferiyle başlayan geçişsel tarihsel dönemin en güçlü itici gücüdür."¹ diye belirtiyor.

I. V. Stalin, "Leninizmin Temelleri Üzerine" adlı eserinde emperyalizmi nitelendirirken, "kapitalizmin çelişkilerini

¹ K. Marx ve F. Engels'in Sermaye Üzerine Mektupları, 1948, s. 149.

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 22, 4. baskı, s. 286.

sonuna kadar, devrimin başladığı uç noktalara kadar taşıdığını” belirtir. Yoldaş Stalin, proletarya devrimini “acil bir uygulama meselesi” haline getiren emperyalizmin “başlıca çelişkilerinin” neler olduğunu gösterir.²

Bu, emperyalizm altında o kadar yoğunlaşan “emek ve sermaye arasındaki çelişkidir” ki, bu çelişki “işçi sınıfını devrime sürükler”. Bu, “çeşitli finansal gruplar ve emperyalist güçler arasında hammadde ve yabancı topraklar için verilen mücadeledeki çelişkidir”; bu çelişki, zaten bölünmüş bir dünyanın yeniden paylaşımı için yapılan savaşlarda ifadesini bulur. Bu, “bir avuç egemen ‘uygar’ ulus ile dünyanın yüz milyonlarca sömürge ve bağımlı halkı arasındaki çelişkidir”; bu çelişki, ulusal kurtuluş hareketinde eşi görülmemiş bir yükselişe yol açar.

Emperyalizm altında kapitalizmin çelişkilerinin büyümesi ve yoğunlaşması, Lenin tarafından keşfedilen ve Stalin tarafından daha da geliştirilen, emperyalizm dönemindeki eşitsiz ekonomik ve siyasi gelişme yasasında açıkça ifadesini bulur; bu yasa, kapitalist toplumun felaketlerle dolu, çatışmalarla bezeli ve düzensiz gelişimini belirler. Lenin bu yasaya dayanarak, sosyalizmin zaferinin, başlangıçta bireysel ülkelerde mümkün olduğu sonucuna varmıştır.

J. V. Stalin’in belirttiği gibi, “emperyalizm döneminde eşitsiz gelişme yasası, bazı ülkelerin diğerlerine göre düzensiz gelişmesi, bazı ülkelerin diğerleri tarafından dünya pazarından hızla dışlanması, askeri çatışmalar ve askeri felaketler yoluyla *zaten bölünmüş olan dünyanın periyodik olarak yeniden bölünmesi*, emperyalizm kampındaki çatışmaların derinleşmesi ve yoğunlaşması, dünya kapitalizminin cephesinin zayıflaması, bu cephenin bazı ülkelerin proletaryası tarafından kırılması olasılığı, bazı ülkelerde sosyalizmin zaferi olasılığı anlamına gelir.¹

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 6, s. 72.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 9, s. 106.

Dolayısıyla, kapitalist üretim biçiminin zıtlıkları emperyalizm altında doruk noktasına ulaşır. İşte tam da bu nedenle kapitalizmin emperyalist aşaması, bu zıtlıkların aşılması ve çözüme kavuşturulması dönemidir.

Çelişkilerin karşıt doğası, bunların nasıl aşılacağını belirler. Bu çelişkiler kapitalizm temelinde aşılamaz. Bunların aşılmasının tek yolu, bu temel olan kapitalist üretim biçimini yok etmektir. Ve kapitalist üretim biçimini yok etmenin aracı, şiddetli proletarya devrimidir. Proletarya devrimi, burjuvazinin diktatörlüğünü devirip proletarya diktatörlüğünü kurarak, üretim araçlarının özel mülkiyetini ortadan kaldırır, kamu mülkiyetini ilan eder ve üretimin toplumsal doğasıyla tamamen uyumlu üretim ilişkileri yaratır. Böylece, kapitalist toplumun temel çelişkisi aşılmış olur.

Marx, Engels, Lenin ve Stalin, karşıt çelişkilerin nasıl aşılacağına dair kapsamlı bir rehber sunmuşlardır. Sınıf mücadelesi ve proletarya devrimi, proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesinin en yüksek biçimi olarak bu yollara işaret etmektedir.

Lenin şöyle yazmıştı: “Sosyalizmin, yani Marksizmin öğretilerine göre (artık Marksist olmayan sosyalizmden ciddi olarak söz edilemez), tarihin gerçek motoru devrimci sınıf mücadelesidir; reformlar bu mücadelenin bir yan ürünüdür, çünkü bu mücadeleyi zayıflatma ve köreltme yönündeki başarısız girişimlerin bir ifadesidir, vb. Burjuva filozoflarının öğretilerine göre ise ilerlemenin motoru, şu veya bu kurumun ‘kusurluluğunu’ kabul eden toplumun tüm unsurlarının dayanışmasıdır. Birinci öğreti materyalisttir, ikincisi idealisttir. Birincisi devrimcidir, ikincisi reformisttir. Birincisi modern kapitalist ülkelerde proletaryanın taktiklerini, ikincisi ise burjuvazinin taktiklerini destekler.”

Yoldaş Stalin, proletarya partisinin faaliyeti için, gelişmenin çelişkileri üzerine diyalektik öğretisinden çıkarılacak temel sonucun devrimci sınıf mücadelesi,

proletaryanın uzlaşmaz sınıf politikası olduğunu büyük bir güçle göstermiştir.

“Eğer gelişim, içsel çelişkilerin açığa çıkması sırasına göre, bu çelişkilerin üstesinden gelmek için bu çelişkiler temelinde karşıt güçlerin çatışması sırasına göre gerçekleşiyorsa, o zaman proletaryanın sınıf mücadelesinin tamamen doğal ve kaçınılmaz bir olgu olduğu açıktır.”

Bu, kapitalist düzenin çelişkilerini örtbas etmememiz, aksine onları açığa çıkarıp çözmemiz gerektiği; kitle mücadelesini söndürmememiz, aksine ona son vermemiz gerektiği anlamına gelir.

Bu, siyasette hata yapmamak için, proletarya ve burjuvazinin çıkarlarının uyumunu hedefleyen reformist bir politika ya da kapitalizmi sosyalizme “dönüştürme” yönünde uzlaşmacı bir politika değil, uzlaşmaz bir kitlesele proletarya politikası izlenmesi gerektiği anlamına gelir.¹

Bolşevik Parti, tarihi boyunca işçi sınıfını uzlaşmaz sınıf mücadelesi ruhuyla eğittiği ve sınıf barışı “teorilerini” ve kapitalizmin sosyalizme barışçıl bir şekilde “gelişmesini” acımasızca çürüttüğü için kazanmıştır ve kazanmaya devam etmektedir.

Lenin, Narodniklere karşı mücadele sırasında bile, Rusya’nın yeni, kapitalist bir yolda gelişmesinin giderek artan çelişkilerini görmemek için başlarını kuma gömen köylülüğün “savunucularının” devede keşiş politikasını kınamıştı.

Lenin, “Halkın dostları kimlerdir ve Sosyal Demokratlara karşı nasıl mücadele ederler?” adlı eserinde şöyle yazmıştı: “Onlar, üretim ilişkilerimizin (hem köylülerde hem de diğer sınıflarda) düşmanca doğasını anlamıyorlar ve bu düşmanlığı açığa çıkarmaya çalışmak yerine, bu düşmanlık yüzünden köleleştirilmiş olanlara doğrudan katılmak ve onların mücadeleye katılmalarına yardımcı olmak yerine, herkes için

¹ V. I. Lenin, Eserleri, cilt 11, 4. baskı, s. 54.

¹ I. V. Stalin, Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 541.

tasarlanmış önlemlerle, uzlaşma ve birleşmeyle mücadeleyi sona erdirmeyi hayal ediyorlar.”²

Lenin ve Stalin, ekonomistler, Menşevikler, tasfiyeciler, Kautskyciler ve diğer oportünist akımların savunduğu sınıf barışı “teorilerini” de acımasızca çürüttüler. Parti, kitleleri eğitmek ve bilinçlerini uyandırmak için en iyi yolun açık mücadele okulu olduğu öncülünden hareket etti. Kitleler ancak karşıt toplumsal güçlerin mücadelesi yoluyla gerçek düşmanlarını görmeyi, temel çıkarlarını anlamayı ve bu çıkarlar için sonuna kadar savaşıma azmini geliştirmeyi öğrenirler.

Parti, toplumsal gelişmenin nesnel ve diyalektik doğasından kaynaklanan “uzlaşmaz bir proletarya sınıf politikası”nı uygulayarak, açık savaşlarda ve işçilerle işverenler arasındaki günlük, sıradan çatışmalarda, yasal ve yasadışı mücadele koşullarında, sakin dönemlerde ve devrimci ayaklanma dönemlerinde, en çeşitli koşullar altında, adım adım kitleleri Büyük Ekim Sosyalist Devrimi’nin belirleyici mücadele anına götürdü. Devrimde elde edilen zafer, doğal olarak Partinin ve önderlik ettiği kitlelerin önceki tüm mücadelelerini taçlandırdı.

Bolşevizmi sosyal demokrat reformculuktan ayıran dönüm noktası, tam olarak bu uzlaşmaz proletarya sınıf politikasının uygulanmasında yatmaktadır.

Düşman sınıfları uzlaştırma politikası, eski ve modern reformistlerin hain politikalarının temelini oluşturur; bu sınıf barışı politikası, işçi sınıfını bölmede ve burjuvazi karşısında silahsızlandırmada ciddi bir faktör olarak hizmet eder. İşte tam da bu nedenle sağcı sosyalistler, zıtlıkların uzlaştırılmadığını, aksine mücadeleyle aşıldığını öğreten Marksist diyalektiği bu kadar nefretle karşılarlar ve onun yerine burjuva metafiziğini koyarlar. Bernstein ve Kautsky’den Blum, Attlee ve diğerlerine kadar, burjuva toplumunun sınıf çelişkilerini yumuşatmaya yönelik bu reformist çizgi uzanır.

² V. I. Lenin, Eserler, Cilt 1, 4. baskı, s. 220.

Kapitalizmin modern reformist köleleri, emperyalistlerin önünde diz çökmekte sınırsızca çaba sarf ederek, kitleleri sınıf mücadelesinin anlamsızlığına ikna etmek için her türlü gayreti gösteriyorlar. Sınıf mücadelesi kavramını programlarından, siyasi sözlüklerinden tamamen sildiler. Leon Blum gibi “sosyalistler” kapitalistleri ve işçileri “dostane bir anlaşmaya” girmeye ikna etmeye çalışıyorlar: burjuvaziden proletaryaya birkaç önemsiz taviz talep ediyorlar ve işçilere tüm güçleriyle saldırmak onları “büyük ahlaki üsluptan” yoksun olmakla, yani kapitalistler tarafından köleleştirilmek istememekle suçluyorlar.

Blum, sosyalizmin iki aşamadan geçtiğini belirtti: “tartışmalı” aşama ve barışçıl aşama.

Birinci aşama çoktan tükendi. “Şu anki aşamada polemik neredeyse gereksiz, mücadele tamamen anlamsız. Sosyalizm kendini havariliğe, manevi fetihlere sınırlayabilir.”

Başka bir deyişle, Blum işçilere şu çağrıda bulunuyor: Burjuvaziye karşı mücadeleyi bırakın, ahlakınızı geliştirin, ahlaki özgeleşim “sosyalizme” giden yoldur.

Dolayısıyla, modern reformistler kapitalizmi savunarak, proletaryaya kasıtlı olarak yanlış ve gerçekçi olmayan bir yol gösterirler.

Bloom’un ardından İngiliz İşçi Partisi lideri Attlee şunları söylüyor: “Sınıf ayrımı fikrini geride bıraktık.”

Kapitalizmi savunmak adına devrimci Marksizme karşı uzun süredir devam eden mücadelesiyle bilinen İngiliz İşçi Partisi, bilimsel sosyalizmle karşılaştırdıkları “demokratik sosyalizm” söylemleriyle işçileri aldatıyor. Bu “demokratik sosyalizm”, yeni uydurulmuş bir slogan olmasının dışında, yeni bir şey değil. Aynı eski reformist aldatmaca, ancak bin kat daha iğrenç ve aşağılık; çünkü bu aldatmaca, barış, demokrasi ve sosyalizm kampına karşı şiddetli emperyalist mücadele döneminde, emperyalist devletlerin faşistleşmesi sırasında ve her şeyden önce Amerika’da vaaz ediliyor.

İşçi hareketinin liderlerinden Laski, sınıf içi çelişkileri örtbas etme ve sınıf mücadelesini bastırma gibi açık bir amaçla, modern kapitalizmin krizinin kaynağının, toplumun muazzam maddi gücündeki artış ile “manevi ve entelektüel”

gücündeki yetersiz artış arasındaki sözde “orantısızlıkta” yattığını iddia etti. İkincisi, yani manevi gücün yetersiz artışı, iddiaya göre, toplumdaki tüm güçlerin maddi gücün kullanımı konusunda anlaşmasını imkansız hale getiriyordu. Buradan hareketle, güçlü teknolojinin “tüm insanların iyiliği için” kullanılması temelinde kapitalist toplumun tüm sınıflarını birleştirecek bir “ortak gerçek” bulmanın gerekli olduğu sonucuna vardı. Bu “ortak gerçek” bulunana kadar tarihin “giderek daha trajik bir drama”ya dönüşeceğini savundu.

Ve kapitalizmin, yani kapitalist mülkiyet biçiminin varlığının, toplumun üretici güçlerinin daha da gelişmesine ve bunların işçi kitlelerinin çıkarları doğrultusunda kullanılmasına sınırlar koyduğu gerçeğinden tek bir kelime bile edilmiyor; proletaryanın burjuvaziye karşı sınıf mücadelesinden de tek bir kelime bile edilmiyor.

Sağcı sosyalistler, her türlü hileli yöntemle, Marx’ın kapitalizmin çelişkilerine dair analizinin “eskiymiş” olduğunu, kapitalizmin mevcut aşamasının sözde “kapitalistler ve işçilerin kapsamlı bir birliğinin” yaratılmasıyla karakterize edildiğini vb. kanıtlamaya çalışırlar.

Avusturyalı sağcı sosyalist Renner, “1946’da kapitalistler ve işçiler arasındaki ilişkiler, 1867’deki (yani Marx’ın Kapital’i yazdığı zamanki) ilişkilerden tamamen farklıdır” diye yazmıştı. Renner elbette bu “farklı ilişkilerin” varlığını kanıtlamak için tek bir olgu gösteremez. Çünkü bu ilişkilerdeki belirleyici unsur –kapitalistlerin işçileri sömürmesi, üretim araçlarının kapitalistler tarafından sahiplenilmesi– bugün de tıpkı Marx’ın Kapital’i yazdığı yüz yıl önceki gibi mevcuttur. Ancak Renner’ler, Bloom’lar, Attlee’ler ve emperyalizmin diğer hizmetkarları, bu belirleyici ve reddedilemez gerçeği “modern zamanlar” hakkındaki belirsiz sözlerle örtüyorlar. Karşıt sınıflar arasındaki tüm sınırların silindiği ve Renner’in “bağlantısal geçişler” olarak adlandırdığı süreçler aracılığıyla kapitalistlerin ve proletaryanın tek bir uyumlu bütün oluşturduğu ideal bir tablo çiziyorlar.

Burjuvazi ve proletarya arasındaki karşıtlığı ortadan kaldırmak ve aralarında bir mücadele olmadığını kanıtlamak için Alman sağcı sosyalistler yeni bir hileye başvuruyorlar. İşçi

sınıfının “boş bir soyutlama” olduğunu iddia ediyorlar. Artık işçi yok, diyorlar, sadece “işçiler” var.

Alman sağcı sosyalistlerinin yayın organlarından birinde şöyle yazıyordu: “Bugün işçi hakkında konuşmak isteyen herkes, tıpkı insanda sadece Fransız, Aryan vb. gören milliyetçi gibi, ulusal-ekonomik ideolojiye aynı derecede yatkındır.”

Amerikalı reformistler de aynı hileye başvuruyorlar, ancak biraz farklı bir şekilde. Herkesi işçi ilan ederek, kapitalistler ve proletarya arasındaki ayrımı kasten ortadan kaldırıyorlar. Örneğin, Sanayi Örgütleri Kongresi başkanı F. Murray şöyle demişti: “Aslında ülkemizde sınıflar yok... Burada hepimiz işçiyiz ve nihayetinde çiftçilerin, fabrika işçilerinin, iş adamlarının, meslek mensuplarının ve küçük çalışanların çıkarları örtüşüyor.”

Elbette, sermayenin reformcu uşaklarının bu küstah ve yalan dolu gevezeliği, proletarya ile burjuvazi arasındaki derin ve giderek keskinleşen çelişkileri veya çağdaş burjuva toplumunun diğer tüm çelişkilerini ortadan kaldıramaz. Son on yılların tarihi, emperyalizmin Leninist-Stalinist analizini ve temel sonucunu tamamen doğruladı ve doğrulamaya devam ediyor: emperyalizm, sosyalist devrimin arifesindedir.

Dünya kapitalizminin çöküş dönemini başlatan ve dünyanın altıda birinde sosyalizmin zaferini getiren Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyalizme doğru ilerleyen halk demokrasilerinin ortaya çıkışı, Çin Devrimi'nin büyük zaferi, sömürge halklarının emperyalist baskıya karşı başarılı mücadelesi, kapitalist ülkelerde proletaryanın burjuvaziye karşı giderek artan mücadelesi—Marksizm-Leninizmin doğruluğuna dair daha çarpıcı bir kanıtı ihtiyacımız var mı?

Günümüz toplumundaki karşıt güçler arasındaki uzlaşmaz mücadele, iki kamp arasındaki mücadelede ifadesini bulmaktadır: SSCB önderliğindeki barış, demokrasi ve sosyalizm kampı ile Amerika Birleşik Devletleri önderliğindeki emperyalizm ve savaş kampı. Modern gelişmenin gerçek itici gücü, emperyalistlerin çıkarları doğrultusunda sağcı sosyalistler tarafından izlenen “üçüncü bir güç”ün karşı

devrimci çizgisi değil, işçi sınıfının ve devrimci partisinin önderliğinde milyonlarca işçinin mücadelesidir.

Antagonistik çelişkilerin içeriğinin ve bunların üstesinden gelme biçimlerinin analizi, antagonistik çelişkilere dayalı gelişmenin özü hakkında bazı sonuçlar çıkarmamızı sağlar.

1. Antagonistik çelişkilerin gelişmesi kaçınılmaz olarak, toplumun birbirleriyle ölümüne mücadele eden karşıt güçlere giderek daha fazla bölünmesine yol açar. Antagonistik çelişkiler gelişme sürecinde yumuşamaz veya hafiflemez, aksine derinleşerek giderek daha keskin biçimler alır. Bu çelişkiler, öncelikle üretim biçiminde muazzam bir güçle kendini gösterir. Her antagonistik toplumda üretici güçler ve üretim ilişkileri arasındaki artan çelişkiler, önceki göreceli birlik çerçevesinde artık bir arada var olamayacakları bir noktaya ulaşır. Üretim biçimindeki çelişkilerin şiddetlenmesi, sınıf mücadelesinin yoğunlaşmasında ifadesini bulur. Sınıf mücadelesinin varlığı ve yoğunlaşması, her türlü bayağılaştırıcının inandığı gibi, toplumun parçalanmasına yol açmaz. Ezilen sınıfların sömüren sınıflara karşı mücadelesi toplumu yok etmez, aksine onu daha yüksek biçimlere doğru ilerletir.

2. Antagonistik çelişkiler, onları doğuran mevcut sistem içinde çözülemez. Yoldaş Stalin, kapitalist sistemden bahsederken, “kapitalizmin gelişmesi, kapitalizmin çelişkilerini daha da kötüleştiren koşullar yaratmaktan başka bir şey yapamaz. İşte tam da bu nedenle kapitalizm bu çelişkileri çözemez” diye belirtir.¹

3. Bu nedenle, karşıt çelişkilerin üstesinden gelmek ancak mevcut sömürü sisteminin devrimci bir şekilde devrilmesiyle, devrimci sınıf mücadelesiyle başarılabilir.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 7, s. 97.

5. Antagonistik Olmayan Çelişkiler ve Bunların Sosyal Doğası. Sosyalizmde Çelişkilerin Doğası ve Sosyalizmden Komünizme Geçiş.

Kapitalist sistemi yıkip yeni bir toplumsal düzen kuran proletarya sosyalist devrimi, tamamen yeni ve emsalsiz bir toplumsal ilişki türünün başlangıcını işaret eder. Bu ilişkiler artık çatışmacı olmaktan çıkar.

Ancak, bu tür ilişkiler ortaya çıkmadan önce, toplum kapitalizmden sosyalizme geçiş olarak adlandırılan bir dönemden geçer. Proletarya diktatörlüğünün kurulmasıyla sınıf mücadelesi sona ermez; aksine, yeni biçimler alarak yoğunlaşır. Sovyet toplumunun tarihi de gösterdiği gibi, bu dönemde hâlâ karşıt sınıflar mevcuttur. Sömürücü sınıflar henüz ortadan kaldırılmamıştır; eski toplumun güçleri kapitalizmin yeniden kurulması için mücadele ederken, yeni toplumun güçleri kapitalizmin tamamen yok edilmesi ve sosyalizmin zaferi için çaba göstermektedir. Bu nedenle, tüm sonuçlarıyla birlikte karşıt çelişkiler geçiş döneminde devam eder.

Sovyetler Birliği'nin sosyalist dönüşümü için verilen tarihsel mücadele boyunca Lenin ve Stalin, geçiş döneminin derin çelişkilerini örtbas etme veya gizleme yönündeki tüm girişimleri ve özlemleri geri püskürttüler. Leninizmin düşmanlarına —hem sağ hem de sol — karşı mücadelelerinde, her biri geçiş döneminin çelişkilerinin resmini kendi yöntemleriyle çarpıtanlara karşı, Yoldaş Stalin, gelişimimizin tüm çelişkilerini açık ve net bir şekilde ortaya koydu, kapitalizmden yeni kopmuş ve sosyalizm yoluna girmiş bir ülkede bunların kaçınılmazlığını gösterdi ve kaynaklarını — ülke içindeki karşıt sınıfların varlığını — işaret etti.

Yoldaş Stalin, Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) 15. Kongresi'ne sunduğu raporda, gelişimimizin çelişkili doğasını son derece etkileyici bir şekilde ifade etmiştir: "...gelişimimiz," dedi Yoldaş Stalin, "düzgün, ayırım gözetmeyen bir yükseliş düzeninde ilerlemez. Hayır, yoldaşlar, sınıflarımız var, ülke içinde çelişkilerimiz var, bir geçmişimiz,

bir bugünümüz ve bir geleceğimiz var, bunlar arasında çelişkilerimiz var ve hayatın dalgalarında nazikçe sallanarak ilerleyemeyiz. İlerlememiz mücadele yoluyla, çelişkilerin gelişmesi yoluyla, bu çelişkilerin üstesinden gelme yoluyla, bu çelişkilerin belirlenmesi ve ortadan kaldırılması yoluyla gerçekleşir.”

Sınıflar var olduğu sürece, “çok şükür, her şey yolunda” diyebileceğimiz bir duruma asla ulaşamayacağız. Bu asla başımıza gelmeyecek, yoldaşlar.

Hayatımızda her zaman bir şeyler ölür. Ama ölen şey sadece ölmek istemez; varlığını sürdürmek için savaşır, artık geçerliliğini yitirmiş davasını savunur.

Hayatımızda her zaman yeni bir şeyler doğuyor. Ama doğan şey sadece doğmakla kalmıyor; ciyaklıyor, çılgık atıyor, var olma hakkını savunuyor.

Eski ile yeni, ölmekte olan ile yeniden doğmakta olan arasındaki mücadele, gelişimimizin temelidir.”¹

Uzlaşmaz sınıf mücadelesi fikri, eski ile yeni arasındaki çelişkilerin devrimci bir şekilde aşılması fikri, I. V. Stalin’in bu dönemdeki tüm eserlerinde ve konuşmalarında kırmızı bir iplik gibi uzanmaktadır.

Yoldaş Stalin, 1929’da yayınladığı “Tüm Birlik Komünist Partisi’nde (Bolşevikler) Sağ Sapma Üzerine” adlı raporunda şunları söylemiştir:

“İki şeyden biri söz konusu: Ya kapitalist sınıf ile iktidara gelip diktatörlük kurmuş işçi sınıfı arasında uzlaşmaz bir çıkar çatışması vardır, ya da böyle bir çıkar çatışması yoktur ve o zaman yapılacak tek bir şey kalır: sınıf çıkarlarının uyumunu ilan etmek.”

İki seçenekten biri:

Ya Marx’ın sınıf mücadelesi teorisi, *ya da* kapitalistlerin sosyalizme dönüşmesi teorisi;

“*ya* sınıf çıkarlarının uzlaşmaz bir karşılığı *ya da* sınıf çıkarlarının uyumu teorisi”¹.

¹ J. V. Stalin, Eserler, cilt 10, s. 330–331.

SSCB'deki sosyalist inşa deneyiminden yola çıkan I. V. Stalin, sosyalizmi inşa etmenin, iktidarı ele geçiren işçi sınıfı ile sömürücü sınıfların kalıntıları arasındaki mücadeleyi azaltmak değil, aksine bu mücadeleyi yoğunlaştırmak anlamına geldiği yönünde önemli bir önerme geliştirdi. "Sınıfların ortadan kaldırılması, sınıf mücadelesini azaltmakla değil, yoğunlaştırmakla sağlanır."¹

Bu önerme, halk demokrasilerinde sosyalizmin inşası deneyimiyle tamamen doğrulanmıştır. Lenin ve Stalin'in öğretilerinden yola çıkan bu ülkelerin komünist ve işçi partileri, halk demokrasileri için tamamen "özel bir yol"un gerici "teorisini" savunan oportünistleri bozguna uğrattılar. Oportünistler bu "özel yol" ile karşıt sınıflar arasında uzlaşma, sınıf mücadelesinin ortadan kalkması ve burjuvaziye ve toprak sahiplerine teslim olma yolunu kastediyorlardı. Onların politikası kapitalizme dönüştü. Tito'nun faşist çetesi de "özel yol" söylemiyle, kırsal ve kentsel kesimdeki kapitalist unsurları destekleme ve koruma politikasıyla başladı ve Yugoslav halkının çıkarlarının Amerikan ve İngiliz emperyalizminin politikalarına tamamen tabi kılınmasıyla sonuçlandı. Bugün, barış, demokrasi ve sosyalizm kampının en büyük düşmanı olan Amerikan emperyalizminin şok tugayıdır.²

SSCB'de kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde, başka bir tür çelişki daha vardı: işçi sınıfı ile köylülük arasındaki çelişki. Bu çelişki, proletaryanın aksine, üretim araçlarının özel mülkiyetinden yoksun olan köylü sınıfının ekonomisini, kapitalizmin kaynağı olan küçük ölçekli özel mülkiyet temelinde inşa etmesinden kaynaklanıyordu. Köylülüğü büyük ölçekli sosyalist tarıma geçişin gerekliliğine ikna etmeden ve özel mülkiyet zihniyetini dönüştürmeden sosyalizm inşa edilemezdi.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 30–31.

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 13, s. 211.

J. V. Stalin'in tarihsel değeri, Lenin'in çalışmalarını sürdürerek, işçi sınıfı ile köylülük arasındaki çelişkilerin özel, çatışmacı olmayan doğası sorusunu geliştirmesi ve bu çelişkilerin üstesinden gelmenin tek gerçek yolunu savunmasıdır.

Yoldaş Stalin, 1925'te sunduğu "RKP(B)'nin On Dördüncü Konferansı Çalışmalarının Sonuçları Üzerine" başlıklı raporunda şöyle demişti: "Önümüzde iki ana sınıf duruyor: proletarya sınıfı ve özel mülk sahipleri sınıfı, yani köylülük. Dolayısıyla aralarında çelişkilerin olması kaçınılmazdır. Bütün mesele, kendi çabalarımızla proletarya ve köylülük arasında var olan bu çelişkilerin üstesinden gelip gelemeyeceğimizdir. 'Kendi çabalarımızla sosyalizmi kurmak mümkün mü?' dediklerinde, ülkemizdeki proletarya ve köylülük arasında var olan çelişkilerin üstesinden gelinebilir mi, yoksa gelinebilir mi demek istiyorlar." ¹

Partimiz içinde bu konuda Leninizm ve oportünizm arasında şiddetli bir mücadele yaşandı. Bu konuya yönelik farklı yaklaşımlar ve çözümler, partinin diyalektik dünya görüşü ile her türlü oportünizmin metafizik özü arasında çarpıcı bir farkı ortaya koymaktadır.

Troçkistler, "solcu" kılığına girerek bu konuya nasıl yaklaştılar? Köylülüğü homojen, gerici bir kitle, içsel çelişkilerden yoksun bir sınıf olarak gördüler. Köylünün iki yönünü, yani onu işçi yapan ve onu küçük toprak sahibi yapan yönlerini görmeyi veya ayırt etmeyi başaramadılar. Bu yönleri bir araya getirerek köylülüğün işçi sınıfına düşman bir güç olduğu ve bu nedenle iktidarı ele geçiren ülkemizin işçi sınıfı ile köylülük arasında bir çatışmanın kaçınılmaz olduğu sonucuna vardılar. Buradan da ülkemizde sosyalizm kurmanın imkansız olduğu genel sonucuna ulaştılar.

Sağ kanat bu konuya nasıl yaklaştı? Partinin bu düşmanları köylülüğe tamamen metafiziksel bir bakış açısıyla yaklaştılar. Köylülüğün çelişkili doğasını göremeyen bu kesim,

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 7, s. 110.

köylünün küçük mülk sahibi yönünü tamamen görmezden geldi, emekçi köylü ile kulak arasındaki farkı kasten örtbas etti ve köylülük ile işçi sınıfı arasındaki çelişkilerin varlığını inkar etti. Bu durum, “denge” metafizik teorisine dayanan bir dizi sağcı oportünist önleme yol açtı; bu teoriye göre, sosyalizme doğru “gelişmenin” kaynağı mücadele değil, zıtlıkların uzlaşması, kulakların sosyalizme “entegre olması”dır.

Açıkça görülüyor ki, hem “sol” hem de “sağ”, kendi yöntemleriyle partiyi, sosyalist inşa girişiminin tamamının başarısızlığına kaçınılmaz olarak yol açacak felaket bir yola sürüklüyordu. Yoldaş Stalin, her iki bakış açısının da Lenin karşıtı doğasını ortaya koydu, Leninist yaklaşımı, devrimimizin bu hayati sorusunu analiz etme ve çözme Leninist yöntemini savundu ve geliştirdi. Bu yaklaşım, ülkemizde sosyalizmin inşasının mümkün olup olmadığı sorusunu doğru bir şekilde çözmeyi mümkün kıldı.

Bu yaklaşımın, bu yöntemin özü nedir? Köylülüğün, diyalektik dilinde, ikili bir doğaya sahip, içsel zıtlıkların birliği olan bir sınıf olarak diyalektik olarak ele alınmasıdır. Bir yandan, emekçi köylülük bir işçi sınıfıdır, çünkü kendi emeğiyle yaşar ve kapitalizm tarafından sömürülür, mahvolur ve proletaryanın saflarını genişletir; diğer yandan, köylülük küçük mülk sahipleri sınıfıdır ve küçük ölçekli meta üretimi kapitalizmin besin kaynağı olarak hizmet eder. Sadece her iki tarafı da dikkate alarak köylülüğün sosyal doğasını doğru bir şekilde anlayabilir ve dolayısıyla proletarya ile köylülük arasındaki çelişkiler ve bunların sosyalist inşa çağında aşılması sorununu doğru bir şekilde çözebiliriz. Proletarya ile burjuva sınıfları –kentsel ve kırsal burjuvazi, kulaklar– arasındaki çelişkiler bir şeydir. Bunlar karşıt çelişkilerdir.

Bu tür çelişkiler, acımasız bir sınıf mücadelesiyle aşılır ve bu mücadele, sömüren sınıfların ortadan kaldırılmasıyla sonuçlanır.

Proletarya ile işçi köylülüğü arasındaki çelişkiler farklı bir konudur. Bunlar düşmanca olmayan çelişkilerdir. Bu tür çelişkiler ortak temel çıkarları dışlamaz ve bu nedenle bu ortak çıkarların geliştirilmesi yoluyla aşılma olasılığı sunar.

Yoldaş Stalin, proletarya ve köylülük arasındaki çatışmacı olmayan çelişkinin ayırt edici özelliğini, “proletarya ve köylülük arasındaki çelişkilere ek olarak, kalkınmanın temel konularında ortak çıkarların da bulunduğunu, bu çıkarların bu çelişkileri kapsadığını ve her halükarda kapsayabileceğini ve işçi ve köylü ittifakının temelini, dayanağını oluşturduğunu” göstererek ortaya koymuştur.¹

İşçiler ve köylüler arasındaki ortak çıkarlar, köylülüğün de işçi sınıfı gibi sosyalist yolda gelişmenin hayati bir çıkarı olmasında yatmaktadır. Başka herhangi bir yol –kapitalist gelişme yolu– yalnızca yıkım, yoksulluk ve proleterleşme getirecektir.

Ancak bunun, proletarya ve köylülük arasındaki çelişkileri “uzlaştırmak” meselesi olduğunu düşünmek bir hata olurdu. Uzlaşma değil, tarımın ve köylülüğün sosyalist dönüşümüne dayalı çelişkilerin üstesinden gelmek mesele; partinin pratik programı buydu ve bu program, köylülüğün çelişkili doğasının diyalektik bir şekilde değerlendirilmesiyle şekillenmişti.

Ancak, düşmanca olmayan çelişkilerin üstesinden gelmek, düşmanca çelişkilerin üstesinden gelmekten tamamen farklı bir şekilde gerçekleşir. Stalin’in Eserleri’nin 13. Cildinde ilk kez yayımlanan “Yoldaş Ç-e’ye Mektuplar”da Yoldaş Stalin, düşmanca olmayan ve düşmanca çelişkilerin çözülmesinin çeşitli yollarını çok açık bir şekilde göstermektedir. Bu Stalinist göstergeler, farklı çelişki türlerinin benzersiz doğasını anlamak için temel öneme sahiptir. Proletarya ile işçi köylülüğü arasındaki çelişkilerden bahsederken I. V. Stalin, “Sanayileşme arttıkça, yani proletaryanın ülkedeki gücü ve etkisi arttıkça, düzeltilecek ve olumlu bir şekilde çözülecek olan bağ (proletarya ve köylülüğün bağı, ittifakı — M.R.) içindeki çelişkilerden bahsediyoruz”² diye belirtiyor.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 7, s. 111.

²

Bu, fiyatlar ve vergiler üzerine bir mücadeleydi; orta sınıf köylüler üzerindeki kulakların etkisine karşı bir mücadeleydi; çalışan köylülüğün sosyalist yeniden eğitimi için özel mülkiyet içgüdülerine karşı bir mücadeleydi.

Ancak, düşmanca olmayan çelişkilerin üstesinden gelmek, düşmanca çelişkilerin üstesinden gelmekten tamamen farklı bir şekilde gerçekleşir. Stalin'in Eserleri'nin 13. Cildinde ilk kez yayımlanan "Yoldaş Che'ye Mektuplar"da Yoldaş Stalin, düşmanca olmayan ve düşmanca çelişkilerin çözülmesinin çeşitli yollarını çok açık bir şekilde göstermektedir. Bu Stalinist göstergeler, farklı çelişki türlerinin benzersiz doğasını anlamak için temel öneme sahiptir. Proletarya ile işçi köylülüğü arasındaki çelişkilerden bahsederken I. V. Stalin, "Sanayileşme arttıkça, yani proletaryanın ülkedeki gücü ve etkisi arttıkça, düzeltilecek ve olumlu bir şekilde çözülecek olan bağ (proletarya ve köylülüğün bağı, ittifakı — M. R.) içindeki çelişkilerden bahsediyoruz"² diye belirtiyor.

Proletarya ve kulaklar arasındaki çelişkiler, yani düşmanca çelişkiler, tamamen farklı bir şekilde gelişir. Burada "bağın ötesindeki çelişkilerden, kulakları bir sınıf olarak tasfiye edene kadar büyüyecek ve yoğunlaşacak olanlardan"³ bahsediyoruz.

Sonuç olarak, mücadele sırasında düşmanca çelişkiler büyür ve yoğunlaşır, ta ki karşıt taraflardan biri ortadan kalkana kadar. Düşmanca olmayan çelişkiler ise, daha ilerici gelişme çıkarları doğrultusunda yumuşatılır, giderilir ve olumlu bir şekilde çözülür.

Köylülüğün sosyalist dönüşümü programı, tarımın kolektivizasyonu mücadelesinde tam bir zafer kazandı. Yoldaş Stalin, "SSCB Anayasası Taslağı Üzerine" adlı raporunda, işçi sınıfı ile köylülük arasındaki ekonomik ve siyasi çelişkilerin "azaldığını ve erozyona uğradığını" ve bu sınıfların doğaları

² J. V. Stalin, Seçme Eserler, cilt 13, s. 20.

³ Aynı kaynak.

gereği yeni sınıflar, sosyalist bir toplumun sınıfları haline geldiğini gösterdi.

Ülkemizde işçi sınıfı ile eski, küçük burjuva köylülüğü arasındaki çelişkilerin aşılması, insanlık tarihinde ilk kez, dünyaya çelişkilerin kanlı, ölümcül bir mücadeleyle değil, tüm bir sınıfı yeniden eğiterek ve onları yeni bir kalkınma yolunun gerekliliğine ve uygunluğuna ikna ederek çözülmesinin bir örneğini sunmuştur. Ve böyle bir çözüm, işçi sınıfı ile köylülük arasındaki çelişkilerin çatışmacı olmayan doğası sayesinde mümkün olmuştur.

Ülkenin geçmişteki iç çelişkilerinin –işçi sınıfı ile kapitalist sınıflar arasındaki, işçi sınıfı ile kolektif öncesi çiftçi köylülüğü arasındaki çelişkilerin– üstesinden gelmek, sosyalist bir toplumun inşası anlamına geliyordu. İnsanlık tarihinde ilk kez, sınıflar arasında, uluslar arasında, şehir ve kırsal kesim arasında yeni ilişkilerle, yeni kalkınma modelleriyle – sömürüden, siyasi ve ulusal baskıdan arınmış bir toplum– sosyalist bir toplum ortaya çıktı.

Açıkçası, tüm bunlar, zıtlıkların mücadelesi yoluyla genel gelişim yasanının doğasını ve tezahür biçimlerini temelden değiştirmekten başka bir şey yapamazdı. Bu değişimi ne oluşturur? Sosyalizm altında bu genel diyalektik yasanın özgül özellikleri nelerdir?

Gerçek şu ki, sosyalizm, kapitalist ve diğer çatışmacı sosyo-ekonomik oluşumların aksine, eski toplumu düşmanca karşıtlıklara bölen en derin çatışmacı çelişkileri ortadan kaldırır, işçiler, köylüler ve aydınlar arasında birlik ve dostane işbirliği kurar ve tüm sınıf farklılıklarının kademeli olarak ortadan kalkmasına yol açar.

Sosyalizmin zaferi sonucunda ülkede ortaya çıkan yeni durumu karakterize eden Yoldaş Stalin, Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) 18. Kongresi'nde şu sözleri söyledi:

“Bugünkü Sovyet toplumunun, herhangi bir kapitalist toplumdan farklı olarak, ayırt edici özelliği, artık düşmanca ve birbirine düşman sınıfları içermemesidir. Sömürücü sınıflar ortadan kaldırılmış ve Sovyet toplumunu oluşturan işçiler, köylüler ve aydınlar dostane işbirliği temelinde yaşayıp çalışmaktadırlar. Kapitalist toplum, işçiler ve kapitalistler,

köylüler ve toprak sahipleri arasındaki uzlaşmaz çelişkilerle parçalanırken ve bu durum iç istikrarsızlığa yol açarken, sömürü boyunduruğundan kurtulmuş Sovyet toplumu, bu tür çelişkileri bilmemekte, sınıf çatışmalarından arınmış olup, işçiler, köylüler ve aydınlar arasında dostane bir işbirliği tablosu sunmaktadır. Bu topluluk temelinde, Sovyet toplumunun ahlaki ve siyasi birliği, SSCB halklarının dostluğu ve Sovyet vatanseverliği gibi itici güçler gelişmiştir.¹

bu *birliği* , bu *topluluk* , daha önce var olmayan ve var olamayacak yeni bir kalkınma temelidir.

Gelişmiş kapitalizmde, özellikle de son, emperyalist aşamasında, üretici güçler ve üretim ilişkileri derin bir çelişki içindedir.

Sovyet sosyalist toplumunda, gelişmenin en büyük faktörü, üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki tam uyumdur.

Kapitalizm altında toplum, birbirine düşman sınıflara bölünmüştür ve bu sınıflar arasındaki mücadele, toplumsal gelişmenin itici gücüdür.

Sovyet toplumunda tüm sınıflar arasında ahlaki ve siyasi bir birlik vardır. Sovyet halkı birleşmiştir ve eylemleri derin bir Sovyet vatanseverliği duygusuyla yönlendirilmektedir. Ahlaki ve siyasi birlik ve Sovyet vatanseverliği, toplumumuzun hızlı gelişmesi için güçlü itici güçlerdir.

Kapitalizm ulusları böler, bazı ulusları diğerlerine karşı kıskırtır ve ulusal nefreti körükler.

Sosyalizm altında uluslar dostluk ve işbirliğiyle birleşir. Sosyalizmden doğan yeni sosyalist uluslar sınıf çatışmalarıyla parçalanmaz ve ülkemizde Lenin ve Stalin'in partisi önderliğinde tek bir kardeşlik ittifakı içinde birleşirler. Halklar arasındaki dostluk, Sovyet sosyalist toplumunun gelişiminde de güçlü bir itici güçtür.

Kapitalizm altında, şehir ve köy arasındaki karşıtlık en yüksek noktasına ulaşır.

¹ J. V. Stalin, Leninizm Sorunları, 11. baskı, s. 589.

Sovyet toplumunda bu karşıtlık artık mevcut değil ve şehir ile köy arasındaki kalan farklılıklar giderek ortadan kalkıyor.

Çelişkilerin karşıt doğası nedeniyle insanın kapsamlı ve uyumlu bir şekilde gelişmesinin mümkün olmadığı ve olamayacağı kapitalizm altında, zihinsel ve fiziksel emek arasında uzlaşmaz ve giderek daha da keskinleşen bir karşıtlık mevcuttur. Çalışan kitleler yalnızca ağır fiziksel emeğe mahkum edilir. Devlet yönetiminden izole edilirler. Siyasi faaliyetleri bastırılır. Manevi kültürün tüm zenginlikleri egemen sınıfların mülkiyetindedir. Engels'in dediği gibi, kapitalist iş bölümüyle "insan kendisi parçalara ayrılır."¹

Sosyalizm altında, tarihte ilk kez, insanın uyumlu gelişimi için koşullar yaratılır. Halk kendi devletini yönetir. Büyük ölçekli sosyalist ekonomiler, insanların yeteneklerini kapsamlı bir şekilde geliştirmelerini sağlar. Kültür tüm insanların malı haline gelir. İnsanın "bölünmüşlüğü", ruhsal ve fiziksel gücünün parçalanması ortadan kalkar. Tüm gelişim, zihinsel ve fiziksel emek arasındaki eski karşıtlığın tamamen ortadan kaldırılmasına doğru ilerler.

Sosyalizmde de, komünizmin en yüksek aşamasında olduğu gibi, çelişkiler mevcuttur. Gelişmenin olduğu yerde çelişkiler kaçınılmazdır. Ancak bu çelişkiler, Sovyet sosyalist toplumunun temel sınıf topluluğu çerçevesinde, üretici güçler ve üretim ilişkileri arasında tam bir uyum temelinde, tamamen yeni sosyal yasalara dayanarak işler. Ve bu durum, eski, düşmanca topluma kıyasla, zıtlıkların mücadelesi yoluyla gerçekleşen gelişmenin tüm tablosunu önemli ölçüde değiştirir.

Dolayısıyla, sosyalizmin en önemli yasası, kitlelerin maddi refahının sürekli iyileştirilmesidir. Üretimin sürekli olarak kitlelerin satın alma gücünü geride bıraktığı ve periyodik ekonomik krizlere yol açtığı, işçi kitlelerinin maddi koşullarının sürekli olarak kötüleştiği kapitalizmin aksine, Sovyet sosyalist toplumunda üretim gelişimi, tüketim düzeyi

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1950, s. 276.

veya kitlelerin satın alma gücüyle sınırlı değildir ve olamaz; çünkü artan üretimin amacı bir avuç kapitalistin zenginleşmesi değil, kitlelerin maddi ve manevi yaşam standardının iyileştirilmesi ve ulusal ekonominin daha da geliştirilmesidir.

Bu nedenle, Sovyet toplumunda kitlelerin tüketim ve satın alma gücü düzeyi, herhangi bir aşamada elde edilen üretim düzeyini sürekli olarak aşmakta ve üretimi daha ileriye ve daha hızlıya doğru itmektedir. Yoldaş Stalin, Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) 16. Kongresi'ne sunduğu raporda, Sovyet toplumunun bu gelişim yasasını ayrıntılı olarak incelemiş ve SSCB'de "kitlelerin tüketim (satın alma gücü) artışının sürekli olarak üretim artışını geride bırakarak onu ileriye ittiğini, ancak kapitalistlerde ise tam tersine, kitlelerin tüketim (satın alma gücü) artışının hiçbir zaman üretim artışına ayak uyduramadığını ve sürekli olarak geride kaldığını, üretimi sürekli olarak krizlere mahkum ettiğini" belirtmiştir.¹

Dolayısıyla, gelişmenin her aşamasındaki üretim düzeyi ile tüketim artışı, yani üretim artışını aşan kitlelerin satın alma gücü arasındaki kendine özgü çelişki, bu çelişkinin sürekli ortaya çıkması ve üstesinden gelinmesi, sosyalist üretimin gelişiminin itici gücüdür.

Bu örnek, sosyalizmdeki çelişkilerin kapitalizmdekilerden ne kadar farklı olduğunu göstermektedir. Kapitalist toplumda, sınırsız üretim genişlemesi arzusu, kitlelerin sömürülmesi, düşük tüketim seviyeleri ve satın alma güçleriyle uzlaşmaz bir çatışma içindedir. Kapitalizm altında bu çelişkinin çözümsüzlüğü, periyodik ekonomik krizlere, artan işsizliğe vb. yol açar. Sovyet toplumunda ise, kitlelerin satın alma gücündeki artış, üretimin artmasına yol açar; bu da tüketim ve satın alma gücünde yeni bir artışa ve maddi refahlarında daha da bir yükselişe ivme kazandırır.

Ekonomik açıdan bakıldığında, sosyalizmden komünizme geçiş, komünist ilkenin ("herkesten yeteneğine göre, herkese

¹ J. V. Stalin, Eserler, cilt 12, s. 322–323.

ihtiyacına göre”) uygulanması için gerekli olan ürün bolluğunu yaratacak bir iş gücü verimliliği artışı, bir üretim artışı anlamına gelir.

Yoldaş Stalin, Tüm Birlik Komünist Partisi’nin (Bolşevikler) 18. Kongresi’ne sunduğu raporda, komünizmin en yüksek aşamasına geçmek için SSCB’nin ekonomik açıdan, yani kişi başına düşen sanayi üretimi açısından, ana kapitalist ülkeleri geride bırakması gerektiğini göstermiştir.

J. V. Stalin, “Üretim teknolojisi ve sanayi gelişme hızı açısından önde gelen kapitalist ülkeleri geride bıraktık. Bu çok iyi. Ama yeterli değil. Onları ekonomik olarak da geride bırakmalıyız. Bunu yapabiliriz ve yapmalıyız. Ancak önde gelen kapitalist ülkeleri ekonomik olarak geride bırakırsak, ülkemizin tüketim mallarıyla tam olarak doygun hale gelmesini, ürün bolluğuna sahip olmasını ve komünizmin birinci aşamasından ikinci aşamasına geçiş yapabilmesini bekleyebiliriz.”¹ demiştir.

Nazi emperyalistlerinin başlattığı savaş, bu görkemli görevin yerine getirilmesini geçici olarak sekteye uğrattı. Savaş sonrası beş yıllık planın başarılı ve hatta fazlasıyla yerine getirilmesi, yalnızca ulusal ekonominin yeniden canlanmasını sağlamakla kalmadı, aynı zamanda sosyalist ekonominin daha da geliştirilmesine yönelik yeni ve önemli bir adımın atılmasına da olanak tanıdı.

I. V. Stalin’in belirlediği, önde gelen kapitalist ülkeleri ekonomik olarak geride bırakma görevinin yerine getirilmesiyle yakından bağlantılı olarak, ülkemizde doğanın dönüştürülmesi, büyük hidroelektrik santrallerinin, kanalların vb. inşası için görkemli bir program hayata geçirildi.

Burada, üstesinden gelinmesi sosyalist toplumun önemli ve eşsiz bir görevini oluşturan bir başka çelişki veya tutarsızlıkla karşılaşıyoruz. Bu, doğanın rastlantısallıklarıyla mücadele etmeyi ve bunları toplumun çıkarlarına tabi kılmayı içerir.

¹ J. V. Stalin. Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 578–579.

Sosyalizm, kapitalizmin doğaya karşı yırtıcı ve yağmacı tavrına, iklim ve toprakların planlı bir şekilde dönüştürülmesiyle karşı koyar.

Burjuva sistemi doğanın doğal güçlerini yok eder. Kapitalistler sonuçları önemsemeden anlık sonuçlara odaklanırlar.

Engels, burjuvazinin doğaya karşı tutumunun karakteristik bir özelliğine dikkat çekerek şöyle yazmıştı: “Dağ yamaçlarındaki ormanları yakıp küllerinden *bir* nesil boyunca çok karlı kahve ağaçları için yeterli gübre elde eden Küba’daki İspanyol plantasyon sahipleri için ne fark ederdi ki? Tropikal sağanakların, artık savunmasız olan üst toprağı alıp götürüp geriye sadece çıplak kayalar bırakması onlar için ne fark ederdi! Mevcut üretim biçiminde (yani kapitalist — M. R.), insan eylemlerinin hem doğal hem de sosyal sonuçlarıyla ilgili olarak, yalnızca ilk ve en bariz sonuç dikkate alınır.”¹

Modern Amerika, Engels’in sözlerinin canlı bir örneğini sunmaktadır. Bu ülkede, emperyalist yönetim toprağı tüketmekte, geniş ekilebilir arazileri ve otlakları çöle dönüştürmekte, toprağın verimliliğini geri kazandıracak imkanlardan yoksun çok sayıda küçük çiftçiyi yerinden ederek, onları dilenci ve serseriye dönüştürmekte ve geçimlerini sağlamak için ülkeyi dolaşmaya zorlamaktadır. “Sıkıntılı toprak”, küçük çiftçilerin emek verdiği Amerikan topraklarına verilen isimdir.

“Şu anda Amerika Birleşik Devletleri’nde toprak örtüsü, Montana ve Dakota’lardan Teksas’a kadar geniş alanlarda tahrip olmuştur. Aynı durum Kansas, Colorado, New Mexico ve Oklahoma eyaletlerinde de mevcuttur; buralarda da toprak örtüsü kaldırılmış ve çiftlik binaları ve bahçeler kum ve tozla kaplanmış. Yüz binlerce çiftçi mahvolmuş ve aileleriyle birlikte gelersiz ve barıksız kalmıştır. 1940 ile 1945 yılları

¹ F. Engels, *Doğanın Diyalektiği*, 1950, s. 143.

arasında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çiftlik sayısı toplam 238.000 azalmıştır...”².

Verimli toprakların çorak bir çöle dönüşmesi, modern kapitalizmin sembolüdür.

SSCB'de uygulanan doğayı dönüştürmeye yönelik iddialı planlar, doğaya karşı tamamen zıt bir tutumun kanıtıdır. Sosyalist sistem sadece anlık başarılar elde etmekle ilgilenmez; uzun vadeli planlar yapar. Amacı, doğanın temel güçlerinin herhangi bir kazasından etkilenmeden, çalışan insanlık için istikrarlı bir konum sağlamaktır. Bu nedenle, doğayı insan toplumunun ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirme yönünde gerçek bir hareket ancak sosyalizm altında başlar. Ve ne kadar ilerlersek, bu hareketin kapsamı o kadar genişleyecektir. Çöl ve yarı çöllerin dünya yüzeyinin yaklaşık 35 milyon kilometrekaresini kapladığını söylemek yeterlidir. Ancak bugüne kadar çöl arazisinin sadece yaklaşık yüzde ikisi ıslah edilmiştir!

Bu bağlamda, Sovyet sosyalist vatanımız, yeni yollar açarak tüm insanlığa örnek teşkil etmektedir. Sadece Ana Türkmen Kanalı'nın inşası bile Karakum Çölü'ndeki 7 milyon hektara kadar mera alanını sulayacak ve 1,3 milyon hektarlık bir alanda sulama sistemleri oluşturacaktır. Güney Ukrayna ve Kuzey Kırım Kanallarının inşası ise 1,5 milyon hektar verimli araziye ve 1,7 milyon hektar hayvancılık arazisini sulamayı mümkün kılacaktır.

Bu ölçekteki doğal dönüşümde, böyle bir görevin formüle edilmesi bile ülkemizde yaratılan yeni sistemin tükenmez potansiyelini açıkça ortaya koymaktadır. İnsanlık tarihinde ilk kez, “doğaya karşı mücadele” toplumun bilinçli ve örgütlü iradesi olarak tezahür etmektedir. Ve bir kez daha vurgulanmalıdır: Bu görev ancak kapitalizmin karakteristik iç gelişmelerinin üstesinden gelindikten, kapitalist sistemin ortadan kaldırılmasından sonra tam kapsamına girebilirdi.

² V. Kovda, Komünizmin Büyük İnşa Projeleri ve Doğanın Dönüşümü, Bolşevik, Sayı 20, 1950, s. 34.

Sovyet toplumunun sosyalizmden komünizme geçişi kendiliğinden gerçekleşen bir süreç değildir. Gelişmenin kendiliğinden gerçekleştiği kapitalist toplumun aksine, sosyalist toplum, halkın bilinçli iradesiyle, milyonlarca ve on milyonlarca insanın bilinçli emeğiyle, Komünist Parti tarafından örgütlenip yönlendirilerek ilerler. Bu nedenle, komünizmin ilk aşamasından daha yüksek bir aşamaya kademeli geçiş, insanlar arasında sosyalist bilincin büyümesini, bilinç ve psikolojilerindeki kapitalizmin kalıntılarını aşma mücadelesini gerektirir.

Sosyalizm, insan bilincinde ve psikolojisinde tam bir devrim yaratır. Yeni bir toplumsal varoluş, yeni bir psikoloji, yeni bir bilinç, yeni bir maneviyat temelinde ortaya çıkar. Ülkemizde sosyalizmin zaferinden sonra bu alanda meydana gelen devrimin büyüklüğünü abartmak zordur. Sovyet halkı, emek ve kamu malına karşı yeni bir tutuma sahiptir. İnsanlar arasında, sömürüden arınmış, karşılıklı yardımlaşmaya dayalı yeni bir ilişki türü kurulmuştur. Eski kapitalist toplumun pisliğinden arındırılmış yeni bir komünist etik güçlenmekte ve gelişmektedir.

Ancak, eskiye ait kalıntılar insanların bilincinde kaçınılmaz olarak varlığını sürdürüyor. Bilinç, insanların yeni toplumsal varoluşunun gerisinde kalıyor; bu nedenle insan psikolojisinde yeni toplumsal varoluş ile eskiye ait kalıntılar arasında bir çelişki, dolayısıyla insanların bilincinde yeni ile eski, ölen ile gelişen arasında bir mücadele söz konusu. İlerici ve gerici insanlar, yenilikçiler ve muhafazakarlar arasındaki mücadele, sanayide, kolektif çiftliklerde, devlet kurumlarında; ekonominin, kültürün ve bilimin tüm alanlarında kendini gösteriyor.

Sosyalizm altında, emeğin ölçüsü ve kalitesi üzerinde sıkı bir kontrol vardır, “çünkü ütöpik bir düşünceye kapılmadan, kapitalizmi devirdikten sonra insanların hemen *herhangi bir yasal norm olmaksızın toplum için çalışmayı öğreneceklerini düşünmek mümkün değildir* ve kapitalizmin ortadan

kaldırılması, *böyle* bir değişim için gerekli ekonomik ön koşulları *hemen sağlamaz.*"¹

Komünizm altında, "herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre" ilkesine dayalı dağıtım için, "herhangi bir yasal norm olmaksızın" topluma hizmet etmenin tüm ön koşulları mevcuttur. Bu ön koşullar sadece tüketim mallarının ihtiyaca göre dağıtılması için belirli bir maddi temel oluşturulmasında değil, aynı zamanda insanların komünist toplumun kurallarına uymaya *alışmalarında ve gönüllü olarak, herhangi bir zorlama olmaksızın, yeteneklerine göre çalışmalarını gerçeğinde de yatmaktadır.*

Sonuç olarak, insanların bilincindeki kapitalizmin kalıntılarını tamamen ortadan kaldırmadan, komünizmin daha yüksek bir aşamasına yükselmek imkansızdır. Ve bu ortadan kaldırma süreci, sosyalizm altında "zıtlıklar mücadelesinin", yeni ile eski, ölmekte olan ile yeniden doğmakta olan arasındaki mücadelenin temel ifadelerinden biridir.

Dolayısıyla, düşmanca sistemin ortadan kaldırılması ve sosyalizmin inşasıyla çelişkiler ortadan kalkmaz. Sadece ülke içindeki düşmanca çelişkiler ortadan kalkar. Sosyalist toplumun gelişimi, komünist topluma dönüşüm süreci, kendi çelişkilerini içerir ve bu çelişkilerin ortaya çıkması ve aşılması yoluyla gerçekleşir. Ancak bunlar artık doğal olarak şiddetli sınıf mücadelesine yol açan ve ortaya çıktıkça toplumsal ayaklanmalara ve felaketlere neden olan çelişkiler değildir. Bunlar artık uzlaşmaz çıkarları olan düşman sınıflara dayanmayan, düşmanca olmayan çelişkilerdir. Bu çelişkiler, daha önce de belirtildiği gibi, Sovyet toplumundaki tüm sınıfların ahlaki ve siyasi birliği çerçevesinde işler ve aşılır. Sovyet toplumunun birliği, daha sonraki gelişimiyle ilgili her türlü zorluğun ve çelişkinin üstesinden gelmesini sağlayan güçtür.

Kapitalizmin içsel çelişkilerinin doğası, kapitalizmin kendi içinde çözülemeyecek nitelikteyse, sosyalizm altındaki

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 25, baskı 4, s. 439.

çelişkilerin doğası da sosyalizmin kendi içinde ve sosyalizm sayesinde çözülebilecek niteliktedir. Bu nedenle, sosyalizm altındaki çelişkilerin ayırt edici özelliği, bunların üstesinden gelme sürecinin sosyalist toplumun birliğini daha da güçlendirmesi ve bu birliği daha da yıkılmaz hale getirmesidir. Burada, gelişmenin kaynağı uzlaşma değil, zıtlıkların mücadelesidir; ancak bu artık düşman sınıflar arasındaki bir mücadele değil, ilerici ve geri kalmış, yenilikçi ve muhafazakâr, ilerici yaratıcı güçlerin tüm rutinlere, atalet ve eski ve modası geçmiş olana bağlılığa karşı mücadelesidir.

Burjuva toplumunda, çelişkilerin gelişmesi kaçınılmaz olarak bir patlamaya, devrime yol açar; çünkü toplumun ilerici gelişimi, modası geçmiş üretim ilişkileri ve burjuvazinin gerici siyasi gücü tarafından engellenir. Bu tür engeller artık sosyalizmin gelişmesinin önünde durmaz. Sosyalist üretim ilişkileri ve proletarya diktatörlüğü, toplumun gelişmesi için sınırsız olanaklar sunar. Sosyalist bir toplumun gelişmesinin önünde duran engeller, kapitalizm altındakilerden tamamen farklı bir niteliktedir: bunlar, insanların bilincindeki kapitalizmin kalıntıları, çeşitli gerilik tezahürleri, atalet, sosyalizme yabancı ahlak kuralları vb. olup, kontrol altına alınmazsa gelişmeyi ciddi şekilde engelleyebilirler.

Dolayısıyla, Sovyet toplumuna uygulanan yeni ile eski, gelişen ile ölen arasındaki mücadele kavramı, kapitalist topluma uygulanan aynı kavramdan tamamen farklı bir içerikle doludur.

Çelişkilerin yeni içeriğinden, onları aşmanın yeni ve emsalsiz biçimleri ortaya çıkar. Ancak, bu konuyu açıklığa kavuşturmadan önce, şimdiye kadar Sovyet sosyalist toplumunun iç çelişkilerini ele aldığımızı belirtmek gerekir. Bu arada, dışsal nitelikteki çelişkilerin de olduğunu, yani sosyalist bir ülke olarak SSCB ile kapitalist dünya arasındaki çelişkileri de unutmamak gerekir. Ülkemizde kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemindeki çelişkileri analiz eden I. V. Stalin, bunları iki gruba ayırmıştır: içsel ve dışsal. Yoldaş Stalin, içsel çelişkilerin ülkemizin çabalarıyla aşılabileceğini, ancak sosyalizmi kuran ülke ile kapitalist çevre arasındaki dışsal çelişkilerin ancak uluslararası proletaryanın çabaları ve diğer

bazı ülkelerde sosyalist devrimin zaferi sonucunda aşılabilceğini göstermiştir. İki grup çelişkinin varlığına dayanarak, Yoldaş Stalin, içsel çelişkilerin kendi çabalarımızla aşılabilirliğinin, SSCB’de sosyalizmin kurulmasının tam olarak mümkün olduğu anlamına geldiği sonucuna varmıştır; Ancak bu zafer, kapitalist ülkelerin SSCB’ye yönelik saldırılarına ve kapitalizmi yeniden kurma girişimlerine karşı tam bir güvence anlamında nihai olarak değerlendirilemez.

Sosyalizm mücadelesi sırasında içsel ve dışsal olmak üzere iki çelişki kümesini birbirinden ayırmak son derece önemliydi. Bu, Troçkist ve Zinovievci emperyalizm ajanlarını ifşa etmeye yardımcı oldu; bu ajanlar, halka ülkemizde sosyalizm kurmanın imkansız olduğu karşı devrimci sonucunu dayatmak için bu farklı çelişkileri kasten birbirine karıştırdılar. Aynı zamanda, Sovyet halkına savaşa hazır olma, kapitalist kuşatmayı ve dışarıdan gelebilecek silahlı müdahale tehlikesini bir an bile unutmama gerekliliğini öğretti.

J. V. Stalin, Tüm Birlik Komünist Partisi’nin (Bolşevikler) 14. Kongresi’nde şöyle demişti: “Kapitalist bir ortamda çalışıyor ve inşa ediyoruz. Bu, ekonomimizin ve inşaatımızın, ekonomik sistemimiz ile kapitalist ekonomik sistem arasında çelişkiler, çatışmalar içinde gelişeceği anlamına gelir. Bu çelişkiden kaçınamayız. Sosyalist sistem ile kapitalist sistem arasındaki mücadelenin bu çerçevede ilerlemesi gerekmektedir.”¹

Bu sözler, ülkemizde sosyalizmin çoktan kurulduğu, sosyalizmden komünizme kademeli geçiş görevinin çözüldüğü bugün bile tüm gücünü koruyor. Sosyalist ve kapitalist sistemler arasındaki çelişki, *karşıt bir* çelişkidir ve aralarındaki mücadele, karşıt sınıflar arasındaki mücadelenin bir ifadesidir. Ülkemizdeki sömürücü sınıfların yıkılmasıyla, SSCB için verilen sınıf mücadelesinin tüm yoğunluğu uluslararası arenaya kaymıştır.

¹ J. V. Stalin, Eserler, Cilt 7, s. 297–298.

SSCB ve kapitalist ülkeler iki dünyadır, “iki kamp, iki çekim merkezi.”¹ Yoldaş Stalin, Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) 14. Kongresi'ne sunduğu raporda, bu iki kampın ortaya çıkışını ve gelişim yönünü kehanetvari bir şekilde öngörmüştü. Şöyle demişti: “İki temel, ancak zıt çekim merkezi yaratılıyor ve buna bağlı olarak, dünya genelinde bu merkezlere doğru iki çekim yönü oluşuyor: Anglo-Amerikan — burjuva hükümetleri için ve Sovyetler Birliği — Batı'nın işçileri ve Doğu'nun devrimcileri için.”²

Bugün, sadece bu iki ana ve karşıt kamp, bu iki çekim merkezi değil, aynı zamanda gelişim yönleri de tamamen tanımlanmıştır. Yoldaş Stalin, 1925'te “gücümüz artıyor ve artmaya devam edecek, hem de gün geçtikçe değil, saat geçtikçe” ve bunun tersine, “kapitalizmin zayıflığı artacak, hem de gün geçtikçe değil, saat geçtikçe”³ diye öngörmüştü.

O zamanlar SSCB tek sosyalist ülkeydi. Şimdi ise birçok Avrupa ülkesi sosyalizmi inşa etme yoluna girdi. Şimdi ise büyük Çin halkı, iç ve dış emperyalizmin boyunduruğundan kurtularak SSCB ile omuz omuza mücadele ediyor. Şimdi SSCB, barış, demokrasi ve sosyalizmin güçlü kampına liderlik ediyor. Devrimci bir ağırlık merkezi olarak SSCB, yeni bir savaşın kışkırtıcılarına karşı mücadele politikası olan Sovyet barış politikasının tüm halkların geleceğini güvence altına alabileceğini bilen dünyanın dört bir yanındaki tüm ilerici insanların sempatisini istikrarlı bir şekilde kazanıyor.

Aynı zamanda, küresel kapitalizm birer birer pozisyon kaybediyor ve iç çelişkilerle parçalanarak kaçınılmaz olarak sonuna doğru ilerliyor.

Sovyetler Birliği ve tüm halk demokrasileri barış için mücadele ederken, emperyalist Amerika ve önderlik ettiği saldırgan ülkeler bloğu yeni bir dünya savaşı çıkarmaya

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 7, s. 282.

² Aynı eser, s. 281–282.

³ Aynı eser, s. 285.

çalıyor. J. V. Stalin, Pravda muhabiriyle yaptığı bir görüşmede, “Amerika Birleşik Devletleri’nde, İngiltere’de ve Fransa’da yeni bir savaşa susamış saldırgan güçler var. Diğer ülkeleri yağmalamak, aşırı kâr elde etmek için savaşa ihtiyaç duyuyorlar. Bunlar, savaşı muazzam kârlar sağlayan bir gelir kaynağı olarak gören milyarlar ve milyarderlerdir.”¹ demiştir.

Dolayısıyla, dışsal çelişkileri, yani sosyalizm dünyası ile kapitalizm dünyası arasındaki çelişkileri göz ardı etmek son derece tehlikeli bir hata olurdu. İç ve dışsal çelişkiler birbirinden izole değildir, aksine birbirleriyle bağlantılıdır. Kapitalist dünyanın varlığı ve dolayısıyla dışarıdan gelebilecek saldırı tehlikesi, ülkemizin savunma kapasitesinin daha da güçlendirilmesini gerektirmektedir. Yoldaş Stalin, 1946’da seçmenlere yaptığı ünlü konuşmasında, çelik, demir, kömür, petrol vb. üretimini artırmaya yönelik görkemli bir programı özetledikten sonra, ancak bu programın gerçekleştirilmesiyle ülkemizin kapitalist dünyanın varlığıyla ilişkili her türlü olasılığa karşı kendini güvence altına alabileceğini belirtmiştir.

Örneğin, insanların bilincindeki kapitalizm kalıntılarına karşı mücadeleyi, ülkemizi zayıflatmak amacıyla bu kalıntıları yeniden canlandırmaya çalışan kapitalist dünyanın varlığını göz ardı edemeyiz. Bu nedenle, ülke içindeki gelişimimizin çelişkilerini ne kadar başarılı bir şekilde aşarsak, Parti ve devlet tarafından belirlenen görevleri o kadar başarılı bir şekilde yerine getiririz ve sosyalist dünyanın kapitalist dünyaya karşı mücadelesindeki konumu o kadar güçlenir.

Şimdi de sosyalist toplumun içsel çelişkilerinin üstesinden gelmenin yeni biçimlerinin neler olduğu sorusuna geçelim.

¹ J. V. Stalin, Pravda muhabiriyle görüşme, 1951, s. 13.

6. Gelişmenin Yeni Bir İtici Gücü Olarak, Yeni ile Eski Arasındaki Bir Mücadele Biçimi Olarak Eleştiri ve Öz- Eleştiri

Sosyalist toplumun içsel çelişkilerinin üstesinden gelmenin en önemli yollarından biri eleştiri ve öz eleştiridir. İnsanların sosyalist bilinci, emek ve kamu mülkiyetine yönelik eski tutumların kalıntılarına karşı mücadele, burjuva kültürel etkisinin kalıntıları vb. unsurların ilerleme için hayati önem taşıdığı bir durumda, eleştiri ve öz eleştiri, gelişme için güçlü bir itici güç haline gelir. Eleştiri ve öz eleştiri, gelişmenin yeni bir diyalektik yasası olarak ortaya çıkar.

Lenin ve Stalin'in eserleri, Sovyet toplumunun gelişiminde eleştiri ve öz eleştirinin rolüne dair derin bir gerekçe sunmaktadır.

Ekim Devrimi'nden sonraki konuşmalarında Lenin, yeni Sovyet temelleri üzerinde toplumun gelişmesindeki temel faktörün kitlelerin bağımsız, yaratıcı faaliyeti olduğunu ısrarla yineledi. Lenin'e göre, ancak geniş kitlelerin yeni dünyanın inşasına aktif katılımıyla sosyalizmin zaferi sağlanabilirdi. Bu bağlamda Lenin, kitlelerden gelen eleştirilere, devlet aygıtının ve işçi sınıfının iradesiyle kamu görevine atanan bireysel liderlerin eksikliklerine, hatalarına ve bürokrasisine yönelik eleştirilere büyük önem verdi. 1920'de Moskova İl Parti Konferansı'nda yaptığı bir konuşmada Lenin şöyle dedi: "Gerçek inşa işi, eleştirinin uygulanması ve içeriğinden oluşur."¹

Lenin'in eleştiri ve öz eleştirinin önemine dair ilkeleri, Yoldaş Stalin'in eserlerinde ve konuşmalarında daha da geliştirilmiştir. Yoldaş Stalin, Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) 15. Kongresi'ne sunduğu raporda, eleştiri ve öz eleştiriyi Sovyet toplumunun en önemli itici güçlerinden biri olarak bilimsel temellere dayalı bir şekilde tanımlamıştır. Eski ile yeni, ölen ile doğan arasındaki mücadelenin gelişimimizin

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 31, 4. baskı, s. 398.

temeli olduğunu belirten Yoldaş Stalin şu sonuca varmıştır: “Bolşeviklere yakışır şekilde, çalışmalarımızdaki eksiklikleri ve hataları açık ve dürüst bir şekilde belirtmeyi ve ortaya koymayı başaramazsak, kendi ilerlememizin yolunu kapatırız. Ama biz ilerlemek istiyoruz. Ve tam da ilerlemek istediğimiz için, dürüst ve devrimci öz eleştiriyi en önemli görevlerimizden biri haline getirmeliyiz. Bunun olmadan ilerleme olmaz. Bunun olmadan gelişme olmaz.”¹

Yoldaş Stalin’in bu sözleri, Sovyet toplumunun diyalektik gelişim yasasının bilimsel bir formülasyonunu sunmaktadır. Gelişimimizin temelini eski ile yeni, ölen ile yeniden doğan arasındaki mücadele olduğunu gösteren Yoldaş Stalin, bu mücadelenin Sovyet sosyal sistemi koşulları altında aldığı yeni biçimi de ortaya koymaktadır.

Eleştiri ve öz eleştirinin önemi, ilerici, yaratıcı ve yenilikçi olan her şeye karşı gerici, durgun ve rutin olan her şeyle verilen bir mücadele biçimi olmalarında yatmaktadır. Sovyet toplumumuzda eleştiri ve öz eleştirinin önemi, Sovyet toplumunun tüm yaşamının yenilikçilik ruhu, yaratıcılık ve üretim ruhuyla dolu olması gerçeğiyle daha da artmaktadır. Daha önce hiçbir sistem, yaşamın her alanında yeni ve ilerici olanı onaylayarak, bu kadar cesur ve korkusuzca yeni gelişim yolları açmamıştır.

Ancak hayatımızda doğan yeni şeyler, ancak eskimiş olanı devirerek, eskiye, ölmekte olana karşı savaşarak, sahneden öylece kaybolmakla kalmayıp direnerek ve kendini ortaya koyarak özgürce ortaya çıkabilir ve gelişebilir. Eleştirinin rolü ve önemi, eskiyi, eskimiş olanı ortaya çıkarması ve ifşa etmesi, yeni ile eski arasındaki çelişkiyi ortaya koyması ve aşması, böylece yeni ve ilerici olanın gelişmesinin yolunu açması ve temizlemesiyle belirlenir.

Sosyalist insanın deneyimi, eleştirinin ve öz eleştirinin toplumumuzdaki rolünü ve önemini tam olarak ortaya koymaktadır.

¹ J. V. Stalin, Eserler, cilt 10, s. 331.

Komünizmin ancak kapitalizminkinden ölçülemeyecek kadar yüksek yeni bir emek verimliliği düzeyi yaratarak zafer kazanabileceği iyi bilinmektedir. Sovyet sistemi, komünizme geçiş için yetersiz olan eski emek verimliliği düzeyini aşan güçlü bir kitle hareketine yol açmıştır. Bu hareket, bu yeni emek verimliliği mücadelesi biçimi, sosyalist rekabet ve Stahanov hareketidir.

Peki, sosyalist rekabet, Stahanov hareketi nedir? Bu, emekteki geriliğe ve ataletle karşı bir mücadeledir; ileri düzeydeki işçilerin ve kolektif çiftçilerin, geride kalanları ileri düzeydekilerin seviyesine çıkarmak için verdikleri bir mücadeledir. Bu, kitlelerin kendi kendilerini eleştirmeleri, dürüstçe ve devrimci bir şekilde çalışmalarındaki eksiklikleri ortaya koymaları ve daha yüksek emek verimliliğinin yaratıcı bir şekilde üretilmesi yoluyla bu eksikliklerin üstesinden gelmeleridir.

Yoldaş Stalin, sosyalist rekabeti “milyonlarca işçinin yaratıcı girişimine dayanan, kitlelerin pratik devrimci öz eleştirisinin” bir ifadesi olarak tanımlamıştı. Kitlelerin devrimci eleştirisi ve öz eleştirisi olarak sosyalist rekabet, toplumumuzdaki “zıtlıklar mücadelesinin” yeni doğasını, çelişkileri belirlemenin ve aşmanın yeni, benzersiz bir biçimini açıkça ortaya koymaktadır. İşçi kitleleri ülkelerinin efendileridir; sömürücüler için değil, kendileri için, devletleri için çalışırlar ve bu nedenle komünizme daha hızlı bir ilerleme adına iş verimliliğini artırmakta hayati bir çıkarları vardır.

Gelişimimizin bu özel yönü, Stahanovcu hareketinde güçlü bir şekilde yansıtılmıştır. Stahanovcu hareket, modern teknolojiye hakim olan ileri düzey işçilerin geriliğe ve ataletle karşı mücadelesinin doğrudan bir ifadesiydi. Bu atalet ve geriliğe karşı, teknoloji ve üretim yöntemlerinde yeni yollar açan, yüksek verimliliğe sahip emek yoluyla yapılan pratik bir eleştiriydi. Yoldaş Stalin’in Stahanovcuların ilk Tüm Birlik Konferansı’ndaki konuşmasında belirttiği gibi, bu hareketin başlatıcıları başlangıçta “bir ölçüde işletmelerimizin yönetiminin iradesine karşı, hatta onlarla mücadele ederek” yollarını açmak zorunda kalmışlardı.

Yoldaş Stalin, Stahanovcu hareketin üstesinden geldiği çelişkileri ortaya koydu. Hareketin kademeli olarak değil, bir barajı yıkan bir patlama gibi geliştiğine işaret eden Yoldaş Stalin şöyle dedi: “Elbette, bazı engelleri aşması gerekiyordu. Birileri onu engelledi, birileri onu bastırdı ve sonra, güç toplayan Stahanovcu hareket bu engelleri aştı ve ülkeyi kasıp kavurdu.”

Burada sorun neydi, aslında kim müdahale ediyordu?

Eski teknik standartlar ve bunların arkasındaki kişiler engel teşkil ediyordu. Birkaç yıl önce, mühendislik, teknik ve işletme personelimiz, çalışanlarımızın teknolojik geriliğini ele alan, iyi bilinen teknik standartlar hazırladı. O zamandan beri birkaç yıl geçti. Bu süre zarfında insanlar büyüdü ve teknik olarak bilgili hale geldi. Ancak teknik standartlar değişmeden kaldı. Açıkça, bu standartlar artık yeni nesil çalışanlarımız için geçerliliğini yitirdi.”¹

Bu çelişki nasıl aşıldı? Devrimci öz eleştirileri ve yeni verimlilikleriyle ifade buldukları eleştirel yaklaşımlarıyla Stahanovistler, eski ve tanıdık yöntemlere bağlı kalan bazı mühendis ve teknisyenlerin muhafazakarlığına karşı çıktılar. Kitlelerin sesine duyarlı ve her değerli girişimi kucaklayan Komünist Parti, Stahanovist harekete alan açmak için elinden gelen her şeyi yaptı. Parti, yeni gelişmeleri kabul etmeyi reddeden, ilerleme sürecinde ortaya çıkan çelişkiyi ve daha da başarılı bir şekilde ilerlemek için bunun üstesinden gelme ihtiyacını fark edemeyen iş ve mühendislik çalışanlarını sert bir şekilde eleştirdi. Böylece çelişki aşıldı ve kitlesel bir hareket haline gelen Stahanovist hareket, sosyalist ekonomimiz için canlandırıcı bir büyüme kaynağı olarak ilerlemeye devam ediyor.

Sovyet toplumunun tüm sosyal ve siyasi yaşamı, milyonlarca insanın bağımsız faaliyetiyle yeni bir yaşam yaratma temeli üzerine kuruludur. En yüksek ve en tutarlı demokrasi biçimi olan Sovyet sosyalist demokrasisi, kitlelerin

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, II. baskı, s. 501.

inisiyatifini ve enerjisini serbest bırakır, onlara devlete sahip olma duygusu aşular ve bireyleri aktif savaşçılara, geniş bir sosyal bakış açısına ve geniş sosyal çıkarlara sahip yurttaşlara dönüştürür. Ve burada, her türlü durgunluğa karşı yöneltilen ve Sovyet devletini güçlendirmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan eleştiri ve öz eleştiri, devletlerinin refahıyla ilgilenen kitlelerin, çalışan halkın öncülerinin —Bolşevik Partisi'nin — elinde güçlü bir silah haline gelir.

Ülkemizdeki devlet ve kamusal yaşam mekanizması; tüm işçi kitlelerini kapsayan Sovyetler; on milyonlarca işçi ve çalışanı kapsayan ve kitlelerin kendi inisiyatifleriyle kurulan sendikalar; genç nesli komünizm ruhuyla eğiten ve sosyal faaliyetlerini artıran milyonlarca üyeli gençlik örgütü Komsomol; ve diğer birçok kamu örgütü; bu mekanizmanın tamamı, işçi kitlelerinin devrimci eleştiri ve öz eleştiri yapmasına olanak tanır.

Yoldaş Stalin, kitleleri devlet yönetimine dahil etmenin, yönetim becerilerini geliştirmenin ve kültürel bilinçlerini yükseltmenin bir aracı olarak eleştiri ve öz eleştirin önemli rolünü ortaya koymuştur. Eleştiri ve öz eleştiri, işçilerin faaliyetlerini harekete geçirir, yeteneklerini gösterme fırsatı verir ve uyanıklıklarını artırır. Yoldaş Stalin, 13 Nisan 1928'de Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşevikler) Moskova şubesinin bir toplantısında bu konuda şunları söylemiştir:

“İşçi sınıfının ve genel olarak çalışan insanların güçlerini ve yeteneklerini ortaya çıkarmak ve ülkeyi yönetme becerilerini kazanmalarını sağlamak için ne gereklidir? Bu, her şeyden önce, öz eleştiri sloganının dürüst ve Bolşevik bir şekilde uygulanmasını, çalışmalarımızdaki eksiklikleri ve hataları aşağıdan yukarıya doğru eleştirme sloganının dürüst ve Bolşevik bir şekilde uygulanmasını gerektirir. İşçiler, çalışmalarımızdaki eksiklikleri açık ve doğrudan eleştirme, çalışmalarımızı iyileştirme ve ilerletme fırsatından yararlanırlarsa, bu ne anlama gelir? Bu, işçilerin ülkenin, ekonominin ve sanayinin yönetiminde aktif katılımcı haline gelmeleri anlamına gelir. Ve bu, işçilerin ülkeye, faaliyetlerine,

uyanıklıklarına ve kültürlerine olan sahiplik duygusunu artırmaktan başka bir şey yapamaz.¹

Stalin'in bu sözleri, burjuva demokrasisi ile Sovyet sosyalist demokrasisi arasındaki uçurumu ortaya koymaktadır: Burjuva demokrasisi kitlelerden gelen eleştiriden korkar ve seslerini her türlü yolla bastırır; oysa sosyalist demokrasi aşağıdan gelen eleştiri olmadan var olamaz ve milyonlarca işçiyi aktif sosyal ve siyasi hayata yükseltir. Bolşevik Parti, eleştiri ve öz eleştiri yoluyla kitlelerde ülkeye sahip çıkma duygusunu geliştirir ve aktif devlet liderleri yetiştirir.

Sovyet toplumunun gelişiminin ardındaki itici güç olarak eleştiri ve öz eleştiri, yeni tarihsel koşullarda “zıtlıklar mücadelesinin” önemli bir özelliğini ortaya koymaktadır. Bu özellik, yeni ile eski arasındaki mücadelede önde gelen ilkenin yeni, gelişmiş, ilerici olması gerçeğinde yatmaktadır. Elbette, eski, çatışmacı toplumda bile, nihayetinde galip gelen önde gelen ilke gelişmiş, ilerici ilkedir. Ancak eski toplumda, bu gelişmiş ilke, güçlü bir siyasi iktidar aygıtına ve kitleleri etkilemek için geniş bir ideolojik aygıtına sahip olan ve bu araçları eskimiş ve ilerici gelişmeyi engelleyen her şeyi desteklemek için kullanan egemen sınıflara karşı şiddetli bir mücadele vermek zorundadır.

Sovyet sosyalist toplumunda ise, bunun aksine, devlet otoritesinin tüm gücü, Komünist Parti'nin tüm otoritesi, örgütlenme ve seferberlik faaliyetleri ve Sovyet toplumunun muazzam gücü, ilerici unsurları desteklemeye yöneliktir ve bu, yeni ile eski arasındaki çelişkinin daha hızlı aşılmasına ve gelişmenin hızlanmasına yardımcı olur. Sovyet halkının değerli her girişimi, hızlı ilerlemeyi kolaylaştıran her yaratıcı girişim, Stakhanov hareketi ve diğer birçok örnekte olduğu gibi, devlet ve Parti tarafından benimsenir. Eleştiri ve öz eleştiri önemlidir çünkü tüm ilerici unsurların Sovyet toplumunun gelişiminde öncü güç olarak rollerini yerine getirmelerine yardımcı olurlar.

¹ J. V. Stalin. Eserler, cilt 11, s. 37.

Ayrıca, Sovyet toplumunun itici güçlerinden biri olarak, gelişimsel çelişkileri belirleme ve aşma yöntemi olarak eleştiri ve özeleştirisinin temel bir özelliğinin, olumlu, pratik, devrimci ve işlevsel doğası olduğunu vurgulamak gerekir. Bolşevik eleştiri ve özeleştiri tek bir amacı güder: eksiklikleri pratik olarak düzeltmek ve maddi ve manevi değerlerin daha hızlı gelişmesi için koşullar yaratmak. Söz ve eylemler arasındaki her türlü tutarsızlığı derinden reddeder. Halkın çıkarları, komünist bir toplum kurmanın çıkarları, yeni ve ilerici olanın eski ve engelleyici gelişmeye karşı zaferinin çıkarları; Bolşevik eleştiri ve özeleştirisinin temel odak noktası budur.

1928'de Pravda'da "Öz Eleştiri Sloganının Bayağılaştırılmasına Karşı" başlıklı bir makale yazan Yoldaş Stalin, Bolşevik eleştirisi ve öz eleştirisi ile düşmanca "eleştiri" arasında keskin bir çizgi çekti.

Yoldaş Stalin şöyle yazmıştı: "Bu *yabancı*, yıkıcı Bolşevik karşıtı 'öz eleştiri' ile amacı parti ruhunu *aşılacak*, Sovyet iktidarını *güçlendirmek*, yapımızı *iyileştirmek*, ekonomik kadrolarımızı *güçlendirmek ve işçi sınıfını silahlandırmak olan Bolşevik öz eleştirimiz arasında kesin bir ayırım yapmalıyız.*"¹

* * *

Karşıt olmayan çelişkilerin içeriğinin ve bunların aşılma biçimlerinin analizi, sosyalizm altında zıtlıkların mücadelesi yoluyla gelişim yasasının tezahürünün özelliklerine ilişkin bazı önemli sonuçlar çıkarmamızı sağlar.

1. Kapitalist toplumun çatışmacı çelişkilerinin aksine, sosyalizmde çatışmacı olmayan çelişkiler toplumda bir bölünmeye veya ölümüne savaştan iki gücün ortaya çıkmasına ve büyümesine yol açmaz. Çatışmacı olmayan çelişkiler, Sovyet toplumunun ahlaki ve siyasi birliği temelinde tezahür eder ve işler.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 11, s. 133.

İşçi sınıfı, kolektif çiftlik köylüleri ve Sovyet aydınları arasındaki ekonomik ve siyasi çıkarların ortaklığı, sosyalist toplumun çelişkilerinin yeni doğasını ve işleyiş biçiminin benzersizliğini belirleyen en önemli faktördür. Bu çelişkilerin belirlenmesi, ortaya çıkarılması ve aşılması süreci, doğal olarak Sovyet sosyalist toplumunun ahlaki ve siyasi birliğinin daha da güçlenmesine yol açar.

2. Kapitalizmin kendi çerçevesinde kapitalizmin karşıt çelişkilerinin üstesinden gelmek imkansızdır ve bu çerçevenin yıkılmasını gerektirirken, sosyalist toplumun karşıt olmayan çelişkileri sosyalizmin kendi çerçevesinde aşılabılır ve aşılmaktadır. Sosyalizmde üretici güçler ve üretim ilişkileri arasındaki tam uyum, sömürücü sınıfların yokluğu, ilerleme ve içsel çelişkilerin üstesinden gelmek için elverişli bir zemin oluşturur; çünkü bunlar gerileme veya çürüme çelişkileri değil, büyüme, gelişme ve sonsuz iyileşme çelişkileridir.

3. Antagonistik olmayan çelişkiler, diğer tüm çelişkiler gibi, mücadele yoluyla aşılır. Bazı kolektif çiftçiler arasında hâlâ mevcut olan özel mülkiyet eğilimleri, geri kalmış unsurların emeğe karşı sosyalist olmayan tutumu, aydınların bazı kesimlerinin çürüten burjuva kültürüne, bürokrasiye ve halkın zihnindeki kapitalizmin diğer kalıntılarına duyduğu hayranlık, bunlarla mücadele edilmedikçe, ortadan kaldırılmaları kendi haline bırakılmadıkça aşılamaz. Sadece bunlara karşı mücadele, gelişmenin, ilerlemenin kaynağı olabilir. Ancak bu mücadelenin biçimi, kapitalist toplumda yeni ile eski arasındaki mücadelenin biçiminden temelden farklıdır. Ağırlık merkezi, insanların komünist eğitime, örnek yoluyla iknaya ve kamuoyu etkisine kayar; ancak bu, kötü niyetli unsurlara karşı zorlayıcı güç kullanımını da dışlamaz. Bu koşullar altında, eksikliklerin eleştirisi ve öz eleştirisi, gelişme için güçlü ve gerçekten itici bir güç olarak ortaya çıkar. Eskiden çatışmacı çelişkileri çözenin temel aracı olan güç kullanarak eleştiri, yerini sosyalist toplumun çatışmacı olmayan çelişkilerinin üstesinden gelmenin bir aracı olarak eleştiri ve öz eleştiriye bırakmaktadır.

7. Çelişkiler Doktrini ve Bilişsel Süreçlerde “Nesnelcilik” ve Tarafgirlik sorunu. Lenin ve Stalin’in Kavramların Diyalektik Esnekliği Üzerine Görüşleri.

Marksist diyalektik ilkesi olan gelişmenin zıtlıkların mücadelesi olduğu fikri, insan bilgisine ciddi talepler getirir. Bu taleplerin en önemlisi, taraf tutma gerekliliğidir; yani, toplumsal olaylara yaklaşımda, sınıflara bölünmüş bir toplumda meydana gelen herhangi bir sürecin sınıf karakterini, sınıf temelini ne bulanıklaştıran ne de gizleyen, aksine ortaya koyan ve kişinin belirli bir sınıfın bakış açısını açıkça benimsemesini zorunlu kılan bir yaklaşımdır.

Lenin, toplumsal olguların sınıf temelli, çelişkili doğasının kasıtlı olarak gizlenmesini, bilişsel *burjuva nesnelciliği olarak nitelendirmiştir*. “Hukukçu Marksist” Struve’nin tipik burjuva nesnelci yaklaşımını Narodizm eleştirisine maruz bırakan Lenin, tarihsel süreçler hakkında hiçbir şeyin, bu süreçlerin altında yatan sınıf mücadeleleri ortaya çıkarılmadan, toplumsal gelişmedeki belirli eğilimlerin hangi sınıf tarafından taşındığı belirlenmeden anlaşılamayacağını göstermektedir. Lenin, Struve’nin “dar bir nesnelciliğe sahip olduğunu, bir sürecin kaçınılmazlığını ve gerekliliğini kanıtlamakla sınırlı olduğunu ve bu sürecin her bir özel aşamasında içsel sınıf çatışmasının biçimini ortaya çıkarmayı amaçlamadığını; genel olarak süreci karakterize eden, ancak onu oluşturan bireysel karşıt sınıfların mücadelesini karakterize etmeyen bir nesnelcilik”¹ olduğunu yazmıştır .

Struve’nin “genel olarak süreçten” bahsetmesi kesinlikle tesadüf değildi. Burjuva ideoloğu, kapitalizmin en derin çelişkilerini gizlemek ve örtbas etmekle, böylece gelişimini sınıf mücadelesinden ve karşıt çelişkilerden arınmış, uyumlu bir süreç olarak göstermekle ilgilenir. Bu, burjuva ve reformist “objektivistlerin” genel bir özelliğidir; gelişmenin “tarihsel gerekliliği” ve bu gelişmenin nereye doğru gittiği hakkında

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 1, 4. baskı, s. 477.

konuşmaktan çekinmezler, ancak bu gelişmeyi oluşturan çelişkilerin neler olduğu, karşıt sınıfların bu gelişmede hangi yeri işgal ettiği, hangi sınıfın geçmişi, ölmekte olanı ve hangi sınıfın geleceği ifade ettiği sorusundan dehşete düşerler.

Örneğin, sağcı sosyalistler, “sosyalizme” doğru gelişme sürecinin “kaçınılmazlığı” hakkında çok konuşurlar. Ancak onların “sosyalizmi” sadece boş bir sözdür, çünkü bu sürecin sınıf çatışmasına dayalı doğasını ortaya koyamazlar ve bu sürecin ancak bir sınıf mücadelesi olarak mümkün olduğunu, bu mücadelenin de proletarya devrimi ve proletarya diktatörlüğüyle sonuçlanacağını kasten göz ardı ederler.

Lenin, toplumsal olguların anlaşılmasında burjuva nesnelciliğini, her toplumsal sürecin sınıfsal temelini ortaya koymayı değil, aynı zamanda insan bilgisine sınır koymayan tek devrimci sınıf olan proletaryanın bakış açısını açıkça benimsemeyi de zorunlu kılan komünist parti ruhuyla karşılaştırdı; Lenin, “materyalizm, tabiri caizse, parti ruhunu içerir ve bir olayın her değerlendirmesinde belirli bir toplumsal grubun bakış açısını doğrudan ve açıkça benimsemeyi zorunlu kılar”¹ diye yazdı.

Bu yaklaşım aynı zamanda, sınıf mücadelesinin ve sınıf çelişkilerinin gerçeklerini örtbas etmeyen, aksine bunların rolünü ve özgün tarihsel içeriğini ortaya koyan tek bilimsel, gerçekten objektif yaklaşımdır.

Burjuva nesnelci yalnızca görünüşte nesnel, ancak gerçekte, gelişmenin gerçek resmini çarpıtan öznelciliğin en kötü biçimini temsil eder. Aksine, komünist parti bakış açısı, gerçekliğin tüm çelişkileriyle birlikte resmini doğru bir şekilde yansıtan, gerçek bilimsel nesnelliğin bir ifadesidir.

Marksist diyalektik çelişkiler doktrini, insan bilişine bir başka önemli talep daha getirir. Bilişimiz, gerçekliğin bir yansıması, bir kalıbı olmalıdır. Ancak nesnel gerçeklik, katılık veya donuklukla değil, akışkanlık, çelişki ve bir şeyin diğerine dönüşmesiyle karakterize edilir. Bu nedenle, nesnel gerçekliği

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 1, 4. baskı, s. 380–381.

doğru bir şekilde yansıtmak için bilişimiz tarafından formüle edilen insan kavramları, kategorileri ve yasaları da aynı derecede akışkan, esnek ve birbirine dönüşebilme yeteneğine sahip olmalıdır.

Lenin, Hegel'in felsefe tarihi üzerine verdiği derslerle ilgili notlarından birinde, en zor şeyin hareketin kavramlarda, düşüncede ifade edilmesi olduğunu belirten önemli bir fikri dile getirir. Bu zorluk, tüm hareketin son derece çelişkili olmasından kaynaklanır. Ve düşüncemiz, hareketin sadık bir yansıması olmak için, hareketin bu çelişkili doğasını kavramlarında kavramalı ve ifade etmelidir. İnsan bilgisinin gerçeği yeterli, yani sadık bir şekilde tasvir edebilmesinin tek yolu budur.

Lenin şöyle yazıyor: "İşte diyalektiğin özü budur. Bu öz, zıtlıkların birliği, özdeşliği formülüyle ifade edilir." ¹

Lenin'in doğruluğu, diyalektik çelişkiler bakış açısına ulaşamayan veya ulaşmak istemeyen, insan aklına, mantıksal kavramlara ve kategorilere savaş açan metafizikçilerin örneğiyle kanıtlanmaktadır. Son on yıllarda burjuva felsefesi, burjuva bilginlerinin "romantik" olarak adlandırdığı, eski "klasik" felsefe okullarına karşıt bir akım ortaya çıkarmıştır. Bergson'un sezgici felsefesi, pragmatizm, sözde "yaşam felsefesi", Nietzschecilik ve benzerlerini içeren romantik akımın özü, rasyonel *bilginin reddedilmesinde* ve Bergson'un deyimiyle, insanda "hala var olduğu" varsayılan "belirsizliğin şeridi", irrasyonel, içgüdüsel olanın yüceltilmesinde yatmaktadır.

Akla karşı yürütülen bu kampanyanın tamamı, aklın yalnızca durağan olanı, hareketsizliği kavradığı ve hareketi ifade edemeyeceği, kavramların canlıyı uyuşturduğu, onu birbirleriyle ilgisiz parçalara ayırdığı fikrine dayanmaktadır.

Bergson şöyle yazıyor: "Zihin, kelimenin gerçek anlamıyla gelişmeyi, yani saf hareketliliği temsil eden değişimin sürekliliğini düşünmek için yaratılmamıştır."

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 243.

Kavramlar yoluyla bilişsel süreci sinematik olarak adlandırıyor; ona göre akıl, yalnızca donmuş kareler, hareketsiz anlar üretebilir.

Bu tür bir felsefenin tüm bilimi, tüm bilimsel bilgiyi reddettiğini anlamak kolaydır. Zira kavramlar hareket ve gelişmeyi yeterince ifade edemiyorsa, bilim nasıl mümkün olabilir? Ancak “romantik” felsefe okulunun savunucuları bilimin çıkarlarını en az önemseyen kişilerdir.

Materyalist diyalektik, yalnızca aklımızın ve kavramlarımızın hareketin en karmaşık biçimlerini yeterli ve doğru bir şekilde yansıtmaya yeteneğini doğrulamakla kalmaz, aynı zamanda zıtlıkların birliği ve mücadelesi hakkındaki öğretisiyle, bu tür yeterli bir yansıtmaya giden tek yolu da gösterir.

Bunu başarmak için, insan düşüncesi ve bilgisi, metafiziksel katılık izlerinden arınmalı ve gerçekliğin kendisindeki zıtlıkların ışıltılı geçişlerinin ve dönüşümlerinin tüm zenginliğini takip etmelidir.

Metafizikçi, zıtlıklar arasında bir uçurum açar. Onlara donmuş, hareketsiz, birini diğerine dönüştüremeyen şeyler olarak yaklaşır. Bu nedenle, metafizikçilerin bilim ve siyasetteki sürekli günahı şudur: düşüncelerinin, kavramlarının, sloganlarının ve taktiklerinin katılaşması, sertliği ve esnekliğinin olmaması. Bu nedenle, metafizikçiler, “ölü” maddenin kendi gelişim yasaları gereği nasıl zıttı olan “canlı maddeye” dönüştüğünü, sınıf toplumunun nasıl zıttı olan sınıfsız bir topluma dönüştüğünü ve benzeri şeyleri hayal edemezler.

Marksist diyalektik ise tam tersine, zıtlıkların birliğini, mücadelesini ve geçişini nesnel gerçekliğin gelişiminin en temel ve hayati yasası olarak ortaya koyarak, insan kavramlarının da bu evrensel gerçeklik yasasına uygun olmasını sağlamaya azami önem verir. Marksist diyalektiğin gücü, insan zihnini gerekli esneklik ruhuyla yetiştirmesinde yatmaktadır. Lenin, mantıksal kavramların gerçekliği doğru bir şekilde yansıtabilmesi için “yontulması”, “kırılması”, “esnek”, “birbirine bağlı”, “göreceli”, “karşıtlık içinde birleşmesi” vb. gerektiğini belirtir.

Lenin’de, bilginin elde edilmesinde zıtlıkların birliği ve mücadelesine dayanan diyalektik doktrinin önemini derinden ortaya koyan canlı önermeler buluyoruz.

Leninist maddelerden bazılarını örnek olarak verelim.

“*Diyalektik, zıtlıkların nasıl olabileceği ve nasıl özdeş hale geldiği (nasıl özdeşleştikleri)*, hangi koşullar altında özdeş oldukları, birbirlerine dönüştükleri, insan zihninin bu zıtlıkları neden ölü, donmuş değil de canlı, koşullu, hareketli, birbirine dönüßen şeyler olarak algılaması gerektiği hakkındaki öğretilerdir.”¹

“Kavramların kapsamlı, evrensel esnekliği, zıtlıkların özdeşliğine ulaşan esneklik – işte özü budur”.²

Eğer Marx, değer biçimlerinin gelişimini ve genel olarak kapitalist üretim biçiminin gelişimini diyalektik olarak analiz etmemiş olsaydı, yarattığı kavramlar ifade ettikleri nesnel olgular kadar esnek, hareketli ve dönüştürülebilir olmasaydı, o zaman bireysel değer biçiminin karşıtına—genel biçime; basit meta üretimine—kapitalist üretime; kapitalist üretim biçiminin sosyalist üretime dönüşüm sürecini tasvir edemezdi.

Kamusal hayatta, siyasi mücadelede, diyalektik esneklik göstermeden tek bir adım atmak mümkün değildir; çünkü bu alanda meydana gelen süreçler özellikle akışkan, esnek ve “çelişkili”dir. Parti liderlerimiz Lenin ve Stalin, “çelişkili doğaları” nedeniyle itiraz edenlere karşı Bolşeviklerin esnek taktiklerini kaç kez savunmak zorunda kaldılar?

Şimdi birkaç örnek verelim.

Sovyet kültürünün inşasında Parti ve devletin, Lenin ve Stalin’in içerik olarak sosyalist, biçim olarak ulusal bir kültüre dair direktiflerine göre hareket ettiği iyi bilinmektedir. Milliyetçi sapkınlar, “solcu” ifadelerin ardına saklanarak bu konuda Parti çizgisine karşı savaştılar. Yoldaş Stalin’in de belirttiği gibi, “Lenin’in ulusal kültür sorusuna ilişkin formülasyonunun diyalektik doğasını” anlamakta başarısız

¹ V. İ. Lenin, Felsefe Notları, 1947, s. 83.

² Aynı eser, s. 84.

oldular. Yoldaş Stalin, Lenin'in bu soruya ilişkin formülasyonunun diyalektik doğasını şu sözlerle ifade etmiştir: "Ulusal kültürlerin gelişmesine ve tam potansiyellerini ortaya koymalarına izin vermeliyiz ki, sosyalizmin dünya çapında zafer kazandığı dönemde tek bir ortak dil ve tek bir ortak kültür içinde kaynaşmaları için koşullar yaratabilelim."¹

Sonuç olarak, gelecekte tek bir ortak dile sahip tek bir kültürün ortaya çıkması için koşullar yaratmak amacıyla ulusal kültürler geliştirilmelidir. Bu esneklik – "zıtlıkların özdeşliği" noktasına ulaşan esneklik – ulusal kültürlerin azami gelişimi yoluyla tek bir ortak kültüre doğru ilerlemek, oportünistlerin metafizik zihinlerinin kavrayamadığı bir şeydi. Onlar, gelişmenin tek bir ortak dile sahip ortak ve birleşik bir kültüre doğru ilerlediği takdirde, ulusal kültürleri ve dilleri geliştirme sloganının yanlış olduğuna inanıyorlardı.

Çağdaş sağcı sosyalistler, burjuva ideologlarıyla birlikte, ulusal egemenlik ve ulusal kültür kavramlarının "eskimişliği" hakkında gerici bir kozmopolit fikir savunmaktadırlar. Proletarya enternasyonalizmi, "dünya hükümeti" ve "evrensel" kültür kisvesi altında, diğer ulusların ve halkların güçlü emperyalist yırtıcılar tarafından ezilmesini talep eden kozmopolitizme temelden karşıdır.

Ulusal kültürün gelişmesi yoluyla gelecekte uluslararası bir kültüre yol açan gelişmenin çelişkili doğasını gösterdikten sonra, Yoldaş Stalin şöyle devam ediyor:

"Bu sorunun bu şekilde formüle edilmesinin 'çelişkili' olduğu söylenebilir. Ama devlet sorunuyla ilgili de aynı 'çelişki' yok mu? Biz devletin ortadan kalkmasını savunuyoruz. Ve aynı zamanda, bugüne kadar var olmuş tüm devlet otoriteleri arasında en güçlü ve en korkutucu gücü temsil eden proletarya diktatörlüğünün güçlendirilmesini savunuyoruz. Devlet gücünün en yüksek gelişimi, devlet gücünün ortadan kalkması için koşulları hazırlamak içindir — işte bu Marksist formüldür.

¹ J. V. Stalin, Eserler, cilt 12, s. 369.

Bu ‘çelişkili’ mi? Evet, ‘çelişkili’. Ama bu çelişki hayati önem taşıyor ve Marksist diyalektiği tam olarak yansıtıyor.”²

Yoldaş Stalin, Bolşevik taktiklerinin aynı diyalektik “çelişkisine” ve esnekliğine başka bir örnek veriyor.

“Ya da örneğin, Lenin’in ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı, hatta ayrılma noktasına kadar varan hakkı konusundaki formülasyonunu ele alalım. Lenin bazen ulusal kendi kaderini tayin etme tezini basit bir formülle sunuyordu: ‘Birleşme uğruna ayrılık.’ Bir düşünün – birleşme uğruna ayrılık. Hatta bir paradoksu andırıyor. Yine de bu ‘çelişkili’ formül, Bolşeviklerin ulusal mesele alanındaki en aşılmaz kaleleri ele geçirmelerini sağlayan Marksist diyalektiğin hayati gerçeğini yansıtıyor.”¹

Yoldaş Stalin, söylenenlerin hepsinden şu sonuca varıyor:

“Geçiş dönemimizin bu benzersizliğini ve “çelişkisini” anlamayan, tarihsel süreçlerin bu diyalektiğini anlamayan herkes Marksizm için kaybolmuştur.”²

Tam tersine, gerçek Marksizmin temelinde ancak gerçeğin incelenmesinde ve devrimci pratikte gerekli tüm diyalektik esnekliği gösterebilen kişi durabilir.

Marksist diyalektik ilkesi olan “kavramların esnekliği, zıtlıkların özdeşliğine varan esneklik”in yalnızca düşüncenin metafiziksel katılığına değil, aynı zamanda her türlü safsataya da yönelik olduğunu akılda tutmak gerekir. Safsatanın özü, diğer şeylerin yanı sıra, nesnel durumun kesin bir analizinin, öznelci, tek taraflı tanımlamalar ve bunlarla oynamakla değiştirilmesidir. Ve Lenin, kavramsal esnekliğin gerekliliğini vurgularken şu gözlemi de yapar:

“Öznel olarak uygulanan bu esneklik, eklektizm ve sofizmdir. *Nesnel olarak uygulanan esneklik, yani maddi*

² Aynı eser, s. 369–370.

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 12, s. 370.

² Aynı yer.

sürecin kapsamlılığını ve birliğini yansıtan esneklik, diyalektiktir, dünyanın ebedi gelişiminin doğru yansımasıdır.”³

Lenin’in kavramların esnekliği hakkındaki düşüncesine bu önemli eklemeyi yaparken neyi kastettiği, Lenin’in “Junius’un Broşürü Üzerine” adlı makalesinden alınan aşağıdaki örnekle gösterilecektir.

Lenin makalesinde, emperyalizm çağında ulusal hareketlerin tamamen tükendiğini ve artık var olamayacağını savunan Rosa Luxemburg’u (Junius) eleştirir. Luxemburg, emperyalizm çağında her ulusal savaşın kaçınılmaz olarak zıddına, yani emperyalist bir savaşa dönüşeceğini savunmuştur. Ve her ulusal savaşın emperyalist bir savaşa dönüşebileceği varsayımından yola çıkarak, ulusal savaşların imkansız olduğu sonucuna varmıştır.

İlk bakışta, burada kavramların diyalektik esnekliğiyle karşı karşıya olduğumuz düşünülebilir. Aslında bu diyalektik değil, sofizmdir.

Lenin, bu tür “esnekliği” incelerken, bunun gerçekliğin nesnel diyalektiğini yansıtmayan, öznel bir kavram esnekliği olduğunu savunur. Şöyle der: “Elbette, Marksist diyalektiğin temel önermesi, doğadaki ve toplumdaki tüm yönlerin koşullu ve akışkan olduğu, belirli koşullar altında zıddına dönüştürülemeyecek *tek bir* olgu bile olmadığıdır. Ulusal bir savaş emperyalist bir savaşa dönüşebilir *ve bunun tersi de geçerlidir...*”¹, belirli koşullar altında emperyalist bir savaş ulusal bir savaşa dönüşebilir.

Ancak Lenin şunu soruyor: Bir zıtlığın diğerine dönüşebileceği gerekçesiyle ulusal savaş olasılığını reddetmek caiz midir? Lenin bu tür bir “diyalektiğe” şiddetle karşı çıkıyor.

dönüşebileceği gerekçesiyle ortadan kaldırabilir . Diyalektik, Yunan felsefesi tarihinde bile, sofizme bir köprü

³ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 84.

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 22, 4. baskı, s. 295.

görevi görmüştür. Ancak biz diyalektikçiler olarak kalıyoruz ve sofizmlerle, genel olarak herhangi bir dönüşümün olasılığını inkar ederek değil, *verilenin* içinde bulunduğu koşullar ve gelişimiyle ilgili somut bir analiz yoluyla mücadele ediyoruz.”¹

Tarihin daha sonraki gelişiminde yaşanan deneyimler — İspanya ve Çin’deki ulusal kurtuluş savaşları, İkinci Dünya Savaşı’ndaki halkların kurtuluş mücadelesi — Lenin’in soruyu formüle edişini tamamen doğruladı.

Sonuç olarak, yalnızca gerçeklikle uyumluluğa, somut analizine dayanan kavramların esnekliği, gerçekliğin tüm hareketliliğini ve değişkenliğini yansıtabilir; gerçekliği hesaba katmayan, her türlü dönüşümün çıplak olasılığına dayanan öznelci bir yaklaşım ise safsataya yol açar.

8. İçerik ve Biçim. Olayların İçeriğini ve Biçimini Değiştirmenin Diyalektik Süreci.

Lenin, Felsefe Defterleri’nde diyalektiğin unsurlarını sıralarken şöyle yazar: “...içeriğin biçimle ve biçimin içerikle mücadelesi. Biçimin dökülmesi, içeriğin yeniden yaratılması.” Diyalektiğin bu unsurunu, zıtların birliği ve mücadelesi yasasının bir “örneği” olarak adlandırır. Lenin’in biçim ve içerik arasındaki diyalektik ilişkiyi zıtların birliği ve mücadelesi yasasının çarpıcı bir “örneği” olarak seçmesi tesadüf değildi. Biçim ve içeriğin diyalektik etkileşimini göz önünde bulundurmamak, zıtların birliği ve mücadelesi yasasının en önemli ve evrensel tezahürlerinden birini anlamamızı sağlar.

Her nesnede ve her olguda iki yön ayırt edilebilir: içerik ve biçim. Bu nedenle diyalektik, her şeyin, her sürecin içerik ve biçimin birliği olduğunu söyler.

¹ V. I. Lenin, Felsefe Defterleri, 1947, s. 193.

İçerik ve biçimi anlamanın anahtarı, aralarındaki ilişkiyi doğru anlamaktır. Soyut olarak, bu ilişki şu şekilde ifade edilebilir: Bir nesnenin içeriği, biçimini belirler; bir nesnenin biçimi, tıpkı temeli olmayan topraktan doğar gibi, içeriğinden doğar; içerik ise ancak oluştuğunda, kendi biçimine sahip olduğunda mümkün olur. Bağlantı, karşılıklı nüfuz ve karşılıklı geçiş—bu, herhangi bir nesnenin, herhangi bir olgunun bu iki yönü arasındaki ilişkiyi, yani içerik ve biçimi öncelikle karakterize eden şeydir.

Lenin, proletarya partisinin örgütsel temelleri sorusunu incelerken, biçim ve içerik arasındaki diyalektik ilişkiye mükemmel bir örnek vermiştir.

Bilindiği üzere, RSDLP'nin İkinci Kongresi'nde, tüzüğü'nün I. maddesi — yani RSDLP'ye kimlerin üye olabileceği konusu — üzerine hararetli tartışmalar yaşandı.

Bu, partinin örgütlenme biçimi üzerine bir tartışmaydı: Parti ne olmalıydı—Lenin ve takipçilerinin talep ettiği gibi örgütlü, militan, işçi sınıfının öncü bir gücü mü, yoksa Menşeviklerin talep ettiği gibi örgütlenmemiş, gevşek ve karmakarışık bir örgüt mü? İkinci Kongre'den sonra Menşevikler, devrimci bir işçi partisi kurma konusundaki örgütlenme ilkelerini eleştirerek Lenin'e karşı şiddetli bir kampanya başlattılar.

Menşevikler, özellikle partinin devrimci çalışmalarının içeriğinin biçiminden daha önemli olduğunu savunarak, örgütlenme konularındaki oportünizmlerini “derin” felsefi söylemlerle gizlemeye çalıştılar. Leninistlerin, Sosyal Demokrat Parti'nin militan, devrimci yönünün sadece ideolojik mücadeleyle değil, aynı zamanda belirli devrimci parti örgütlenme biçimleriyle de güçlendirilmesi gerektiği iddiasına karşılık olarak, yeni Menşevik Iskra, “biçimler sadece biçimdir” ve mesele biçimlerde değil, mücadelenin içeriğindedir diye ders verdi.

Lenin, Bir Adım İleri, İki Adım Geri adlı eserinde Menşevikleri yıkıcı bir şekilde eleştirdi: “...yeni Iskra'nın tüm yazılarında,” diye yazdı Lenin, “derin bir ‘düşünce’ kırmızı bir

iplik gibi uzanıyor: içerik biçimden daha önemlidir, program ve taktikler örgütlenmeden daha önemlidir”.¹

Lenin, Menşevizmin bu “felsefesini” ifşa ederek, siyasi temellerini ortaya koyar ve biçimin sadece içeriğin dış kabuğu olmadığını, içeriğe karşılık geldiğini, ona belirli bir anlam ve yön verdiğini gösterir. Partinin kapılarını istikrarsız, proleter olmayan unsurlara ardına kadar açacak ve partinin örgütsel olarak yapılandırılmamış, karmakarışık ve belirsiz bir şeyi temsil edeceği bir örgütlenme biçimini savunarak, Menşevikler aşında partinin çalışmalarının *devrimci içeriğine karşı savaşıyor* ve faaliyetlerinin oportünist, reformist yönünü savunuyorlardı. Merkezîyetçilik, demir disiplin, azınlığın çoğunluğa tabi kılınması, sıkı gizlilik—bunların hepsi partinin faaliyetlerinin militan, devrimci içeriğini sağlayan örgütlenme biçimleriydi. Bu biçimlerin benimsenmesi olmadan, partinin devrimci faaliyetinin gelişiminde tek bir adım bile atılamazdı.

Lenin o dönemde Partinin çalışma biçiminin o kadar kusurlu olduğunu ve pratik devrimci faaliyetinin gelişmesine ciddi bir engel teşkil ettiğini yazmıştı. “Biçimdeki gelişmemişlik ve kırılğanlık, içeriğin geliştirilmesinde daha ciddi adımlar atılmasını engelliyor, utanç verici bir durgunluğa yol açıyor, güçlerin israfına ve söz ile eylem arasında bir tutarsızlığa neden oluyor.”¹

Ancak diğer yandan Lenin, biçimin kendisinin içeriğe bağlı olduğunu gösterir. Bölünmüşlük ve çember temelli siyaset döneminde, birbirinden bağımsız çalışan ve birleşik bir programdan, birleşik taktiklerden —yani birleşik bir çalışma içeriğinden — yoksun olan farklı çevreler söz konusu olduğunda, Bolşeviklerin İkinci Kongre’de ve sonrasında uğruna savaştığı örgütlenme biçimi söz konusu bile değildi.

Lenin şöyle yazıyor: “O zamana kadar, program ve taktiklerin temel sorularında birliğimiz yoktu. Açıkça,

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 7, 4. baskı, s. 355.

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 7, 4. baskı, s. 360.

bölünmüşlük ve çevrecilik çağında yaşadığımızı belirttik. Açıkça, birleşmeden önce kendimizi ayırmamız gerektiğini söyledik. Ortak örgütlenme biçimlerini bile tartışmadık, sadece oportünizme karşı programatik ve taktiksel mücadelenin yeni... sorularını tartıştık. Şimdi, ortak kabulümüzle, bu mücadele parti programında ve taktikler hakkındaki parti kararlarında formüle edilmiş yeterli birliği zaten sağlamıştır; şimdi bir sonraki adımı atmalıyız ve ortak mutabakatla bunu attık: tüm çevreleri birleştirecek tek bir örgütlenmenin *biçimlerini belirledik.*"¹

Lenin, yalnızca içerik ve biçim arasında var olan yakın etkileşimi göstermekle kalmaz, aynı zamanda en önemli ve belirleyici unsurun içerik olduğunu da vurgular.

Biçimin içeriğe bağımlılığı ve içeriğin belirleyici niteliği, özellikle biçim ve içerik arasındaki ayrışma anlarında, uyumsuzluk anlarında belirginleşir. Gerçek şu ki, bir nesnenin biçimi, içeriği tarafından belirlenmiş olsa da, yine de belirli bir göreceli bağımsızlığa sahiptir. Ve bu göreceli bağımsızlık nedeniyle, belirli koşullar altında yabancı içerikle doldurulabilir.

Yoldaş Stalin, 1933'te yaptığı ünlü "Köyde Çalışma Üzerine" konuşmasında, içerik ve biçim diyalektiğinin bu önemli yönünü aydınlattı. Biçimin muazzam öneminden bahsederken, onu abartmanın da kabul edilemez olduğunu vurguladı. Biçim çok önemli bir rol oynar, ancak her şey biçimi dolduran içeriğe bağlıdır.

Yoldaş Stalin, sosyalist bir tarım örgütlenme biçimi olarak kolektif çiftliklerin devrimin en büyük başarısı olduğunu söylemiştir. İşçiler için sosyalist bir siyasi örgütlenme biçimi olarak Sovyetler de en büyük devrimci başarıdır.

"Fakat kolektif çiftlikler ve Sovyetler yalnızca *bir* örgütlenme biçimini, kabul edilebilir bir şekilde sosyalist bir örgütlenme biçimini temsil eder, ancak yine de *bir örgütlenme*

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 7, 4. baskı, s. 360.

biçimidir . Her şey bu biçime hangi içeriğin döküldüğüne bağlıdır.”²

Yoldaş Stalin, Temmuz 1917’de Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler Sovyetlere önderlik ederken, Sovyetlerin bu partilerin karşı devrimci doğasını gizlediğini hatırlattı. Benzer şekilde, kolektif çiftlikler, yönetilmezlerse, Sovyet karşıtı unsurlar tarafından hazır bir kitle örgütlenmesi olarak kullanılabilir.

“Bu nedenle,” dedi Yoldaş Stalin, “mesele sadece sosyalist bir örgütlenme biçimi olarak kolektif çiftliklerin kendisi değil, her şeyden önce bu biçime akan içeriktir; mesele her şeyden önce kolektif çiftliklerin başında kimin olduğu ve onları *kimin yönettiğidir.*”¹¹

Bundan çıkarılacak pratik sonuç, devrimci biçimleri devrimci içerikle doldurma kaygısıdır.

Eğer içerik biçimi belirliyorsa, içeriği değiştirmek biçimi değiştirmeyi gerektirir. Ve doğada değişmeyen nesne olmadığına göre, evrim geçiren nesnelere içerik, mevcut biçimle çatışabilir ve çatışır da.

Bu çelişki, doğada ve toplumda gelişme ve ilerlemenin en önemli kaynağıdır. Çelişkinin genel olarak içerik ve biçim arasında değil, yeni içerik ve eski biçim arasında var olduğu vurgulanmalıdır. Her nesne, içerik ve biçimin birliğini temsil eder. Bir süre için, içeriğe karşılık gelen biçim, gelişimini kolaylaştırarak aktif bir rol oynar. İçerik kökten değiştiğinde – ve değişim her zaman nesnenin biçiminden değil, içeriğinden başlar– o zaman içerik ve biçim arasındaki önceden var olan uyum bozulur. Biçim, içeriğin daha fazla gelişmesinin önünde bir engel haline gelir. Ve biçim değişene, yeni içerikle uyumlu hale gelene kadar, aralarında bir çatışma, bir çelişki vardır.

Bu, nesnelere biçiminin içeriklerine bağlılığını göstermektedir. Biçim, içeriğin gerisinde kalır, çünkü yeni bir

² J. V. Stalin, Eserleri, cilt 13, s. 226.

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 406.

biçime duyulan ihtiyaç ancak değişen veya gelişen içerik, biçimde bir değişikliğe ihtiyaç duyulduğunu işaret ettiğinde ortaya çıkar.

Yeni bir biçim, buna karşılık gelen yeni bir içeriği ifade ederek, içeriğin gelişmesi için yeniden alan yaratır ve gelişen içeriğin “iç organizasyonu” görevi görür. Bu gelişim, aralarında tekrar bir çatışma ortaya çıkana kadar devam eder ve bu böyle sürer.

Toplumun tüm tarihi, köleci, feodal ve kapitalist toplumlardaki üretici güçlerin ve üretim ilişkilerinin gelişim tarihi, içerik ve biçim arasındaki mücadeleye, içeriğin yeniden işlenmesine, eski biçimin terk edilmesine örnek teşkil edebilir.

Olay ve süreçlerdeki biçim ve içerik etkileşiminin diyalektik olduğunu, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini, etkileşimlerini, birliklerini ve çelişkilerini dikkate alarak doğru bir şekilde anlamak, toplumun yeniden inşası için verilen pratik mücadelede ve proletarya partisinin pratik faaliyetlerinde büyük önem taşır.

Burada öne çıkan nokta, bir sınıfın veya partinin, mücadelenin içeriğinin değişmesi ve yeni koşulların gerektirmesi halinde mücadele biçimlerini değiştirme yeteneğidir. Eski biçimlere bağlı kalmak veya durum yeni biçimleri zorunlu kıldığında eski biçimlerde ısrar etmek, oportünizme yol açar.

Lenin, “Sol Kanat Komünizmi: Çocukluk Çağı Hastalığı” adlı eserinde, emperyalizm altında yalnızca parlamenter, yasal mücadele biçimlerini savunan, ancak yeni bir içeriğin ortaya çıkışını ve dolayısıyla işçi sınıfının kapitalizme karşı yeni devrimci mücadele biçimlerine duyulan ihtiyacı görmeyen ve görmek istemeyen İkinci Enternasyonal liderleri Kautsky, Otto Bauer ve diğerlerini örnek gösterir.

Lenin, “...pratikte öylesine diyalektikçi *olmayan*, biçimlerin hızlı değişimini ve eski biçimlerin yeni içerikle hızla doldurulmasını hesaba katamayan insanlar olduklarını kanıtladılar ki, kaderleri Hyndman, Guesde ve Plekhanov’unkinden pek de kiskanılacak bir durumda değil. İflaslarının temel nedeni, işçi hareketinin ve sosyalizmin belirli bir büyüme biçimine ‘bakıp kalmaları’, tek taraflılığını

unutmaları, nesnel koşullar nedeniyle kaçınılmaz hale gelen köklü değişimi görmekten korkmaları ve basit, ezberlenmiş, ilk bakışta tartışılmaz gerçekleri tekrarlamaya devam etmeleriydi: üç, ikiden büyüktür. Ama siyaset, aritmetikten çok cebire, hatta alt matematikten çok üst matematiğe benzer. Gerçekte, sosyalist hareketin tüm eski biçimleri yeni içerikle doldurulmuştu ve bu nedenle sayıların önüne yeni bir işaret geldi: “eksi” ve bilgilerimiz inatla kendilerini ve başkalarını “eksi üç”ün “eksi iki”den büyük olduğuna ikna etmeye devam ettiler (ve ediyorlar).” iki”.¹

İkinci Enternasyonal’in oportünist partilerinin yapamadığı ve yapmak istemediği şeyleri, Lenin ve Stalin önderliğindeki Bolşevik Parti başardı. Dünyadaki tüm sosyalist partiler arasında, sadece Bolşevik Parti, Marksist devrimci diyalektiğin ilkelerine —sadece teoride değil, pratikte de — sadık kaldı. Bolşevikler, sosyalizm için yasal mücadele biçimlerini kullanma ihtiyacını asla inkar etmediler. Ancak tek taraflılıklarını da unutmadılar; işçi sınıfını kapitalizme karşı silahlı mücadeleye hazırladılar, yasal ve yasadışı mücadele biçimlerini birleştirdiler ve devrimin başarısını sağlamak için tüm biçimleri kullandılar.

Ülkemizdeki işçi sınıfı ve Bolşevik Partisi kadar çeşitli sınıf mücadelesi biçimlerine başvurmak zorunda kalan başka bir sınıf veya siyasi parti daha önce hiç olmamıştı. Sosyalizm mücadelesinde elde edilen başarıların nedeni, diğer şeylerin yanı sıra, partimizin karakteristik özelliği olan mücadele araçları ve biçimleri seçimindeki esneklikte aranmalıdır.

Lenin’in gelişmedeki her dönüm noktasının “kaçınılmaz olarak eski biçim ile yeni içerik arasında bir uyumsuzluğa yol açtığı” sözlerinden ilham almaktadır.²

Bu bağlamda, Lenin’in yönergesinin pratik uygulamasına dair özellikle çarpıcı bir örnek, Yoldaş Stalin’in ekonomik

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 31, 4. baskı, s. 82.

² V. I. Lenin, Eserler, cilt 21, 4. baskı, s. 392.

yönetimin altı yeni koşulu hakkındaki ünlü konuşmasıdır. Bu konuşma, Sovyet iş dünyası liderlerini sosyalist sanayinin başarısı için yeni mücadele biçimleriyle donattı, onlara işlerinin içeriğinde meydana gelen değişiklikleri dikkate almayı ve bunları yeni iş örgütlenmesiyle birleştirmeyi öğretti.

Biçim ve içerik sorunu sanat için son derece önemlidir. Gerçek sanatta biçim ve içerik birdir. Kusursuz biçimden yoksun bir sanat eseri, derin duyguları, düşünceleri ve deneyimleri uyandıramaz. Ancak derin, ilerici fikirleri ifade etme görevini göz ardı eden, biçimi kendi başına bir amaç haline getiren bir sanat eseri, tüm değerini kaybeder, apolitik hale gelir ve insanların zihinleri ve duyguları üzerinde zararlı bir etki yaratır.

Biçimin içerikten ayrılması, sanatta formalizmin bir tezahürüdür. Formalizm, çağdaş, yozlaşmış burjuva sanatta baskın bir eğilimdir. Bu, dünyanın devrimci dönüşümüne dair büyük fikirlerle beslenen ve sanatçıları tüm halkla birlikte komünizm için mücadele eden Sovyet sanatına son derece yabancıdır.

Tüm Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Merkez Komitesi'nin edebiyat, sinema, tiyatro ve müzik üzerine aldığı kararlar, sanatta biçim ve içerik sorusuna canlı ve derin bir Marksist-Leninist yorum getirdi. Bu kararlar, hem ideolojik içeriğin son derece önemli olduğunu hem de bu içeriği ifade etmek için mükemmel bir sanatsal biçime duyulan ihtiyacı vurguladı. Sovyet sanatındaki burjuva formalizminin bazı takipçilerinin kusurlu eğilimlerini ortaya koydu ve dünyanın en gelişmiş Sovyet sanatının gelişmesine giden yolu gösterdi.

Bu yol, Sovyet halkının yaşamının, Sovyet sisteminin ölmekte olan kapitalist topluma karşı derin üstünlüğünün ve Sovyet halkının komünizm için verdiği kahramanca mücadelenin mükemmel bir sanatsal biçimde sergilenmesidir.

Biçim ve içerik meselesinde durum şöyle:

* * *

Şimdi, diyalektiğin dördüncü özelliği hakkında söylenen her şeyden çıkan kısa sonuçlara bakalım.

1. Metafizik, nesnelere ve olguları içsel farklılıklar veya çelişkiler içermeyen, ölü, soyut özdeşlikler olarak görür. Bu nedenle, gelişmenin kaynaklarının (Tanrı, özne vb.) dışsallaştırılması söz konusudur. İçsel çelişkilerin metafiziksel olarak gizlenmesi, burjuva savunucularının en sevdiği tekniklerden biridir ve işçi hareketindeki oportünizmin teorik temelini oluşturur.

2. Marksist diyalektik, nesnelere ve olguları hayati çelişkileri içinde inceler. Her nesne, her olgu içsel çelişkiler içerir; ölenle doğan, geçmişe karışanla bugüne ve geleceğe dönüşen şeylerin birliğidir.

İçsel zıtlıklar, çelişkili eğilimler ve özelemler bir mücadele halindedir. Zıtlıkların mücadelesi gelişmenin kaynağıdır. Mücadele sürecinde çelişkiler ortaya çıkar ve gelişir. Zıtlıkların mücadelesi, bir olgunun diğerine dönüşmesi, eskinin yok olması ve yeninin ortaya çıkmasıyla sonuçlanır. Zıtlıkların mücadelesi mutlaklıdır; zıtlıkların herhangi bir birliği görecelidir.

3. Antagonistik ve antagonistik olmayan çelişkiler vardır. Düşman sınıflara bölünmüş bir toplumda, antagonistik çelişkiler baskındır. Bu tür çelişkilerin üstesinden gelmenin yolu devrimci sınıf mücadelesi, yani devrimdir. Proletarya devrimi, antagonistik çelişkilere dayalı bir topluma son verir. Sosyalizmin zaferi, toplumun tüm sınıflarının ve katmanlarının ahlaki ve siyasi birliğinin hakim olduğu bir sosyal sistemin ortaya çıkışını ifade eder. Bu toplumun gelişimindeki çelişkiler antagonistik değildir ve siyasi devrimler veya devrimci patlamalar olmadan aşılır. Eleştiri ve öz eleştiri, çelişkileri belirlemenin ve aşmanın en önemli araçlarından biridir; yeni bir diyalektik gelişim modelidir.

4. Nesnel gelişimin çelişkili doğası ve toplumda çekişen sınıfların ve partilerin varlığı, dünyayı inceleme yaklaşımımızın nesnelci değil, taraflı olmasını gerektirir; yani, ilişkilerin antagonizmini örtbas etmek yerine cesurca ortaya koymalı ve tüm olguları en gelişmiş ve devrimci sınıf olan proletaryanın bakış açısından değerlendirmeliyiz. Gerçekliğe dair anlayışımız, kavramlarımız, yansıtıkları doğal ve sosyal olgular kadar esnek ve uyarlanabilir olmalıdır. Teoride

Bolşevik taraflılığı ve değişen gerçeklik olgularının nesnel diyalektiğini yansıtan kavramların esnekliği; işte zıtlıkların birliği ve mücadelesi yasasının bilgiye uygulanmasının sonuçları bunlardır.

5. Proletarya partisinin politikalarına uygulanan diyalektik çelişkiler doktrininden çıkarılacak en önemli sonuç, uzlaşma veya örtbas etme değil, çelişkilerin devrimci bir şekilde aşılması ve çözümlenmesidir. Marksist zıtlıkların mücadelesi yoluyla gelişme diyalektiği, Bolşevik Partisi'nin devrimci faaliyetinin teorik temelidir. I. V. Stalin'in öğrettiği gibi, siyasi hatadan kaçınmak için, proletarya ve burjuvazinin çıkarları arasında uyum sağlamayı amaçlayan reformist bir politika değil, uzlaşmaz bir proletarya sınıf politikası izlenmelidir.

Sonuç

Marksist Diyalektik Yöntemin Proletarya Partisinin Pratik Faaliyetleri İçin Önemi.

Marksist-Leninistler için, diyalektiğin ve genel olarak devrimci teorinin pratik önemi sorusu büyük önem taşır. Marksizmin doğuşunda bile, Marx, “Feuerbach Üzerine Tezler”inde, Marksist felsefe anlayışı ile eski felsefe anlayışı arasındaki tüm farkı birkaç açık kelimeyle tanımlamıştır.

Marx şöyle dedi:

“Filozoflar dünyayı yalnızca çeşitli şekillerde yorumladılar, önemli olan onu değiştirmektir.”¹

Marx bu birkaç sözle, insanlığın yeni bir yaşam mücadelesinde felsefenin önemini göstermiştir; bu yeni yaşamda şiddetin ve yıkıcı savaşların kaynakları, insanın insan tarafından köleleştirilmesinin kaynakları sonsuza dek ortadan kalkacaktır. Marksistler teoriyle insan düşüncesinin oyunundan zevk almak için değil, teoride toplumsal yaşamı pratik olarak nasıl, hangi araçlarla ve hangi yöntemlerle yeniden şekillendirebileceğimize dair ipuçları bulmak için uğraşırlar.

Belirli bir sınıfın veya siyasi partinin izlediği dünya görüşü ve politikalar, burjuva ideologlarının tasvir etmeyi sevdiği gibi, birbirinden bağımsız iki ayrı olgu değildir. Siyaset ve temel ilkeleri, sınıfların ve siyasi partilerin dünya görüşleriyle her zaman ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır; çünkü bu dünya görüşleri, en derin çıkarlarını ve özlemlerini yoğunlaştırılmış teorik bir biçimde ifade eder.

Bir burjuva ideoloğu felsefenin bir şey, siyasetin ise başka bir şey olduğunu söylediğinde, felsefenin *sınıf* ve parti bağlılığını aştığı, felsefenin yalnızca “ebedi” ve “ölümsüz”

¹ K. Marx ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, cilt II, 1948, s. 385.

sorunlarla ilgilendiği, “hayatın düzyazısı” seviyesine inmediği fikrini dayatmaya çalışır. Örneğin, modern gerici İngiliz filozof B. Russell, “Yirminci Yüzyıl Felsefesi” adlı makalesinde, felsefe ile pratik, siyaset arasındaki bağlantının giderek zayıfladığını iddia eder. Orta Çağ’da bu bağlantının hala güçlü olduğunu söyler. O zamanlar filozoflar siyasetçiydi. Ancak modern zamanlarda durumun değiştiğini iddia eder. Sadece Rusya’da materyalistlerin “kırmızı”, idealistlerin ise “beyaz” olduğunu söyler. Ve Lenin’in bu tür “filozofları” adlandırdığı “burjuva biliminin soytarısı”nın tüm argümanlarından çıktığı sonuç şudur: “Kötü felsefenin pratik sonuçları vardır, ancak iyi felsefenin yoktur...”

Elbette, felsefe ve siyaset arasındaki bağlantının bu şekilde reddedilmesi, aslında böyle bir bağlantının olmadığı anlamına gelmez. Burjuva filozoflar, felsefe ve siyaset arasındaki bağlantıya sözlü olarak ne kadar karşı çıkarlarsa çıksınlar, teorik olarak belirli bir *sınıfın* —özellikle *burjuva* siyasetinin — haklılığını savunurlar. Russell gibi ilerlemenin azılı bir düşmanı ve emperyalizmin savunucusu, felsefenin pratik ve siyasetle ilişkisiz olduğunu kanıtlamaya çalıştığında, bu kimseyi yanıltamaz: Yazılarının her satırında, her yeni “felsefi” incelemesinde, demokrasi ve barış güçlerine karşı savaşan Amerikan-İngiliz emperyalist yirtıcılarının çıkarlarını savunduğu iyi bilinmektedir. İşte onun “saf”, “siyaset dışı” felsefesinin gerçek anlamı budur!

Burjuva filozoflarının bu kadar cahilce bir küçümsemeyle bahsettikleri pratik, onların sınıf doğasını ortaya çıkarır ve “saf felsefe”lerinin gerçek siyasi amacını açığa vurur. Pratik, felsefenin tarafsız ve apolitik olduğuna dair tüm söylemlerin, aslında modern burjuva filozoflarının emperyalist özlerini, kapitalizm davasına olan sadakatlerini ve yeni bir dünya savaşı başlatma amacını gizlemeye çalıştıkları bir araçtan başka bir şey olmadığını göstermektedir.

Marksist felsefe, felsefe ve siyaset arasındaki bağlantıyı inkar etmekle kalmaz; varoluşunun tüm anlamını, yeni bir yaşam için mücadele eden kitleleri tarihsel gelişmenin yasaları ve zaferle sonuçlanacak mücadelenin yolları konusunda net bir anlayışla donatmakta görür.

Marksist felsefe, sayısız felsefe okulu ve akımı arasında sadece bir “okul” değildir. Modern toplumun en devrimci sınıfı olan proletaryanın temel çıkarlarının ideolojik ifadesidir ve kapitalist kölelikten kurtuluş için mücadele eden tüm işçi kitlelerinin bir silahıdır. Bu, bireylerin değil, milyonlarca ve on milyonlarca komünizm savaşçısının felsefesidir.

J. V. Stalin, “...Marx ve Engels, sadece bir felsefi ‘okulun’ kurucuları değiller; her geçen gün büyüyen ve güçlenen canlı bir proletarya hareketinin yaşayan önderleridir”¹ diyor.

Marksist felsefe ile kitle hareketinin ve onların devrimci pratiklerinin ayrılmaz bağlantısında, onun muazzam gücü yatmaktadır. Bu nedenle, Yoldaş Stalin, Marksist diyalektik yöntemin ve Marksist felsefi materyalizmin her özelliğini açıklayarak, Marksist felsefenin ilkelerinin toplum tarihinin incelenmesine genişletilmesinin ve bunların proletarya partisinin pratik faaliyetlerine uygulanmasının muazzam önemini göstermektedir.

Marx, Engels, Lenin ve Stalin’in devrimci diyalektiğinin pratik önemi, proletarya partisinin politikalarına bilimsel bir temel sağlamasında yatmaktadır. Belirli sınıfların felsefesi ve politikası arasındaki bağlantı her zaman var olmuştur ve her zaman var olmaktan da kaçınılmazdı. Ancak Marksist felsefenin ortaya çıkması ve proletaryanın burjuvaziye karşı siyasi mücadelesiyle birlikte, felsefe ve politika arasındaki ilişkide geçmişte var olamayacak yeni bir şey ortaya çıkmıştır. Bu yeni gelişme, Marksist felsefenin proletarya partisinin politikalarına *bilimsel bir temel sağlamasıdır*; bu temele dayanarak, işçi sınıfının devrimci öncüleri, tarihsel gelişmenin nesnel yasalarına uygun olarak mücadele çizgisini belirler ve bu gelişmenin ana seyrini gelecek on yıllar boyunca öngörür.

Proletaryanın büyük öğretmenleri Marx ve Engels’in yeni, komünist bir dünya görüşünün ilkelerini ilk kez ilan etmelerinin üzerinden yüz yıldan fazla zaman geçti. Ve şimdi, Marksist diyalektiğin önemini tartışırken, bu soruyu soyut bir

¹ J. V. Stalin, Eserleri, Cilt I, s. 350.

şekilde değil, Marksist doktrinin bu süre boyunca, özellikle son on yıllarda geçirdiği deneme ve sınamalar perspektifinden oldukça somut bir şekilde ele alma fırsatımız var.

Lenin, 1913'te "Karl Marx'ın Öğretilerinin Tarihsel Kaderi" adlı makalesinde, Marksizmin ortaya çıkışından itibaren dünya tarihini üç döneme ayırarak şunları yazmıştır: 1848 devriminden Paris Komününe, Paris Komününden 1905 Rus devrimine ve bu devrimden sonra başlayan dönem.

"Marksizmin ortaya çıkışından sonra, dünya tarihinin üç büyük dönemi de ona yeni doğrulamalar ve yeni zaferler getirdi. Ancak gelecek tarihsel dönem, proletaryanın öğretisi olarak Marksizme daha da büyük bir zafer getirecektir."¹

Lenin'in bu sözleri kehanet niteliğindedir. Dört yıl sonra, Marksizmin öğretilerine zafer getiren Büyük Ekim Sosyalist Devrimi gerçekleşti. Ve bu dünya tarihi zaferinin ışığında, ülkemizdeki sosyalist sistem için verilen pratik mücadelenin ışığında, Marksist diyalektiğin ve genel olarak diyalektik materyalizmin proletarya partisinin faaliyetleri için tam anlamı, özellikle açık ve belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yoldaş Stalin'in "Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine" adlı eseri, bu soruyu olağanüstü bir açıklık ve derinlikle aydınlatmaktadır. Eserin kesin ve özlü önermeleri, Marksist diyalektik ile proletarya partisinin pratik faaliyetinin en önemli ilkeleri, strateji ve taktikleri ve Bolşevik Parti politikaları arasındaki içsel, organik bağlantıyı ortaya koymaktadır. Marksist literatür tarihinde ilk kez, diyalektik materyalizm teorisi ile toplumun dönüşümü için devrimci pratik mücadelenin birliği bu kadar güçlü bir şekilde gösterilmiştir.

Stalin'in "Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm Üzerine" adlı eserinin her önermesinin, her kelimesinin ardında, Marksizm-Leninizmin izlediği tüm yol, Bolşevik Partinin proletaryanın büyük ideallerini gerçekleştirme mücadelesinde biriktirdiği muazzam pratik deneyim yatmaktadır. İşte bu yüzden, bu eseri

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 18, 4. baskı, s. 547.

okurken, Marksist-Leninist diyalektiğin etkili rolünü derinden anlıyor ve felsefe ile siyaset ve Bolşevik Partinin tüm pratik faaliyetleri arasındaki temel, çok önemli bağlantıları açıkça görüyoruz.

Bu ana hatlar nelerdir?

Marksist-Leninist diyalektik, öncelikle olayların bağlantısı ve karşılıklı belirleyiciliğine ilişkin konumuyla, dünyayı kaos, anlamsız, rastgele olaylar ve insanlar çarpışması olarak tasvir eden teorilerden tamamen uzak durarak, toplumsal yaşamın yasal doğasını ortaya koyar ve böylece proletarya partisinin bilinçli faaliyetine sağlam, granit bir temel atar.

Materyalist diyalektik, ilk kez insan toplumunun gelişimine tarihsel olarak değişen oluşumların doğal bir süreci olarak bakmayı mümkün kılmış ve böylece gerçek bir toplum biliminin, yani tarihin materyalist bir anlayışının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Engels şöyle yazdı:

“Tarihin materyalist anlayışı ve bunun proletarya ile burjuvazi arasındaki modern sınıf mücadelesine toplumsal uygulaması, ancak diyalektik yardımıyla mümkün olmuştur.”¹

İnsanlık tarihinin nesnel yasaları ve bu yasaların anlaşılması, proletarya partisinin faaliyetinin temelidir. Bilimsel sosyalizmin tüm teorisi, sosyalizmin, yani sosyalist toplumsal yaşam biçiminin, bir kaza değil, tüm tarihsel gelişmelerin ve çağdaş toplumsal koşulların doğal bir ürünü olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Dolayısıyla, sosyalizm mücadelesi, tarihin nesnel eğilimlerini ifade eden en acil meseledir; bu nedenle, bu mücadele kelimenin en iyi ve en yüce anlamıyla asildir.

Partimizin pratik faaliyetlerinin karakteristik özelliği olan özgüven, kararlılık ve azim işte buradan geliyor; faaliyetlerinin bu kadar başarılı olmasının sebebi de bu.

¹ F. Engels, Sosyalizmin Ütopyadan Bilime Gelişimi, Gospolitizdat, 1947, s. 5.

Tüm ulusları yeni bir toplumsal düzene, sosyalizme götüren toplumsal gelişmenin nesnel yasası, bugün yalnızca dünyanın altıda birinde –SSCB’de– sosyalizmin zaferinde değil, aynı zamanda halk demokrasilerinde sosyalizmin inşasında, Çin Devrimi’nin zaferinde ve her kıtada ulusal kurtuluş mücadelelerinin güçlü yükselişinde de ifadesini bulmaktadır. Sadece proletaryanın kötü niyetli düşmanları tüm bunların “tesadüfi” olduğunu iddia edebilir. Diyalektik, gün geçtikçe büyüyen, derin hayati köklere sahip olan, halkların en güçlü ve en köksüz ihtiyaçlarını ifade eden şeyin “tesadüfi” olamayacağını öğretir.

İkinci olarak, Marksist-Leninist diyalektik, eskinin yok olup yeninin büyümesinin toplumun gelişiminin kanunu olduğunu gösterir ve proletarya partisine ileriye bakma, politikasını gelişen gerçekliğe uygun olarak inşa etme, hayatta ortaya çıkan ve gelişen her ilerici şey için mücadele etme fırsatı verir.

Var olan her şey gelişme, değişim ve yenilenmenin izlerini taşıdığı için, gerçekliğe diyalektik yaklaşım yalnızca var olanı belirtmekle sınırlı kalmaz; Marksist diyalektik, herhangi bir olguyu yalnızca geçmişte ne olduğu ve şu anda neyi temsil ettiği açısından değil, aynı zamanda gelecekte ne olacağı açısından da ele alır.

Dolayısıyla, Marksist-Leninist diyalektik yalnızca geçmiş değil, bugünü ve geleceği de ele almaktadır. Bu nedenle Bolşevik Parti, ilerleme için tamamen bilimsel planlar geliştirme ve bunları tutarlı bir şekilde uygulama yeteneğine sahiptir.

Gorki, Lenin için geleceğin yarısında olduğunu söylemişti. Ancak “gelecekte olmak”, tarihin ilerleyişini, gelişim yollarını ve hayatta ortaya çıkan ve tüm engelleri aşarak ilerleyen yeni şeyleri açıkça görebilen bir konumda olmak demektir. İşte bu yüzden Yoldaş Stalin, Lenin’e “sınıfların hareketini ve devrimin muhtemel zikzaklarını avucunun içinde görüyormuş gibi” önceden gören bir “kahin” demişti.¹

¹ J. V. Stalin, Eserleri, cilt 6, s. 61.

Toplumun gelişim yollarını anlamak, geleceği “avuç içi gibi” görebilmek ancak o zaman Sovyet gemisinin sosyalizme giden bilinmeyen yollarda ilerlemesini ve tüm engellerden ve tuzaklardan kaçınmasını sağlayabilirdi. Stalin, tarihsel gelişmenin yeni bir aşamasının yabancı haritasında, parlak bir öngörü ve Leninist bir durugörü ile hareket rotasını çizen ve Sovyet devletini sosyalist yaşamın geniş alanlarına götüren dümenliydi.

Tarih, Bolşevik Partisi'nin Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin zaferi için gerekli koşulları yaratmayı amaçlayan faaliyetleri kadar, bir ülkenin tamamında meydana gelebilecek devasa toplumsal değişimlere yönelik bu kadar sistematik ve bilinçli bir hazırlık örneğini daha önce hiç sunmamıştır.

Burjuva filozoflar şöyle der:

“Tarihin gelişimini önceden belirlemenin mümkün olduğu fikri, nihayetinde terk edilmesi gereken rasyonalist öncüllere aittir.”

Komünist Parti önderliğinde ülkemizde gerçekleştirilen radikal toplumsal yaşam yeniden yapılanması karşısında bu felsefe ne kadar acınası bir saçmalık gibi görünüyor. Burjuva felsefesinin geleceğe bakmaktan korkması, tarihsel gelişmenin seyrini öngörememesi, tarihin seyrini belirleme olasılığını tamamen reddetmesi, burjuvazinin yaratıcı acizliğinin, toplumun ilerici hareketini engelleme ve geriye çevirme arzusunun bir ifadesidir.

En kıymetli teorik yetenek olan bilimsel öngörü yeteneğiyle donanmış Partimiz, Ekim Devrimi'nin zaferinden sonra, kapitalizmden sosyalizme geçiş için bilimsel bir plan hazırladı, bu geçişin ana kilometre taşlarını belirledi ve halka zafere götürecek gelişim yollarını gösterdi. Lenin ve Stalin tarafından geliştirilen Yeni Ekonomik Politika (NEP), sanayileşme ve tarımın kolektifleştirilmesi planları, Sovyet sosyalist demokrasisinin gelişimi için çizdikleri yollar, ulusal sorunun çözümü ve Sovyet tarzı çokuluslu bir devletin kurulması için çizdikleri yollar ve benzeri planların ve öngörülerin başarılı bir şekilde pratikte uygulanması, bilimsel

teorinin en büyük zaferini ifade eder; bu teori, tarihsel olayların pratiği aracılığıyla geleceği öngörme ve ona giden yolu gösterme yeteneğini pratikte göstermiştir.

Bolşevik Partisi'nin politikalarının yeniden kazandığı zafer, partinin sosyalizmden komünizme kademeli geçişe yönelik iddialı planlarının başarılı bir şekilde uygulanmasında kendini göstermektedir. Parti ve lideri Yoldaş Stalin, daha fazla ekonomik kalkınma, üretim ve iş gücü verimliliğinde yeni bir artış ve komünizmin alt aşamalarından üst aşamalarına geçiş için gerekli olan güçlü teknolojik ilerlemenin yolunu göstermiştir. Partinin önderliğinde, doğanın dönüştürülmesinde, Sovyet halkının refahının sürekli artışının ihtiyaçlarına uyarlanmasında tam bir devrim gerçekleştirilmektedir.

Marksist dünya görüşü, insanlara geleceği öngörebilme yeteneği kazandırarak, onları o gelecek için aktif savaşçılar, yeni bir toplumun bilinçli kurucuları haline getirir. Kaderini kendi ellerine alan ve yeni bir yaşam mücadelesinde tarihsel gelişme yollarını net bir şekilde anlamaya dayanan yeni bir insan tipini eğitir ve şekillendirir.

Üçüncüsü, Marksist-Leninist diyalektik, gelişmenin doğasına dair tek bilimsel açıklamayı sunarak, toplumsal gelişmeyi küçük niceliksel değişikliklere, reformlara ve eski, modası geçmiş bir sistemin eksikliklerini gidermeye indirgeyen metafizikçileri ve siyasi gericileri silahsızlandırır. Proletarya partisine, toplumsal yaşamda temel, niteliksel bir değişim teorisi, kapitalist toplumun devrimci dönüşümü teorisi sunar.

Kapitalist sınıfın toplumsal görevini yerine getiren ve sömürü sisteminin sürekli korunmasıyla ilgilenen burjuva felsefesi, ilerlemenin gerçek anlamda bilimsel bir teorisini, tek amacı ilerleme kavramını mevcut düzendeki küçük niceliksel değişikliklere indirgemek olan sözde bilimsel teorilerle her şekilde değiştirmeye çalışır. Böylece, burjuva felsefesinde yaygın olarak kabul gören pozitivizm teorisi, “düzen” ve “ilerleme” kavramlarını birleştirmede kendi değerini gördü. Pozitivizmin kurucusu Comte şöyle yazdı: “Pozitivizmin sloganı düzen ve ilerlemedir.” “Düzen”, mevcut kapitalist sistemin dokunulmazlığıyla eş anlamlıdır. “İlerleme”, burjuva

toplumunda küçük, önemsiz iyileştirmelerle eş anlamlıdır. Dünyanın tüm oportünistleri arasında ateşli destekçiler bulan pozitivizmin “sağlam teorisi”, devrimci dönüşümlerden bahsetmeyi reddetti.

Bolşevik Parti, halk kitlelerini yönetmeyi ve onları zafere götürmeyi başardı çünkü diyalektik, yani toplumun ilerleyici gelişimine dair tek bilimsel teoriye göre hareket ediyordu; bu teoriye göre “ezilen sınıflar tarafından gerçekleştirilen devrimci ayaklanmalar tamamen doğal ve kaçınılmaz bir olgudur”¹

Dördüncüsü, Marksist-Leninist diyalektik, proletarya partisinin pratik faaliyetlerini, onsuz başarılı bir ilerlemenin mümkün olmadığı hayati bir yol gösterici ilke ile donatır: zıtlıkların mücadelesi, eski ile yeni, ölmekte olan ile ortaya çıkmak arasındaki çelişkilerin devrimci bir şekilde aşılması ilkesi. Bolşevik Parti, gelişiminin her aşamasında, gerici güçlere karşı en tutarlı ve kararlı mücadeleyi veren parti olarak hareket etmiştir.

Bolşevik Parti'nin toplumsal gelişmeyi engelleyen güçlere karşı gösterdiği hoşgörüsüzlük, yarım yüzyıldır toplumun ilerlemesini belirleyen en önemli devrimci unsur olmuştur.

Son on yılın olayları bu gerçeği her zamankinden daha canlı bir şekilde ortaya koymaktadır. İnsan toplumunun uzun vadeli geleceği, özgür insanlığın varlığını tehdit eden Hitlerciliğe karşı mücadelenin tutarlılığına ve kararlılığına bağlıydı. Faşizm, Amerikan ve İngiliz hükümetleri ile sağcı sosyalist kamptaki burjuvazinin hizmetkarları tarafından izlenen uzlaşma ve destek politikasıyla beslendi ve büyütüldü. Bolşevik Parti önderliğindeki Sovyet halkı zafer kazandı çünkü saflarında faşizmle uzlaşma arayan veya Sovyet devleti ile faşist devlet arasındaki çelişkileri gidermeye çalışan toplumsal güçler yoktu ve olamazdı. Cesur, kararlı, yürekli ve mantıksal sonucuna kadar taşınan mücadele, Sovyet halkının dünya medeniyetini kurtarmasına yardımcı oldu. Ve bu mücadelede,

¹ J. V. Stalin, Leninizm Soruları, 11. baskı, s. 541.

toplumsal gelişmenin altında yatan en önemli diyalektik yasalardan biri, Partinin faaliyetlerini bilinçli olarak yönlendirdiği yasalardan biri ortaya çıktı: zıtlıkların mücadelesi yoluyla gelişme yasası.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yenilgiye uğrayan Alman ve Japon faşizminin yerini, yeni bir dünya savaşı başlatmayı ve dünyanın tüm halklarını boyunduruk altına almayı amaçlayan Amerikan ve İngiliz emperyalistleri aldı. Sovyet devleti, bir kez daha, yeni bir savaş başlatan gerici güçlere karşı tutarlı mücadelenin ön saflarında yer alarak, dünya çapında barış için savaşan güçlü ve örgütlü bir halk cephesine önderlik ediyor. Sovyet devletinin ve Bolşevik Partisi'nin barış için verdiği cesur ve kararlı mücadele, emperyalistler için güçlü bir engel teşkil ediyor.

Yoldaş Stalin'in öğrettiğine göre, ilerlemenin kaynağı yalnızca ilerici olanın eski ve gerici olana karşı mücadelesidir.

Sovyet devleti ve Bolşevik Partisi bu ruhu halkımıza aşıladı. Bu nedenle, çelişkilerin liberal ve bağnazca örtbas edilmesinin değil, gericiliğe karşı acımasız mücadelenin her zaman ilerlemenin kaynağı olduğunu anlayan bir insan tipi ülkemizde yaygındır.

Lenin, "Karl Marx" adlı makalesinde, Marksist diyalektiğin proletarya partisinin pratik faaliyetleri ve taktikleri açısından taşıdığı tüm önemi özetleyerek şunları yazmıştır:

"Marx, proletaryanın taktiklerinin temel görevini, materyalist-diyalektik dünya görüşünün tüm öncüllerine sıkı sıkıya uygun olarak tanımlamıştır. İstisnasız olarak belirli bir toplumdaki tüm sınıflar arasındaki ilişkilerin bütününe ilişkin nesnel bir değerlendirme ve dolayısıyla bu toplumun nesnel gelişim aşamasının ve diğer toplumlarla olan ilişkilerinin bir açıklaması, ancak o zaman gelişmiş sınıfın doğru taktiklerinin temeli olabilir. Dahası, tüm sınıflar ve tüm ülkeler statik değil, dinamik bir biçimde, yani durağan bir durumda değil, hareket halinde (bu hareketin yasaları her sınıfın ekonomik varoluş koşullarından kaynaklanır) ele alınır. Hareket ise, yalnızca geçmişin bakış açısından değil, geleceğin bakış açısından da ele alınır ve yalnızca yavaş değişimleri gören "evrimcilerin" kaba anlayışıyla değil, diyalektik olarak: Marx, Engels'e şöyle

yazmıştı: “Büyük tarihsel gelişmelerde 20 yıl bir güne eşittir, ancak daha sonra 20 yılın yoğunlaştığı günler gelebilir”... Her gelişim aşamasında, her Şu anda, proletaryanın taktikleri, insanlık tarihinin nesnel olarak kaçınılmaz bu diyalektiğini dikkate almalıdır: bir yandan, ileri sınıfın bilinç, güç ve mücadele kabiliyetinin geliştirilmesi için siyasi durgunluk veya salyangoz benzeri, sözde “barışçıl” gelişme dönemlerini kullanmak; diğer yandan, bu kullanımın tüm çalışmalarını, belirli bir sınıfın hareketinin “nihai hedefi” ve onda büyük günlerde büyük sorunları pratik olarak çözme yeteneğinin yaratılması yönünde yürütmek, “kendilerine 20 yıl yoğunlaştırmak”.¹

Bunlar, diyalektik ile partinin siyasi faaliyeti, stratejisi ve taktikleri, mücadelesinin içeriği ve biçimleri arasındaki *temel bağlantı noktalarıdır*.

Diyalektiğin bu anlamını açıkça hayal etmek, başlangıcından günümüze kadar toplumu geriye sürükleyen tüm güçlerin —açık burjuva gericiliğinden her türlü oportünizme kadar — Marksist diyalektiğe saldırmasının ve onu açık bir mücadeleyle veya gizli “düzeltmelerle” devirmeye çalışmasının nedenini anlamak için yeterlidir.

Marx, Kapital’in ikinci baskısının son sözünde, diyalektiğin gizemli, yani Hegelci biçimiyle, var olanı yücelttiği için moda haline geldiğini belirtmiştir.

“Rasyonel biçiminde (yani Marksist — M.R.) diyalektik, burjuvazide ve dogmatik ideologlarında yalnızca öfke ve dehşet uyandırır; çünkü var olanın olumlu anlayışında aynı zamanda onun olumsuzlamasını, zorunlu yıkımını da içerir, gerçekleşen her biçimi hareket halinde görür, bu nedenle geçici yönünden de hiçbir şeye boyun eğmez ve özünde eleştirel ve devrimcidir.”²

¹ V. I. Lenin, Eserler, Cilt 21, 4. baskı, s. 58–59.

² K. Marks, Kapital, c. I. 1949, sf. 20.

Kapitalizmin ideologları, diyalektiğin devrimci-eleştirel özünü tam olarak anlayarak, onu “çürütme” için çok çaba harcadılar.

Revizyonistler ve oportünistler de Marx’ın diyalektiğinin canlı ruhunu silmek, devrimci-eleştirel yönünü köreltmek için çok çalıştılar. Marksizmin revizyonunu başlatan Bernstein, diyalektiği Marx’ın öğretisindeki “haince” bir unsur olarak reddetti.

Çağdaş sağcı sosyalistler, Bernstein tarafından başlatılan ve Kautskyler, Rennerler ve işçi sınıfının diğer düşmanları tarafından onlarca yıldır sürdürülen Marksist diyalektik karşıtı mücadeleyi devam ettiriyorlar. Schumacher’in “sosyalistlerinden” biri olan Brill, “Marksizm ancak diyalektikle olan flörtünü bırakırsa kazançlı çıkacaktır” diyor. Bu, Marksizmle mücadelede karakteristik bir taktiktir: Marksist felsefenin bir bileşenini inkar etme bahanesiyle, onu tamamen “yok etmeye” çalışmak. Bu tür taktiklerle ilgili olarak Lenin şunları yazmıştır:

“Tek parça çelikten dökülmüş bu Marksizm felsefesinde, nesnel gerçekten sapmadan, burjuva-gerici yalanların kucağına düşmeden tek bir temel önermeyi, tek bir esaslı parçayı çıkarmak imkansızdır.”¹

İşçi sınıfı hainlerinin Marksist felsefeye karşı mücadelesinin amacı, tam olarak burjuva-gerici yalanları kurmaktır. İşçi hareketinin tarihi boyunca Marx, Engels, Lenin ve Stalin, diyalektik materyalizmi savunarak burjuva ve revizyonist ideolojiye karşı mücadele verdiler. Proletarya liderleri bu büyük teorik silahı dikkatle korudular ve pratik mücadelede daha da keskinleştirdiler.

Yaklaşık yarım yüzyıl boyunca Marx ve Engels, diyalektik materyalizmin açık düşmanları ve sahte dostları olan, bu silahı proletaryanın elinden almaya çalışan küçük burjuva devrimcilerinin saldırılarını başarıyla püskürttüler. Engels,

¹ V. I. Lenin, Eserler, cilt 14, baskı 4, s. 312.

nl eseri Anti-Dühring'de, Marksist diyalektiğe karşı bir kampanya ilan eden Alman filozof Dühring'i tamamen mağlup etti.

Lenin, Narodnikler, "yasal Marksistler", iktisatçılar ve Menşeviklere karşı mücadelede devrimci diyalektiği savundu ve geliştirdi.

1906-1907 yıllarında Stalin, "Anarşizm mi, Sosyalizm mi?" adlı eserinde anarşistleri reddederek, Marksist dünya görüşünün tüm yönlerinin ayrılmaz birliğini ortaya koydu. Sosyalizmi inşa ettiği dönemde, sağcı oportünistlerin "denge" teorisinin, Troçkistlerin maceracı "felsefesinin" ve benzerlerinin devrim karşıtı doğasını ifşa etti.

Marx, Engels ve Lenin'in çalışmalarının büyük devamcısı J. V. Stalin'in eserlerinde, Marksist felsefenin en önemli bileşeni olan ve "tek parça çelikten dökülmüş" diyalektik, bilimin gelişiminin ve işçi sınıfının devrimci pratik faaliyetinin modern tarihsel aşamasına karşılık gelen en yüksek gelişimine ulaşmıştır.

Yoldaş Stalin tarafından geliştirilen Marksist-Leninist felsefe, tarihi çağımızda bilimin daha da ilerlemesi için güçlü bir araç, aydınlık bir komünist yaşam için pratik mücadelenin bir aracı olarak hizmet etmektedir.

Editör G. Kurbatova
Kapak sanatçısı G. Manuylov
Sorumlu düzeltmen L. Lozinskaya

Teknik editör A. Danilina Matrislerden 1 Ocak 1952 tarihinde basılmıştır. A00617. Tiraaj 400.000 (100.001 — 400.000) adet. 84X108 1/32, 57/16 kağıt yaprağı, 17,835 baskı yaprağı, 17,2 eğitim-yayın yaprağı. Sipariş No 556. Fiyatı 5 p. 30 k.

3. tipografinin matrislerinden "Kızıl Proleter" tarafından, SSCB Bakanlar Kurulu'na bağlı Ana Matbaacılık İdaresi'nin A. A. Жданов adına Birinci Örnek Matbaası'nda basılmıştır. Moskova, Vogolaya, 28. Sipariş 3219.